

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Сергій Чемеркін

**УКРАЇНСЬКА МОВА
В ІНТЕРНЕТІ:**

**ПОЗАМОВНІ
ТА ВНУТРІШНЬОСТРУКТУРНІ
ПРОЦЕСИ**

КИЇВ
2009

УДК 811.161.2: 81'38

ББК 81.2УКР

Ч42

*Затверджено до друку вченою радою
Інституту української мови НАН України
(протокол №4 від 19 травня 2005 року)*

Відповідальний редактор
член-кореспондент НАН України, доктор філологічних наук,
професор С. Я. Єрмоленко

Рецензенти:

доктор філологічних наук, професор Л. І. Шевченко;
кандидат філологічних наук О. М. Демська-Кульчицька

Чемеркін С. Г.

Ч42 Українська мова в Інтернеті: позамовні та внутрішньо-
структурні процеси. — К., 2009. — 240 с.

ISBN 978-966-02-4773-4

У виданні досліджено процеси, характерні для української мови, яка функціонує в Інтернеті. Екстралінгвальні чинники зумовлюють формування нових ознак стильових різновидів української мови. У монографії розглянуто явища семантичної деривації в сучасній українській мові як наслідок взаємодії професійної і загальнонавчаної лексики.

УДК 811.161.2: 81'38

ББК 81.2УКР

ISBN 978-966-02-4773-4

© Чемеркін С. Г., 2009

© Роговий С. В., обкладинка, 2009

ЗМІСТ

Вступ	4
Українська мова в Інтернеті — неоднозначне явище	7
Функціонально-стильові та жанрові різновиди української мови в Інтернеті	21
Розмовний стиль	21
Художній стиль	47
Інтернет-проза	53
Інтернет-поезія	64
Інтернет-драма	74
Публіцистичний стиль	76
Науковий стиль	97
Офіційно-діловий стиль	116
Сакральний стиль	133
Лексико-семантичні та словотвірні зміни і процеси кодифікації	142
Група лексем <i>вантажити</i>	149
Група лексем <i>ламати</i>	176
Група лексем <i>висіти</i>	192
Група лексем <i>кочати</i>	203
Професійні запозичення в сучасній українській мові	220
Висновки	228
Індекс використовуваних термінів та понять	235

ВСТУП

У кінці XX століття функціонування соціуму набуває нових рис, не характерних для попередніх етапів розвитку цивілізації. На рівні усіх соціально-культурних сфер почали нівелюватися межі, що раніше були природними і відділяли одне соціально-культурне чи економічне явище від іншого. Таке розмивання меж отримало в сучасному світі назву «глобалізація». Глобалізація — процес всесвітньої економічної, політичної, культурної інтеграції та уніфікації. Результатом глобалізації на рівні економіки став світовий розподіл праці, міграція капіталу та людських і виробничих ресурсів¹. Формування єдиних нормативів та стандартів у законодавчій сфері — це вияв глобалізаційних процесів на рівні суспільно-політичного життя нації. Ці зміни спричинили суттєві зрушення у сферах економіки та політики — лібералізацію економічних процесів, приватизацію, дерегулювання різних видів діяльності². Водночас законодавча уніфікація спонукає до вироблення єдиних стандартів та інших рівнів життєдіяльності соціуму, зокрема культурних. Саме завдяки відкритому доступу до іншої системи цінностей формується нова соціокультурна ситуація у країнах, що зазнають впливу процесів глобалізації. Наприклад, саме завдяки глобалізації актуалізувалося питання захисту індивідуальних прав людини³.

Кожна нова епоха чи етап розвитку людства вносять елемент новизни у соціально-економічні відносини соціуму. Наприклад, елемент новизни був у часи просвітництва, Відродження, на етапі мануфактуризації виробництва. Тобто модель розвитку суспільства не набувала радикально інших рис, а лише завдяки певним елементам зазнавала модифікації.

¹ *Латишина І. А.* Міжнародна міграція робочої сили: український аспект (за матеріалами західних областей України): Автореф. дис. ... канд. екон. наук. — Тернопіль, 2002. — 20 с.

² *Massey A.* Globalization and Marketization of Government Services: Comparing Contemporary Public Sector Developments. — London, 1997. — 176 p.

³ Глобалізація культури (www.univer.omsk.su/omsk/socstuds/glob/culture.html).

Незважаючи на те, глобалізація — нове явище, все ж її певні ознаки відомі людству здавна. На переконання багатьох учених, релігійних діячів, витоки глобалізаційних процесів можна помітити в релігійних рухах: варто лише звернути увагу на поширення світових релігій — християнства та ісламу⁴.

Новизна сучасних процесів полягає в тому, що рівень науково-технічного прогресу вивів людство на певний етап, коли розв'язання проблем можливе лише у планетарному масштабі, інакший підхід може призвести до зникнення цивілізації. Це стосується, зокрема, збільшення кількості озброєння, вичерпності сировинних запасів, змін природного навколишнього середовища.

Відповідно в сучасному світі виокремилися дві мегапроблеми, розв'язання яких може бути здійснене саме засобами глобалізаційного характеру: перша проблема — уникнення чинників, які загрожують існуванню цивілізації, друга — забезпечення шляхів прогресивного розвитку людства. Кожна із мегапроблем має різнопланову природу й потребує розв'язання цілого ряду часткових проблем, але не меншої ваги. Як приклад можна навести явища, пов'язані з негативною дією глобалізаційних процесів на розвиток національних культур, які нівелюються, зникають, втрачають свої характерні ознаки.

Глобалізація торкнулася усіх рівнів життя українців, що простежено в сфері економіки, політики, культури соціуму, тобто на всіх сферах життєдіяльності людини позначилися зміни в світовій цивілізації. В Україні ці зміни збіглися в часі з процесом державотворення. Проблеми, що постали перед молодого державою у кінці XX ст., перегукувалися із глобалізаційними проблемами, що позначилося на соціокультурних аспектах життя українців. Так, процес утвердження Української держави потребував не тільки формального окреслення, визначення завдань мовної політики, зокрема, обґрунтування статусу української мови, а й створення реальних умов для утвердження її державного статусу. Незважаючи на задекларований статус української мови як державної у ст. 10 Конституції України, позиції української мови й надалі залишаються слабкими. Це простежено у всіх сферах використання української мови. Навіть беручи до уваги те, що відповідно до статусу державна мова — це мова державного управління, освіти, науки, засобів масової інформації тощо, українська мова ще не зайняла належного місця в українському суспільстві.

⁴ Глобализация стара как мир (www.islam.ru/pressclub/analitika/global).

Обмежене функціонування української мови у сферах ужитку пояснюється екстралінгвальними чинниками, серед яких, зокрема, існування в Україні двомовності, яка виховувалася упродовж кількох століть завдяки суспільним стереотипам⁵, неефективною мовною політикою⁶ тощо.

Водночас у такій складній ситуації українська мова завдяки глобалізації зазнає змін усередині структури. Найбільшою мірою це позначилося на мові, якою послуговуються за допомогою такого сучасного засобу масової комунікації, як Інтернет. Ця проблема актуалізувала дослідження української мови у Всесвітній мережі, адже постала нагальна потреба вивчення таких особливостей мови, які раніше були нерелевантні, з метою подальшої стратифікації цих явищ і визначення нових механізмів, що впливають на структуру мови. Такі дослідження дадуть змогу надалі визначити перспективи розвитку мови.

⁵ Кононенко П., Кононенко Т. Феномен української мови. Генеза, проблеми, перспективи. Історична місія. — К., 1999. — С. 11.

⁶ Нагорна Л. П. Політична мова і мовна політика: діапазон можливостей політичної лінгвістики. — К., 2005. — 315 с.

УКРАЇНСЬКА МОВА В ІНТЕРНЕТІ — НЕОДНОЗНАЧНЕ ЯВИЩЕ

Статус української мови значною мірою залежить від глобалізаційних процесів, які відбуваються у суспільстві, зокрема, через активне впровадження в сучасний побут українців комп'ютерних технологій, а особливо — Інтернету. Всесвітня мережа позитивно вплинула на соціум, давши змогу вийти на інший рівень комунікації, однак водночас було відкрито доступ для проникнення в українськомовне спілкування різних негативних явищ.

Функціонуванню української мови в Інтернеті сьогодні приділяється мало уваги. Не достатньо досліджена сама система мови в Інтернеті, неактивно вивчаються її соціальні різновиди, практично немає наукових праць з вивчення комунікативного аспекту. Ймовірно, причиною цього є те, що Інтернет — явище з новою, інакшою природою. Адже для нового явища варто визначити параметри, у яких потрібно здійснювати опис, знати його природу, та й сам дослідник має знати нове явище зсередини. Схожість лінгвальних процесів, які відбуваються в українській та російській мовах (остання — як один із найбільш представлених мовних континуумів світу)⁷ в Інтернеті, часто створює ефект надлишковості щодо дослідження процесів, які відбуваються в українському лінгвальному середовищі в Мережі. Варто додати, що розвідок про російську мову в Інтернеті значно більше — дослідники намагаються структурувати проблеми за напрямками, функціональними особливостями тощо. Крім того, неабияку роль відіграє такий фактор, як інфантильність українського науково-дослідницького середовища, а також невисока активність українського співтовариства щодо нашої мови, яка стрімко увійшла в сучасне нове комунікативне середовище — Інтернет.

⁷ Російська мова входить до десятки найпопулярніших мов, які використовуються в Інтернеті; див. «Русский язык — один из самых распространенных в интернете» (it-news.com.ua/25283.html).

Що ж таке Інтернет?

За даними сучасних джерел, Інтернет — явище багатоаспектне і різнопланове, на що вказує цілий ряд визначень.

Інтернет — феномен культури, який конституювався в останню третину ХХ ст. на технологічній основі комп'ютерних мереж і певною мірою становить модельну об'єктивацію змісту і функціонування ноосфери⁸.

Інтернет — глобальна комп'ютерна мережа, яка надає доступ до спеціалізованих інформаційних серверів і забезпечує електронне листування⁹.

Інтернет — глобальна інформаційна мережа, частини якої логічно взаємопов'язані одна з одною за допомогою єдиного адресного простору, що базується на протоколі ТСП/IP¹⁰.

Цей термін зафіксовано українською лексикографічною практикою, де показано такі основні ознаки цього явища: «Всесвітня інформаційна комп'ютерна мережа для обміну інформацією»¹¹; «Всесвітня асоціація комп'ютерних мереж, інтегрована мережна павутина, яка складається з різних фізично неоднорідних комунікаційних мереж, об'єднаних в єдину логічну архітектуру»¹²; «Назва міжнародної інформаційної структури, утвореної на основі об'єднання локальних і регіональних комп'ютерних мереж для обміну інформацією»¹³; «Всесвітня комп'ютерна мережа, яка об'єднує десятки тисяч мереж усього світу, призначення якої забезпечити користувачеві постійний доступ до будь-якої інформації»¹⁴.

Всесвітня мережа умовно поділена на сектори, кожен із яких належить певній країні. Сектор — це сума усіх ресурсів, які так чи так пов'язані

⁸ Можейко М. А., Можейко В. А. Інтернет / История философии: Энциклопедия. — Минск, 2002. — 1376 с.

⁹ Райзберг Б. А., Лозовский Л. Ш., Стародубцева Е. Б. Інтернет / Современный экономический словарь. 5-е изд., перераб. и доп. — М., 2007. — 495 с.

¹⁰ Інтернет / Словарь по естественным наукам. Глоссарий.py (slovari.yandex.ru/dict/gl_natural).

¹¹ Бирик С. П., Сютя Г. М. Словник іншомовних слів. — Х., 2006. — С. 256.

¹² Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. В. Т. Бусел. — К.— Ірпінь, 2001. — С. 402.

¹³ Тлумачний словник української мови / За ред. В. С. Калашника. — Х., 2004. — С. 406.

¹⁴ Дербенцев В. Д., Семьонов Д. Є., Шарапов О. Д. Словник термінів інформаційних систем і технологій. — К., 2008. — С. 71.

з державою. Серед цих секторів важливе місце займає український сегмент Інтернету (інакше — Уанет). Сюди належать сайти, що мають доменні імена¹⁵, виділені за географічним принципом (наприклад, власники доменів .ua, .kiev.com, .lviv.net та ін.), а також сайти, які за певними ознаками можна визначити як такі, що належать українському секторові (наприклад, наповнення сайту пов'язане із подіями, реаліями, що мають зв'язок із Україною, в тому числі й коли спілкування на сайті відбувається українською мовою), однак такі електронні сторінки не прив'язані до географічних доменів (скажімо, комерційні сайти .com, сайти навчальних організацій .edu). Тому під українським сегментом Інтернету розуміють не лише сайти в межах географічного розподілу, а й просто українськомовні чи українозорієнтовані сторінки.

Що ж є «постачальником» українського слова в Інтернеті?

Визнання української мови державною зобов'язує держструктури подавати інформацію у віртуальному просторі українською мовою. Тому на більшості сайтів різних органів влади мова спілкування з користувачем — українська. Однак значна частина електронних сторінок має російську та англійську версії.

Великі комерційні структури (як вітчизняні, так і зарубіжні), зважаючи на власну маркетингову політику, основним правилом якої є донесення інформації до кожного споживача (в тому числі й українськомовного), подають інформацію на сайтах українською мовою. Принагідно варто зазначити, що в умовах такої економічної політики продажу товару електронні сторінки цих компаній поряд із українськомовною мають і російськомовну версію.

Велика кількість ресурсів українського сегменту Інтернету присвячена висвітленню тем соціально-культурного спрямування. Названі сайти теж є «постачальниками» українського слова у Всесвітній мережі, зокрема, коли предметом розгляду є власнеукраїнська реалія (українська література, музика, кіно тощо).

Значне місце у активному функціонуванні української мови в Інтернеті займають сайти, де відбувається спілкування між користувачами

¹⁵ Доменне ім'я — унікальна назва, яка визначає комп'ютер, організацію та ієрархію доменів у мережі Інтернет (наприклад, *www.bigmir.net*). Поняття домен використовується для визначення групи комп'ютерів, що мають спільну частину в інтернет-адресі (наприклад, *.org*, *.net*).

(форуми, чати, гостьові та ін.¹⁶). Цей сегмент Інтернету показовий щодо поділу користувачів за використанням певної мови. Так, якщо на сайтах, де не представлена комунікація між користувачами, використання тієї чи тієї мови сайту пов'язано меншою мірою із регіональною належністю сайту, то на електронних сторінках, де відбувається онлай-комунікація, чітко простежується використання мови відповідно до регіону. Наприклад, на більшості західноукраїнських форумів, чатів, конференцій користувачі спілкуються українською мовою, у чатах, зареєстрованих, наприклад, у Одесі, Харкові, Донецьку, — спілкування відбувається російською мовою. Це пояснюємо тим, що регіональні сайти відвідують, як правило, представники регіонів. Онлайнкові ж гостьові, які популярні на території всієї України (наприклад, сайт футбольного клубу «Динамо» Київ»), не показові щодо цього поділу. Однак саме на таких сторінках можна простежити співвідношення кількості українсько- та російськомовних користувачів взагалі. Як свідчить статистика зазначеного сайту, помітне звуження функціонування української мови в комунікації. Кількість користувачів, які спілкуються українською мовою в Інтернеті, зменшується. Про це свідчить статистика повідомлень, зафіксованих на електронних сторінках футбольного клубу¹⁷.

Усього повідомлень	730	800	860
Із них українських	123	97	28
Час початку фіксації повідомлень	19.12.1998 (00:06)	09.11.2001 (20:31)	09.12.2004 (09:12)
Час закінчення фіксації повідомлень	24.12.1998 (23:50)	10.11.2001 (21:33)	14.12.2004 (15:02)

Помітно, що кількість українськомовних користувачів у 2004 році суттєво зменшилася порівняно з 1998 і 2001 роками. Цю зміну можна пояснити кількома причинами, головною з яких є збільшення кількості

¹⁶ Форум — форма спілкування в Інтернеті, повідомлення в форумі схоже на поштове — кожне з них має автора, тему і власне зміст; для відправлення повідомлення у форум додаткова програма не потрібна. Чат — спілкування, коли розмова ведеться у реальному часі. Гостьова книга — спілкування здійснюється за допомогою повідомлень, які після заповнення користувачем відповідної форми у гостьовій книзі розміщуються на сайті.

¹⁷ Dynamo's GuestBook (<http://old.dynamo.kiev.ua/gb/arch/archives.htm>).

комунікантів, що мешкають у містах України. Наприклад, у зв'язку з розвитком вітчизняного футболу та зростанням інформаційного потоку навколо команди «Шахтар» Донецьк» кількість регіональних користувачів із східної України спілкуються і на сайті команди «Динамо», що збільшує загальне число російськомовних комунікантів. Рейтинг популярності сайту команди «Динамо» Київ», як однієї з найбільш популярних сторінок на спортивну тематику, фіксують усі пошукові системи — як українські, так і російські. Це дає змогу спілкуватися на гостьовій сторінці головно російською мовою й користувачам з інших регіонів — Росії, США, Ізраїлю, Німеччини.

Наповнення українського сегменту Інтернету здійснюється не лише українською мовою. Українські сайти обслуговують також неукраїнськомовних користувачів. Як свідчить статистика, найширше в українському Інтернеті представлена російська мова. Якщо зіставити російський і український сегменти Уанету, то позиції другого значно слабкіші. Наприклад, лише 20% сайтів в українському сегменті Інтернету не мають російськомовної версії, проте лише у 14% електронних сторінок використовується українська мова спілкування¹⁸. Таке явище, ймовірно, викликане тими самими причинами, що й переважання російськомовних друкованих засобів масової інформації, величезною кількістю російськомовних теле- і радіоканалів в Україні¹⁹. Російські інформаційні ресурси сьогодні користуються вищою конкурентоспроможністю внаслідок, по-перше, переважання російськомовного загалу користувачів Інтернету. Це переважно мешканці міст, де в основному простіший доступ до інтернет-ресурсів, по-друге, більшої комерційної успішності російськомовних ресурсів. Існує кілька позицій щодо пояснення ситуації, яка склалася навколо української мови в Інтернеті. Головні тези такі: 1) лівова частка користувачів Інтернету в Україні зосереджена в декількох великих містах, де розмовляють переважно російською мовою; 2) більшість комерційних проектів працюють з орієнтацією і на аудиторію сусідніх країн, зокрема російську; 3) через історичні причини російська мова фактично використовується як друга державна²⁰.

¹⁸ RUNET.RU (www.runet.ru/news/2997.html).

¹⁹ Тараненко О. О. Мовна ситуація і мовна політика часів «перебудови» та державної незалежності України (кінець 80-х–90-ті роки) // Najnowsze dzieje języków słowiańskich: Українська мова. — Opole, 1999. — С. 53.

²⁰ RUNET.RU (www.runet.ru/news/2997.html).

Показові дані щодо розподілу кількості доменів за регіонами з кількістю українців та росіян і міським/сільським населенням (див. табл. 1, 2, 3).

Таблиця 1. Кількість доменів, зареєстрованих в українському сегменті Інтернету

Домен	Кількість доменів (на 01.11.2008)	% від загальної кількості
ua (приватні)	6507	-
org.ua (домен не визначених структур)	69017	18,351
com.ua (домен загального призначення)	132281	35,173
dominic.ua (домен релігійних структур)	13	0,003
edu.ua (домен освітніх структур)	227	0,060
gov.ua (домен державних структур)	732	0,195
in.ua (домен приватних осіб)	14019	3,728
net.ua (домен мережевих структур)	20307	5,400
cherkassy.ua, ck.ua (Черкаси й область)	63	0,320
chernigov.ua, cn.ua (Чернігів і область)	26	0,139
chernovtsy.ua, cv.ua (Чернівці й область)	114	0,392
crimea.ua (АРК)	6005	1,597
donetsk.ua, dn.ua (Донецьк і область)	3032	1,047
dnipropetrovsk.ua, dp.ua (Дніпропетровськ і область)	16031	4,263
ivano-frankivsk.ua, if.ua (Івано-Франківськ і область)	114	0,839
kharkov.ua, kh.ua (Харків і область)	1042	0,882
kherson.ua, ks.ua (Херсон і область)	987	0,789
khmelnytskyi.ua, km.ua (Хмельницький і область)	41	0,336
kiev.ua (Київ і область)	37307	9,920
kirovograd.ua, kr.ua (Кіровоград і область)	88	0,141
lugansk.ua, lg.ua (Луганськ і область)	236	0,524
lutska.ua (Луцьк і Волинська область)	2405	0,639
lviv.ua (Львів і область)	3162	0,841
nikolaev.ua, nk.ua (Миколаїв і область)	456	0,877
odessa.ua, od.ua (Одеса й область)	3980	4,816
poltava.ua, pl.ua (Полтава й область)	840	0,472
rovno.ua, rv.ua (Рівне й область)	441	0,519
sebastopol.ua (м. Севастополь)	870	0,231
sumy.ua (Суми і область)	2608	0,693

ternopil.ua, te.ua (Тернопіль і область)	255	0,723
uzhgorod.ua, uz.ua (Ужгород і Закарпатська область)	756	0,472
vinnica.ua, vn.ua (Вінниця й область)	468	0,558
zaporizhze.ua, zp.ua (Запоріжжя й область)	89	0,691
zhitomir.ua, zt.ua (Житомир і область)	116	0,113
Усього	376088	100

Джерело: Hostmaster LTD. Статистика октябрь — 2008²¹.

Таблиця 2. Чисельність населення України (наявне населення) за національністю (росіяни, українці)

	Усього	Українці, %	Росіяни, %
Україна	46337340		
Автономна Республіка Крим	1969818	24,4	58,5
області			
Вінницька	1670531	94,9	3,8
Волинська	1036152	96,9	2,4
Дніпропетровська	3395227	79,3	17,6
Донецька	4533806	56,9	38,2
Житомирська	1304271	90,3	5,0
Закарпатська	1242479	80,5	2,5
Запорізька	1831268	70,8	24,7
Івано-Франківська	1382211	97,5	1,8
Київська	1735695	92,5	6,0
Кіровоградська	1038254	90,1	7,5
Луганська	2352359	58,0	39,0
Львівська	2558178	94,8	3,6
Миколаївська	1202436	81,9	14,1
Одеська	2394160	62,8	20,7
Полтавська	1523317	91,4	7,2
Рівненська	1151694	95,9	2,6
Сумська	1195440	88,8	9,4
Тернопільська	1097932	97,8	1,2
Харківська	2793420	70,7	25,6
Херсонська	1106378	82,0	14,1
Хмельницька	1349222	93,9	3,6
Черкаська	1314243	93,1	5,4
Чернівецька	904069	75,0	4,1
Чернігівська	1134087	93,5	5,0

²¹ Hostmaster LTD (www.hostmaster.net.ua/UAstat/2008/?200810).

м. Київ	2741358	82,2	13,1
м. Севастополь (міськрада)	379335	22,4	71,6

Джерело: Держкомстат²².

Таблиця 3. Співвідношення кількості міського і сільського населення

	% до всього населення	
	міське	сільське
Автономна Республіка Крим	63	37
Вінницька	46	54
Волинська	50	50
Дніпропетровська	83	17
Донецька	90	10
Житомирська	56	44
Закарпатська	37	63
Запорізька	76	24
Івано-Франківська	42	58
Київська	58	42
Кіровоградська	60	40
Луганська	86	14
Львівська	59	41
Миколаївська	66	34
Одеська	66	34
Полтавська	59	41
Рівненська	47	53
Сумська	65	35
Тернопільська	43	57
Харківська	79	21
Херсонська	60	40
Хмельницька	51	49
Черкаська	54	46
Чернівецька	40	60
Чернігівська	58	42
м. Київ	100	-
м. Севастополь	94	6

Джерело: Держкомстат²³.

²² Чисельність населення на 1 лютого 2008 року та середня за січень 2008 року (www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2008/ds/kn/kn_u/kn0108_u.html); Всеукраїнський перепис населення 2001 (www.ukrcensus.gov.ua/results/general/nationality).

²³ Всеукраїнський перепис населення 2001: Рєіони (www.ukrcensus.gov.ua/regions).

У таблиці 1 подано кількість зареєстрованих доменів у кожному регіоні України. Як свідчать дані таблиці, географічні домени по регіонах становлять невелику кількість. Найбільший відсоток зареєстрованих доменів — на com.ua та org.ua, а тому кількісно прив'язувати мову до доменного імені нелогічно. Так, домен kiev.ua обслуговує близько 10% усіх користувачів. Кількість українців у столиці становить понад 80% (див. табл. 2). За такими показниками, а також за даними з інших регіонів, де скрізь, крім Криму, переважають українці, мовна ситуація мала б складатися на користь української мови (навіть беручи до уваги той факт, що населення більшості регіонів мешкає в містах — див. табл. 3). Проте українці столиці спілкуються в Мережі російською мовою. Так, 55,03% користувачів Інтернету припадає на здебільшого російськомовний Київ; 30,2% — переважно російськомовні Дніпропетровськ, Донецьк, Запоріжжя, Одесу, Харків і українськомовний Львів²⁴. Отже, українська мова в українському сегменті Інтернету перебуває у критичному стані, навіть незважаючи на те, що кількісно українці значно переважають серед представників інших національностей. Безперечно, тут важливу роль відіграє мова спілкування в сім'ї, у побуті, вплив інших чинників формування російськомовного комунікативного середовища в Інтернеті.

Однією із показових рис щодо стратифікації української мови в Інтернеті за регіонами можуть стати обрахунки кількості повідомлень щодо усіх досліджуваних словоформ, які використано у розділі «Лексико-семантичні та словотвірні зміни і процеси кодифікації» (словоформи групи *вантажити, ламати, качати, висіти*).

Для унаочнення географічної структури текстових повідомлень ми провели ідентифікацію сайтів за належністю до того чи того географічного домена. Частина з них визначається за маркуванням самого домена (наприклад, .kiev (Київ), .lviv (Львів), .dp (Дніпропетровськ) та ін.). Деякі адреси сайтів, перебуваючи в структурі географічного домена, все ж мають всеукраїнську тематичну орієнтацію, що видно із тематики сайту (наприклад, згадувана веб-сторінка команди «Динамо» Київ). Тому в градації за регіонами ці сайти визначено як загальноукраїнські. Сайти, які подають регіональну інформацію (вони здебільшого й прив'язані до домена географічно), визначаємо за регіональним розміщенням чи тематикою. У деяких прикладах (які територіально не визначені) складно визначити місцезорозташування домена чи виявити належність до регіону, тому такі

²⁴ Вебпланета (webplanet.ru/lenta/2004/12/15/revuanet.html).

прикладі було визначено як невідомі. Деякі сайти прив'язані географічно до інтернет-ресурсів інших країн, зокрема Росії.

Варто зазначити, що поділ текстових повідомлень за географічним принципом неповний, оскільки до уваги взято лише приклади щодо досліджуваних у монографії лексем із певними основами. Проте, зважаючи на те, що ці основи — одні з найчастотніших, а також беручи до уваги те, що вони показові щодо комп'ютерної тематики, можна передбачити, що результати дослідження відображають загальноукраїнську тенденцію представлення українськомовних регіонів в українському сегменті Інтернету. Інакше кажучи, зазначений регіональний розподіл моделює розподіл використання української мови на сайтах. Крім того, важливу роль грає й потужність інтернет-ресурсу, подія, що відбувається у зазначеному регіоні. Такі компоненти важко взяти до уваги через їхню багатоструктурованість і додавання інших параметрів обрахунку, а тому в дослідженні ми їх не враховували.

Місцерозташування сайту	Кількість сайтів, приклади з яких використано під час аналізу
Загальноукраїнські	112
Львів	31
Тернопіль	14
Луцьк	8
Київ	7
Хмельницький	3
Вінниця	2
Дніпропетровськ	2
Донецьк	2
Житомир	1
Запоріжжя	1
Івано-Франківськ	1
Кіровоград	1
Миколаїв	1
Рівне	1
Ужгород	1
Росія	17
Невідомо	4

Як свідчать дані, представлені у таблиці, найчастіше українська мова використовується на загальноукраїнських сайтах, що пов'язуємо із

технічним чинником, адже кількість загальнодержавних одиниць завжди більша кількості будь-якої окремої регіональної одиниці (те саме стосується і російських сайтів). Зважаючи на активний розвиток Інтернету в Києві, у столиці теж існує такий чинник, тому ці приклади не показові щодо стратифікації використання української мови по регіонах. Щодо інших регіонів помітно, що значна більшість прикладів — із західноукраїнських областей, а деякі регіони (такі як Харків, Одеса) не представлені взагалі. Це можна визначити як показник тенденції, що склалася щодо використання української мови в Інтернеті.

Глобалізація комунікації, як і глобалізація засобів масової інформації, формує «світовий інформаційний порядок», суттю якого стає нав'язливе поширення західної культури по всьому світові²⁵. Це позначилося на комунікації в українському суспільстві, українській культурі, зокрема, помітно змінився словник сучасної української мови. Йдеться про активне входження в сучасне спілкування англіцизмів. Така ситуація виникла наприкінці ХХ століття, про що сигналізують численні наукові розвідки²⁶, а головне — мовна практика. Зміни, викликані запозиченнями-англіцизмами, репрезентовані у всіх лексико-семантичних групах.

Інтернет як комунікативне середовище характерний тим, що тут процес комунікації здійснюється у сферах, де попередній статус суб'єкта невідомий. Сучасні форми спілкування — чат, форум, гостьова — дають змогу спілкуватися в режимі онлайн мовцям, які один про одного нічого не знають. Ці особливості спілкування спровокували новий етап в розвитку комунікації: тепер зникли бар'єри, що раніше існували в процесі жи-

²⁵ Гидденс Э. Социология. — М., 1999. — С. 514-515.

²⁶ Муромцева О. Г. Англіцизм // Українська мова: Енциклопедія. — 3-тє вид., змін. і доп. — К., 2007. — С. 26; Ажнюк Б. М. Мовні зміни на тлі деколонізації та глобалізації // Мовознавство. — 2001. — №3. — С. 48-54; Архипенко Л. М. Іншомовні лексичні запозичення в українській мові: етапи і ступені адаптації (на матеріалі англіцизмів у пресі кінця ХХ — початку ХХІ ст.): Автореф. дис. ... канд. філол. наук. — Х., 2005; Кислюк Л. П. Нові англійські запозичення і термінологія // Українська термінологія. — Л., 1992. — С. 236-239; Дьолог О. Загальна характеристика складу новітніх англіцизмів в українській мові (www.ualogos.kiev.ua/fulltext.html?id=251); Понова Н. О. Структурно-семантичні особливості новітніх лексичних запозичень з англійської в українську мову (90-і рр. ХХ ст. — початок ХХІ ст.): Автореф. дис. ... канд. філол. наук. — Запоріжжя, 2005; Стишов О. А. Українська лексика кінця ХХ ст. (на матеріалі мови засобів масової інформації). — К., 2003; Тодор О. Запозичення-англіцизми у мові преси 80-90-х років // Українська мова / Najnowsze dzieje języków słowiańskich. — Opole, 1999. — С. 87-88.

вого спілкування. Так, наприклад, завдяки анонімності формується інша комунікативна політика, пов'язана з психічними особливостями людини.

Виразною ілюстрацією природи анонімності є дослід, проведений 1973 року американськими ученими К. Джергеном, М. Джерген та В. Бартоном²⁷, які зіставили психічну реакцію двох груп незнайомих між собою комунікантів — одних — при світлі, інших — в абсолютній темряві. Головними умовами експерименту були: по-перше, відсутність будь-яких правил, по-друге, гарантія того, що по закінченні експерименту кожен із учасників не зустрінеється з будь-яким іншим комунікантом. Психічна реакція комунікантів, які спілкувалися на світлі, була прогнозованою, а от комуніканти, які спілкувалися в темряві, поводитися неадекватно — спілкування в основному зводилося до інтимних тем, і навіть більше — значна частина комунікантів під час процесу спілкування намагалися доторкнутися до партнера. Висновок, зроблений американськими ученими: така поведінка — результат позбавлення умовностей та звичних стереотипів. Поведінка частини комунікантів в цьому експерименті абсолютно адекватна поведінці інтернет-комунікантів, які, по суті, перебувають у тих самих умовах, що й учасники психологічного експерименту: відсутність будь-яких правил при спілкуванні, а також відсутність наслідків такого спілкування. Ця поведінка є одним із чинників специфічної мови в Інтернеті, в якій нівелюються етикетні формули, використовується велика кількість обценних одиниць, нехтується кодифікована норма, переважає одностороння тематика комунікації. Звичайно, така ситуація — лише один із чинників формування специфіки мови в Інтернеті, крім того, не всі комуніканти у вказаних психологічних умовах діють однаково.

Фактор анонімності в сучасному інтернет-спілкуванні дає змогу комунікантові реалізувати своє «я» часто нестандартним шляхом. Одне з поширених явищ у Мережі — уявна зміна статі комуніканта (мовець видає себе за особу протилежної статі). Опускаючи психологічну мотивацію виникнення такого явища²⁸, зазначимо, що воно є причиною диференціації мови в сучасній інтернет-комунікації, яку назовемо псевдогендерною і яка на сьогодні абсолютно не досліджена.

На рівні ідентифікації комуніканта важливу роль поряд із

²⁷ *Нестеров В. К.* вопросу об эмоциональной насыщенности межличностных коммуникаций в Интернете (www.psychological.ru/lim/obsheprof/injener/doc15.html).

²⁸ *Suler J.* Do Boys Just Wanna Have Fun? Male Gender-Switching in Cyberspace (and how to detect it). — May, 1996 (www.selfhelpmagazine.com/articles/internet/genderswap.html).

анонімністю відіграє й такий фактор, як множинність особистості, «багатолікість» мовця в Інтернеті. Комунікуючи зі звичайним текстом, його автор може вибирати: залишитися самим собою, бути анонімом або у різних комунікативних ситуаціях приймати різні індивідуальності, виявляючи у кожній з них певну специфіку акту спілкування²⁹.

Мова в Інтернеті реалізується різними каналами і може бути репрезентована через писаний текст, аудіоформат, відеозображення. Для сучасної комунікативної ситуації в Інтернеті більшою мірою характерний писаний текст. Він трапляється значно частіше. За допомогою такого тексту подається інформація для користувача, цей текст може використовувати і сам користувач.

У Всесвітній мережі існують й інші канали комунікації, які здійснюються за іншим типом зв'язку. Найпоширенішими серед них є системи миттєвого передавання повідомлень (зокрема, ICQ, Miranda, QIP, Trillian та ін.). Ці програми облаштовані за іншим принципом передавання даних — за іншим типом протоколу³⁰. Зокрема, ICQ через невелике поглинання ресурсів, зручний інтерфейс³¹, швидкість передачі даних набула особливої популярності у сфері онлайнового спілкування в Інтернеті³².

Спілкуючись за допомогою цих комунікаторів, користувач здебільшого сам обирає тих, з ким він буде говорити, відповідно такі комунікативні канали мають конфіденційний характер. Комунікація в такому каналі — діалогова.

Крім того, у Мережі існують інші системи миттєвого передавання повідомлень, наприклад, чати, гостьові, розміщені безпосередньо на сайтах. Тут розмова між особами може бути відкритою для усіх комунікантів (хоча при нагоді мовець може вийти із такого режиму спілкування). Комунікація в такому каналі — полілогова.

Звуковий текст — це характерний для Інтернету елемент вищого технологічного рівня комунікації. На сучасному етапі в Україні інтернет-канали ще не достатньо розвинені, щоб передавати і приймати великі

²⁹ Suler J. The Basic Psychological Features of Cyberspace. Elements of a Cyberpsychology Model // The Psychology of Cyberspace (www-usr.rider.edu/~suler/psycyber/basicfeat.html).

³⁰ Протокол — стандарт, що визначає поведінку функціональних блоків при передаванні даних.

³¹ Інтерфейс — сукупність засобів і методів взаємозв'язку між елементами системи.

³² Онлайнове спілкування (спілкування у режимі онлайн) — спілкування, яке відбувається в режимі реального часу. Тобто акт комунікації здійснюється тепер і практично без затримок у часі.

масиви аудіо- і відеоінформації, хоча у системі миттєвого передавання повідомлень і відомі такі програми, як Skype та SIMPLE³³. Тобто, незважаючи на активне впровадження нових засобів, які сприяють полегшенню комунікації, сьогодні комунікативний акт найчастіше здійснюється через писаний текст. Відповідно наше дослідження української мови в Інтернеті пов'язане саме з дослідженням такого різновиду комунікативного акту, як писаний текст.

³³ Мгновенные связи через Интернет (www.osp.ru/nets/2006/13/2862958).

ФУНКЦІОНАЛЬНО-СТИЛЬОВІ ТА ЖАНРОВІ РІЗНОВИДИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ІНТЕРНЕТІ

Сьогоднішнє життя соціуму надзвичайно змінилося саме завдяки розвитку новітніх технологій, зокрема впровадженню Інтернету. Спілкування за допомогою Мережі зайняло особливе місце в суспільному житті, адже інтернет-технології допомагають у різних сферах життєдіяльності людини. Завдяки Інтернету з'явилися нові канали комунікації, виникли нові форми спілкування. Така трансформація комунікативного простору змінила найголовніший засіб людського спілкування — мову. Кожна комунікативна ситуація вимагає певної мовної поведінки, реалізації засобів, визначальних для такої ситуації. Перелік засобів кожної комунікативної ситуації — інакше стилю мови — різний. Із розвитком Інтернету спектр засобів, визначальних для кожного стилю, зазнав змін. Виявити і стратифікувати ці зміни — завдання, поставлене в цьому розділі.

РОЗМОВНИЙ СТИЛЬ

Грунтовно досліджувати розмовну мову почали у XX столітті, а значної активності наукова думка досягла, починаючи з 90-х рр. XX ст. й до сьогодні. Дослідження периферійних норм, пов'язане із динамічними процесами, які спричинені технічним прогресом, актуалізувало перед вченими проблему вивчення цього стильового різновиду української мови.

Як відомо, розмовний стиль функціонує в усній (первинній) і писемній (вторинній) формах³⁴. Усний різновид розмовного стилю (де-

³⁴ Єрмоленко С. Я. Розмовна мова // Українська мова: Енциклопедія. — 3-тє вид., змін. і доп. — К., 2007. — С. 583-584; Баранник Д. Х. Усна мова // Українська мова: Енциклопедія. — 3-тє вид., змін. і доп. — К., 2007. — С. 778-779; Баранник Д. Х. Писемна мова // Українська мова: Енциклопедія. — 3-тє вид., змін. і доп. — К., 2007. — С. 496-497.

хто з дослідників говорить про усно-розмовний стиль³⁵) найдавніший і найприродніший для функціонування розмовної мови. За ознакою «неофіційності» він протиставляється книжно-писемному стилю³⁶, для якого характерна кодифікована літературна мова.

Розмовний стиль — категорія стилістики і культури мови, «що безпосередньо пов'язана з тенденціями розвитку літературної мови, виробленням і змінністю її норм в усній мовній практиці, стильовим розмежуванням усно-розмовних і книжно-писемних норм, динамічним процесом взаємодії книжної і розмовної лексики у мові ЗМІ, у жанрах художнього стилю, в мовній практиці художнього перекладу тощо»³⁷. Характерними для цього стилю є розмовна лексика та фразеологія, використання коротких, простих синтаксичних конструкцій, зворотів, що передають безпосередньо реакцію співрозмовника — прохання, здивування, схвалення, заперечення, відмову, незадоволення, радість тощо³⁸.

Однією з диференційних ознак усного різновиду розмовного стилю й мови загалом є його властивість бути невідворотним у часі на відміну від писемного різновиду. Написаний текст має здатність бути відтвореним нескінченну кількість разів, чого не можна зробити з усним текстом. Варто, однак, зауважити, що в сучасну епоху усна мова набула здатності фіксуватися, зберігатися й відтворюватися³⁹. Йдеться про те, що сучасні технічні засоби забезпечують реалізацію усної мови в інших вимірах. Проте вони не завжди відтворюють функціонування усної мови в її ситуативності, безпосередньому зв'язку з комунікантом, тобто живому спілкуванні з використанням невербальних засобів — жестів, міміки, інтонації тощо.

В українській лінгвостилістиці розрізняють розмовний стиль (чи розмовну мову) в його усній та писемній формах. Особливості дифе-

³⁵ Сучасна українська літературна мова. Стилiстика. — К., 1973. — С. 539-540.

³⁶ Костомаров В. Г. О разграничении терминов «устный» и «разговорный», «письменный» и «книжный» // Проблемы современной филологии. — М., 1965. — С. 176.

³⁷ Єрмоленко С. Я. Розмовна мова // Українська мова: Енциклопедія. — 3-тє вид., змін. і доп. — К., 2007. — С. 584.

³⁸ Мова і час: Розвиток функціональних стилів сучасної української літературної мови. — К., 1977. — 237 с.

³⁹ Костомаров В. Г. О разграничении терминов «устный» и «разговорный», «письменный» и «книжный» // Проблемы современной филологии. — М., 1965. — С. 176.

ренціації цих форм полягають у тому, що «усна розмовна мова — безпосередня звукова мова з властивою їй ритміко-інтонаційною організацією та супроводжуваними мімікою і жестами. Писемна розмовна мова — графічна фіксація живої мови»⁴⁰.

В Інтернеті як засобі комунікації спілкування здійснюється здебільшого за допомогою писемних текстів. Усна розмовна мова має тут тільки писемну фіксацію, тобто усність, як одна з характерних ознак розмовного стилю в Інтернеті, «переплавляється» в писемну форму. При цьому заміщенні одиниці писемного тексту перебирають на себе функції компонентів усної мови. Відтак писемна форма розмовного стилю в її комп'ютерному різновиді виконує такі функції: при створенні писемного тексту — функцію відтворення вимови, при сприйманні (читанні) — функцію аудіювання.

Сучасний усний розмовний стиль має монологічний та діалогічний різновиди (ширше — полілогічний). Серед функціональних жанрів монологу (за критеріями модальної та власне лінгвістичної структури) виділяють такі: 1) переконувальну (публіцистична, дискусійно-ділова, судова мова); 2) пізнавальну (навчально-наукова мова); 3) повідомлювальну (розповідна і коментарна мова). Діалог — це власне розмовна функціональна видозміна з побутовими і службовими різновидами⁴¹. Для української розмовної мови в Інтернеті, як і взагалі для розмовної мови, характерна здебільшого діалогічна форма, меншою мірою використовується монологічна мова в її повідомлювальній видозміні.

Користувачі каналів онлайн-спілкування цілком позбавлені можливості використання паралінгвальних засобів, які становлять основну частину комунікативного акту. Відомо, що інформація у процесі комунікації передається за допомогою значення слів лише на 7%, характером звучання та інтонацією — на 38%, а інші 55% інформації — невербальними засобами — жестами, мімікою, зовнішнім виглядом⁴². В онлайн-спілкуванні втрачаються такі аудіовізуальні можливості комунікації, як тембр голосу, акцентуація складників фрази, дикція, жести, міміка. Ці ознаки частково компенсуються використанням у розмовному дискурсі графічних

⁴⁰ Бирик С. П. Розмовний стиль // Українська лінгвістична XX — початку XXI ст.: Система понять і бібліографічні джерела. — К., 2007. — С. 280.

⁴¹ Сучасна українська літературна мова. Стилістика. — К., 1973. — С. 540-541.

⁴² Пиз А. Язык телодвижений. Как читать мысли других по их жестам. — М., 2006. — С. 9-10.

елементів, що перебирають на себе відповідні функції. Наприклад, щоб компенсувати акцентуацію слова або частини фрази, вживають велику літеру (*її* [Гайтани. — С. Ч.] *останні пісні мені дУже подобаються!*⁴³). Написання частини контексту великими літерами свідчить про підвищений тон інтонації комуніканта (*Мене «вижили» з підприємства — довели до за-яви ставленням та новим графіком роботи. ДОПОМОЖІТЬ ПОРАДОЮ, БУДЬ ЛАСКА!!!!!!*). Передавання експресивної інтонації (тут — прохання) відтворюється за допомогою великої кількості знаків оклику.

Комунікація як об'єкт дослідження має, як відомо, між-дисциплінарний характер, що зумовлено багатоаспектністю комунікаційного процесу, його багаторівневостю та поліструктурованістю⁴⁴. Активне впровадження технічних засобів впливає на трансформацію форм спілкування, урізноманітнення можливостей використання вербальних і невербальних засобів комунікації. Зокрема, у сфері інтернет-технологій реалізуються різновиди нелінійної комунікації, до яких зараховують гіпертекст⁴⁵, засоби віртуальної комунікації. У Інтернеті спілкуються, використовуючи й невербальні засоби (малюнки, відеозображення та ін.). Така комунікативна ситуація підтверджує думку про те, що сучасна епоха — синтез людини, «яка слухає», і людини, «яка дивиться». Електронні ЗМІ — це «комунікативна революція», особливість якої — вплив на всі органи чуття людини, а не лише на слухові чи зорові, як це було досі. До людей повертається «сенсорний баланс» епохи дописемної цивілізації⁴⁶. Це дає підстави стверджувати, що через електронні ЗМІ, зокрема й Інтернет, наша цивілізація стає орієнтованою на інші чуттєві образи, а не лише на вербальний текст. У зв'язку з цим формується інше ставлення до вимог дотримання певного рівня грамотності, точніше, спостерігаємо загальну тенденцію зниження рівня орфографічних стандартів тощо. У нових умовах комунікації по-іншому сприймається текст, змінюються оцінки творення вербального тексту.

Власне лінгвістика зосереджується на проблемах вербальної комунікації — виникненні й розвитку мови (усної й писемної, діалогічної

⁴³ Усі приклади у виданні подано в оригінальному написанні.

⁴⁴ Почепцов Г. Г. Теория коммуникации. — М.—К., 2001. — С. 14-23.

⁴⁵ Купер И. Р. Гипертекст как форма коммуникации (www.nir.ru/sj/sj/sj1-2-00kuper.html).

⁴⁶ Маклюэн М. Галактика Гутенберга. Становление человека печатающего. — М., 2005. — 495 с.

й полілогічної) як найважливіших засобів людського спілкування⁴⁷. Обов'язковим атрибутом будь-якого комунікативного акту при усному спілкуванні є супровідне використання таких невербальних засобів, як жести, міміка⁴⁸. Інтернет-комунікація вирізняється з-поміж інших різновидів спілкування тим, що тут активно використовуються технічні можливості для відтворення усної розмови.

У сучасному комунікативному середовищі в мережі Інтернет виокремилися три основні типи комунікації: «людина — людина», «людина — машина», «машина — машина».

Для першого типу комунікації в інтернет-мережі характерне спілкування між людьми («людина — людина»), у якому засобом передавання інформації виступає комп'ютер. Продукт названого різновиду спілкування — текст, малюнок, аудіо, відео. Головною ознакою такого типу комунікації є те, що процес спілкування здійснюється переважно за допомогою створюваного тексту — відтвореного в друкованому вигляді авторського твору комуніканта із додаванням певних специфічних знаків. Цей тип комунікації характерний здебільшого для спілкування в режимі реального часу (у програмах, призначених для онлайн-спілкування, на чатах, форумах та ін.).

Другий тип комунікації («людина — машина») — це спілкування людини з комп'ютером; при цьому комп'ютер виступає також і засобом передавання інформації. Продуктом такого типу спілкування може бути текст (наприклад, при пошуковій тієї чи тієї інформації⁴⁹, при спілкуванні в системі інтернет-банкінгу⁵⁰), який реалізується здебільшого у писемній формі за допомогою стандартних графічних знаків. Проте цей тип комунікації не обмежується лише текстом, тут спілкування здійснюється також за допомогою зображення, звуку та ін. Часто продуктом комунікації «людина — машина» виступає віртуальна реальність⁵¹. Наприклад, ігри,

⁴⁷ Основы теории коммуникации / Под ред. М. А. Василюка. — М., 2003. — С. 14.

⁴⁸ Биркенбил В. Язык интонации, мимики, жестов. — СПб., 1997. — 224 с.

⁴⁹ Пор. опис лексичної семантики як об'єкт автоматизованого аналізу та включення її в автоматизовані системи, що використовуються при спілкуванні (див. *Пещак М. М., Клименко Н. Ф., Ярун Г. М.* та ін. Лексична семантика в системі «людина — машина». — К., 1986. — С. 3-24.).

⁵⁰ Інтернет-банкінг — управління банківськими рахунками через Інтернет.

⁵¹ Штучно створений світ шляхом заміни навколишньої дійсності інформацією, що генерується комп'ютером (див. *Воройский Ф. С.* Информатика. Энциклопедический словарь-справочник: Введение в современные информационные и телекоммуникационные технологии в терминах и фактах. — М., 2006. — 767 с.).

які функціонують у реальному часі, дають змогу комунікантові-людині спілкуватися у мережі Інтернет із машиною. Власне комп'ютерна гра — це творча комунікативна односпрямована дія, самоманіпуляція, гра-ілюзія⁵². Характер такого спілкування спричиняє зростання ваги переважно нетекстової комунікації.

При спілкуванні «машина — машина» і засобом передавання інформації, і комунікантами є комп'ютери. Спілкування здійснюється за посередництвом мови програмування як одного із невербальних засобів комунікації⁵³, відповідно й головною ознакою такої комунікації є відсутність засобів текстової (як авторського друкованого твору) реалізації комунікативного акту. Такий тип комунікації і є власне основою Інтернету, який об'єднує комунікативними каналами певну сукупність комп'ютерів світу в мережу.

Якщо у процесі спілкування «людина — машина» поширення набули усі стилі та жанри, то при спілкуванні «людина — людина» найширше представлений розмовний стиль.

Комунікація «машина — машина» не є предметом уваги лінгвістів, оскільки тут елементом реалізації комунікативного акту не виступає або виступає незначною мірою текст.

Треба зазначити, що в деяких комунікативних ситуаціях сучасної мовної практики існують ознаки взаємозамінності усного і писемного різновидів розмовної мови⁵⁴. Так, є усна мова, яка організована з орієнтуванням на писемний різновид (наприклад, жанр новин на радіо, телебаченні), і навпаки — писемна мова, організована з орієнтуванням на усно-розмовний різновид (мова художніх текстів, де усно-розмовна мова виступає одним із засобів творення оповідності). Тут, імовірно, варто говорити не про взаємозаміну чи взаємопроникнення усного й писемного різновидів спілкування, а про їхнє адаптування на функціональному рівні до форми іншого різновиду. Проте за зовнішніми атрибутами усний та писемний різновиди розмовного стилю не набувають ознак відповідно писемного та усного різновидів.

Але найважливішими критеріями формування опозиції при розрізненні писемного й усного різновидів мови є диференційна ознака

⁵² Соколов А. В. Общая теория социальной коммуникации. — СПб., 2002. — 461 с.

⁵³ Невербальное общение (nonverbal.freest.org).

⁵⁴ Пор. Баранник Д. Х. Писемна мова // Українська мова: Енциклопедія. — 3-тє вид., змін. і доп. — К., 2007. — С. 496-497.

підготовленості/непідготовленості. Так, для цієї опозиції маркованим членом може бути писемний текст із можливістю бути підготовленим, поступовим у фіксації, а також усна розмова — з її спонтанністю⁵⁵.

В Інтернеті при спілкуванні «людина — людина» та «людина — машина» домінує писемна форма текстової комунікації. Проте при спілкуванні «людина — людина», зокрема у розмові в режимі реального часу, формальна ознака писемності кардинально відрізняється від традиційних, усталених форм реалізації писемного різновиду мови. Репрезентативними є ряд засобів, які використовуються в такій комунікації.

1. Використання знаків-символів, не характерних для писемної мови. Найчастотнішою формою передавання емоцій, характерних для розмовного стилю, є емотикони⁵⁶, або «смайлики», які в розмовному дискурсі виконують основну функцію компенсації елементів паралінгвального спілкування. За їхньою допомогою виражають радість, сум, здивування (:-((емотикон жалю) — *Сьогодні знову була спека, і в офісі немає чим дихати* :-(⁵⁷). Емотикони вказують на ставлення мовця до повідомлення чи до іншого комуніканта (8[] (емотикон здивування) — *Ти що! 8[] Треба коректно закрити програму!!!*). Графічна реалізація емотикона теж буває різною. Комуніканти послуговуються як повними формами цих графічних знаків (:-) — *То як настрої?* Будемо знову діставати начальство :-)), так і їх редукованими варіантами () — *Ми закачали прогу* [програму. — С. Ч.] *і одразу всі трабелі* [неприємності, з англ. *trouble* 'те саме'. — С. Ч.] *в компі* [комп'ютері. — С. Ч.] *зникли*).

Емотикон — семіотична графічна одиниця, яка може бути реалізована шляхом використання знаків клавіатури (*Вчора була перевірка* :-() або за допомогою спеціальних малюнків, які використовуються у місцях спілкування в Мережі чи в програмному забезпеченні (*Привіт, за-*

⁵⁵ Баранник Д. Х. Писемна мова // Українська мова: Енциклопедія. — 3-тє вид., змін. і доп. — К., 2007. — С. 496-497; Баранник Д. Х. Усна мова // Українська мова: Енциклопедія. — 3-тє вид., змін. і доп. — К., 2007. — С. 778-779.

⁵⁶ Емотикон — графічний знак, створений за допомогою засобів клавіатури комп'ютера, який можна прочитати, нахиливши голову вліво, і за допомогою якого в тексті передаються почуття. — Цит. за Dvorak J. C., Anis N. Dvorak's Guide to PC Telecommunications. — Berkeley, 1990. — 1053 p.

⁵⁷ Нижченаведені приклади дібрано зі спілкування в програмі ICQ, для якої нехарактерне використання електронної адреси, оскільки вона працює завдяки іншому типові протоколу. Відповідно такі приклади не мають посилань.

ходь сьогодні до мене ☺). Жанрова різноманітність емотиконів зводиться до кількох груп знаків на позначення різних проявів почуття: а) радості (*Класно, в мене тепер уже стоїть квіна* [програма для спілкування QIP. — С. Ч.]]]]); б) суму (А: *Візьми на сьогодні квиток*. Б: *Я не піду* А: *Чого?* Б: *Не можу* ☹); в) здивування (А: *Ти хіба зара не зайдеш?* Б: ☹); д) злості (А: *Ти взагалі не вмієш нормально писати*))) — Б: ☹); е) інших проявів почуттів (*Я відриваюсь!!!!* 🤪).

2. Некодифіковане використання певних графічних знаків. Одним із засобів творення невербального тексту є крапки. Вони здебільшого використовуються на позначення роздумування, невпевненості, здивування та ін. (*Не знаю..... Можже, треба було запросити їх* [гостей. — С. Ч.]). Знаки \$, *, = які розміщені на клавіатурі, часто залежно від контексту можуть відповідно позначати поняття «гроші», «сніг», «те саме, що й...» та ін. (А: *До десятого числа дадуть?* Б: *шо?* А: \$).

Принагідно варто зазначити, що є ряд графічних знаків, застосування яких у інтернет-комунікації обмежене, насамперед лапки, крапки з комою. Їхня відсутність закономірна для цього типу спілкування: перші є виразним візуальним атрибутом цитування або метафори, що не характерно для розмовної мови, а другий знак — це засіб для розчленування складних синтаксичних конструкцій, яких у розмовній мові немає.

3. Відсутність лінійності у спілкуванні. Підпорядкування законам економії часу зумовлює існування в комунікативному акті явища, яке характерне лише для мови інтернет-комунікації. При спілкуванні здебільшого через неспівмірний обсяг адресованої інформації, а також синхронність при одночасному передаванні чи прийманні інформації втрачається діалогічний (чи полілогічний) порядок чергування повідомлень, тобто втрачається їх лінійна послідовність (А: *Ти заходив ввечері в офіс?* А: *Хотів в неті посидіти*. Б: *Неа*. А: *А ти викачав прогу?* Б: *Я минулої неділі посидів*. А: *ааааа*. Б: *Не можу.. не конектиця з серваком* (не з'єднується із сервером. — С. Ч.).

4. Недотримання орфографічних та інших літературних норм. Ця характеристика, властива загалом розмовній мові, є виразною ознакою типу комунікації «людина — людина» та інтернет-комунікації взагалі. Причини порушення норм тут часто пов'язані з економією часу, якої дотримуються комуніканти для відтворення ефекту неперервності розмови. Тому ненормативність у такій комунікації не є безперечною

ознакою неграмотності комуніканта. Процес спілкування проходить настільки швидко, що комунікант, не звертаючи увагу на зреалізований через клавіатуру комп'ютера текст, відправляє його адресатові. Якщо в надісланому тексті адресант ідентифікував одиниці, які не можуть бути адекватно сприйняті адресатом, він надсилає виправлений варіант (А: *Мені в четвер треба бти на засіданні* А: *бути*), не чекаючи реакції з боку іншого комуніканта. Тобто розмовна мова в Інтернеті передбачає виправлення неправильних форм, однак це відбувається не так, як у традиційній розмовній мові. Поліфункціональність комп'ютерних систем дає змогу виконувати на комп'ютері кілька робіт одночасно. У кожній програмі можна увімкнути мову, яка відтворюється на клавіатурі комп'ютера, за бажанням. Відтак при переході з однієї програми в іншу (наприклад, в програму, в якій відбувається процес комунікації) користувач може не помітити зміни мови, встановленої у цей момент на клавіатурі. Економлячи час, адресант не перевіряє набраний текст, тому на виході з'являється текст, набраний графічними знаками не тієї мови, якою відбувається комунікація (А: *Можеш говорити?* Б: *fuf* [ага. — С. Ч.]). Тій самій специфіці підпорядковане членування тексту на речення. Комуніканти членують текст на речення за допомогою крапок та інших розділових знаків, однак не завжди послідовно використовують велику літеру на початку речення (відтворення великої літери — це одночасна робота на клавіатурі комп'ютера обома руками). Тобто велику кількість фіксованих помилок у комунікації не завжди треба пояснювати незнанням комунікантами норм, а передусім технічними умовами спілкування.

5. Створення ефекту звукової мови. Часто комуніканти навмисно не дотримуються норми, порушують загальноприйняті правила графічного оформлення тексту. Причину цього явища можна пояснити намаганням створити звуковий ефект — використати запис слова, схожий на транскрипцію (А: *трудисся?* Б: *а шо?*). Таке написання не оцінюється як ознака неграмотності в цій специфічній сфері спілкування, проте ці одиниці обмежені соціальним характером відповідної комунікативної ситуації. Принагідно варто зазначити, що явища просодичного характеру, відтворені на письмі, уже давно стали об'єктом дослідження мови в Інтернеті⁵⁸.

6. Використання певних словесних форм. Час передавання інформації під час комунікативного акту — визначальна ознака у

⁵⁸ Haase M. et. al. Internetkommunikation und Sprachwandel // Sprachwandel durch Computer. — Opladen, 1997. — S. 51-85.

інтернет-спілкуванні. Для відтворення ефекту усного діалогу комуніканти намагаються передавати інформацію якомога швидше. Спілкуючись і виявляючи при цьому певні емоції, комуніканти, який набирає на клавіатурі текст, послуговується не емотиконом, який механічно важче поставити, а графічним відтворенням звукового образу слова. Наприклад, для фіксування ознаки сильного сміху замість активізації маніпулятором «миша» певного сегмента на моніторі комп'ютера (на що витрачається механічна енергія і час) комуніканти просто набирає на клавіатурі слово — *ги-ги* (А: *Я не хочу про це говорити* Б: *ги-ги* А: *чо смієся?*). Здебільшого такі форми є звуконаслідувальними і, ймовірно, використовуються також із метою створення ефекту присутності. (А: *Визначив айпі?* [IP — ідентифікаційний номер комп'ютера. — С. Ч.] Б: *узу*).

7. Специфічна синтаксична побудова. Усний синтаксис у всіх комунікативних ситуаціях спирається на коротші одиниці, ніж писемний⁵⁹. В інтернет-комунікації в режимі реального часу надзвичайно активно послуговуються словами-реченнями (*Ні. Дякую. Знаю. Був*), адже використання речень відповідної структури теж підпорядковується законам економії часу. До найчастотніших слів-речень у Мережі належить відповідник українського *добре* — **ОК**, активне вживання в сучасній мовній практиці слів-варваризмів⁶⁰. Характерна риса синтаксису мови в Інтернеті — тенденція до відхилення від синтаксичних і пунктуаційних норм, що простежуємо здебільшого у діалогічних жанрах. Порушення норм розвивається під впливом телеграфного стилю комунікації (різновиду спілкування, що відбувається в умовах обмежених комунікаційних ресурсів)⁶¹.

8. Використання некодифікованих скорочень. Принципу економії часу підпорядковане і використання скорочень. Замість слів-речень часто в комунікації вживають скорочення: наприклад, замість *не знаю* — **нзн**. Варто вказати, що скорочуватися можуть різні одиниці мови за струк-

⁵⁹ Пещак М. М. Комунікативний синтаксис. — К., 2000. — С. 16.

⁶⁰ Чемеркін С. Г. Англійські варваризми в мові комунікантив Уанету // Збірник наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства. — 2006. — Т. X. — С. 261-267.

⁶¹ Костомаров В. Г. Слова-сигнали // Русская речь. — 1967. — №3. — С. 58; пор. існування цього явища у медичній практиці: *телеграфний стиль* — порушення вимови, при якому в ній переважають іменники й дієслова у неозначеній формі, а прикметники відсутні; помічено при деяких органічних ураженнях центральної нервової системи (Словарь медицинских терминов — www.diclib.com/cgi-bin/d1.cgi?l=ru&base=medical&page=showid&id=46252).

турою, походженням та ін., наприклад, продуктивним є скорочення із за-
позичення — *плз* (з англ. *please*), що означає «будь ласка».

9. Невідворотність у часі. Текст у Мережі фіксується, і його можна відтворити. Однак, як і в усній мові, у відтвореному тексті втрачаються ознаки ситуативності, вкрай важливі для комунікації у конкретний момент. Тому можна говорити лише про механічне відтворення такого тексту, а щодо ситуативного відтворення — ні.

10. Редуплікація. Один із основних засобів відтворення міри вияву почуттів — редуплікація (*Це ж класно, що нікого нема дома!!!!!!!!!!!!!!*). Що більше комунікант намагається передати міру власних почуттів, то більшу кількість семіотичних знаків він використовує. Зазначений принцип існує і в сучасній кодифікованій мові. Так, підвищений тон порівняно зі звичайною інтонацією передається двома або трьома знаками оклику. Проте кодифікована мова обмежується лише редуплікацією знаків на позначення окличної та питальної (рідше) інтонації. Кількість таких знаків у кодифікованій мові — не більше трьох, а в інтернет-комунікації число редуплікованих знаків не обмежене. Так само інтернет-комунікація не обмежена й власне емотиконами, які повторюються (А: *Ти коли приїдеш до нас?* Б: *Вже* А: *Ура!!!!* Б: *А ви шо?* А: *YYY* Б: *Ясно*). Редуплікація редукованої форми того чи того емотикона показує міру емоційно-оцінного ставлення одного комуніканта до іншого, його настрій та ін. Найчастіше редуплікованим елементом є частина емотикона «рот»⁶² *)))* — *Ну не треба так кричати, я до усіх твоїх проблем ставлюся з гумором))))*).

Спостереження за мовною практикою в Інтернеті свідчить про те, що ця писемна форма спілкування тяжіє до передавання невербальних засобів комунікації. Використання таких елементів, як емотикони, специфіка побудови фрази, нехтування нормами, вказують на те, що, по-перше, для комуніканта важливо передати не докладний зміст інформації, а її найзагальніший характер, розрахований на швидке й приблизне розуміння її змісту. По-друге, використовуваний писаний текст у зазначеній ситуації спілкування набуває виразних ознак усної комунікації, тобто створюється ефект усної розмови.

Диференціація усної й писемної мови, усного і писемного висловлювання стосується й такої важливої проблеми, як розрізнення термінів

⁶² *Рожанский Ф. И.* Точка, точка, запятая... (эмотиконы как живая семиотическая система) (www.dialog-21.ru/Archive/2000/Dialogue%202000-1/261.htm).

мова і мовлення, яка постає у зв'язку з конкретним уживанням цих понять щодо різних лінгвальних явищ⁶³.

Лексичне значення слова *мовлення*, подане у СУМі, таке: «1. Спілкування людей між собою за допомогою мови; мовна діяльність. 2. Повідомлення на радіо; радіомовлення»⁶⁴. Як свідчить мовна практика, це слово часто вживається з іншими значеннями: «1. Система словесного вираження думок із певною звуковою і граматичною будовою, що є засобом спілкування у людському суспільстві; мова (*діалектне мовлення; мовлення учнів*). 2. Мова, властива кому-небудь (*індивідуально-авторське мовлення*)». Неважко помітити, що ці значення відповідають російському *речь* (пор. *Речь* — «1. Здатність говорити, виражати словесно свої думки. 2. Система словесного вираження думок із певною звуковою і граматичною будовою, що є засобом спілкування у людському суспільстві; мова. 3. Мова, властива кому-небудь; манера говорити. 4. Те, що кажуть, чий-небудь слова, вирази. 5. Публічний виступ»⁶⁵). Проте ті значення в українській мові «обслуговують» інші номени — *мова, розмова, доповідь*, відповідно помітна небажана синонімія термінів, яка, ймовірно, пов'язана із дією екстралінгвальних чинників. На нашу думку, варто зробити акцент на можливості існування цього терміна лише з такими значеннями: 1) «звуковий потік усної мови» (*афективне мовлення*); 2) «система трансляції аудіо-, відеоінформації» (*супутникове мовлення; громадське мовлення*).

Проблема термінотворення зокрема і норми взагалі актуалізує ще один аспект мови в Інтернеті — соціальний. Всесвітня мережа як комунікативне середовище визначальна тим, що тут утворюються комунікативні сфери, де відсутній будь-який попередній статус комуніканта, тому можливості спілкування в реальному часі змінюються, а відповідно і змінюється сама комунікація⁶⁶. Про таку комунікацію можна говорити, що функціонально вона набуває ознак усної розмовної мови, а текст — усного висловлювання. Функціонально усна розмовна мова вирізняється

⁶³ *Срмоленко С. Я.* Культура мови і сучасний лінгвокультурологічний дискурс // Наук. зап. Терноп. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка. Сер. Мовознавство. — Тернопіль, 2004. — 1 (11). — С. 6-7; *Вакуленко С. В.* До питання про відтворення українською мовою лінгвістичних термінів // Филологический анализ: теория, методы, практика: Материалы сб. науч. статей. — К.-Д.-Херсон, 1995. — Вып. 7. — С. 144.

⁶⁴ Словник української мови. — К., 1973. — Т. 4. — С. 770.

⁶⁵ Словарь современного русского языка. — М.-Л., 1961. — Т. 12. — С. 1280-1282.

⁶⁶ *Абросимова А.* Коммуникация в Интернете: взаимопонимание и статус (www.russ.ru/netcult/20011022_abrosimova.html).

неоднаковою мірою використання власне елементів невербального характеру. Тобто у розмовних текстах в мережі Інтернет спостерігаємо неоднаковий вияв вербального спілкування. Елементи невербальної комунікації частіше використовує молодь. Помічено, що різні комунікативні ситуації потребують вживання комунікантами типових емотиконів (наприклад, спілкування людей різних соціальних статусів). У зв'язку з цим постає питання виокремлення жанрових різновидів функціонально усної розмовної мови. Важливим чинником є й психічні особливості комуніканта.

Мовна практика в сучасному середовищі Інтернет, зокрема в інтернет-комунікації, засвідчила певні специфічні ознаки такого спілкування — втрату ознаки лінійності в часі, певний рівень грамотності як нерелевантну ознаку, використання форм, характерних для усного різновиду мови, — особливих знаків для відтворення інтонації, міміки тощо. Ця мова є невідворотною в часі, оскільки втрачає ознаки ситуативності. Перелічені ознаки можуть бути підставою для визначення спеціального різновиду розмовної мови, що функціонує в сфері інтернет-комунікації.

Усність розмовного стилю, трансформована у писемну форму, набула нових ознак — масового використання графічних знаків, одиничне чи сукупне використання яких емоційно забарвлює текст. В інтернет-жанрах безпосереднього і спонтанного спілкування (на чатах, у форумах) кількість емотиконів збільшується, оскільки часова відстань між повідомленнями зводиться до мінімуму, а емоційно-оцінне навантаження зростає. Відповідно стиль повідомлень має характер виразних уснорозмовних комунікатів.

За нашими спостереженнями, кількість уживаних емотиконів залежить від спілкування представників різних соціальних груп. Так, найчастіше вдаються до використання емотиконів користувачі підліткового віку та молодь, інші ж звертаються до цього засобу рідше. Відрізняються і типи емотиконів, поширені в мові тієї чи тієї соціальної групи. Отже можна стверджувати, що емотикони — соціокультурне явище.

Сучасні електронні словники фіксують велику кількість емотиконів, які трапляються у мові користувачів Інтернету. Є у переліках і такі, у яких втрачається емоційний семантичний компонент, натомість більшою мірою виявляється конотативна частина (наприклад, емотикони ~:-) ‘козак’, @= ‘атомна війна’). На нашу думку, вживання цих зображень реалізоване лише в електронній лексикографічній практиці, оскільки такі приклади не

представлені в контексті, а тому відповідно не є репрезентантами розмовного стилю. Незважаючи на високу частотність використання емотиконів, характерну для розмовного стилю, практика свідчить, що в активному життєвому їх різновидів небагато.

Емотикони, як репрезентативні одиниці розмовного стилю в інтернет-комунікації, часто змінюють свою форму, впливаючи на характер стилю. Сучасні програми, за допомогою яких здійснюється спілкування між користувачами, оснащені набором емотиконів-малюнків, за допомогою яких користувачі можуть виказувати свої емоції. Характерною ознакою розмовного стилю такої комунікації є вставляння у звичайний текст малюнків (*Завтра у мене ДР [день народження. — С. Ч.], буду всіх чекати 😊*). Мірою вияву емоції в такому контексті є редуплікація малюнка (*Оце хохма! 😄😄😄*). *Десь я вже це [анекдот. — С. Ч.] чув*). Проте це не означає, що користувачі не використовують традиційні для спілкування онлайн емотикони за допомогою символів на клавіатурі комп'ютера (*В суботу знову розважимося на тренінгу 😊 Чи може не хочеш?)))*). У багатьох програмах емотикони-малюнки є витворами образотворчого мистецтва.

Емотикони стали настільки активними у використанні, що вийшли за межі розмовного стилю в інтернет-комунікації. Ці графічні елементи почали використовувати мовці ще в одному сучасному засобі комунікації — мобільному телефоні. Сучасна практика спілкування за допомогою смс-повідомлень дає підстави говорити про суттєвішу трансформацію розмовного стилю, ніж та, яка існує в Інтернеті. Обмежені технічні можливості мобільного телефону порівняно з комп'ютером спонукають користувачів до ведення діалогу за допомогою різних нестандартних графічних знаків для відтворення певних букв, слів. До того ж користувачі активно послуговуються транслітерацією українських слів латинськими літерами (*Pryvit! 4ula, wo ty prowadyw doslidzhennia smsok molodi, ot I vyriwyla tobi v c'omu dopomogty! Spodivajys' i vid mojeji smsky bude kodyst' !uda4ki!* [Привіт! Чула, що ти проводиш дослідження смсок [смс-повідомлень] молоді, от і вирішила тобі в цьому допомогти! Сподіваюсь і від моєї смски буде користь. Удачки! — С. Ч.]). У цьому типі зв'язку так само використовуються емотикони (*Я сьогодні за три раунди набрав 100 поінтів [очок, з англ. point 'те саме'. — С. Ч.] :-)*). Сучасні технічні можливості мобільних засобів зв'язку передбачають використання цих знаків як спеціальних символів, уведених у пам'ять пристрою.

Особливе місце у розмовному дискурсі, як і взагалі в мові Інтернету,

займає гіпертекст — важлива комунікативна одиниця нелінійного рівня інформації. У розмовному дискурсі гіпертекст — стандартне явище: *До речі, нова версія квіна www.itblog.com.ua/1015.html =) Нарешті вони зробили щось путнє 😊⁶⁷*;

А: *Незрозумів, який саме план ви маєте на увазі? І при чому тут воювати проти себе?*

Б: *Цей план я маю на увазі⁶⁸*

В останньому прикладі фраза комуніканта «Б»: є гіпертекстовою одиницею — гіперпосиланням на іншу сторінку в Інтернеті.

Сучасний розмовний стиль характеризується великою кількістю ненормативних мовних одиниць. Порушення літературної норми на всіх рівнях мови набуло широкого поширення в Інтернеті. Сучасний розмовний дискурс у цій комунікативній сфері через використання комунікантами технічних засобів спілкування демонструє у тексті значну кількість некодифікованих одиниць.

Написання тексту за допомогою засобів машинного введення літер і знаків спричиняється до неадекватного відтворення мовних одиниць, оскільки у комп'ютері відсутні певні знаки тієї чи тієї мови, зокрема української: *нарахунок **гарантии**, ти неправий, знаю багато людей, в яких **е** мицубиши, нивкого, хто зтикався з **гарантиею**, жодний проблем небуло, проблеми можуть бути **тільки** в тому випадку, коли ти машину **визьмеш** в «сирого» [сірого. — С. Ч.] дилера⁶⁹ чи взагалі кириличної абетки: *Mudri ljudi vchatsya na svojih pomylkah, a tomu rahuju cho mij golos propade koly progolosuju za tyh kogo vvazaju ne vartymy⁷⁰*. При використанні латинської графіки автори часто послуговуються літерами чи знаками, які за зовнішніми ознаками схожі на кириличні: *Ny tak portal tiku **o*uvae wkoda** wo tak dovgo ale bydem **staratus'** :-)⁷¹*, або використовують на позначення певних букв цифри: *Ja vzagali ljublju **zru4nyj** odjag,i **jakw4o** ljudyna **po4uvae** sebe v tomu **4y** inwomu odjazi sebe komfortno,**zna4ytj** vin jij i**

⁶⁷ Promo Laboratory (promolab.org/index.php?s=4af3ec77d41dbd94ada4cc5cd334cfcf&showtopic=823).

⁶⁸ Кращий Київський форум (www.jforum.kiev.ua/index.php?showtopic=532).

⁶⁹ Тернопільський Тюнінг Клуб (tuning.te.ua/forum/viewtopic.php?t=2840&sid=41ecac778912c884bf7cbd16fb53801b).

⁷⁰ Український Центр (www.ukrcenter.com/forum/message.asp?message_id=39654&forum_name=Українські%20Новини%20та%20Політика&page=92).

⁷¹ Безглузді теревени (torrents.lviv.ua/forum/viewtopic.php?t=39).

*najbiljwe pidhodytj*⁷². Як помітно з останніх прикладів, такими є пари *и* — *и*, *w* — *ш*, а також знак * та українська літера *ж*, цифра *4* — буква *ч*. Ця практика поширена незначною мірою в Інтернеті, проте вона популярна серед користувачів мобільних телефонів, адже дає змогу зменшити кількість знаків при передаванні смс-повідомлень, що позначається на вартості цієї послуги мобільного зв'язку.

Іноді комунікант, спілкуючись українською мовою, користується увімкненою абеткою російської мови, внаслідок чого з'являються помилки: *Не знаю, я б таке* [тюнінг. — *С. Ч.*] з *шохи* [«шістки», автомобіля марки ВАЗ 2106. — *С. Ч.*] **николи** не зробив:*D*⁷³. Подекуди трапляється і зворотний ефект — написання російських літер використовують у словах української мови. У таких прикладах іноді буває важко визначити мову повідомлення: *такого стопудово вже не буде! халява кончилась, просто есфилу вигодніше когда люди бижать* куплять карточки щоб **посид!ти** в чатк. а за сеть вообщее **мовчу** в мене на сегменте ейо и год як **вже не-ма**⁷⁴.

Однією із частотних «технічних» помилок є так звана «сусідня буква», коли у тексті трапляється написання, зумовлене неправильним порядком відтворення літер на клавіатурі комп'ютера: *Ну то молодіжний журнальчик який видастьяс в нас*⁷⁵ або випадковим натисканням сусідньої літери: *АГА! тфльки ось ти* [Qwerty — ім'я комуніканта. — *С. Ч.*] *пропав !?*⁷⁶ Переставлені місцями літери у тексті чи неадекватні букви — результат, спричинений технічними засобами, адже, наприклад, у рукописному тексті таких помилок немає. До того ж скорочена відстань у часі при спілкуванні не дає можливості відтворювати електронний текст ретельніше, що є, наприклад, у друкованих виданнях.

У електронних текстах при спілкуванні мовці неадекватно позначають й інші знаки, використовувані на письмі, наприклад апостроф: *Скоро з»являться гроші і куплю балончик з краскою!!!*⁷⁷; *А пиво пити можна десь поруч — смачна плітка, котрась з піцерій, пузата хата, парк — куна*

⁷² Нововолинський forum (forum.novovolynsk.com.ua/index.php?s=343db159da11c65db9aa966564291ca2&showtopic=81).

⁷³ Форум Road Runners (road-runners.lviv.ua/forum/viewtopic.php?id=7&p=2).

⁷⁴ Когда же будет нормальная Lan сетя?? (kuzn.pp.net.ua/forum/11-14-1).

⁷⁵ Gothik III (gothic3.pp.net.ua/forum/39-106-1).

⁷⁶ конгратюлейшн (club-creative.pp.net.ua/forum/22-26-1).

⁷⁷ БубльГум — піркольно і просто! (byblgym.at.ua/forum/106-171-1).

мість... Просто **прив*язуватися** до певного закладу і певного столика важко, та й знайтися коло того кіоску легше...⁷⁸. Ненормативність такого тексту пояснюється переважно специфікою використання технічних засобів.

Інша причина появи ненормативних текстів — суб'єктивний чинник: незнання норми або бажання зробити текст особливим, у чому виявляється психічний стан користувача і що становить екстралінгвальний чинник формування мови інтернет-комуніканта.

Зазвичай користувачі в Мережі порушують різні типи норм — орфографічні: *нову, трохи їзджену машину ви завжди швидко продасте*⁷⁹, пунктуаційні: *Думається, що з часом це приживеться і в рідній Україні, можливо з іншою назвою. ;-)*⁸⁰; я дуже люблю свою машину і курю як паровоз тому і курю в машині **бо це подвійне задоволення!!!**⁸¹; стилістичні: *В кого гроші, той і **править парадом***⁸², навіть стандарти елементарної логіки: *А українською [розмовляю. — С. Ч.] (точніше суржиком ☺) тільки 2 літом і по телефону...*⁸³.

Ненормативне уживання слів, записаних іншою графікою (здебільшого англійською) — тенденція, поширена не тільки у мові комунікантів в Інтернеті, а й поза межами Глобальної мережі. Зокрема, така специфіка характерна для мови публіцистики (як електронних ЗМІ, так і друкованих видань). В мові інтернет-користувачів ця практика здебільшого стосується як власних, так і загальних назв: *Сам з Волині. Зараз проживаю в штаті **Massachusetts**. Перед тим жив в Каліфорнії деякий час*⁸⁴; *Думаєш їхати на **weekend** до Польщі?*⁸⁵. Серед власних назв переважають назви музичних груп, творів, меншою мірою помічено ви-

⁷⁸ Львівський Форум (forum.lviv.ua/index.php?topic=17.10).

⁷⁹ Українська правда (forum.pravda.com.ua/read.php?11,203188566).

⁸⁰ Портал медіа центрів сільських громад МЕДІА (www.mcenter.org.ua/forum/balachka/MED.html).

⁸¹ Форум (www.volkswagen.lviv.ua/forum/showthread.php?t=347&page=4).

⁸² Український Центр (www.ukrcenter.com/forum/message.asp?message_id=39654&forum_name=Українські%20Новини%20та%20Політика&page=89).

⁸³ Український форум (ukrforum.com.ua/viewtopic.php?f=6&t=175&st=0&sk=t&sd=a&start=10).

⁸⁴ Форум SHARE|NET.UA (www.share.net.ua/forum/index.php?s=34d7a7dd07b574b99ecbcb04bb0691cb&showtopic=289).

⁸⁵ Український природоохоронний форум (sop.org.ua/forum/viewtopic.php?t=515&sid=0590f75d0b7d776681392b95abee9c76).

користання власних географічних назв. Ймовірно, це спричинено практикою використання в українському написанні географічних назв, які до того ж існували давно, на відміну від новостворених реалій, що побутують у мовній практиці недавно.

Існування іншомовних слів у текстах, де представлені різні лексико-семантичні групи, — виразна ознака мови Інтернету взагалі й розмовного дискурсу зокрема. Найбільше тут одиниць комп'ютерної термінології. Причому неусталені форми запису слова серед комунікантів свідчать про динамічні процеси, які відбуваються в розмовному стилі у Мережі, пор.: *Стукай в асю: 436777078 або пиши на мейл werter.ua@gmail.com ...*⁸⁶; *Ну коли прямєм в СОВУ чи просто скинуть їм посилання на емейл з адресою цієї теми, хай знають?*⁸⁷. Часто такі тексти перенасичені термінами, що робить їх доступними лише для досвідчених користувачів, фахівців комп'ютерної справи: *мідорі* [Midori — оглядач електронних сторінок. — С. Ч.] *зараз на webkit..* [WebKit — система для відображення електронних сторінок. — С. Ч.] *a webki — швидше оперного* [від Opera — програмний пакет для роботи в Інтернеті. — С. Ч.] *presto...* [Presto — система відображення електронних сторінок у програмі Opera. — С. Ч.] *перевірено багатьма тестуваннями* 😊⁸⁸.

Іноді використання іншомовних слів (у будь-якому запису) здійснюється з певною стилістичною метою: *затопило всіх і по повній((Жях. Нікуди тікати. то хоум мейд* [тут — додому. — С. Ч.]⁸⁹; *Напевно ше й тепер багато хто вважає, що їх адрес не дом і не уліца, їх адрес Савецкій Саюз!*⁹⁰. Використання іншомовних слів в українському написанні з метою створення ефекту іронії — частотне явище в Мережі, характерне з боку як українськомовних так і російськомовних комунікантів. Другі використовують у російськомовному написанні українські слова.

Розмовний дискурс показовий щодо вживання орфограми «написання великої літери». Автори не дотримуються норми, не використовуючи велику літеру після крапки на початку речення: *так пишем хто що вміє... чим займається...взагалі хто які має таланти... надіюсь це допоможе в*

⁸⁶ the Simpsons Forum (www.the-simpsons.org.ua/forum/viewtopic.php?f=15&t=3).

⁸⁷ УВАГА Збір підписів сарненчан (forum.sarny.info/viewthread/1140/P15).

⁸⁸ Ubuntu UA forum (forum.ubuntu.kiev.ua/index.php?topic=243.15).

⁸⁹ Балачка під Лихтрапом (lihtar.if.ua/viewtopic.php?id=298).

⁹⁰ pinadva.com (pinadva.com/viewtopic.php?t=779&sid=75eefae8dca56f29e8f8c080cc0b17a).

подальшому організуванні мобів... [флеш-мобів — одного із різновидів перформансу (сучасної форми акційного мистецтва, спонтанного вуличного театру). Суть *флеш-мобу* (від англ. *flash mob* — ‘миттєвий натовп’) полягає в тому, що у певний час у певному місці раптово, ніби випадково, з’являється натовп. Потім він виконує підготовлений заздалегідь план дій, найчастіше — абсурдний і дивний. — С. Ч.]⁹¹. Така практика комунікації у програмах чи на сайтах, де спілкування відбувається з меншим проміжком часу (наприклад, показовими тут є чати та програми ICQ, QIP та ін., де часовідстань між повідомленнями користувачів значно зменшена, ніж, наприклад, у спілкуванні на форумах чи конференціях). Те саме може стосуватися і власних назв: **стосовно однокласників** [електронний ресурс «Однокласники». — С. Ч.] *я дуже негативно налаштована щодо такого типу соціальних мереж. це своєрідна шпаргалка кзбіста*⁹².

Щодо диференціації велика/мала літера, то відповідно до традицій інших мов (зокрема англійської) деякі назви користувачі пишуть не так, як того вимагає український стандарт. Наприклад, з великої літери уживаються відносні прикметники від назви держави. Такі написання властиві також і публіцистичним текстам: *Емоції емоціями, але вони буває шкодять спільній **Українській** справі*⁹³.

Диференціація за великою/малою літерою активно використовується в розмовному стилі спілкування в Інтернеті. Послугування великою/малою літерою іноді спричиняється до ненормативного написання (яке може навіть бути неадекватно сприйняте іншим комунікантом):

ну пишемо тут кого як звати...де хто вчиться або вчився
Почну з себе
Звати **віталік** вчасу в 10-А⁹⁴

Використання на початку речення великих літер створює комунікативну проблему в написанні власного імені. Не дивно, що один із комунікантів зауважує: *а чого Віталік з малої букви*)))⁹⁵.

Велика літера слугує і важливим інструментом в акцентуації як засобі створення ефекту усної мови. Великі літери на позначення на-

⁹¹ TernopilFleshmob (flash-mob.at.ua/forum/6-88-1).

⁹² Родинний форум «Малеца» (www.malecha.org.ua/forum/index.php?s=ec76fb34095fdf3f38a1190b52e8a9be&showtopic=2024).

⁹³ РІД (rid.org.ua/forum/viewtopic.php?t=43&postdays=0&postorder=asc&start=15).

⁹⁴ Форум ЗОШ №11 (tzsh11.pp.net.ua/forum/6-17-1).

⁹⁵ Форум ЗОШ №11 (tzsh11.pp.net.ua/forum/6-17-1).

голошення того чи того звука, на акцентуванні уваги на слові, частині речення або на реченні є елементами створення специфічного ефекту присутності в Мережі: *З величезною радістю **ВІТАЮ** всіх студентів ІЕПу, з завтрашнім початком занять!*⁹⁶; ***Я ВІРЮ, Я НАДІЮСЬ, Я ВПЕВНЕНИЙ** — **УКРАЇНА** завоює високий статус в Європі і в світі, адже потенціал в нашої батьківщини — дуже [дуже. — С. Ч.], дуже великий і потужний.....*⁹⁷. Іноді графічний засіб акцентуації використовується там, де власне акцентуація неможлива: *коротше скажу всім хотіть не вредно...а от вредно не **хотімБ**!!!* ☺⁹⁸.

Принагідно варто звернути увагу на такий додатковий прийом у написанні слів із великими літерами, як розрядка: *У кого що наболіло... Чи залишився гіркий осад на душі... **С М І Л И В І Ш Е ! !***⁹⁹. На такі технічні особливості комунікації можна й не зважати, беручи до уваги лише текстове оформлення, однак, на нашу думку, такий запис — особливий. Адже якщо писемна комунікація здійснювана в мережі Інтернет, перебирає на себе функції усної мови, то такий запис «емоційніший», ніж інший, оскільки великі літери більше впадають в око, а розрядка робить слово ширшим, що привертає увагу реципієнта. Відповідно той сприймає повідомлення як емоційне висловлювання, що в умовах усної комунікації відіграє головну роль. Тому такими фактами, на нашу думку, нехтувати не варто.

Ефект усної комунікації значною мірою здійснюється за рахунок редуплікації знаків — чи то літер, чи інших графічних символів: ***ААААА-АА** в мене мікро [мікрофон. — С. Ч.] не паіше **АААААААААААААА** бля шо його робити !!!*¹⁰⁰ (редуплікація літери тут створює ефект розчарування); *я хочу щоб період між 12 год і 2 **дуууууже** швидко пройшов*¹⁰¹ (редуплікація малої літери у слові виступає акцентотворювальним засобом, що також забезпечує певний ефект усності в мові); *Авжеж — це дуже болісна тема [дружба, кохання, переживання. — С. Ч.]. В кого які були переживання??*

⁹⁶ Walsora (walsora.at.ua/forum/80-156-2).

⁹⁷ Український форум (ukrforum.com.ua/viewtopic.php?f=4&t=112&st=0&sk=t&sd=a).

⁹⁸ Українська креативна спілка (ukc.at.ua/forum/25-59-2).

⁹⁹ Фортуна — рекламно-інформаційна газета (fortuna-gazeta.com.ua/index.php?option=com_fireboard&Itemid=3&func=view&id=6&catid=14&limit=6&limitstart=18).

¹⁰⁰ Ну шо? Тулим? (tulim.at.ua/forum/13-13-2).

¹⁰¹ Форум Розбитих Сердечь (brokenhearts.org.ua/viewtopic.php?id=19).

????????????????????¹⁰² (редуплікація знака питання, ймовірно, створює ефект зацікавлення темою); *Незабаром знову в Києві!!!!!!!!!!!!!!!!* [про виступ музичної групи «Фліт». — С. Ч.]¹⁰³ (редуплікація знака оклику — тут вияв сильних емоцій, зокрема, радості); *а я що казав... тема для флуда.....* [марнослів'я, повідомлення в інтернет-форумах і чатах, яке займає (в багатьох випадках) великі обсяги й не несе нової чи корисної інформації (від англ. *flood* — «повінь», «потоп»). — С. Ч.]¹⁰⁴ (редуплікація крапок тут, імовірно, використовується як засіб вияву, можливо, чогось невідомого, замовчування).

Звичайно ж, як зазначалося раніше, редуплікуються й емотикони, причому як графічні, так і ілюстровані одиниці: *Будем надіятись що народу буде немало)))*¹⁰⁵; *Ага я фоткаю і пишу вірші ;))*¹⁰⁶ (як помітно, у емотиконах-графічних елементах редуплікується та частина, яка позначає «рот», тобто здебільшого останній графічний знак); *Так, дуже хороша дівчинка, вона [Юльча. — С. Ч.] моя інетна подружка, я її поважаю,*

ми з нею давно в хороших стосунках ¹⁰⁷. При використанні емотиконів (якщо вони створені за допомогою знаків клавіатури) іноді складно розрізнити елемент емотикона від розділового знака, відповідно автори навіть можуть використовувати слова на позначення пунктуаційних знаків: *вибачайте((((((((((((((((((((((((((((((((кома тут Аня підказує, що на литовищі було три Ані, то хочу привітати її , а прізвище ВАЛЬКО))))))))))))))))))))))))))*
¹⁰⁸.

За допомогою редуплікованих форм автори створюють ефект присутності в процесі комунікації, причому тут є специфічні, властиві тільки мові Інтернету некодифіковані одиниці (*ГГГ полюбє* [так чи інакше. — С. Ч.] *тупо! Цб* [шоста версія (від англ. Сб) гри «Камаєль». — С. Ч.] *рузе333ззз* [найкраще. — С. Ч.]¹⁰⁹), так і кодифіковані (*xi-xi візьми і поміняй* [дизайн. — С. Ч.] ¹¹⁰). Іноді ефект присутності може створюватися

¹⁰² Tomorrow (tomorrow.at.ua/forum/8-7-1).

¹⁰³ Flit (www.flit.net.ua/forum/index.php?topic=756.30).

¹⁰⁴ ---{<Будзик>}--- (budzik.pp.net.ua/forum/3-14-1).

¹⁰⁵ Безглузді теревені (torrents.lviv.ua/forum/viewtopic.php?t=39).

¹⁰⁶ TernopilFleshmob (flash-mob.at.ua/forum/6-88-1).

¹⁰⁷ ЧАтБуЛік (hivechat.com/index.php?num=&page=3&dig=).

¹⁰⁸ Sky Sports Rivne (rask.rv.ua/forum/viewtopic.php?f=23&t=90).

¹⁰⁹ Line Age 2 (amnezia.at.ua/forum/11-9-1).

¹¹⁰ Чат.Ваша думка (lovetodance.pp.net.ua/forum/2-35-1).

іншими засобами, наприклад, використанням гіпертексту: А: *Люди мож в когось є ссилочки на якийсь сайт де мона собі скинути муьт «Теркель і халепа»*. Б: *на тримай www.fun.te.ua/?film=117*¹¹¹.

Поряд із редуплікацією символів — явищем, що є визначальним для мови, яку вживать у Інтернеті, визначальною ознакою є й використання інших (небуквенних) символів у мові електронного спілкування. Часто комуніканти послуговуються цифрами у спілкуванні, що, на нашу думку, підпорядковано меті наближення у часі письма до усної мови. Таке використання застосовується на різних рівнях мови.

2 ученик

щось трошки не так, н-д [наприклад. — С. Ч.] цієї суботи я зловив одного голавліка, але більше навіть бою не бачив, а от жерех хазяйнував на ріці, та й минулі роки памятаю що жереха ловив, на відміну від лобастого 😊¹¹²

А: Хтось хотів закосити під ТАХІ з фільму... 😊

Але не вийшло... 😊))))))

Б: 😊100%¹¹³

Цифра «2» у першому з наведених прикладів — запозичення з англійської розмовної традиції, де замість прийменника *to* «для» використовується цифра «2» (*two*, омофон до англійського прийменника). Тобто в українськомовному контексті цифра «2» за значенням відповідає українському прийменникові «для». *100%* у наведеному другому прикладі відповідає значенню «абсолютно правильно». Таке використання ненормативне з погляду літературної норми. Водночас нормативне уживання часто суперечить стандартам написання, наприклад, числівників: *Я на 2 му курсі* [навчаюся. — С. Ч.]¹¹⁴ (невідповідність стандарту нарощування до цифр на позначення порядкових числівників). Іноді цифра використовується на позначення займенника відповідно до контексту *наведи хоч 1 факт*¹¹⁵. Крім того, у розмовному дискурсі можна зустріти й інші арифметичні знаки: *Я вважаю, що голодомор=геноцид, але навіть якби це і було не так, нам за цю ідею варто триматися, бо вона є сильним об'єднуючим фактором для*

¹¹¹ Форум неформальної музики м. Тернополя (rocklife.at.ua/forum/6-3-2).

¹¹² Львівський клуб активного відпочинку (www.active.lviv.ua/post8019.html)

¹¹³ Форум Road Runners (road-runners.lviv.ua/forum/viewtopic.php?id=7&p=2).

¹¹⁴ CounterStrike (fcteam.at.ua/forum/12-22-2).

¹¹⁵ www.PRYKLADNA.lviv.ua (www.prykladna.lviv.ua/forum/viewthread.php?forum_id=2&thread_id=100).

українського народу¹¹⁶. Таке уживання підпорядковане одній меті — скоротити час.

Цій самій меті підпорядковані й різні форми скорочення, які часто фіксуємо в Мережі: *Хочу знайти норм* [нормальну. — С. Ч.] *роботу, бо зі старої пішов*¹¹⁷. Як видно з прикладу, використовуються скорочення, не закріплені мовною практикою, пор.: *добре, на рах того що ти сказав перед цим, я чудово розумію що ти мав на увазі...і от що скажу, кожен судить по собі і все!*¹¹⁸. В останньому прикладі подано ненормативне скорочення некодифікованої одиниці *на рах* (*на рахунок* — «щодо»). (До речі, *на рахунок* — калька з російської *насчет* — один із фактів порушення культуромовних норм, який належить до чи не найчастотніших у Мережі, пор. ще *Не рахую* *це за потрібно на даному етапі розміщувати свою і донечки фотографії*¹¹⁹). У мові користувачів форумів трапляються некодифіковані скорочення, ймовірно, запозичені й із мови ЗМІ, які, проте, уже мають відповідники в сучасній українській мові: *Всі ці «снікерси», «мілківейзи», «менеджери», «мерчандайзери» тощо, попали в укр мову з екранів ТБ із зроблених в Москві (передраних з американських) програм*¹²⁰ (відповідник — слово *телебачення*) (Тут варто акцентувати увагу й на ще одному аспектові, спільному із мовою ЗМІ, — неправильно вживанні прикладок — помилці, характерній не лише для розмовного стилю, а й для мови публіцистики та інших дискурсів *тільки помітила бізнес пропозицію. так коли наступний раз* [отримаєш перше місце. — С. Ч.]¹²¹). Скорочення, використовувані в процесі комунікації, помічаємо й у інших функціонально-стильових різновидах мови. Ці, а також ряд інших факторів можуть стати аргументом того, що українська мова у цих умовах рухається в напрямку до аналітичності структури, однак такі вияви мають характер окремих явищ, торкаються лише певних аспектів мови (наприклад, комунікації в Інтернеті) і не змінюють граматичну структуру української мови. Відповідно на нинішньому етапі розвитку мови, ймовірно, говорити про такі тенденції неактуально.

¹¹⁶ Педагогіка (pedagogika.at.ua/forum/29-308-1).

¹¹⁷ Форум Розбитих Сердць (brokenhearts.org.ua/viewtopic.php?id=19).

¹¹⁸ Форум НУ Львівська Політехніка (politeh.lviv.ua/forum/27-168-2).

¹¹⁹ Родинний форум «Малеча» (www.malecha.org.ua/forum/index.php?s=ec76fb34095fdf3f38a1190b52e8a9be&showtopic=2024).

¹²⁰ Форум Словник.Нет (forum.slovyk.net/index.php?showtopic=1431).

¹²¹ Студентський форум (www.univer-sity.com/index.php?showtopic=6321&pid=124595&mode=threaded&start=#entry124595).

Синтаксис розмовної мови концептуально теж підпорядкований законам зменшення часокількісної відстані при комунікації, тому не дивно, що мова Інтернету здебільшого побудована не на ускладнених синтаксичних конструкціях: *Ганнуська, А що ти тут робишь? Ти звідки?*¹²². Та іноді тут трапляються протилежні випадки, причина появи яких пов'язана із неможливістю структурування користувачем своєї мови: *Сьогодні мною було відвідано нашого провайдера «Сову» я говорив на рахунок локальної мережі, мені було пояснено Віктором Григоровичем, що ми бачимо людей тільки з груп в яких ми знаходимось, наприклад в мене IP- 10.10.4.*** я бачу тільки групу під номером 4, я казав навіщо така мережа коли там всього по 5 чол, мені було пояснено, що до них ніхто крім мене не звертався з проханням об'єднати групи і сказади якщо будуть натходити прохання вони це зроблять, так я пропоную хто хоче об'єднатись і зробити жирну, кайфову мережу залишіть свій ір [IP-номер комп'ютера. — С. Ч.] (можна логін, фамілію) і напишіть «я погоджуюсь»¹²³.*

Складна синтаксична побудова зумовлена відсутністю логіки в оформленні повідомлюваного, до того ж, імовірно, неналежним рівнем знань щодо пунктуаційної норми.

Розмовна мова в Інтернеті — характеризується використанням молодіжного сленгу: *Тільки й чути: ой дивись яка прикольна шапочка з бльостками, ой а яка крута кофточка з малюнком, ой.. а це...а це..а це просто супер(!) які туфлі на високих підборах!!!*¹²⁴; послугуванням одиницями з російської мови: *лишний трафік* [повний інформаційний потік в комунікаційній системі. — С. Ч.] *мені не помішає* ☺¹²⁵; нерідко (залежно від регіональної аудиторії сайту) одиницями діалектної мови *rent@gon правий, тут ніц більше не скажеш ...*¹²⁶; *а, Ірцю, ти супер!!!! Просто-таки найкраща кубітка в нашому офісі*¹²⁷.

До мови сленгу наближені «фофуддя» і так звана «мова подонків». «Фофуддя» — своєрідний мовний феномен у Інтернеті, використовува-

¹²² Форум (blackdzudo.pp.net.ua/forum/2-1-1).

¹²³ УВАГА Збір підписів сарненчан (forum.sarny.info/viewthread/1140/P15).

¹²⁴ Нововолинський форум (forum.novovolynsk.com.ua/index.php?s=343db159da11c65db9aa966564291ca2&showtopic=81).

¹²⁵ Клаптики (www.klaptyky.com.ua/balachka-present).

¹²⁶ Коломия (forum.kolomyia.org/forums/forum8/topic594/messages).

¹²⁷ Жіночий клуб Лілея (www.lileya.lviv.ua/viewtopic.php?f=15&t=108&sid=548c3e8f87fa82cc784062020912ebb5).

ний для висміювання російського шовінізму та неоімперіалізму¹²⁸. Характерною рисою «фодудді» є використання спеціальних форм задля саркастичного ефекту щодо ксенофобської, антисемітської, екстремістської лексики сучасної Росії: *Не отдідім поправного права творить на русском языке!*¹²⁹. Послугування «фодуддею» — показник епатажності у мові, який трапляється часто в комунікативному середовищі чатів, форумів, конференцій тощо та в закритих комунікативних програмах ICQ, QIP і т. ін.

«Мова подонків» — це своєрідне утворення, яке набуло поширення в російськомовному середовищі й меншою мірою характерне для української мови. «Мова подонків» (рос. «язык падонкафф») (інакше — «албанська мова») — елемент мережевої молодіжної субкультури «подонків», яка позиціонується як контркультурна, протестна. Це різновид трешу (напрямку в сучасному мистецтві, що характеризується низькобюджетністю, вторинністю і вульгарністю¹³⁰). В основі творчого методу — провокація, епатаж¹³¹ (пор. рос. *Дарагой, а давай исчо претензии предъявлять по поводу того что мне например русский больше нравится и пАсты на украинском мне читать нинравицо или наабаорот* *Кароче — учи Албанцкый!*¹³²). Таку практику деякі мовознавці оцінюють як стихійний пошук нових можливостей орфографії, своєрідну лінгвістичну гру, ще один варіант мови, який має право на існування¹³³. Проте «гра» заходить надто далеко — для цієї субкультури характерне вживання обценної лексики, навмисне використання орфографічних і семантичних помилок, які ускладнюють процес комунікації навіть між самими користувачами. Назва «мова» доволі умовна щодо цього феномену, оскільки в ньому відсутні системно-структурні ознаки, характерні для мови, тут наявні лише спільні риси (на лексичному, граматичному рівнях), які до того ж можуть бути варіативними на рівні кожного ідіолекту. Природа названого явища в українській мові має спільні ознаки з російською мовою:

¹²⁸ Вікіпедія (uk.wikipedia.org/wiki).

¹²⁹ fofudja: Наше право! (community.livejournal.com/fofudja/1951637.html).

¹³⁰ Трэш фильмы (ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D1%80%D1%8D%D1%88).

¹³¹ Падонки (ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B0%D0%B4%D0%BE%D0%BD%D0%BA%D0%B8).

¹³² Городской форум Чернигова (forum.cn.ua/inb/index.php?s=79cfd2e8ca8576d6051d39b48aa993f2&act=ST&f=4&t=4991&st=15).

¹³³ Костомаров В. Зачем нам «олбанский» язык? // РИА Новости (rian.ru/society/20070402/62962803.html).

ога, літаф цією осіню на **кукурузнігу**, єдиний па ходу чта там рабочій. **фсцацно** када зємля 10 см ат твайей **задніцо** і ти паднімайішсо. ну і на **пафаротаг стульчєг бил нє сугой**))¹³⁴. В українській мові таке явище не набуло популярності, й у Інтернеті трапляється лише подекуди, навіть незважаючи на те, що сформовано перекладні російсько-українські словники «албанської мови»:

в Бобруйск, животное – В Бердичів, тварино
 Ужоснах! – Страхіттянах
 Гламурненько – Чарівненько
 Жжошь, сцука – Палиш, сцуко; смалиш, сцуко
 Афтар, выпей йаду – Афтор, пий отруту
 Первый, нах – Перший, нах
 Аццкий сотона – Пекельний чортяко
 Ржунимагу – Ржунездужу, рєгочу-аж-сцяти-хочу
 Афтар жжот, пеши исчо – ну ти смалиш, афтор, шкрябай далі¹³⁵.

Однією з виразних ознак інтернет-комунікації є доступна можливість формування лексикографічної бази. При появі нового соціально-культурного явища у Мережі іноді користувачі самі формують лексикон, який обслуговує це явище. Відповідно одразу в Інтернеті з'являються словники різного соціолінгвістичного спрямування, вищенаведений словник — із числа таких.

На жаль, розмовна мова у Інтернеті характеризується невисокою культурно-естетичною цінністю, про що свідчить обсценна лексика: як приховано — із використанням на місці пропущених букв інших знаків (*ай....ця погода вже **за****а** коли вже буде літо?!)*¹³⁶), так і у безпосередньому запису (*Фабула хвільму — озверелі хасіди на чолі з Путіним і Медведєвим починають **пиздити** звичайних кошерних жидів та кацапів, ті збираються, на деякий час забувають минулі образи і наносять удар у відповідь ну і так далі*¹³⁷).

Отже, розмовний стиль української мови в мережі Інтернет набув особливих ознак, пов'язаних із розвитком комунікативних засобів, які дали змогу користувачам звертатися до нових форм спілкування. Розмовний дискурс дедалі більше наближається до усної мови, що можна проде-

¹³⁴ СвітЛан (www.svitlan.lutsk.ua/forum/showthread.php?t=2865).

¹³⁵ Livejournal (alexandco.livejournal.com/2934.html).

¹³⁶ Форум неформальної музики м. Тернополя (rocklife.at.ua/forum/6-3-3).

¹³⁷ simples machines forum (www.doslidy.kiev.ua/doshka/index.php?topic=1631.0).

монструвати наявність інших семіотичних одиниць у мові, а також інших засобів, значна частина яких використовується для полегшення сприйняття тексту завдяки дії на різні органи відчуттів. Розширення функціональних можливостей тексту наближає його до усної мови, хоча на сьогодні власне текст розмовного дискурсу, як і взагалі мова Інтернету, за формальними ознаками належить до писемної мови. А розмовна мова за культуромовними показниками перебуває на периферії загальнокультурного рівня.

ХУДОЖНІЙ СТИЛЬ

В Інтернеті як вмістилищі різного типу інформації широко представлені масиви сайтів, на яких розміщені художні твори. Це веб-сторінки із зразками художніх текстів, персональні сайти, електронні бібліотеки тощо. На веб-сторінках представлені різні за тематикою, жанрами твори, які пропонують тут принагідно — як зразок чистішої творчості, пробу пера, чи предмет дискусії¹³⁸. У блогах авторами художніх творів є здебільшого власники електронних сторінок, які й пропонують певний спосіб спілкування. Як відомо, блог — це сайт, який веде здебільшого його власник, як правило, від першої особи. Деякі блоги дають можливість залишати коментарі відвідувачам цих електронних сторінок¹³⁹. Завдяки таким особливостям через блог складається уявлення про автора цієї веб-сторінки. Сукупно із творами автора та специфікою інформації, поданої у блогові, часто можна сформувати соціально-культурний та мовний портрет того чи того автора. Водночас на сторінках блогів комуніканти-гості можуть розмішувати будь-які твори, у тому числі й власні¹⁴⁰. Проте найбільший масив художніх творів представлений у електронних бібліотеках. Власне, цьому сприяє специфіка зазначених веб-сторінок.

Електронна бібліотека — це бібліотека, у якій документи зберігаються в машинозчитуваній (електронній) формі¹⁴¹. На сьогодні ще не усталилося поняття «електронна бібліотека», однак вирізняються основні ознаки цих електронних сховищ даних. Найбільш вдалий, на нашу

¹³⁸ Див., наприклад, форум «X-City»; тема спілкування «Власні вірші» (www.x-city.com.ua/viewtopic.php?f=43&t=982&st=0&sk=t&sd=a&start=165).

¹³⁹ Колосов А. Блоги и блоггеры (www.ccm.kz/article/print.aspx?ArticleID=601).

¹⁴⁰ Див., наприклад, блог, на якому розміщено цикл віршів «Закоханий убивця» (www.diary.ru/~lyricsion/p42998688.htm).

¹⁴¹ Воройский Ф. С. Информатика. Энциклопедический словарь-справочник. — М., 2006. — 768 с.

думку, варіант визначення електронної бібліотеки подано у книзі Вільяма Армса (Масачусетський університет, США) «Цифрова бібліотека»: «Колекція інформації, якою можна управляти, у сукупності з відповідними сервісами, причому інформація зберігається у цифрових форматах і доступна в мережі»¹⁴².

Загальна характеристика сучасної електронної бібліотеки дещо відрізняється від звичних для нас традиційних бібліотек. Здебільшого електронна бібліотека — це ресурс, орієнтований на певний прошарок читачів, які розрізняються за фахом, соціальним статусом та ін. (наприклад, юридична бібліотека, студентська бібліотека, бібліотека української класики та ін.), відповідно читач може отримати інформацію, пов'язану з його типом суспільної діяльності. Тому одразу варто зазначити, що бібліотека — це ресурс не тільки художніх творів, а й спеціальної літератури: наукової, навчальної, пізнавальної, сакральної, публіцистичної та ін. Водночас це й потужний ресурс художніх текстів.

Соціально-професійна диференціація бібліотек в електронному просторі має свої характерні ознаки. Так, на сайтах бібліотек для учнів та студентів пропонують реферати, курсові, дипломні роботи та ін.¹⁴³. Сьогодні вивчення, наприклад, творчості письменника передбачає виразний прагматичний підхід, тому на частині електронних сторінок у вигляді цитатних планів подають стислий огляд творів письменника, деякі теми розділів шкільних програм подано через специфічний алгоритм, у якому зазначено найважливіші віхи життя й творчості письменника¹⁴⁴.

Бібліотеки для науковців пропонують не лише наукові статті, а й інші ресурси, де розкривається та чи та проблематика, пов'язана з темою наукової статті. Покажемо у цьому плані електронний ресурс Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського¹⁴⁵. Крім того, що бібліотека містить найбагатший каталог авторефератів, тут читач знайде для себе посилання на електронні наукові бібліотеки, на сторінки органів

¹⁴² Arms William Y. Digital Libraries. — Cambridge, Massachusetts, London, England, 2000. — 287 p.

¹⁴³ Див., наприклад, сайти «Бібліотеки української літератури» (реферати — www.ukrlib.com.ua/referats/index.php; шкільні твори — www.ukrlib.com.ua/sochin/index.php; шпаргалки — www.ukrlib.com.ua/shpora-zl/); сайт бібліотеки для студентів «Читалка» (chitalka.info).

¹⁴⁴ Чемеркін С. Г. Українська класика у веб-ресурсах (творчість Івана Франка) // Культура слова — 2006. — Вип. 66-67. — С. 18-21.

¹⁴⁵ Див. сайт «Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського» (www.nbuv.gov.ua).

державної влади і управління, посилення на електронні версії основних періодичних друкованих видань.

Нерідко електронна бібліотека є відкритим ресурсом, на якому можна розмістити навіть власні твори. Адміністрація сайтів заохочує користувачів до розміщення їхніх творів у Мережі¹⁴⁶.

В електронній бібліотеці, як відомо, документи можуть зберігатися у текстовій чи графічній формах. Цифрова текстова форма гнучка і зручна, оскільки дає змогу працювати з окремими знаками, легко здійснювати пошук, оброблення тексту, займає невеликі обсяги пам'яті комп'ютера та не споживає значної кількості інтернет-трафіку. На відміну від цифрової текстової форми графічна форма споживає більше ресурсів комп'ютера та більше завантажує трафік. Однак вона має суттєві переваги над власне текстовими формами, оскільки графічні форми — це здебільшого фотокопії оригіналів творів, що є неоціненним джерелом у роботі з автентичними художніми творами. Таких ресурсів українською мовою, на жаль, ще відносно небагато, однак вони трапляються на веб-сторінках. Зокрема, в Інтернеті можна знайти, наприклад, фототипію позацензурного примірника «Кобзаря» Т. Шевченка видання 1840 року¹⁴⁷.

Жанрова специфіка художніх творів, розміщених у електронних бібліотеках, різноманітна. Тут є прозові твори, поетичні, драматичні. Імена авторів творів найрізноманітніші — це українські класики, сучасні письменники, а також молоді майстри слова або просто ті, хто хоче представити свої твори для інтернет-товариства. Віртуальний каталог електронних видань, розміщених у цих бібліотеках, пов'язаний із інформаційними запитами на літературу¹⁴⁸, які у свою чергу формуються цільовою аудиторією конкретної електронної бібліотеки. Якщо проводити паралель зі звичайною бібліотекою, то електронна має таку суттєву перевагу, як більші потенційні можливості щодо розміщення видань, адже, по-перше, електронний текст, образно кажучи, потрібен лише в одному екземплярі для усіх читачів на відміну від друкованого; по-друге, текстові файли, що розміщені в електронних бібліотеках, за обсягом незначні, тому розмістити тут додатково, наприклад, сотню книг дуже легко на відміну

¹⁴⁶ Див., наприклад, сайт електронної бібліотеки «Biblos» (www.biblos.org.ua).

¹⁴⁷ Див. електронну бібліотеку «Віртуальна Русь» (vesna.org.ua/txt/shevchenko/kobzar1840/index.html).

¹⁴⁸ Павлуша І. А. Формування віртуальної бібліотеки пам'яток східнослов'янської писемності й українського друку // Вісн. Кн. палати. — 1998. — №9. — С. 13-15.

від звичайної бібліотеки, де потрібні ресурси зі зберігання, експлуатації, догляду за додатковою сотнею друкованих видань. Відповідно електронна бібліотека має ширші можливості для задоволення попиту свого читача. Однак це на перший погляд, бо для того, щоб увести видання в електронну бібліотеку, йому потрібно надати електронного вигляду, тобто здійснити кілька трудомістких операцій (сканування, редагування) над таким текстом. І щодо цього електронна бібліотека програє звичайній. До того ж тут існує ще один вагомий аспект.

Оскільки значну частину електронних бібліотек формують машинним способом (здебільшого шляхом сканування паперових носіїв), у текстах трапляються помилки, зумовлені таким способом перенесення інформації. Наприклад, у текстових масивах творів І. Франка, ми виявили низку помилок різного типу: *Адже ж учений, викладаючи нам здобутки науки, мусить **послугуватися** мовою, і то не якоюсь абстрактною, а тою звичайною, витвореною історично, привичною для нас* («Із секретів поетичної творчості») (правильно — *послугуватися*). Зафіксований огріх спричинений зовнішньою подібністю графем *и* та *н*; Далі, в другій громаді, прийшов **Герм.ан Тодьдкремер**, найповажніший, то єсть найбагатіший з усіх присутніх обивателів («Борислав сміється») (неправильно поставлений пунктуаційний знак; неправильно записана лексема *Гольдкремер*); — *А сьо-сьо-сьо? А сьо-^ьо-сьо? — дзьобо-тіли, громадячись коло нього* [Гриця], інші гуси («Грицева шкільна наука») (огріхи спричинені зовнішньою схожістю знака циркумфлекса і літери *с*) та неадекватністю передавання слова з переносом у тексті, розміщеному на паперовому носії); *Отакі смілі та гарячі слова в обороні простого, поневоленого та занедбаного народу, до того подиктовані не абстрактною християнською доктриною, а близьким і докладним знанням життя того народу, роблять нам пам'ять Івана ВишеНського милою та дорогою* (неправильно використано велику літеру); («Іван Вишенський, його час і письменська діяльність»). Ці та інші помилки трапляються доволі часто. Найчастотнішими серед них є огріхи, що виникли у зв'язку з неадекватністю передавання правил переносу.

На жаль, не завжди досконале в сучасному оформленні текстового матеріалу електронного видання і передавання певних графічних символів. Тут неадекватно відображаються нестандартні графеми. Наприклад, навіть для потужного електронного «книгосховища» «Бібліотека української літератури» ця проблема актуальна. Так, у поемі «Заснування

Переяслава» І. Франка в оригіналі, звісно, використано графеми давньоруського письма¹⁴⁹. Однак технічні можливості не завжди дають змогу відображати, наприклад, «ять» та інші літери адекватно, тому в текстах на таких електронних сторінках виявляються помилки:

И не обр~~ѣ~~те ся (никто) никд~~ѣ~~же.
И заоутра при~~ѣ~~хаша Печен~~ѣ~~з~~ѣ~~,
А свои мужь приведоша,
А наших не бысть.

Іноді використовуються як замітники зовні подібні графеми:

Сѣи же рече: «Княже, не в~~ѣ~~мь,
Могу ли сн(ести) его?»

У деяких електронних бібліотеках навіть створюється відповідна легенда з умовних знаків, у якій зазначається, які символи використовуватимуть замість оригінальних, або пропонується встановити один із елементів програмного забезпечення — шрифт, який дасть змогу відтворювати оригінальні знаки¹⁵⁰. Однак проблема адекватності художнього тексту оригіналу сьогодні значно ширша, ніж акцентуація на технічних помилках у електронних ресурсах¹⁵¹.

Українськомовні електронні бібліотечні ресурси, незважаючи на широко представлений масив текстової інформації, все ж суттєво програють російськомовним ресурсам. По-перше, вагома частина текстів в Україні відповідно до загальної тенденції звуження сфери вжитку української мови публікується російською мовою. Автори творів розміщують їх як на сторінках в Уанеті, так і в російському сегменті Інтернету. Останній — значно потужніший, а тому й електронна бібліотечна база суттєво більша порівняно з українською. Наприклад, електронна «Бібліотека Максима Мошкова» на серпень 2006 року складала 5,5 гігабайтів текстових ресурсів (що, зважаючи на так званий текстовий формат, який займає мінімальний обсяг, вражає; для порівняння: роман О. Гончара «Прапороносці» займає

¹⁴⁹ Бібліотека української літератури (www.ukrlib.com.ua/books/printzip.php?id=27&bookid=36).

¹⁵⁰ Див., наприклад, проект електронної бібліотеки давньої української літератури «Ізборник» (litopys.org.ua).

¹⁵¹ *Гриценко П. Ю.* Ідіолект і текст // Лінгвостилістика: об'єкт — стиль, мета — оцінка: Зб. наук. праць, присвяч. 70-річчю від дня народження проф. С. Я. Єрмоленко. — К., 2007. — С. 16-43.

у Бібліотеці Максима Мошкова 853 кілобайти)¹⁵². У цій структурі є ціла мережа розгалужень електронних бібліотек, в тому числі й в українському сегменті Інтернету, тут розміщено твори й українською мовою, однак їхня частка порівняно із російськомовними виданнями мізерна.

Робота над електронними бібліотеками в Україні передбачає не тільки вихід із площини наповнення віртуального простору текстами українською мовою, а й створення для цих текстів відповідного існування в Мережі. Для цього повинна бути вдосконалена державно-правова база, реалізоване відповідне нормативне забезпечення¹⁵³.

* * *

Художній стиль як функціональний різновид літературної мови, виявляючи особливий спосіб мислення, відтворює дійсність через конкретно-чуттєві образи¹⁵⁴. Зазначений постулат непорушний у всіх формах реалізації цього різновиду літературної мови. Він є основним критерієм стильової диференціації і в мові Інтернету. Художні твори в Мережі — це сукупність найрізноманітніших відомих і певною мірою достатньо вивчених жанрів, форм, засобів реалізації художнього стилю. Про це дає підстави говорити той факт, що в Мережі розміщені твори класичної літератури та доробок сучасників — предмет дослідження багатьох учених-лінгвістів. Засоби та способи, якими досягається художня образність у творах українських майстрів слова (зокрема тих, які публікують власні твори на паперових носіях), є об'єктом вивчення науковців, що відображено як у сучасних, так і давніх наукових розвідках і монографіях. Проте у Мережі формується новий пласт художніх творів — тих, які мають здебільшого лише електронний варіант. Ці твори, зважаючи на активні інформаційно-технічні процеси, що відбуваються у суспільстві, й певну обмеженість у доступі до Інтернету, сьогодні залишаються малодослідженими.

У художніх творах в Інтернеті, крім традиційних засобів та способів вираження образності, які відомі дослідникам, з'являються нові. Вони — та виразна ознака, яка відрізняє художній стиль Інтернету від художнього

¹⁵² Бібліотека Максима Мошкова (lib.ru).

¹⁵³ Павлуша І. А. Створення та розвиток електронних бібліотек в Україні: бібліотечнознавчий аспект (кінець XX — початок XXI ст.): Автореф. дис. ... канд. іст. наук. — К., 2002. — 20 с.

¹⁵⁴ Єрмоленко С. Я. Художній стиль // Українська мова: Енциклопедія. — 3-тє вид., змін. і доп. — К., 2007. — С. 812-813.

стилю взагалі. Вияв таких ознак і є предметом нашої уваги, оскільки саме вони визначають нові вектори розкриття образності, які ще не були предметом уваги як науковців, так і читачів.

Інтернет-проза

Прозовим творам у Інтернеті властиві усі особливості художнього стилю та форми їх вияву. Це закономірно, оскільки значна частина відомих творів розміщені в Інтернеті. Щодо тих, які існують здебільшого лише в електронній версії, то для них також властиві усі засоби створення образності, відомі в сучасній лінгвістиці. Але поряд із традиційними засобами художня мова мережі Інтернет має характерні ознаки.

Найбільш виразною ознакою, яка впадає в око читачеві електронних художніх текстів, є не завжди досконала структурно-мовна завершеність цих текстів, зокрема, для таких творів характерна порівняно велика кількість помилок. Серед помилок є такі, що виникли внаслідок роботи з комп'ютером, серед них можна назвати механічні огріхи машинного набирання тексту, наприклад, коли замість одного знака вживається інший, розміщений на тій самій клавіші: *Ти чуєш, чуєш?...а зараз...просто зараз... вона каже, що Час змінився. Ти чуєш, кажеб «ЧАС ЗМІНИВСЯ»...*¹⁵⁵ (Літа Ахметова, «Feather» — тут і далі подаємо ім'я автора і назву твору так, як зазначено на сайті) (у цьому прикладі замість двокрапки вжито цифру «6», що розміщена там само, де й двокрапка на українській клавіатурі). Такі помилки характерні не лише для художнього стилю, вони трапляються у багатьох електронних текстах, проте вони нечастотні. Значно частіше спостерігаємо порушення орфографічних чи пунктуаційних правил або небажання їх використовувати. Серед таких помилок — прості орфографічні описки (*На вулиці буде холодно, коли я почну розмову про мистецтво. Ти скажеш, що завдання митця — повернути увагу, нистаи* [писати. — С. Ч.] *те, що він думає...*¹⁵⁶ (Дзвінка Кришталева «Не люблю тебе постмодерним»)), помилки через незнання правил правопису, відмінювання, скорочення тощо (*Він, Ідіот, кепкує та й годі по своєму*¹⁵⁷ (Сергій Мисько

¹⁵⁵ Самвидав BIBLOS (www.biblos.org.ua/sampub/SHOW.php?nameF=UA/la_proza_ua.twx).

¹⁵⁶ Самвидав BIBLOS (www.biblos.org.ua/sampub/SHOW.php?nameF=UA/dk_proza_ua_kombi.twx).

¹⁵⁷ Самвидав BIBLOS (www.biblos.org.ua/sampub/SHOW.php?nameF=UA/sm_proza_undegraund.twx).

«Додаток №888»), Тоді дати себе спіймати, та так, щоби було немов би насправжки, щоб за тобою добре попоганялися **по джунглям**, щоб якийсь із мисливців поранився, заблуdivся чи й помер і **т. і.**¹⁵⁸ (Олександр Пашенко «Монстри»).

Твори художньої прози в Інтернеті рясніють і пунктуаційними помилками, яких значно більше у порівнянні з орфографічними: *Можливо завтра про все забудеться, можливо більше ніколи про це не згадається, але сьогодні враження переповнюють розум, навіюючи спогади про щось давно забуте і втрачене усім людством*¹⁵⁹ (LanceloT «Готика»); *Тим часом, чоловік преспокійнісінько переступив лавку і всівся поруч*¹⁶⁰ (Остап Соколюк «Осінь в пастельних тонах»). Використання певних розділових знаків у деяких текстах важко пояснити:

« — Доброї ночі. Вибачте, що турбую. У мене одне питання виникло спонтанно... Я вам не буду заважати?»

« — Ні. »

« — Ви ніколи не були на Півночі?»

« — Ніколи. Більше мене приваблює Південь.»

« — Чому? Чим Південь кращий за Північ?» — сказав ти, допитливо зазирнувши у моє обличчя.

«Писати сказане і зроблене кимось, звичайно — вторинна робота, але зате відчуваєш відповідальність за кожному кому, крапку і навіть знак оклику» — так мені сказала попередниця.

« — З яким розділовим знаком ти себе асоціюєш?» — зовсім не випадкове питання начальника напідпитку¹⁶¹.

(Оля Вербицька «Південь-північ»).

Беручи до уваги те, що автор тексту, поданого вище, у творі ставить питання про розділові знаки, ймовірно, у те, що мова персонажів виділяється одночасно і як діалог, і як пряма мова, закладено певний смисл для досягнення конкретної художньо-естетичної мети.

Як засіб реалізації авторського задуму у текстах нерідко використо-

¹⁵⁸ Самвидав BIBLOS (www.biblos.org.ua/sampub/SHOW.php?nameF=UA/Pashchenko_monstry.txbw).

¹⁵⁹ Самвидав BIBLOS (www.biblos.org.ua/sampub/SHOW.php?nameF=proza.php).

¹⁶⁰ Український інформаційний портал «Точка літературного кипіння» (www.tochka.org.ua/view.php?uid=&view=text&id=182).

¹⁶¹ Український інформаційний портал «Точка літературного кипіння» (www.tochka.org.ua/view.php?uid=&view=text&id=2024).

вують крапки. Порівняно з іншими розділовими знаками вони у електронних художніх творах найчастотніші, що зумовлено, очевидно, близькістю художнього стилю до розмовного. Крапки як ознака чогось недовомовленого, пауза у висловлюванні виконують у інтернет-текстах таку саму функцію, як і в українських художніх творах:

Її весільне фото було скроплене кров'ю... Ще свіжою... Гарячою, багряною, як останнє осіннє листя... Лежало у цьому безмежному безладі... Його безсилу та жилаву руку міцно стискали ржаві гітарні струни. І тільки падав сніг... І було так червоно-біло... Аж до болю...¹⁶²

(Мар'яна Максим'як «Solo душі»).

Очевидно, автори для створення образності іноді експериментують із формою, використовуючи специфічні орфографічні та пунктуаційні засоби, пор.:

захочеш викинути квіти і листя але потім захочеш подарувати їх мені як знак солідарності з цвіркунами та жабками .. чорна галка злетить з останнього чорного дерева і не дратуватиме правдою черговою про жовті вікна що сліпнутимуть одне по одному і про хворих на СНІД наркоманів що ласо зиркатимуть тобі вслід але не наважаться на дурницю бо Бог тебе береже .. я викидатиму до смітника твою посмішку коли пройдеш просвітленою Буддою повз спальні райони з годованими манною кашкою слухняними дітьми згадкою про чорну галку на чорному дереві дощ і розмоклі в калюжах може-таки-верлібри як останню надію на краще¹⁶³.

(Богдан-Олег Горобчук «lysa spiva4ka III ти всміхнешся»).

Написання усіх слів із малої літери — ще одна показова ознака інтернет-текстів. Великі літери автор використовує лише для власних назв, слів-аббревіатур.

Ненормативне з погляду сучасної кодифікованої мовної системи використання великих або малих літер — теж один із найпродуктивніших і найчастотніших засобів авторського самовираження. Зокрема, як і в розмовному стилі (та й у інших стилях), великі літери вживають для інтонаційного виділення одного звука, слова, фрази: **НЕРОЗУМІННЯ** — така особливість злочину, за який винну було засуджено до смертної ка-

¹⁶² Самвидав BIBLOS (www.biblos.org.ua/sampub/SHOW.php?nameF=UA/Maksimyak_proza.twx).

¹⁶³ Український інформаційний портал «Точка літературного кипіння» (www.tochka.org.ua/view.php?uid=&view=text&id=141).

ри¹⁶⁴ (Писець Вомбат «Лезо думати не сміє»); *Та одного разу, непомітно для себе, СКАЗАЛА ЦЕ* [про чари] **ВГОЛОС**¹⁶⁵ (Оля Вербицька «Мій любий Артур або High Hopes»). Емоційність у художньому тексті досягається також за допомогою поєднання великих літер і редуплікації пунктуаційних знаків: *Я вперше піднімаю очі до неба і кричу: АЛЛЛУЯЯЯЯЯЯ!!!!!!*¹⁶⁶ (Lita Aхметова «Feather»). Ненормативно велика кількість знаків оклику — явище, що характерне для розмовної мови, в художньому стилі трапляється порівняно рідше.

Увага до графічної форми виявляється у стилістичній грі — виділенні однієї букви в тексті та нанизуванні слів із цією літерою, що має, очевидно, підкреслити асоціативність думки, наприклад:

а, може, це й не Хрестик зовсім? може, це якийсь «ікс»... ну то й що? Хіба зрозуміліше? ще одне невідоме — кепсько. м-да... тоді це точно якесь «Хе»... і тоді — нащо воно мені... плонуті й витерти! але...

... музика у вуХаХ... Хотіти, Хлопець, Хороше, Хист, Холст, Холодно, Ховати, Хризантеми, приХодити, приХисток, виХід, посоХ, пороХ... Ха!¹⁶⁷

(Марія Козиренко «Х-рестик»)

Акцентуючи увагу на зовнішній подібності букви «х» до хреста (назва твору — «Х-рестик»), автор закладає у сприймання тексту специфічні зорові подразники.

Іноді автор ніби грається великими літерами, виділяє їх, виокремлює в речення, створюючи відповідну візуальну картину в тексті:

Письмові столи збираються у зграї та повертаються з Півдня сюди. Де також є дива. Наприклад полуниця та диня. Зовсім рожеві мережива. Ковбаса та піріжки. Хоча ні — тістечка. Разом з химерами невизначених когось під: стріхами, звірами. У зоопарку. Стегнами, смаком, вершками, кавою. Ка. Во. Ю. ... Дехто каже, що і до неї вони пасують. І ми віримо. Висміаємось... Бо це залишається одним з не багатьох не химерних. Тих не рожевих. Які припасли пильність старого рибалки до звірів. Які неясни-

¹⁶⁴ Самвидав BIBLOS (www.biblos.org.ua/sampub/SHOW.php?nameF=UA/vp_proza_ua_err.txw).

¹⁶⁵ Український інформаційний портал «Точка літературного кипіння» (www.tochka.org.ua/view.php?uid=&view=text&id=2023).

¹⁶⁶ Самвидав BIBLOS (www.biblos.org.ua/sampub/SHOW.php?nameF=UA/la_proza_ua.twx).

¹⁶⁷ Український інформаційний портал «Точка літературного кипіння» (www.tochka.org.ua/view.php?uid=&view=text&id=1004).

ми тінями під водою плетуть з тієї ж води Дійсно яви. — Як і полуничне варення, тільки ще ХИ МЕР Н І ШІ.: ХИтрість лисиці разом із МЕРліна чарами, Не завжди стають окремими звірами закліть та вірШів¹⁶⁸.

(Олесь Барліг «Млосніскелі»)

У мережі Інтернет спостерігаємо експерименти з текстом художнього твору на рівні його синтаксичної структури. Відсутність пунктуації як засіб створення образності нерідко унеможливорює спробу читача виокремити структуру речення, тексту. Спостерігаємо дві протилежні тенденції — навмисне членування тексту на слова, відокремлені крапками, і відсутність знаків, наприклад:

Пляшка. Вино. Розпуста. Необхідна. Безумство. Душі. Безумство. Тіла. Тверезість. Без. Себе. Не. Свій. Логіка. Без. Суті. Бажання. Почвара. Туберкульоз. Стриманість. Щоб. Надалі. Не. Несвідомий. Блазень. Навіщо. Велич. Бідності. Чорне. Голод. Творчість. Унікальність. Безпритульність. Намарно. Серце. Живе. Душою. Розкоші. Похмільні. Скадали. Достаток. Часу. Розлогість. Свого. Собою. Самим. Муки. Душевні. Без. Причини. Наслідку. Страждання. Живе. Страх. Вичерпності. Відсутність. Жадоби. Жах. За. Інших. Віра. Повинна... Буття. Ганебності. Провал. Ницість. Інших. Мрія. Провал. Хоч. Яка. Не. Будь. Добро. І. Ще. Щось. Небо. Завжди. І. Не. Тільки. З. Сонцем. Зло. Простота. Сама. По. Собі. Щоб. Всі. В. Бажанні. Слава. І. Кому? Алкоголізм. Для іншого життя. Не в цьому. Стриманість. Без. Потім. Злет. Уява. Це. Бачення. Сліпого. Злорадства. Покручі. У. Ньюму. Опісля. Радість. Від. Себе. Самого... Безсилля. Бо. Інші. Не. Ті. Згуба. Заради. Потім. Визначеність. Намагання. Без. Можливості. Чом. Ні? Старість. Як. Виключення. Відсутність. Хоробрість. Врешті-Решт. Зайва. Зажерливість. Змогою. Творити. Розрахунок. Невідомого. Сигість. Даром. Лукавство. В. Праці. Себе. Хитрощі. Щоб. Минуле. Війна. Розбрат. Нemoжливий¹⁶⁹.

(Сергій Мисько «Додаток №888»)

Пор. текст, побудований без пунктуаційних знаків, коли синтаксична структура речення надзвичайно складна, громіздка. Ймовірно, такий експеримент над формою художнього тексту — теж специфічний засіб створення образності.

В пам'яті ще те й діло спливали зайняті спогади: милі жіночки-протистантки з Трускавецького парку, що на халяву роздають штамповані журнальчики «Сторожевая башня» і «Пробудітесь», на ілюстраціях в яких

¹⁶⁸ Український інформаційний портал «Точка літературного кипіння» (www.tochka.org.ua/view.php?uid=&view=text&id=926).

¹⁶⁹ Самвидав BIBLOS (www.biblos.org.ua/sampub/SHOW.php?nameF=UA/sm_proza_undegraund.twx).

досить штучно зображається ВСЕЛЕНСКОЄ СЧАСТЬЄ (бабці мають неперевершений талант програвати, тож стережіться, хлопчики й дівчатка!); персоніфіковане очко з ручками й ніжками — символ рекламної агенції «Мрія», що в угорському містечку Берегово; таємнича об'ява на повороті з Дрогобича на Трускавець: «шашлики караоке біля фонтану» (як це, цікаво?), і ще більш чудернацький варіант: «плетіння африканських осичок» (не уявляєш навіть, як таке уявити, їй богу!); гнізда ластівок під стріхами занедбаних міських будівель (те ж Берегово); блакитні гори, що насуваються над дорогою-серпантином (екскурсії в Закарпаття); помаранчевий, як невдала революція, мадлярський суп з локшиною (як це смачно, Боже мій!); кімната в мансарді (вибачте, плюшеві звірятка, що не можу забрати з собою вас всіх!); до щему сумне прощання з рідними і близькими; поїзд; москвічі, які громка разгаварівають (девушка, ви спіте?! Извіняюсь...); жалюгідна спроба заткнути вуха до болю нафталіновим, але від цього не менш якісним Pink Floyd'ом, з метою заглушити їх (москвічів) дельож впечатліннями после курорта Трускавца; незграбно впущений на підлогу в кав'ярні рогалик з шоколадною начинкою (мікроби тільки й встигли радісно сплеснути в долоньки, як їжа була врятована (бистро поднятоє упавшим не считается!))¹⁷⁰.

(ExtRaoRdinArytY «Повість-казка, або ж Високий Замок»)

Наведений приклад показовий також щодо впливу російської мови та реалій російської культури на художню творчість українців-користувачів Інтернету. Приклади вживання російськомовного контексту та російських реалій українськими літерами у специфічному оформленні — своєрідний засіб для вираження негативного ставлення літературного героя або автора до чужомовного висловлювання (ефект «фофудді»): *На наступний день прийшла смс: «Ізвіні, но между нами всё кончено». Це як? Між нами все по-конченому? А й справді... Це мій Женя написав. Просто відповідь: «Я это поняла ещё вчера...»*¹⁷¹ (Українка «Соплі...кохання... страждання... та інший мозковий секс...»). Тексти, де трапляється такий засіб реалізації образності, надзвичайно частотні в Інтернеті. Варто зауважити, що існує й інший тип текстів — російською мовою, де з тією самою метою передається українська мова чи реалії, пов'язані з Україною.

Передавання текстів іншою мовою, зокрема російською, — проблема, яку автори вирішують по-різному. Наприклад, коли сюжет твору не потребує негативної конотації щодо російської мови чи російських реалій, автор дуже легко може в українському тексті використовувати російські речення:

¹⁷⁰ Блоги I.UA (blog.i.ua/user/239213/?p=3).

¹⁷¹ Блоги I.UA (blog.i.ua/user/164749).

Дзвінок мобільного.

— Алло. — сонний жіночий голос.

— Ты что уже спишь? — тихий чоловічий.

— Да.

— Почему так рано?

— Потому¹⁷².

(Ніна Гаврилук «Оповідки великого міста»)

Взагалі проблема російської мови і російської тематики в художніх творах, як, втім, і в усіх стильових різновидах української мови, яка існує в Інтернеті, стоїть особливо гостро. По-перше, автори текстів надміру зловживають росіянізмами, і, ймовірно, не зі стилістичною метою. Словоформи російської мови, вжиті в різних графічних інтерпретаціях, — це ті риси, які властиві художній прозі Інтернету: *Максим був значно **сильніше**, і скоро нечищені зранку зуби відхопили їй ліве вухо, потім здоровий иматок цюки і времті перервали горло, висмоктуючи кров*¹⁷³ (druik.org.ua «Ми пожираємо самих себе»); *Поплили иматки по поверхні, по гладі води, підмоченій репутації, **невідбувши** революції і невдалій конституції*¹⁷⁴ (Володимир Кажанов «Мої промерзлі, переспілі 20. А на снігу ворони»).

По-друге, тиск російської культури на українських користувачів Інтернету надзвичайно великий. Цей соціально-психологічний факт входження російської культури у свідомість багатьох українців засвідчують твори інтернет-письменників, що пишуть українською. Автори використовують реалії з життя російського народу, його культури, мови та ін.: — *Я — прибиральник. Як кажуть, **всіх мочалок командир!***¹⁷⁵ (Lita Axmetova «Feather»); *Ти ж знаєш — **краще гір можуть бути тільки гори...** За три роки я став таким профі, що куди там дурнуватою Дизелю. Кількість **гір, на яких я ще не бував**, невтримно зменшувалась*¹⁷⁶ (Буся Піддубний «Розповіді вітру»).

¹⁷² Український інформаційний портал «Точка літературного кипіння» (www.tochka.org.ua/view.php?uid=&view=text&id=1040).

¹⁷³ Самвидав BIBLOS (www.biblos.org.ua/sampub/SHOW.php?nameF=UA/N_DodEat-Dog.html).

¹⁷⁴ Самвидав BIBLOS (www.biblos.org.ua/sampub/SHOW.php?nameF=UA/vKagan_proza_ua.twx).

¹⁷⁵ Самвидав BIBLOS (www.biblos.org.ua/sampub/SHOW.php?nameF=UA/la_proza_ua.twx).

¹⁷⁶ Український інформаційний портал «Точка літературного кипіння» (www.tochka.org.ua/view.php?uid=&view=text&id=1913).

У прозі українською мовою в Мережі нерідко можна натрапити на слова, написані й іншими мовами, насамперед англійською. Письменницьке середовище активно послуговується англійськими вкрапленнями — словами, реченнями: *Я лежала, прикривши ноги залишками плаття, і пробувала насвистувати «A Hard Day's Night» Бімліз*¹⁷⁷ (Ольга Кліпкова «До всіх, хто був у Бердянську»); *Why don't you weep when i hurt you?*¹⁷⁸ («Чому ви не плачете, коли я зробив вам боляче?») (назва твору Ольги Кліпкової). Така практика, ймовірно, не завжди має на меті створення певного стилістичного ефекту. Загалом для сучасної мовної практики ці явища показові. Назви компаній, терміни, вживані англійською мовою, нерідко можна зустріти у сучасних друкованих виданнях, у візійних програмах. Відповідно послуговування елементами англійської мови в українському тексті — це, можливо, просто один із засобів передавання звичних для сучасного користувача комп'ютером (у нашому випадку інтернет-письменника) одиниць. Адже, як відомо, значна частина користувачів знають англійську мову, послуговуються нею в спілкуванні¹⁷⁹, тому для них використання англійських форм — просте передавання інформації, а не певний стилістичний засіб. Принагідно варто зазначити, що така специфіка характерна й для вкраплень з інших мов, наприклад, польської: *Сідав насліпо у маршрутки, або в метро і їхав на kresy* [креси — так називають у Польщі землі, на яких поляки жили поряд з іншими народами, зокрема українцями. — С. Ч.], *околиці*¹⁸⁰ (Роман Рудюк «Натан.Ініціації»).

Слова, записані іншою мовою, використовуються і для створення стилістичного ефекту. Поряд в одному тексті трапляються елементи з іншої мови, одиниці з інших стилів української мови, okazіonalіzmi, сленгові форми тощо: *Білий поет одвернувся нараз недоказане дослухавши і Морфін, як підлетіла до згоризляду, мовила: то є мама їй раніш було то на здумці а осьо й на гадці тобі моноклія а мені биноклія дщерице стріла бо чувака який ї'pusher. It's Usher, — Аліса прононсу-*

¹⁷⁷ Український інформаційний портал «Точка літературного кипіння» (www.tochka.org.ua/view.php?uid=&view=text&id=1236).

¹⁷⁸ Український інформаційний портал «Точка літературного кипіння» (www.tochka.org.ua/view.php?uid=&view=text&id=1537).

¹⁷⁹ Компьюлента (net.compulenta.ru/12152).

¹⁸⁰ Український інформаційний портал «Точка літературного кипіння» (www.tochka.org.ua/view.php?uid=&view=text&id=2061)..

вала. — ...*Sher!* — до нас а чи до кого ой яка аерина чому ж без гавгавчика любонько?¹⁸¹ (Сава Чигирин «Знаки Лева»).

Використання сленгу, жаргонізмів у творах, які розміщені в Мережі, надзвичайно продуктивне. Зважаючи на юний вік користувачів Інтернету¹⁸², тут особливо продуктивні одиниці молодіжного сленгу (що простежуємо практично у всіх стилях української мови, якою послуговуються в Інтернеті): *Щоб такі як ми не розслаблялись?* — він м'яко посміхнувся. — ну, подумай, якщо не було б цих тупих *гонників*, щоносять чудернацькі кепі і *пальони* спортивки «Нуїк», чи ти молила б Господа Бога нашого, щоб він не карав тебе карою кар — *деградацією*?¹⁸³ (ExtRaoRdinAgytY «Повість-казка, або ж Високий Замок»); *Лови трубу... вона гарненька... (кидає мобільник)*¹⁸⁴ (Марія Козиренко «Оксамит (псевдоп'єса)»). Показові щодо використання некодифікованої лексики твори, у яких засвідчено функціонування сленгу комп'ютерників: *І я хочу, щоб про мене думали, бо я шукаю свого автора вже багато років, перебираючи полицки надсучасних магазинів та клікаючи по інтернетівських сторінках...*¹⁸⁵ (Дзвінка Кришталева «Не люблю тебе постмодерним»).

Знижену, вульгарну, часто обценну лексику, яка поширена взагалі в інтернет-середовищі, використовують і автори художніх творів: *Крик не допомагає швидше усвідомити і пропустити через себе давно відому істину! Фігня. Все фігня*¹⁸⁶ (Мирослава «Блін! Втікти з клітки не вийде! (там зовсім трохи)»); *Годинник — в дупу П'ЯНИЙ. Чувак відстав на дві години й далі повзе ледве-ледве. Зупинись і простись! Нашо тобі те все здалось? Куди ти спішиш?*¹⁸⁷ (Юрко Суц «Годинник»). У художніх текстах відзначаємо градацію вияву вульгарності, що реалізується за допомо-

¹⁸¹ Український інформаційний портал «Точка літературного кипіння» (www.tochka.org.ua/view.php?uid=&view=text&id=1059).

¹⁸² Какой средний возраст пользователей Интернет во всем мире? (lifecity.com.ua/?l=knowledge&mod=view&id=570).

¹⁸³ Блоги I.UA (blog.i.ua/user/239213/?p=2).

¹⁸⁴ Український інформаційний портал «Точка літературного кипіння» (www.tochka.org.ua/view.php?uid=&view=text&id=1665).

¹⁸⁵ Самвидав BIBLOS (www.biblos.org.ua/sampub/SHOW.php?nameF=UA/dk_proza_ua_kombi.twx).

¹⁸⁶ Український інформаційний портал «Точка літературного кипіння» (www.tochka.org.ua/view.php?uid=&view=text&id=1184).

¹⁸⁷ Український інформаційний портал «Точка літературного кипіння» (www.tochka.org.ua/view.php?uid=&view=text&id=1217).

гою одиниць з меншою мірою вияву обценності аж до брутальної лайки: — *Сука, засранка мала, а щоб тебе блядь!!!! Він починає посміхатися й по його щоках течуть сльози...*¹⁸⁸ (Сашко Ушкалов «Сьюзі, Гном та інші»).

Через відсутність редакторського контролю художній текст в Інтернеті часто є недосконалим щодо технічного виконання: відсутність уніфікації щодо графічних знаків (тире, лапок), неоднакове, нестандартне розміщення одиниць тексту — абзаців, заголовків, навіть просто звичайнісіньке «сміття», викликане збоєм програми, — усе це атрибути електронного тексту: *Це дуже небезпечний злочинець. Може зменшуватися в розмірах. Хитрує. Дужий небезпечний. Він збіг з тюрми. Він з автоматом. Він u1079* [u1079 — частотна сполука, яка не залежить від автора; u1079 — різновид флекс-пам'яті (віртуальна пам'ять у мобільному телефоні, де зберігаються всі параметри телефону, яка організує роботу з файлами)¹⁸⁹]. — *С. Ч.] з мобільником*¹⁹⁰ (Сергій Мисько «Додаток №888»).

Найвиразніша ознака мови Інтернету — емотикони — у художніх текстах трапляються рідко. Такий факт можна пояснити тим, що емотикон притаманний переважно усній мові (функціонально усній), а не писемній — мові, стилізованій у художньому стилі. Цей засіб автори використовують для передавання емоцій принагідно: *Письменник – людина, якій є що сказати. Де ви бачили письменника?)) Не змогла втриматись (від смайлів)*¹⁹¹ (Мирослава «1 сторінка маячні»).

Серед специфічних особливостей реалізації образності варто звернути увагу на експериментування із формою і змістом твору. Автори вдаються до пошуків незвичних способів реалізації художнього тексту, додаючи власні коментарі у дужках, створюючи таким чином ефект присутності автора, ставлення до описуваної ситуації:

— Ірина дома?

— Нема.

¹⁸⁸ Український інформаційний портал «Точка літературного кипіння» (www.tochka.org.ua/view.php?uid=&view=text&id=567).

¹⁸⁹ Перепрошивка телефона, что это такое и зачем она нужна? (www.karman.in.ua/txt/detail.php?ID=3682)).

¹⁹⁰ Самвидав BIBLOS (www.biblos.org.ua/sampub/SHOW.php?nameF=UA/sm_proza_undegraund.twx).

¹⁹¹ Український інформаційний портал «Точка літературного кипіння» (www.tochka.org.ua/view.php?uid=&view=text&id=1164).

— А коли буде?

— Приходь завтра. (Дати б по пиці, але не треба. Завтра усе владнається з мінімумом насилля.)

— Передайте їй, будь-ласка, що я заходив.

...

— Дякую. — відповідаю і продовжую: — Він (я) так любить збирати книжки. У нього (мене) вже багато повних зібрань творів. Здебільшого письменників, котрі вже померли. Є навіть майже повне ваше зібрання¹⁹².

(Олександр Пащенко «Приходь завтра»)

Крім вставлених коментарів до висловлювань, використовуються вставлення в монологічний авторський текст, які мають відтворити деталі зображуваної ситуації, пор.: *Пар з рота і гаряче горня чаю, жоржини і мокрі дерева слив, пізні рожеві троянди і важкі !гун! яблука – от відпочинок*¹⁹³ (Роман Рудюк «Муза»). Ситуативне відтворення удару оформлюється за допомогою вигука, обрамленого знаками оклику — графемами на позначення інтенсивності звука.

Дійові особи в художньому творі — це люди з інтернет-середовища, тому не дивно, що в текстах спостерігаємо не іменами персонажів, а ніки¹⁹⁴: *Натан про Анну нічого не знав, але вона знала про чоловіка все, попри те, що це все вміщалось на одній долоні*¹⁹⁵ (Роман Рудюк «Натан.Ініціація»).

Назви художніх творів у Інтернеті також специфічні. Для посилення ролі заголовка автори вдаються до англійських слів, варваризмів, інтерференційних назв, подекуди емотиконів, скорочень, навіть просто розділових знаків. Специфічні й імена авторів художніх текстів: тут надзвичайно часто використовуються ніки, які виступають творчим псевдонімом, а взагалі — ідентифікатором людини в Мережі.

Отже, художня проза в Інтернеті — це особливий різновид художньої мови, специфіка якого полягає у використанні нетрадиційних засобів реалізації образності. Художній стиль у Мережі тягнє до некои-

¹⁹² Самвидав BIBLOS (www.biblos.org.ua/sampub/SHOW.php?nameF=UA/Pashchenko_Prihod.twx).

¹⁹³ Український інформаційний портал «Точка літературного кипіння» (www.tochka.org.ua/view.php?uid=&view=text&id=1942).

¹⁹⁴ Нік, нікнейм (з англ. *nickname* — первинне значення 'прізвисько') — ім'я в Мережі, псевдонім, використовуваний користувачем в Інтернеті, здебільшого в місцях спілкування (ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%B8%D0%BA).

¹⁹⁵ Український інформаційний портал «Точка літературного кипіння» (www.tochka.org.ua/view.php?uid=&view=text&id=1989).

фікованої мови, перемежованої варваризмами, обценною лексикою. Як відомо, художній стиль взагалі послуговується позанормативними, не-кодифікованими мовними засобами, розмовними висловами¹⁹⁶, однак у Інтернеті він насичений некодифікованими одиницями різних рівнів, які здебільшого не відповідають вимогам естетичної міри, стилістичної доцільності. Відтак її культуромовний і загалом культурологічний рівень порівняно з виданими художніми творами значно нижчий. Однак цей різновид художньої мови демонструє пошуки нових засобів художньої виразності, вивчення яких потребує особливої уваги дослідників.

Інтернет-поезія

Для мови поезії в Інтернеті, як і для прозових творів, характерні тропи, що вирізняють цей жанр на тлі друкованої продукції. Тут, як і в художній інтернет-прозі, використовують усі засоби створення образності, відомі друкованим виданням, проте поетичний твір у мережі Інтернет має свої особливості. Поезії, які публікують в Інтернеті, мають багато спільних визначальних ознак із прозовими електронними творами. Найвиразнішою ознакою цих творів є використання некодифікованих елементів. Поети Мережі відносно часто у своїх творах не вживають знаки пунктуації:

пробач за пізній цей дзвінок
лробач що серцем рвусь до тебе
пробач що я тебе люблю
пробач і зацвих слів не треба¹⁹⁷

(Машка, без назви)

У мові поезії значно частіше, ніж у прозових творах, автори порушують пунктуаційні норми. Ненормативне використання крапок, знаків оклику, знаків питання — нерідко це засоби для створення образності, емоційності, що більшою мірою виявляється у поетичних творах, ніж у прозових, що відповідно накладає відбиток і на форму поетичного твору:

Твоє ім'я – вода,
а я....
.....я дуже спрагла.....
і імені твого

¹⁹⁶ Єрмоленко С. Я. Художній стиль // Українська мова: Енциклопедія. — 3-тє вид., змін. і доп. — К., 2007. — С. 812-813.

¹⁹⁷ Вірші про кохання — Романтика почуттів (www.inlove.org.ua/poem.php?i=2).

я досхочу нап'юсь¹⁹⁸.

(Galo4ka_, без назви)

На пострадянському просторі
граємось у шахи...
Жовто - блакитний...
Гарде!
Червоний ?..?..?..
мат (іноді й триповерховий)¹⁹⁹

(Тетяна Мігунова, без назви)

Розділовий знак може використовуватися не за призначенням, а як засіб візуалізації певної зовнішньої поетичної форми (у нижченаведеному прикладі — як знаки, для вирівнювання тексту з правого краю та маркування великими відступами абзаців в останніх рядках):

Відтинаючи Снам.....голови,
в макіяж не додаю.....слякоті.
Буде боляче іхолодно.
Припини! Не Тобі.....плакати!
Хто із нас чоловік,.....я чи ти?
Врешті, буде обом -.....карою:
Я не хочу Тебе.....бачити!
Залишайся
.....моїм
.....Маревом...²⁰⁰

(Эллана «Марев»)

Емоційність в інтернет-поезії реалізується також за допомогою великих літер, коли для підсилення експресії виділяються слова, фрази:

Зайва відвертість бува недоречі,
Довге мовчання — теж.
Нас розривають думки дві про втечу, —
Іх проженеш... і *ЖИВЕШ*²⁰¹.

(Sumna_Olesya, без назви)

¹⁹⁸ Блоги I.UA (blog.i.ua/user/651811).

¹⁹⁹ Поетика. Бібліотека української поезії (poetyka.uazone.net/default/pages.phtml?place=migunova&page=migunova02).

²⁰⁰ Український інформаційний портал «Точка літературного кипіння» (www.tochka.org.ua/view.php?uid=&view=text&id=522).

²⁰¹ Блоги I.UA (blog.i.ua/user/3390/98043).

Інформація — це одиниці і нулі.
Інформація — це сигнал чи його відсутність.
Інформація — це енергія чи ніщо.
Інформація — це все.
Це рух. Це думка.
Це нервовий імпульс.
ЦЕ — ВСЕ²⁰².

(В. В. Трушин «01001110101»)

Автор може використовувати великі літери як певний стилістичний прийом, наприклад, для створення каламбуру (пор. у наведеному нижче прикладі використання частини слова із великими літерами і назву поезії):

Нас всіх чека евакуаЦІЯ
Бо неминуча як стагнаЦІЯ
Навальна і стрімка інфляЦІЯ
Коту під хвіст та кореляЦІЯ
Птахи у вирій — еміграЦІЯ
В міста із сіл — урбанізаЦІЯ
Війська у полі — дислокаЦІЯ²⁰³

(ЗиНовій, «НА ЦІЯ»)

Великі літери слугують засобом акцентування звука, що характерно для багатьох стилів та жанрів у мережі Інтернет. Не виняток тут і мова поезії:

О Боже, скажи, чому?
Я досі зрозуміти *неможУ*,
Чому пішла від мене ти,
Чому порвала всі нитки?²⁰⁴

(Неведомый «Мій перший
україномовний вірш»)

Наголошення звука чи інтонаційне виділення вирішується автором у мові поезії Інтернету, наприклад, шляхом повторного написання літери, а не загальноприйнятими кодифікованими нормами передавання протяжної вимови.

Він *паааа-*
дає додолу в осінньому

²⁰² Український інформаційний портал «Точка літературного кипіння» (www.tochka.org.ua/view.php?uid=&view=text&id=1173).

²⁰³ Поетика. Бібліотека української поезії (poetyka.uazone.net/default/pages.phtml?place=thenoviy&page=thenoviy105).

²⁰⁴ Блоги I.UA (blog.i.ua/community/53/62705).

нудотному вальсуванні
Або па-дає
як блюдце зі столу²⁰⁵

(Горицвіт «Листопад»)

За допомогою редуплікації звука в слові *падає* в першому рядку автор створює опозицію до цього того слова в другому випадку, протиставляючи таким чином характер подій: у першому випадку — повільний, у другому — швидкоплинний. Використання автором переносу в першому й другому випадках, ймовірно, створює ефект раптового завершення події: у першому випадку — раптове завершення після довготривалої дії, у другому — раптове завершення після короткотривалої дії.

Для інтонаційного виділення слова автор використовує редуплікацію не лише голосного звука, а й приголосного:

К....* не сплять по ночах,
Ходять по місту
В черлених, *оййй*, черлених
Кожухах.
(* К.... — тут, жінки «вільної поведінки»)²⁰⁶

(Уляна Явна, без назви)

Часом «інтонаційно» виділяється те, що за своєю суттю не може бути акцентоване, наприклад, м'який знак:

тіло — твою в'язницю
місто виплине з себе;
підеш пастися на мертві трави,
на гнілі води,
на вірну *смерть*bbbbbbbbbbbbbbbbbbbb²⁰⁷

(Саффо «вав!»)

Ненормативні одиниці, які характерні для мови Інтернету взагалі, часто трапляються й у поетичних творах. Орфографічні, граматичні помилки, росіянізми, технічні огріхи — усе це ознаки поезії, яка опублікована в Мережі:

²⁰⁵ Український інформаційний портал «Точка літературного кипіння» (www.tochka.org.ua/view.php?uid=&view=text&id=1851).

²⁰⁶ Самвидав BIBLOS (www.biblos.org.ua/sampub/SHOW.php?nameF=UA/UJa_peo_trys_ua.txb).

²⁰⁷ Український інформаційний портал «Точка літературного кипіння» (www.tochka.org.ua/view.php?uid=&view=text&id=1635).

Ця неймовірна біль,
Пронизує все тіло....
Наскочить звідусіль
Страждати змусить вміло
Налиже [наниже. — С. Ч.] кісточки
Мов відчаю перлини
На відчуттів нитки...
Крізь дикі жертви *стони*²⁰⁸

(LOVIK «Дикий біль»)

У поетичних творах Інтернету представлена лексика різних соціальних прошарків: поетичній мові Мережі властиві елементи молодіжного сленгу:

Де твої вчорашні сльози?
Ти спитав — Це несерйозно!
Просто все мене *дістало*
І весна давно настала!²⁰⁹

(гарденІя «експромт-2»)

Хвилювався за свій жанр, що кров йшла з носу
A Bizarre в пісні *Em'a* сказав «*M.O.P. had grimey and gritty Warriorz!!!!*»²¹⁰

(Tominokers «Про музику»)

Запис слів англійською мовою (врешті, як і російською) є релевантним для таких поетичних творів у мережі Інтернет. Автори електронних публікацій нерідко вдаються до використання термінів, зокрема комп'ютерних:

Швидко плине час, все змінює колір
За компом кожен день саджу свій зір
Пробую зупинити години у *треї вінди*²¹¹
Але я п'яний і курсором попадаю не туди²¹²

(Tominokers «Віршик №10»)

²⁰⁸ Блоги I.UA (blog.i.ua/user/644526/80905).

²⁰⁹ Блоги I.UA (blog.i.ua/user/732553/111279).

²¹⁰ *Bizarre* — Бізарр, відомий репер; *Em'a* — Емінама (нарощування від Eminem); «*M.O.P. had grimey and gritty Warriorz!!!!*» — «М.О.Р. — ось, що було круто завжди!!!!» — М.О.Р. — музичний реп-гурт Mash Out Posse (blog.i.ua/user/334678/95232).

²¹¹ Трей — мінімізоване вікно в системній частині панелі завдань (у правому нижньому кутку монітора), вінда — операційна система «Windows».

²¹² Блоги I.UA (blog.i.ua/user/334678/107799).

Лексика, якою послуговуються поети з інтернет-середовища, — це жаргонізми, вульгаризми, обценна лексика. Ці лексичні джерела — продуктивний засіб реалізації емоційності в поетичних творах мережі Інтернет:

Вони усім нам *срутб* у душу
Усіх нас проклинають враз
Завжди знайдуть всі «мінуси» і «плюси»,
Щоб потім «*колувати*» увесб²¹³ Час²¹⁴
(ExtRaoRdinArytY «Зло!!»)

Стилістичну доцільність використання великої літери «м'який знак» у наведеній поезії пояснити важко.

Обценна лексика уживається в поетичному тексті у двох формах — записана безпосередньо й у «культурній» формі — із використанням крапок на місці деяких букв у слові:

Вставай, Українцю, вже годі дрімати,
Пора вже, бо хай йому грець!
Нікому себе не дамо *об'ї...*,
Бо буде Вкраїні *пи...ць*!²¹⁵
(невідомий автор, «Вставай, українцю!»)

Однак поряд із специфічними художніми текстами в Мережі функціонують оригінальні художні тексти, в яких реалізується індивідуально-авторський стиль письменника:

Я надмолною твоє тіло,
Я вилюблюю твою душу.
Сиплють боги сліпі стріли.
Ми тілами їх ловимо мужньо²¹⁶
(Ірина Шувалова «В.К.№1»)

Звертаємо увагу на цілеспрямоване групування авторських поезій. Автори розміщують власні твори на поетичних сайтах здебільшого тоді, коли твір більшою чи меншою мірою завершений і довершений. Інші різновиди поетичних творів — не зовсім досконалі щодо художності — автори розміщують на власних сторінках, як правило, у блогах. Часто у блогах

²¹³ Вживання великої літери «м'який знак» у цьому контексті пояснити важко.

²¹⁴ Блоги I.UA (blog.i.ua/user/239213/24037).

²¹⁵ Блоги I.UA (blog.i.ua/community/662/101646).

²¹⁶ Поетика. Бібліотека української поезії (poetry.uazone.net/default/pages.phtml?place=s_huvalova&page=shuvalova006).

можна знайти поетичні тексти з недосконалою римою, які, очевидно, не становлять художньої цінності. Однак такі тексти продуктивні в Мережі:

Я буду мати своє кохання
Лиш треба трохи почекати
І буду з возиком гулять
Його катать, його кохат...²¹⁷
(Лелька «my mood.....» — мій настрої)

Як і в мові художньої прози, у поетичних творах автори використовують такий засіб вираження емоцій, як емотикони, вкрай рідко:

Не довго знаю я ТЕБЕ, але вже встиг я полюбити
цю загаткову посмішку ТВОЮ,
коли ти ніжно б'єш клавіатуру... :)²¹⁸
(Romeo 2, без назви)

Однією з найвиразніших ознак поетичних творів у Мережі є експерименти із зовнішньою формою вірша. Тут, на відміну від прозових творів, автори ширше вживають найрізноманітніші форми для надання візуальної специфіки.

Я забута
забита
забилася в пастку трави.
Проростає коріння крізь мене, щоб часу напитись,
І стеблини крізь душу про
со
чу
ю
ться по кривій²¹⁹
(Ірина Шувалова, «Життя у траві»)

ти
йди
мій
сон
сум
син

²¹⁷ Блоги I.UA (blog.i.ua/user/12170/?p=1).

²¹⁸ Студентський Форум UNIVER-CITI (www.univer-sity.com/lofiversion/index.php?t3056.html).

²¹⁹ Поетика. Бібліотека української поезії (poetry.uazone.net/default/pages.phtml?place=s_huvalova&page=shuvalova007).

(ти
сам
як
всі)
і
плач
у
синь
і
плюй
на
сніг
мій
лель,
твій
злет
то
рух
на
схід²²⁰

(Тетяна Мігунова, без назви)

Зовнішня форма вірша — особливий різновид творення образності. Автори експериментують із розміщенням рядків у поезії, використовують інші технічні прийоми. Специфікою Мережі, очевидно, зумовлені форми, побудовані за принципом подібності до спілкування за допомогою інтернет-програми. Наведемо твір, форма писаного діалогу якого нагадує програму для спілкування.

19:48 : SPLINTER : Ніч і тихо біля хати
19:48 : SPLINTER : сидить Гунсік волохатий
19:48 : SPLINTER : з носа шерсть, із вуха грязь
19:48 : SPLINTER : довийо***ся мразь²²¹

(Сплінгунсберг «Ніч і тихо біля хати»)

У наведеному тексті кожен рядок має такі атрибути «повідомлення», як час відсилання, ім'я комуніканта, що візуально створює ефект комунікації за допомогою програми спілкування. Ймовірно, на думку автора твору, емоційності такій «поезії» додає нецензурне слово, подане у

²²⁰ Поетика. Бібліотека української поезії (poetyka.uazone.net/default/pages.phtml?place=migunova&page=migunova03).

²²¹ Блоги I.UA (blog.i.ua/user/751713/?p=1).

«культурному» вигляді — з пропусками літер, а також слова-росіянізми.

За аналогією до фрагмента вірша-«словника» побудовано й такий текст:

Буденність v.1.0
позасмажувати
позасмальцьовувати
позасмічувати
позасовувати
позасоловувати
Український орфографічний словник²²²

(Оксана Шуруй «Буденність v.1.0»)

Перший рядок назви виконує функцію заголовка (акцентовано увагу на тому, що це перша версія позначуваного в заголовку поняття). Далі подано перелік слів у алфавітному порядку, й підсумковий останній рядок указує на джерело «творчості». Форма такого вірша специфічна, та й визначити художньо-естетичну вартість його складно.

Іноді автор звертається до зорових відчуттів читача:

image001
Із зовнішнього боку будинку
З підвіконь осипається глина.
І рожево-оранжеві німфи
Вкриваються зморшками вдосвіта²²³.

(Вікторія Власенко «ФастЛіт/before the fall falls/»)

Перший рядок вірша дає зрозуміти читачеві, що перед ним графічний файл, інакше — картина. На цій картині зображено те, про що йдеться у наступних рядках. Оригінальністю відзначається й назва твору: *ФастЛіт* — слово, утворене, ймовірно, на зразок *фастфуд* — швидка їжа; у переносному значенні — неякісна продукція широкого вжитку; *before the fall falls* — «перед падіннями падіння».

Звернімо увагу на тематику поетичних творів, розміщених у Мережі. Безперечно, «для поета, для артиста нема нічого гарного ані бридкого, прикрого ані приємного, доброго ані злого, характеристичного ані безхарактерного. Все доступно для його творчості, все має право доступу

²²² Український інформаційний портал «Точка літературного кипіння» (www.tochka.org.ua/view.php?uid=&view=text&id=1239).

²²³ Український інформаційний портал «Точка літературного кипіння» (www.tochka.org.ua/view.php?uid=&view=text&id=1120).

до штуки»²²⁴. Відповідно формат інтернет-публікації не обмежується якоюсь певною тематикою, однак можна помітити, що проблеми, яких торкаються автори поетичних творів, розміщених у Інтернеті, відрізняються від тих творів, які виходять друком. Поезія, оперта на ірраціональні принципи світобачення²²⁵, не втрачає свого призначення, однак в інтернет-поезії більше актуалізуються проблеми сучасного життя ліричного героя, його буденні переживання, які автор реалізує через створення побутових ситуацій, змальовування буденних явищ, співпереживання з персонажами, серед яких — сам ліричний герой, його друзі, люди з вулиці.

Зайди на знайому фірму
Попроси чемно калькулятор
Набери у голос велику цифру
Нехай дев'ятсот тисяч
Запитай який курс НБУ
Розділи і скажи окей
Дивись які будуть очі
Подякуй з району дверей²²⁶

(ЗиНовій, «Досліди»)

Поки ж в маршрутці щодня я трясусь до міста,
ніє спина, монітор виїдає очі —
ти не питай, бо не знаю, як відповісти,
чим ти для мене є, і чого взагалі я хочу...²²⁷

(Reine, «Не питай»)

У наведеному чотиривірші звертаємо увагу на традиційну для української ліричної поезії формулу *не питай*: перегук із цією традиційною формулою викликає стилістичний ефект контрасту — часового, ситуаційного, настроєвого.

Деякі поезії сприймаються як заримовані тексти про «прозу» сучасного життя, напр.:

Але ж не можуть дід і бабця
Батьками стати для дітей.

²²⁴ Франко І. Із секретів поетичної творчості / Твори. — К., 1955. — Т. 16. — С. 296.

²²⁵ Літературознавчий словник-довідник / Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів та ін. — К., 1997. — С. 555-556.

²²⁶ Поетика. Бібліотека української поезії (poetyka.uazone.net/default/pages.phtml?place=thenoviuy&page=thenoviuy114).

²²⁷ Блоги I.UA (blog.i.ua/user/817959/108084).

Тому не треба дивуватися,
Коли настане час лихих вістей.
А мама в Польщі посуд мие,
«Батяня» в Португалії каміння рие²²⁸.
(невідомий автор, «Моя хата з краю»)

Проте не варто сприймати такі поетичні твори, як диференційну ознаку поезії Інтернету. Просто тут сучасні проблеми постають без умовностей, атрибутів художнього стилю, що зумовлено екстралінгвальними чинниками. Адже для видрукування поетичного твору на папері існує цілий ряд обмежень, серед яких: певний рівень цензури, відповідний формат друкованого видання, а також хист майстра слова (або з іншого боку — фінансові можливості автора). Публікація ж у Інтернеті — це надзвичайно низький (а здебільшого — відсутній) рівень цензури, відсутність будь-яких форматів (як у плані зовнішнього вираження поезії, так і її тематики), і навіть більше — автор не обов'язково може бути вправним у реалізації художньо-образної словесної творчості, й до того ж він не обтяжений фінансовими видатками. Ця ситуація відкрила доступ для публікацій у Мережі власних творів усім, відповідно створивши прецедент зміни тематики поетичних творів, мови художніх текстів взагалі й мови поезії зокрема.

Інтернет-драма

Порівняно з прозовими і поетичними текстами кількість драматичних творів у Мережі незначна. Як і в прозових і поетичних творах, у драматичних п'єсах автори активно залучають некодифіковані мовні одиниці. Уживання просторічної, обценної лексики, інтерференційних слів, вульгаризмів, у певних текстах — використання професійної термінології, англійських вкраплень вирізняє драматичні твори, розміщені в Мережі, від драм, які опубліковані в друкованих виданнях, та їх електронних варіантів, що розміщені в Інтернеті.

Гриць. Ги-ги. Як джипери. (Регоче) А-га-га-га! Як... (сміх його німить. Він аж попускається) Та! Ні! З джипом ні хуя не вийде. Татко по городу їздити не дає.

Валюха. То поїдемо до Ялти у кіно. Чи у Новий Свет, дегустувати рік, коли я до школи пішла. І коли ти²²⁹.

(Сава Чигирин «Мішок»)

²²⁸ Блоги I.UA (blog.i.ua/community/662/102881).

²²⁹ Український інформаційний портал «Точка літературного кипіння» (www.tochka.org.ua/view.php?uid=&view=text&id=1072).

Інтернет-драматурги експериментують із формою драматичних творів, зокрема в таких творах діють оригінальні персонажі:

Перед читанням прошу налаштувати себе на хвилю меланхолійної, холодної ночі.

Дійові особи: Вона та Він

Дійові сили: Зима, сніг, ліхтарі, світанок, зорі, вікно, кімната, віра, телефон, меланхолія²³⁰.

(Артем Демчук «Міжпростір»)

Іноді автор «заступає» дійових осіб займенниками:

Дійові особи:

Один

Інший

Одна²³¹

(невідомий автор, «Радіуси»)

Названі ознаки текстів драматичних творів не охоплюють усіх особливостей мови інтернет-драматургії, проте засвідчують певну специфіку цього жанру художнього стилю.

* * *

Характер мови творів, які розміщені в Мережі, зокрема, тих, що мають лише електронну версію, визначають естетичні, соціальні, психічні чинники мовно-художньої творчості.

Автор, зараховуючи свій твір до художнього тексту, орієнтується на різні типи образності, визначальності, для яких вважаємо такі:

1. Надання переваги соціально-побутовій тематиці творів.
2. Активне використання великої кількості некодифікованих мовних одиниць — вульгаризмів, жаргонізмів, обценної лексики.
3. Експериментування з іншомовними вкрапленнями, будовою тексту зумовлене технічними можливостями комп'ютерного спілкування.

Ці ознаки дають підстави стверджувати, що в сучасній українській літературній мові за допомогою мережі Інтернет формуються різновиди традиційних функціональних стилів, зокрема художнього, та їх жанрів.

²³⁰ Український інформаційний портал «Точка літературного кипіння» (www.biblos.org.ua/sampub/SHOW.php?nameF=UA/DemchukAI_interspace.txw).

²³¹ Український інформаційний портал «Точка літературного кипіння» (www.tochka.org.ua/view.php?uid=&view=text&id=607).

ПУБЛІЦИСТИЧНИЙ СТИЛЬ

У часи до існування засобів масової інформації комунікація здійснювалася за принципом «один для одного». Тоді висловити свою думку на широкий загал, а іноді навіть і почути думку інших обмежувалося різними чинниками. З появою засобів масової інформації комунікативний напрямок змінився. Із виникненням ЗМІ з'явилася можливість спілкування в соціумі за принципом «один для всіх» — думку інших можна було почути завдяки новим комунікативним каналам — газетам, радіо, а згодом і телебаченню. Проте цей напрямок комунікації в соціумі все ж залишався переважно одностороннім. Із появою Інтернету виник новий принцип спілкування у суспільстві — «всі для всіх».

Еволюція комунікативних каналів із появою Інтернету вплинула на систему засобів масової інформації. Поняття інтернет-ЗМІ (інакше — мережевого, онлайнного, електронного ЗМІ, е-ЗМІ, веб-ЗМІ, масмедіа Інтернету, е-медіа та ін.) дискутується в сучасній науці. Поява нового носія інформації, доступного широким масам людей, не могло не перетворити його у ЗМІ²³², проте в Інтернеті є цілий ряд ресурсів, які за характером важко визначити як засіб масової інформації, отже, сумнівним видається твердження про те, що Інтернет — окремий ЗМІ. Ймовірно, варто пристати до думки тих дослідників, які визначають подвійну природу Інтернету й розглядають його та інші мережі як середовище, простір, відкритий для використання всіма охочими, зокрема й журналістськими редакціями, а не як окремий ЗМІ з власною природою²³³.

Вивчення діяльності мережевих ЗМІ від початку розвитку Інтернету до сьогодні змінилося, на що вплинуло поширення Всесвітньої мережі, аналіз типології засобів масової інформації²³⁴. Адже за незначний час змінилися як засоби масової інформації, так і ті, для кого вони призначені. Читач електронного ЗМІ, на відміну від читача друкованого видання, обов'язково ознайомлений із комп'ютером, що відповідно диференціює цей прошарок соціуму на різні соціально-вікові групи (адже відомо, наприклад, що комп'ютером менше користуються особи похилого віку). А для самого видання такі поняття, як періодичність та терміни виходу у світ, нівелювалися, адже з'явився новий формат видань, для яких

²³² Ворошилов В. В. Журналистика: Учебник. — 2-е изд. — СПб., 2000. — С. 57.

²³³ Корконосенко С. Г. Основы журналистики: Учебник для вузов. — М., 2002. — С. 102.

²³⁴ Акопов А. И. Типологические признаки сетевых изданий // Акценты. — 1999. — №1. — С. 22-27.

періодичність визначається кількома хвилинами; в інших періодичність може тривати місяці, навіть роки. Варто також акцентувати увагу й на тому, що час виходу матеріалу суттєво скоротився порівняно, наприклад, із друкованими ЗМІ. У мережевому засобі масової інформації змінилося й поняття тиражу, а відтак виникла нова форма виміру охоплення виданням читацької аудиторії — кількість відвідувань сайту.

Незважаючи на докорінні відмінності, які є у мережевих ЗМІ порівняно з іншими виданнями, саме призначення електронного засобу масової інформації залишилося таким самим. Публіцистичний стиль української мови, як один із засобів, призначених для емоційного впливу на читача, слухача²³⁵, в мережі Інтернет виконує ті самі завдання, що й у інших сферах функціонування цього стильового різновиду мови — у друкованій пресі, на радіо, в телебаченні.

Як відомо, публіцистичний стиль об'єднує усну й писемну форми літературної мови²³⁶. Сучасна мовна ситуація у засобах масової інформації набула інших ознак, порівняно з тією, якою вона була до незалежності України. У зв'язку з демократизацією суспільного життя помітно зросла кількість українськомовних видань, проте й збільшилося число російськомовних видань, змінивши пропорцію, наприклад газет, із 2 : 1 у 1989 р. до 1,1 : 0,7 у 1995 р.²³⁷

Мова друкованих ЗМІ — це писаний текст, а мова аудіо- та відеотехнічних засобів масової інформації — це здебільшого усний текст. Для писаного тексту не характерна спонтанність, на відміну від усного. Проте усний різновид мови на радіо та телебаченні має певну специфіку. Він часто теж не має ознак спонтанності. Наприклад, жанр такого усного різновиду мови ЗМІ, як новини, передбачає аудійне чи відеоаудійне відтворення підготовленого писемного тексту. Це й зрозуміло, оскільки для жанру новин характерна певна консервативність у використанні мовнотилістичних засобів, властивих публіцистичному стилю загалом, адже тут важливий опорний факт, що містить новину²³⁸. Однак не тільки

²³⁵ Мамалыга А. И. Анализ структуры публицистического текста. — К., 1992. — 116 с.

²³⁶ Єрмоленко С. Я. Публіцистичний стиль // Українська мова: Енциклопедія. — 3-тє вид., змін. і доп. — К., 2007. — С. 562.

²³⁷ Тараненко О. О. Мовна ситуація і мовна політика часів «перебудови» та державної незалежності України (кінець 80-х—90-ті роки) // Українська мова. Najnowsze dzieje języków słowiańskich. — Opole, 1999. — С. 53.

²³⁸ Жанры газетной публицистики (forum.predkov.net/index.php?showtopic=2192).

жанр новин показовий щодо підготовленості тексту. У радянські часи значна частина різних радіо- та телематеріалів поряд із цензурою проходила відповідний рівень контролю, а відтак тексти, які транслювалися в ефір, були здебільшого підготовлені. За часів незалежності України ситуація змінилася. Менший контроль за мовою публіцистики, а також пошук нових форм спілкування зі слухачем та глядачем значно активізували роботу сучасних радіо- та телевізійних ЗМІ в прямому ефірі. Така специфіка діяльності дає змогу приваблювати більшу слухачську та глядацьку аудиторії. А оскільки кількість радіо- та телестанцій збільшилася (за рахунок радіостанцій високочастотного діапазону та телебачення кабельних мереж), це створило конкурентну ситуацію на ринку надання інформаційно-розважальних послуг, що відповідно сприяло розвитку найрізноманітніших засобів донесення інформації, зокрема, й використанню прямого ефіру, тобто функціонуванню невідготовленої, спонтанної мови.

Принагідно варто зауважити, що рівень підготовленості/непідготовленості мови перебуває у безпосередньому зв'язку з рівнем грамотності ведучих радіо- та телепередач. У підготовленій мові значно менше некодифікованих, ненормативних одиниць, ніж у спонтанній. Сучасні ЗМІ (на відміну від засобів масової інформації в Радянській Україні) частіше випускають у ефір ненормативний мовний продукт, для якого характерна велика кількість орфоепічних, орфографічних, акцентологічних, пунктуаційних та інших помилок.

Частина інтернет-простору, з одного боку, це своєрідний засіб масової інформації, у якого є певна структура, що поділяється за тематичними, цільовими та іншими ознаками. З іншого боку, це створювані професійними журналістами газети, журнали, інформаційні агентства, які пропонують електронні версії друкованих видань і власне електронні видання²³⁹. Електронні версії в Мережі бувають не тільки у друкованих видань, а й у інших електронних засобів комунікації — радіо та телебачення.

Усний різновид публіцистичного стилю релевантний для мережі Інтернет. Сучасні технічні можливості дають змогу слухати радіо та дивитися телебачення в Інтернеті. Трансляція в Мережі цих електронних ЗМІ — це відтворення абсолютно адекватної аудіо- чи відеоінформації,

²³⁹ *Акопов А. И.* Электронные сети как новый вид СМИ // *Филологический вестник РГУ*. — 1998. — №3. — С. 43-51.

яка виходить у ефір, тому ми не ставимо за мету дослідження цих жанрів мови публіцистики, репрезентованих у Мережі. Наше завдання — показати диференційні ознаки публіцистичного стилю в Інтернеті порівняно з іншими засобами реалізації цього стильового різновиду мови. Водночас якщо аудіо- та відеоінформація на радіо та телебаченні збігається з її інтернет-відповідниками, то текстова реалізація цієї аудіо- чи відеоінформації відрізняється від оригіналу. Так, нижче подано опублікований на сайті текстовий відповідник відеосюжету «Служби ТСН» (програма новин) каналу українського телебачення «1+1» у зіставленні з текстом відеофрагменту²⁴⁰:

У Києві з 14 [чотирнадцятого] поверху [поверха] впав ліфт із людьми [з пасажирами]

Постраждало 9 [дев'ятеро] людей. Усі потрапили до лікарень із травмами різного ступеня тяжкості. Це сталося зранку в районі Дарниця. Люди перебували в цьому будинку на весіллі.

Вони йшли на весілля, а потрапили до шпиталю. Батько нареченої, замість кричати гірко, збирає постраждалим усе необхідне. Він також був у тому ліфті. Показує пошкоджене коліно, але це, каже, тільки квіточки.

Їх було 9 [дев'ять] чоловік. на чотирнадцятому поверсі вони натиснути [натисли] кнопку ліфта і всі гуртом зайшли до кабіни. Самостійно вийти на першому людям не судилося. Одних виводили під руки інших виносили.

Секунди, проведені в ліфті, він навряд чи колись забуде. Раптово кабіну рвонуло і вона полетіла донизу. Що коїться, люди не розуміли. Залишалось [залишалось] одне — кричати.

Кабіна злочасного ліфта зараз опечатана. Утім, поруч працює інший. Він, так би мовити, і врятував молоду з молодим.

Востаннє цей ліфт ремонтували у квітні. Тобто теоретично із ним було все гаразд. Андрій Кириленко припускає, причина цієї аварії — перевантаження. Мовляв, замість 8 [восьми] зайшло більше людей.

Тим часом мешканці будинку продовжують ігнорувати сходи. Їм трохи боязко їздити ліфтом, але пішки ходити лінь.

Зараз різкі рухи для нього табу. У пана Володимира страшенно болять коліна. То ж хоче не хоче, а ліфтом їздити мусить²⁴¹.

Як видно з вищенаведеного прикладу, власне текст відеосюжету і стенограма, опублікована на сайті, мають відмінності. Крім того, в

²⁴⁰ Відмінності у тексті відеосюжету подано в квадратних дужках курсивом.

²⁴¹ Текст опубліковано на веб-сторінці www.1plus1.tv/tsn_news (дата — 17.05.2008 р.; час — 19 год. 31 хв.); відеосюжет — на news.1plus1.ua/bin/video.php?media_id=66075§ion_id=1&subtype_id=&subtype=#media_id.

опублікованому тексті помітні різного типу помилки (написання першого слова у реченні з малої літери, пунктуаційне нерозчленовування різних граматичних центрів, граматичні помилки та ін.). Варто акцентувати увагу на написанні числівників в опублікованому тексті: частина з них записані цифрами, що, як і наявність помилок, можна пояснити вадами, спричиненими оперативним підготуванням матеріалу, до того ж неналежним літературним редагуванням тексту, що, ймовірно, зумовлено відсутністю часу на оброблення оперативної інформації.

Писемний текст як відповідник друкованого слова (тобто веб-сторінка друкованого періодичного видання) у Мережі теж має свою специфіку. Насамперед цей текст суттєво відрізняється від друкованого видання саме структурою. Інтерактивність дає змогу кардинально видозмінити формат інформації порівняно з друкованим виданням. Таких відмінностей є декілька:

1) можливість пошуку — читач, використовуючи засоби програмного забезпечення, має змогу знайти будь-яке слово, речення, фрагмент тексту;

2) можливість використання архіву — у переважній більшості електронних версій друкованих видань на сторінках розміщені архіви попередніх номерів видання, що дає змогу читачеві у будь-який момент знайти необхідний матеріал;

3) засоби гіпертексту — гіперпосилання у електронному тексті статті забезпечують нелінійне прочитання матеріалу, тобто звертання до фактів, які у статті не опубліковані, але є корисними для читача;

4) зручність у користуванні — можливості програмного забезпечення дають змогу читачеві налаштувати зручний формат для читання тексту (зручний розмір шрифту, компактність розміщення матеріалу — один матеріал на одній сторінці);

5) ширші можливості використання візуального оформлення газетного матеріалу — на кожному сайті для читача створено такі додаткові засоби, як кольорове оформлення тексту, використання кольорових фото (що властиве не усім друкованим виданням, оскільки значна частина їх — чорно-білі);

6) специфічні засоби взаємодії з читачем — часто після кожного з матеріалів редакція електронного видання залишає спеціальне місце на сторінці, де кожен із читачів має змогу висловити власну думку щодо матеріалу. Власне, після кожної статті створено технічні можливості для

створення мікрофоруму. Крім того, читач може одразу надіслати електронного листа на адресу редакції, що зробити значно простіше і швидше, ніж скориставшись звичайною поштою.

Врешті й тексти статей в електронних версіях друкованих видань теж не завжди адекватні текстам, опублікованим у друкованому виданні. Меншою мірою це помічено у всеукраїнських періодичних друкованих виданнях, де дбають про те, щоб тексти у газеті й у Інтернеті були адекватними. З технічного погляду підготування електронної версії друкованого видання відбувається уже після того, як здійснено повне літературне редагування матеріалу. Доказом цього є виявлені орфографічні, граматичні, лексичні помилки, які іноді трапляються у газетах, що так само відображені в електронному тексті: *На думку Аннана, Україна повинна серйозно ставитися до змін клімату і враховувати те, що уряд самостійно не може справитися з такими **виккликами***²⁴². Помилки в інтернет-виданнях можна звести до адекватності передавання текстової інформації у різному програмному забезпеченні. Пор.: електронна версія газети «Україна молода» — *А міський голова ІваноФранківська Віктор Анушкевічус заборонив примусову вакцинацію проти кору і краснухи вакциною індійського виробництва*²⁴³ і друкована версія — *А міський голова Івано-Франківська Віктор Анушкевічус заборонив примусову вакцинацію проти кору і краснухи вакциною індійського виробництва*²⁴⁴. Помилка у виділеному слові зумовлена неадекватним використанням знака «дефіс» у різних програмах. Так, можлива візуальна реалізація знака «дефіс» за допомогою так званого знака м'якого переносу²⁴⁵, який розставляється замість дефіса певним типом програм для макетування (наприклад, Adobe InDesign). При конвертуванні тексту із такими знаками знак м'якого переносу стає невидимим.

«Інтернет-відображення» публіцистичних текстів та, власне, і всіх текстів, розміщених у Мережі, частково набуває ознак, що є визначальними для Інтернету, — недотримання норм. Природа порушення норм — вади технічного оформлення при підготуванні інформації.

²⁴² Текст опубліковано на веб-сторінці www.day.kiev.ua/199241/; друкована версія — у газеті «День», 17 травня 2008 р. — С. 3.

²⁴³ Україна Молода (www.umoloda.kiev.ua/number/1164/116/41480).

²⁴⁴ Україна молода, 17 травня 2008 р. — С. 3.

²⁴⁵ М'який перенос — спеціальний символ, який вставляється у текст у місцях можливих переносів. Його специфіка полягає в тому, що слово, у якому є м'який перенос, виводиться на друк і на екран, коли місце переносу перебуває на краю рядка, якщо ж слово знаходиться не на краю рядка у тексті, то цей знак залишається невидимим.

В інформаційних матеріалах — новинах, репортажах, інтерв'ю, нарисах, статтях, фейлетонах та ін. — наявність різного типу помилок — звичне явище. У спеціалізованих електронних інформаційних виданнях їх менше, ніж на інших сайтах, проте тексти з некодифікованими одиницями, зокрема росіянізмами, трапляються й тут: *Плющ будинок не перебу- довував, лише час від часу підфарбовував та огородив великим парканом з каменю та дерева. При чому територія, яку охопив паркан займала не менш 50 соток. Плющ загодя зрозумів — головне забити за собою зем- лю*²⁴⁶ («Оглядач»).

Електронні видавці нерідко активізують взаємозв'язок із читацькою аудиторією, пропонуючи читачеві у місці, де він виявив помилку, натиснувши певну комбінацію клавіш, відправити повідомлення адміністраторові сайту (*Якщо ви виявили помилку на цій сторінці, виділіть її та натисніть Ctrl+Enter* «Українська правда»). Отримавши таку інформацію, читач виправляє помилку в інтернет-версії тексту.

У Мережі є інформаційні сайти, де наповненням матеріалу займається, наприклад, певна особа чи група осіб. На таких веб-сторінках подають інформацію, яка цікава лише деяким особам. До таких сайтів належать електронні сторінки, де висвітлюється життя конкретного навчального закладу, групи осіб за інтересами тощо. Показник грамотності видавців такого сайту здебільшого не дуже високий: *Сьогодні 20.08.2006 грали баскетбол на тереторії СШ№2... було би все добре, якби не то що прийшло курва мало людей... і взагалі ядесь в годині одинадцятій вислав з нету порядком 20 sms всім, кому мав номери... та не судилося... в когось «барбекю» блядь, хтось просто не зміг і того народу було мало... але загалом було весело...*²⁴⁷ («Городоцький Метал Сайт»). Як помітно з прикладу, автори інформаційних повідомлень зловживають ненормативною лексикою, інвективами, мова новин (а саме цей текст було визначено як новину) часто не відповідає логічній послідовності побудови тексту.

Знижена, обценна лексика — так само виразна ознака публіцистичного стилю в Мережі. Ймовірно, деякі соціальні групи використовують таку лексику зі стилістичною метою (наприклад, як засіб диференціації з іншими): *Похерити* навчання, роботу, рідних... *Похерити* закони, правила і принципи. Та звідки в нас взялися ті принципи й закони? *Мусора* організували правила гри, правила життя, правила

²⁴⁶ Обозреватель (obozrevatel.com/news/2008/5/17/237754.htm).

²⁴⁷ Городоцький метал сайт (metal.lviv.ua/0001.php).

війни... **Мусорські** цінності мучать по ночам нашу **мусорську** совість. І так хочеться накатати заяву, дати свідчення чи **стуконути**²⁴⁸ (із сайту радикальної політичної організації «Братство»).

Явище, коли в ненормативному вислові замінюється одна чи кілька букв іншими знаками, як ознака «культурного» вживання одиниць цієї групи лексики, характерне для більшості стилів, які реалізуються в Інтернеті. Це явище репрезентативне і для публіцистичного стилю: *Ющенко — рак (метафора), Янукович — му@ак (реальність)*²⁴⁹ («Вголос про політику і економіку»).

Інформаційні повідомлення, які стосуються лише певних соціальних груп, крім порушення норм, характеризують і використовувані лексичні одиниці, які вживають представники цих груп. Тобто на таких сторінках спостерігаємо використання численних сленгових форм:

На день мачта повинен був відбутись забівон двух AFC: дніпропетровської Avangard Fight Club, та харківської Army of the First Capital. Але харківська сторона не прибула по технічним причинам. Дніпрян підібрав у місті забівона основний моб їхавший у Харків на матч. Основну массу дніпровських хулс було на виїзді повязано. Змогли звільнитись лише 28 рил. Добирались до міста на попутках. Потім довго «мандрували» по метро намагаючись накрити харків'ян зненадська. Зустрішви Г. із КСР домовились про забівон 28 на 28. Але сам забівон накрили мусора. Відпетлявши від сірих, знов забились в іншому місці 18 на 18. Менш ніж за хвилину перемогу святкували дніпропетровці²⁵⁰

(сайт футбольних хуліганів «hooligans.org.ua.
Навколофутбольний портал»).

Спостерігаємо різке збільшення кількості орфографічних та пунктуаційних помилок, використання інтерференційних одиниць у такого типу інформаційних повідомленнях, що, очевидно, викликане низьким рівнем освіченості авторів публікацій та різними соціопсихологічними чинниками.

Жанрова своєрідність названих повідомлень здебільшого обмежується статтею, репортажем. Проте автори послуговуються й іншими жанрами публіцистичного стилю:

²⁴⁸ Братство (www.bratstvo.info/bratstvo-text-3891.html).

²⁴⁹ Вголос про політику та економіку (www.vgolos.lviv.ua/nagolos/6414.html).

²⁵⁰ hooligans.org.ua. навколофутбольний портал (www.hooligans.org.ua/news/?p=2&n=344).

Але думками вони — там, в Загірному Чьйпасі, курять сигару через дірку в шапочці-підарасці, гарцюючи на вірному коні по праву руку від субкоманданте. Їм нецікаво жити в цьому грішному світі: стоячи в черзі на маршрутку, вони мріють про іншу реальність, у якій вони полемізують із вічно живими Марксом, Кропоткіним і Троцьким та уточнюють план Загального Страйку, остаточного удару по Системі, призначеному на завтра²⁵¹.
(master_genie «Теологія замість визволення»)

Наведений уривок — із фейлетону. Для цього жанру так само характерні ознаки інформаційного повідомлення, що його розміщують окремі особи чи групи осіб у Інтернеті. Часто місце розміщення в Мережі такого матеріалу — персональна сторінка автора, блог.

Якщо говорити про жанрову різноманітність публіцистичного стилю в Мережі, то вона доволі широка. Кореспонденти послуговуються усіма жанрами. Специфіка використання, наприклад, репортажу полягає в тому, що нерідко автор публікації доповнює інформацію власними коментарями, часто вдаючись до специфічних стилістичних засобів (і знову ж — елементів зниженої лексики, сленгових форм, некодифікованих одиниць та ін.):

17:56 В засіданні оголошена перерва до завтра, до 9:30.

Читайте продовження засідання КС на другий день тут: maidan.org.ua/n/news/1176878551

17:52 Суддя Джунь жжот²⁵²: «уявімо собі таку гіпотетичну ситуацію, яка звичайно б ніколи не могла виникнути у нашій країні з таким хорошим парламентом — депутати блокують роботу Конституційного суду, не приймаючи присяги у частини його суддів (дикий регіт в залі). Робота суду блокована. Куди в такому випадку звертатися президенту щодо дій ВР, бо ж за вашими словами, які ви повторили вже 10 разів, він має спочатку звертатися до КС?» Мірошніченко: дякую вам за високу оцінку нашого парламентаризму (регіт в залі). Але ж така ситуація не могла бути вічною, президенту просто потрібно почекати, а коли б суд запрацював — вже тоді до нього звертатися (на цьому місці зал розірвало).

17:47 суддя Станік(виглядає під вечір сильно втомленою) питає про узурпацію: Мірошніченко каже що наміри не можуть бути узурпацією, лише тільки дії.

17:41 суддя Домбровський: куди звертатися президенту щодо оскарження дій ВР ми вже зрозуміли (оскаржувати в КС). А куди йому звертатися, наприклад, щодо її бездіяльності? До папи Римського, до патріарха, в ООН чи ще кудись? Мірошніченко: ну, нехай проводить

²⁵¹ Livejournal (v-zajets.livejournal.com/131256.html).

²⁵² Жжот (сленг.) — (від рос. *зажигает*) — добре говорить, пише, іронізує та ін.

консультації, узгоджує з ВР свої рішення, хай використовує політичні механізми²⁵³

(«Maidan.org.ua»).

Супровід репортажу (та й тексту будь-якого іншого жанру публіцистичного стилю) службовою інформацією (на зразок гіперпосилань) — частотне явище для мови в Мережі. Така службова інформація розміщується навіть у діалогічній мові, зокрема в інтерв'ю: — *Так, наші альбоми записувались власноруч. На сьогодні музика поширюється в сітці м. Харкова, серед людей невеликими тиражами в Харкові, в Донецьку, можливо, в інших містах України, на сайті (www.krynyca.horn.org.ua)*²⁵⁴ «Вільна Україна».

У жанрі нарису може використовуватися комп'ютерна термінологія: *Він [хлопчина. — С. Ч.] вчасно захистив диплом, але зробив це якось мляво, неясково. Відмовився влаштуватись до мене, натомість пішов в якусь фірму на ІС, закинув алгоритміку, **С++** та **Асемблер***²⁵⁵. Звичайно, бухгалтерський **софт**²⁵⁶ теж комусь писати треба, у мене таких замовних проєктів теж повно, але мені просто здалось, що він просто хотів не влаштуватись на таку роботу, а просто забути те, ким він був²⁵⁷ (bandiera2006 «Відкладене життя (нарис з життя)»).

Важливе місце у публіцистичному дискурсі займає така форма спілкування з користувачами, як онлайн-конференція чи чат²⁵⁸. Сучасні інтернет-медіа активно використовують цей спосіб комунікації. Формат названого заходу передбачає спілкування публічної особи із групою комунікантів, які у цей час сидять за комп'ютером. Така форма нагадує прес-конференцію з тією відмінністю, що відбувається не публічно. Проте публічність досягається віртуально — за рахунок демонстрації тексту розмови в Інтернеті. Зважаючи на специфіку такого спілкування і подібність його до розмови у програмах для спілкування між звичайними користувачами, у спілкуванні звичайних користувачів із відомою людиною у дискурсі теж реалізуються засоби розмовної мови.

²⁵³ Maidan.org.ua (maidanua.org/static/news/2007/1176791942.html).

²⁵⁴ Вільна Україна (www.freeukraine.com/2007/11/27/intervju-z-ruslanom-kriniceju-liderom-g).

²⁵⁵ ІС — програма, використовувана для автоматизації управлінських і фінансових процесів на підприємстві, С++, асемблер — мови програмування.

²⁵⁶ Софт — будь-яке програмне забезпечення.

²⁵⁷ Livejournal (bandiera2006.livejournal.com/749.html).

²⁵⁸ Спілкування у реальному часі, яке здійснюється здебільшого за допомогою обміном текстовою інформацією.

Софія: Привіт ТІК! які ваші враження від участі на «таврійських іграх»? :)

ТІК: Я там з Козловським познайомився! Там прикольно було. Взагалі, в мене з «Таврійськими Іграми» досить цікава історія – передостанні ТІ були в Києві, а не в Каховці²⁵⁹.

Мова, реалізована через використання емотиконів, вживання некодифікованих мовних одиниць, ненормативної пунктуації, неадекватне написання великої літери, використання сленгових форм, ненормативних аббревіатур та ін., виявляє специфіку спілкування в Мережі. Рівень розмовності у публіцистичному дискурсі помітно нижчий, ніж у дискурсі, наприклад, через програму швидкого передавання повідомлень, оскільки комунікантам відомо, що текстова частина буде представлена на сайті для загального огляду. До того ж під час такого заходу одночасно працюють фахівці, які мають змогу редагувати текст. Відповідно у таких дискурсах не спостерігаємо обценної лексики, тут мало грубих порушень норми, зокрема у мові публічної особи.

У Мережі зафіксовано також і тексти ораторського жанру. Ці стильові різновиди — писемна реалізація усної промови. Так, розважальні сайти публікують найрізноманітнішу інформацію будь-якого характеру, де користувач може знайти дані про різні організаційні заходи. Відповідно до кожного із заходів передбачається перелік інформації, починаючи від історії оголошеного заходу, в чому специфіка зовнішніх та ритуальних атрибутів. На цих веб-сторінках є й інформація щодо того, як поводитися, беручи участь у тому чи тому заході, а також конкретні матеріали на певні випадки його проведення, наприклад, для виголошення тостів. Тост — один із різновидів ораторського жанру публіцистичного стилю, який широко представлений у Мережі.

В цей святковий і радісний день необхідно підняти келихи з любов'ю і пошаною до тих, хто, якщо можна так сказати, винен у наявності винуватиці сьогоднішнього торжества - я маю на увазі поважаних батьків нашої милої нареченої. Подивіться, різні відчуття борються в їх серцях. Їх лица то сумні при думці про майбутню розлуку, то радісні побачивши щастя їх дорогоцінної дитини. Дорогі батьки нареченої, женіть геть сумні думки, радійте щастю молодят, адже сьогодні ви отримали ще й сина. Так підніmemo ж келихи за здоров'я і довголіття батьків нареченої!

²⁵⁹ Веб-конференції на «Обозревателе». ТІК (conf.oboz.ua/Conference/778/2.aspx).

Є чудова російське, прислів'я: «Золото і срібло не старіють. Мати і батько ціни не мають». Тато і мама, я хочу подякувати вам за все, що ви зробили для мене... За вашу любов, доброту і підтримку. Я хочу, щоб всі гості, присутні на весіллі, випили за наших батьків! Ще раз, спасибі вам!²⁶⁰

(«Забава»)

Стиль мови тостів часто не вирізняється високою художньою цінністю та суворою регламентацією норм. Як видно з останнього прикладу, нерідко автори послуговуються російським мовним матеріалом.

Жанр публіцистичного стилю, який найбільше використовують комуніканти, — новини. Як зазначалося раніше, новини публікують як електронні інформаційні агентства, так і окремі користувачі. Особливості реалізації цього жанру в Мережі різноманітні. Одна з форм подання новин на інформаційних порталах — рухомий рядок. Перевага цього різновиду подання інформації в тому, що власне новина — це здебільшого одне речення, в якому спресована уся суть повідомлення. Специфіка мовних засобів такого жанру — у використанні неускладнених синтаксичних конструкцій: на місці присудка часто використовується тире.

Практика застосування рухомого рядка — традиційна для електронних відео-ЗМІ, а оскільки в Інтернеті використовують різні мультимедійні засоби, не дивно, що тут теж продуктивний такий спосіб подання інформації.

«НАРОДНА САМООБОРОНА» НА НАСТУПНІ ВИБОРИ, ШВИД-
ШЕ ЗА ВСЕ, БУДЕ ЙТИ САМОСТІЙНО — ЛУЦЕНКО ПОРТНОВ
СПОДІВАЄТЬСЯ, ЩО В ЧЕТВЕР ПАРЛАМЕНТ УХВАЛИТЬ РІШЕННЯ
ПО КЕРІВНИЦТВУ ФДМ ВР ВЕДЕ ВЕЧІРНЄ ЗАСІДАННЯ ПРЕ-
ЗИДЕНТ МАЄ НАМІР ПРИЗУПИНИТИ РІШЕННЯ УРЯДУ ПРО ПЕРЕ-
ДАЧУ КАБМІНУ ПРАВА З УПРАВЛІННЯ ОПЗ І «УКРТЕЛЕКОМОМ» —
ШЛАПАК У СЕРЕДУ О 15.00 — РАДА КОАЛІЦІЇ — ДЖЕРЕЛО²⁶¹

(«Українська правда»)

Подання наведеної інформації пов'язане з такими технічними засобами оформлення тексту, як використання великих літер, наявність візуального розчленування інформаційних новинних блоків.

Новини для певного кола користувачів — це інформація, яку часто можуть зрозуміти лише представники певної соціальної групи або ж професійного спрямування:

²⁶⁰ Інформаційно-розважальний портал «КомеpСайт» (www.com.te.ua/zabava/art.php?to=6).

²⁶¹ Українська правда (www.pravda.com.ua).

Вийшла нова версія інтегрованого середовища розробки Qt.

Новинки:

- * Інтеграція WebKit
- * Мультимедійне середовище Phonon
- * Віджети на канвах
- * Нова система підтримки багатопотоковості
- * Підтримка XQuery
- * Підтримка нових платформ 😊

докладна стаття (англ.)

16 коментарів Додати

повідомив: DalekiyObriy²⁶²

(«Новини на Linux.org.ua»)

У наведеному прикладі підкресленням виділено гіпертекстові посилання. Тобто така інформація (тут — про комп'ютерне мультимедійне програмне забезпечення) зручна для користувача, оскільки створена шляхом використання текстів як горизонального, так і вертикального розміщення.

Автори можуть послуговуватися у публіцистичних текстах і такими засобами, як використання фотографій у контексті твору:

8 серпня На комп'ютер здійснено вірусну атаку та було втрачено всю пошту. Сказався також брак досвіду нової людини (адже він лише 7-й день на цій роботі). Злякавшись, що він втратив потрібні листи від одеської школи, він надсилає лист (фото):

Від:	Служба підтримки користувача
Дата:	8 серпня 2007 р. 11:16
Кому:	aleko
Тема:	Re[2]: Ключ

Шановна aleko!

вчора на нашому сервері вірусами була атакована операційна система. відновити роботу вдалося, але, нажаль, всі дані втрачені. Будьласка, повідомте ще раз свої:

повна адреса електронного застатку*

У відповідь знов отримали скан договору, без жодного слова в листі. Просто картинку договору. Розуміючи свою провину у втраті даних, хлопець телефонує. У відповідь на вибачення вислуховує кучу неприємностей.

²⁶² LOU (linux.org.ua/cgi-bin/yabb/novyny).

Після цього все подальше листування та спілкування по телефону вже вела я, адже новому робітнику треба вчитися, а коли ж це робити, як не тоді, коли всі у відпустках?

Та мене, власне, вже ситуація перестала подобатися остаточно: адже НА ДИСКУ Є ДЕТАЛЬНА ІНСТРУКЦІЯ! ЛЮДИНА ЇЇ НЕ ЧИТАЛА І ЧИТАТИ НЕ ЗБИРАЄТЬСЯ!

Я написала листа:

TO: "aieko" <aieko@tariap.net>
Date: Thursday, August 9, 2007, 9:05:32 AM
Subject: Ключ

====8<=====Original message text=====

Шановний клієнте!

Вибачте за нагадування. Ми просили Вас вчора вислати нам повторно Ваш ID . Також, для зручності напишіть дані для Вашої ліцензії у такій формі:

1. Назва Вашого закладу
2. Повна адреса
3. Телефон (контакт)
4. ПІБ контактної особи
5. ID Вашого комп'ютера

Дякуємо за розуміння,

--

Служба підтримки користувача <mailto:support@elnik.kiev.ua>

(«Інструментарій педагога.
Віртуальна школа менеджера освіти»)²⁶³

Технічні можливості комп'ютера, які дозволяють зробити графічне зображення того, що є в конкретний момент на моніторі, дає змогу авторові публікації вставляти текст, послуговуючись графічними, а не мовними засобами.

Мова публіцистики, що розміщена в Мережі й існує здебільшого в електронному вигляді, вирізняється специфічними засобами вираження. Як помітно з попереднього прикладу, це використання великих літер для логічного виділення слова, фрази, контексту. Ця загальна особливість мови Інтернету репрезентована й у публіцистичних творах.

Для мови публіцистики в Інтернеті, як і взагалі для сучасного

²⁶³ Нариси про образ сучасного одеського педагога, або до кого йдуть наші діти? (elnik.kiev.ua/lyst.htm).

публіцистичного дискурсу української мови, характерні такі визначальні ознаки журналістської мови, як використання скорочень-неологізмів (*Глибоко переконаний, що всі, хто цікавиться долею вітчизняного телебачення й щиро за нього вболіває, розуміють, що зміна, яка відбулася — це новий етап в історії нашого ТБ*²⁶⁴ («Телекритика»)); некодифіковане написання деяких назв посад, регіонів з великої літери («...Від щирого серця зичу всім учасникам та гостям щастя, успіхів і гарного ярмаркування», — йдеться у привітанні **Глави Уряду**. Потім у своєму виступі **Віце-прем'єр-міністр України Віктор Слаута** зазначив: «Сьогоднішнє відкриття ярмарку на політій кров'ю і потом славетній **Полтавській землі**, без сумніву, ввійде в літопис незалежної України черговою яскравою сторінкою...»²⁶⁵ («Новини Полтавщини»)); технічний поділ цифр на тисячні частини з використанням різних засобів — крапок, апострофів, ком, пробілів (*Справді, якщо українців з 778 осіб, яких тут нараховули в 1897 році, в 1926 році стало вже 123.940, то не ще ж не досягло ріння [рівня] 1859 року — 268.290, на що вказує «Список населених мест Черниговской губернии й по данним 1859 г.»*²⁶⁶ («Гайдамака»)); дублювання власних назв мовою оригіналу (*До перших музикантів цього напрямку належать також Чак Беррі (Chuck Berry), Літл Річард (Little Richard), Елвіс Преслі (Elvis Presley), Бо Дідлей (Bo Diddley) та інші*²⁶⁷ («ROCK-Володимир»)) та ін. До речі, якщо мова йде про англійські назви у мові публіцистики, що розміщена у Всесвітній мережі, то вони продуктивні. Автори нерідко навіть не дають перекладені українською мовою реалії, а записують їх мовою оригіналу: *З ним [гітаристом. — С. Ч.] ми почали шлях антихристиянського Black Pagan Metal під назвою «Morose Months Of Melancholy». Гурт ґрунтувався на суровому язичницькому світогляді і атмосферній тру-музиці [True Black Metal, рок-напряму у музиці. — С. Ч.]*²⁶⁸ («Вільна Україна»).

Щодо використання такого специфічного засобу Інтернету, як емотикон, то в публіцистиці вони трапляються рідко, однак помічено, що автори частіше послуговуються ними в інтерв'ю:

²⁶⁴ Телекритика (www.telekritika.kiev.ua/articles/162/0/9215/pro%F9avajte_novini).

²⁶⁵ Новини Полтавщини (www.regionnews.poltava.ua/index.php?go=News&in=view&id=2908).

²⁶⁶ Гайдамака (haidamaka.org.ua/0015.html).

²⁶⁷ Рок-Володимир (www.rock.volodymyr.com.ua/articles/istorychnyj-narys).

²⁶⁸ Вільна Україна (www.freeukraine.com/2007/11/27/intervju-z-ruslanom-kriniceju-liderom-g).

— А не хочете ще якогось закордонного виконавця навчити української мови?

— Хотіли Ріккі Мартіна, але він не хоче (сміється). Кобзон з України, загалом теж планував заспівати українською, то, можливо, спробуємо з ним....)²⁶⁹

(«Український формат. Портал сучасної української музики»)

Варто звернути увагу, що поряд із емотиконом на позначення сміху автор використовує і традиційну ремарку, характерну для цього жанру публіцистичного стилю. Це свідчить про те, що вживання емотиконів навіть у творах того самого автора має непослідовний характер.

В останні часи завдяки активному впровадженню найрізноманітніших комунікаційних технологій, зокрема й Інтернету, активізувалося така форма публіцистичного дискурсу, як реклама. Існує багато визначень поняття «реклама»²⁷⁰, але узагальнене значення, яке вкладене у це поняття, одне: донести до реципієнта ідею про представлений об'єкт.

До одного з найпоширеніших видів реклами за характером каналів і медіа належить банерна реклама у Інтернеті. На відміну від реклами в неелектронних ЗМІ, на вулицях банерна реклама має динамічний характер. Водночас вона на сучасному етапі дещо програє, наприклад, телевізійній рекламі, у якій повною мірою використано усі засоби впливу на реципієнта — аудіо-, відеоряд та ін. Це, однак, зумовлено не відсутністю технічних можливостей, а специфікою медійного засобу. Інтернет, виконуючи не лише інформативну та розважальну функції, є практичним інструментом у багатьох сферах життєдіяльності людини (освіта, бізнес, фінансові послуги, науковий обмін та ін.), відповідно реклама у засобах масової інформації

²⁶⁹ Український Формат (uaformat.com/content/view/1390/93).

²⁷⁰ Пор. такі визначення: «1. Популяризація товарів, видовищ, послуг та ін. з метою привернути увагу покупців, споживачів, глядачів, замовників і т. ін. 2. Плакат, об'ява і т. ін., що використовуються як засіб привертання уваги покупців, споживачів, глядачів, замовників і т. ін.» (Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. В. Т. Бусел. — К., Ірпінь, 2001. — С. 1023); «Інформація про особу чи товар, розповсюджена в будь-якій формі та в будь-який спосіб і призначена сформувати або підтримати обізнаність споживачів реклами та їх інтерес щодо таких особи чи товару» (ст. 1. «Закон про рекламу»); «Відкрите повідомлення фірмою потенційних покупців товарів та послуг про якість, позитивні якості, переваги, а також про заслуги самої фірми; один із найважливіших складників маркетингу; форма комунікації між продавцем і можливими покупцями пропонуваного до продажу товару (Райзберг Б. А., Лозовский Л. Ш., Стародубцева Е. Б. Современный экономический словарь. 5-е изд., перераб. и доп. — М., 2007. — 495 с.).

в Мережі сприймається комунікантами інакше²⁷¹. Якщо ж брати до уваги використання реклами з позиції впливу на цільову аудиторію чи часові межі охоплення рекламою користувачів, то тут перед веде Інтернет.

Які ж функції виконує власне рекламний банер? Банер в Інтернеті — це графічне зображення чи текстовий блок рекламного характеру, який є гіперпосиланням на веб-сторінку із розширеним описом продукту чи послуги²⁷². Розміщення тексту на банері здебільшого має ротаційний характер — різні текстові блоки з'являються один за одним. Така специфіка дає можливість створити відповідний рекламний сюжет або подати більшу кількість інформації. Важливими рекламними носіями, окрім банерів, є текстові блоки, байрики, вставки, міні-сайти, які, втім, не такі популярні, як банери²⁷³.

Рекламаний дискурс, як невіддільний компонент суспільного життя мовців, в останні часи набув лінгвокультурологічного значення. Адже за допомогою рекламного тексту реалізується вплив на реципієнта інформації, яка змінює його уяву, формує певні ідеали й масову свідомість. Саме через вплив на наше життя найрізноманітніших засобів масової інформації досвід людини все більше опосередковується. І одна з найвагоміших причин цьому — реклама.

Як відомо, рекламний дискурс — це писемна та усна мова. В Інтернеті здебільшого використовується писемний варіант рекламного дискурсу, трансформований через комп'ютерні засоби анімації, відео. Текст рекламного дискурсу — це одиниці української, російської, американської лінгвокультури. Український Інтернет — це текстова реклама не лише українською мовою, незважаючи на те, що рекламні оголошення в Україні

²⁷¹ Рассел Дж. Т., Лейн У. Р. Рекламные процедуры Клеппнера. — СПб., 2003. — 928 с.

²⁷² Глоссарий.ru (www.glossary.ru/cgi-bin/gl_sch2.cgi?RBgttlw:).

²⁷³ Finam.ru (www.finam.ru/dictionary/wordf0054800010/default.asp?n=1). Байрик — мінімізована веб-сторінка, яка розкривається у вигляді віконця над основним браузером. На байрику можна розміщувати текст, зображення і т. ін.; це повноцінна веб-сторінка, лише невеликого формату. Вставка — рекламний носій, який активізується при завантаженні сайту. Користувач на фоні завантаження веб-сторінки помічає коротку, але на весь екран браузера рекламну заставку. Якщо таку заставку не активізувати, вона зникає. Цей різновид реклами викликав цілий ряд нарікань з боку користувачів, основне з яких — потреба витратити час на перегляд реклами (до чого користувачі Мережі на відміну від телеглядачів не звикли).

мають подаватися виключно державною мовою²⁷⁴. Для рекламних текстів, написаних українською мовою, характерні ознаки, частотні для всіх стилів у мережі Інтернет.

1. Використання іншомовних назв в українському тексті.

У рекламному дискурсі частіше, ніж у інших формах текстової комунікації, передбачається використання іншомовних назв без перекладу.

Музичний портал djuice презентує
<фрейм>²⁷⁵
HARD CANDY
<фрейм>
ЕКСКЛЮЗИВНО на MUSIK.DJUICE.COM.UA/WAP
або на MUSIK.DJUICE.COM.UA
НОВИЙ АЛЬБОМ МАДОННИ «HARD CANDY»
<фрейм>
ВАРТІСТЬ ТРЕКУ ЛИШЕ 2 ГРИВНІ!
Без плати за трафік!²⁷⁶

До категорії іншомовних назв належать вислови російською мовою, які також частіше, ніж в інших дискурсах, передають, не перекладаючи (хоча варто зазначити, що у таких ситуаціях творці реклами радше створюють російськомовну рекламу):

№20 Блок Бродського Кияни
Молчать не буду
<фрейм>
№20 Блок Бродського Кияни
Воровать не дам²⁷⁷

2. Використання засобів рекламної реалізації тексту.

Відповідно до маркетингових законів створення реклами у рекламному дискурсі передбачається використання великих літер у різних частинах контексту й у різних фреймах.

Ти їм не віриш?
<фрейм>
Але піди на вибори!
<фрейм>

²⁷⁴ Згідно зі статтею 6 Закону України «Про рекламу» (www.leosvit.com/type/inf/law).

²⁷⁵ Замість анімованих та інших зображень вказуємо про інформаційний фрейм, використовуючи ламані дужки.

²⁷⁶ Mp3-OnLine:) (www.mp3-online.com.ua/index.php?page=genre&id=10).

²⁷⁷ Живая информация (infostore.org).

проголосуй ПРОТИ ВСІХ!!!
<фрейм>
НОВА політика!²⁷⁸ (sic!)

3. Використання нетекстових символів.

Іноді в рекламному тексті на місці певного граматичного члена речення використовується нетекстовий символ, здебільшого це символ рекламного характеру — наприклад, логотип компанії:

Я [логотип компанії SonyEricsson] все в одному
<фрейм>
Надзвичайні музичні враження у витонченому дизайні
<фрейм>
Найостанніший плеєр Walkman®3.0
Картка пам'яті на 2 GB
До 1800 улюблених пісень
<фрейм>
Новий W890i²⁷⁹

У наведеному прикладі логотип компанії, очевидно, виконує функцію присудка.

Використання у рекламному дискурсі емотиконів обмежене. Принаймні не було засвідчено жодного випадку рекламного тексту, де трапився б емотикон, створений за допомогою клавіатури або емотикон-малюнок. (Хоча, як свідчить мовна практика, емотикони використовують у рекламному дискурсі навіть поза межами інтернет-середовища, пор. рекламні слогани, які побутували на вулицях міст України нещодавно *Кохаймося:*)).

4. Використання професіоналізмів.

Специфіка інтернет-реклами полягає в тому, що вона спрямована в основному на цільову аудиторію, тому в рекламних текстових блоках на сайтах послуговуються термінами, зрозумілими лише для обмеженого кола користувачів:

НАЙБІЛЬШИЙ ВИБІР НАЙКРАЩОГО СПОРЯДЖЕННЯ
ЕКСТРЕМ СТАЙЛ
<фрейм>
У 2007 році на велосипедах Specialized вигравали 5 чемпіонів світу
<фрейм>

²⁷⁸ from-ua.com (www.from-ua.com/voice/42b2f55dd2b58).

²⁷⁹ IZUM (www.izum.ua).

від дитячих — до дорослих
<фрейм>
від ВМХ — до шосейних
<фрейм>
від крос-канрійних до даунхілу
<фрейм>
Specialized — Велосипеди чемпіонів!²⁸⁰

Наведена реклама розміщена на туристичному сайті.

Нерідко у рекламних текстах функціонують назви, зрозумілі переважно користувачам комп'ютерів, незалежно від тематики сайту:

Паровий секрет вражаючого смаку. Духова шафа з парогенератором.
Подивіться на неї у Кухні Electrolux.
Зараз клікніть сюди²⁸¹

5. Помилки у рекламі.

Використання некодифікованих одиниць у рекламі на сайтах — явище частотне. Помилки у рекламі бувають різного характеру.

Буде приємно!
Буде цікаво!
Буде яскраво!
<фрейм>

Прийми участь у акціях від мережі магазинів Brain та бренду Samsung, та гарантовано отримай подарунковий сертифікат!²⁸²

Поряд із рекламним дискурсом варто звернути увагу на таке явище у публіцистиці, як створення анонсів певних подій, матеріалів та ін. Анонс виконує схожі з рекламним текстом завдання, адже на нього покладено функції оголошення²⁸³, що вже містить елемент рекламування, інакше — поінформованості. Як жанр публіцистичного стилю анонс в Інтернеті надзвичайно продуктивний: всі медіа, подаючи інформацію на веб-сторінках, намагаються подати тут у стислій формі найголовнішу суть повідомлюваного. Причина популярності цього жанру проста: усі анон-

²⁸⁰ Туристический клуб «Мангуп» (travel.org.ua/); «Екстрем стайл» — назва компанії; «Specialized», «BMX» — марки велосипедів; крос-канрійний (від *крос-кантрі*) — призначений для перегонів по пересіченій місцевості; даунхіл — призначений для перегонів по гірській місцевості.

²⁸¹ TerraWoman (www.terrawoman.com).

²⁸² Новый софт (softserver.com.ua).

²⁸³ Бибик С. П., Сюта Г. М. Словник іншомовних слів. — Х., 2006. — С. 42.

си в Мережі — це гіперпосилання на розширену інформацію — новину, статтю. Відповідно почав формуватися новий підхід до створення анонсу. Як і взагалі в мові публіцистики, анонс на електронних сторінках — це формулювання основної теми чи ідеї статті, оформлене одним чи кількома реченнями. Наприклад, анонс може реалізуватися у рухомому рядковій медійного засобу. Функції гіперпосилання виконує власне текст анонсу; у наведеному нижче прикладі гіперпосиланням є рядки тексту — ім'я автора, назва матеріалу:

Аскольд Лозинський:

Справа від семи до десяти мільйонів

Встановити точну кількість жертв будь-якого злочину проти людства чи геноциду неможливо головним чином тому, що злочинець намагається щось приховати, а також через міграцію населення тощо²⁸⁴;

назва матеріалу:

Туристичний сервер Криму

www.tour.crimea.com

Якщо ви прихильник Криму, неодмінно завітайте на цей ресурс, можливо, він нашттовхне вас на ідеї щодо відпочинку цього року²⁸⁵.

Анонс у Інтернеті часом оформлено як незавершену синтаксичну конструкцію, що позначається трьома крапками в кінці анонсу (*Введення в обіг з 23 травня ювілейної монети «Євген Петрушевич»...*²⁸⁶), або анонс взагалі закінчується на півслові в прямому значенні (*УНІАН — Рада НБУ повернула офіційн* (при наведенні на анонс маніпулятором «миша» з'являється текст *УНІАН — Рада НБУ повернула офіційний курс на рівень 5,05 гривні за долар*²⁸⁷. — С. Ч.)).

Специфіка мовного оформлення анонсу і загалом рекламного дискурсу свідчить про нові ознаки публіцистичного стилю української мови, реалізованого через Інтернет. Використовуючи технічні можливості текстотворення в Мережі, а також відповідну термінологію, стиль викладу, зокрема, наближаючи мову інтернет-ЗМІ до розмовної мови, автори статей, нарисів, новин таким чином розширюють функціональні можливості публіцистичного стилю. Поряд із деструктивними явищами, які, на жаль,

²⁸⁴ Українська правда (www.pravda.com.ua).

²⁸⁵ I.UA (www.i.ua/?_rand=1211484821).

²⁸⁶ Національний банк України (www.bank.gov.ua).

²⁸⁷ bigmir.net (www.bigmir.net).

теж є супровідними в мові інтернет-ЗМІ, з'явилися нові можливості подання інформації і впливу на читача — основне завдання, яке покладене на цей стильовий різновид сучасної української літературної мови.

НАУКОВИЙ СТИЛЬ

Основні ознаки наукового стилю, серед яких орієнтація на книжну лексику, на логічний виклад інформації, застосування класифікаційного підходу до опису наукових об'єктів, використання абстрактних понять та ін.²⁸⁸, показові й для мови, що використовується в Інтернеті. Однак із появою нових засобів та можливостей реалізації, впливу інших чинників науковий дискурс не міг не зазнати трансформацій. Одна з основних заasad цих змін — «бажання реципієнта наукової інформації одержувати цю інформацію в зручному для сприймання, привабливому вигляді (звідси — «белетристичність» античної філософії та метафізики, віршоване втілення, вочевидь, «для кращого запам'ятовування», давньоіндійських граматик і навіть рецептурних списків, підкреслений драматизм і яскрава колористика історичних праць минулого)»²⁸⁹. Звичайно, як і в попередніх підрозділах, мова не йде про традиційні наукові праці, електронні версії яких розміщені в Мережі. За формою і змістом вони залишаються тотожними опублікованому виданню з тією лише відмінністю, що розміщення цих праць у Мережі пов'язане із втратою такої технічної ознаки, як сторінка, а також набуттям деяких інших диференційних ознак. Саме тому для посилання на наукову працю, розміщену в мережі Інтернет, поняття сторінки нерелевантне, оскільки будь-яка наукова праця, навіть та, яка за розміром має обсяг друкованої книги, може в Мережі розміститися на одній веб-сторінці).

Інтернет — зібрання багатьох наукових праць, значна частина яких має принагідний характер (тобто Інтернет використовується як засіб для публікації в електронній формі наукових збірників, книг та ін., що опубліковані на папері). Нерідко це матеріали конференцій, де подано або власне статті, доповіді, або тези, або лише короткі анотації про досліджувану проблему:

Матеріали конференції «ВАСИЛЬ СТУС. ДВАДЦЯТЬ РОКІВ ПІСЛЯ СМЕРТІ: СУЧАСНЕ СПРИЙНЯТТЯ ТА ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ»,

²⁸⁸ Єрмоленко С. Я. Науковий стиль // Українська мова: Енциклопедія. — 3-тє вид., змін. і доп. — К., 2007. — С. 421-422.

²⁸⁹ Зелінська Н. В. Нова модель наукової комунікації і дискурс (journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1071).

яка відбулася 3 лютого 2006 р. Конференція проводилась МБФ «Смолоскип» та Гуманітарним Центром Василя Стуса.

Євген Сверстюк. В наближенні до Стуса

Від упорядників

Мовознавчі студії

Леся Оліфіренко. Антитетичність у поезії Василя Стуса як відображення світогляду митця

Юлія Остапчук. Синтаксичний аспект Стусового «самособоюнаповнення» (стилістичні функції простого неелементарного речення у творчості письменника)

Галина Шміло. Іменники-оказіоналізми в поезії Василя Стуса²⁹⁰.

Як зазначалося раніше, такі тексти не є предметом нашої уваги, проте варто звернути увагу на цей масив наукової літератури з іншого боку. Так, науковці, як і усі користувачі Інтернету, мають змогу розміщувати свій науковий доробок на персональних сторінках. Це дає змогу розширити сферу наукових знань того чи того користувача-науковця, популяризувати доробок авторів наукових публікацій, що розширює межі функціонування наукового дискурсу. Крім того, автори таких сторінок систематизують власний доробок відповідно до проблематики, років виходу публікацій тощо:

Наукові статті

СПИСОК ПРАЦЬ САЛІМОВА РИНАТА МАРТИНОВИЧА (директора ІПН НАУ, к. т. н., доцента)

2000

Сучасний підхід до забезпечення якості, надійності та безпеки технічних систем

Ленков С.В., Зубарев В.В., Саустенко О.М., Чіков Б.О. / Національна Академія Оборони України. Труды Академії. - К.: - 2000. - №23. - С.121 - 124

Принципи формування програм технічного обслуговування і ремонту авіаційної техніки

Саустенко О.М., Бурлаков В.І., Ленков С.В., Чіков Б.О. / Національна Академія Оборони України. Труды Академії. - К., 2000. - №23. - С.57 - 59

Новітні принципи проведення форсованих випробувань в задачах модернізації озброєння та військової техніки

Перебудов О.М., Ленков С.В, Саустенко О.М. / Національна Академія Оборони України. Труды Академії. - К., 2000. - № 24. - С.60 - 65

Методика визначення імовірності з'явлення дефектів при виробництві нових типів компонентів

²⁹⁰ Василь Стус. Матеріали. Конференція (www.stus.kiev.ua/Konferenchija.htm).

Чіков Б.О., Ленков С.В., Сидорець Р.Г. / Національна Академія Оборони України. Труди Академії-К., 2000. - №24.-С.66-68²⁹¹.

Помітно, що мова відповідних сайтів мало відрізняється від традиційного наукового стилю, який здебільшого представлений у друкованих виданнях.

Персональні сайти, розміщені у мережі Інтернет, — специфіка науково-педагогічної діяльності викладачів. На персональних веб-сторінках викладачі, розміщуючи свої наукові праці, мають змогу спілкуватися зі студентами, консулювати їх та спрямовувати наукову діяльність шляхом використання інтернет-комунікації.

Окремої увагу заслуговують такі атрибути наукового твору, як його авторство. Загальна тенденція в розмовній мові у Мережі до створення ніків (нікнеймів) спроектована й на наукову мову. Автори наукових творів тут можуть підписуватися не своїм іменем, а вигаданим: «*Із дуже давньої історії фанатського руху*», автор — *Хама Брут*²⁹²; «*Початок дуже ніжний*», автор — *Тарас Шевченко-Задунайський*; «*Вимагаю приміток*», автор — *М. Гоголь*²⁹³.

Завдяки мережі Інтернет у читачів наукових праць з'явилася можливість їх широкого обговорення. Формат веб-сторінки може передбачати такі функції меню сайту, як обговорення у форумі, відгуки і пропозиції, що дає змогу більш прагматичного підходу до наукової праці. Незважаючи на те, що мова наукової статті здебільшого відповідає вимогам стилю, мова коментарів хоч і перемежована одиницями наукового стилю (як правило, термінами), проте є безперечним зразком розмовного стилю.

Stitch: Цю статтю вже можна роздавати у вигляді листівок на вулицях. І дуже толерантно... ;)

Deniko: Тільки треба в автора дозволу попитатися

Kess: Дуже добра стаття. Головне, що дуже теоретично **обґрунтовано** чому не можна читати у школах християнську етику. Не **пом'ятаю** чи писав я вже чи ні, але, крім загального курсу етики, треба ввести ще основи етикету...²⁹⁴

²⁹¹ Персональний сайт викладача (salimov.nau.edu.ua/content/blogcategory/37/71/lang,en).

²⁹² Василевс. Українська візантиністика (keui.univer.kharkov.ua/byzantium/index.php?set=content&mc=23&pag=0&page=1).

²⁹³ Гоголівська академія (www.gak.com.ua/review/?start=0).

²⁹⁴ Коментарі до наукової статті О. Мостяєва «Християнська етика у школі — порушення принципу відділення церкви від держави» (www.uath.org/forum/read.php?1,641).

Як помітно, мова коментарів наукової статті має всі ознаки розмовного стилю — відповідна лексика, звичні для Інтернету емотикони, трапляються мовні огріхи, елементи некодифікованої мови, пунктуаційні помилки. Тобто наявні всі ознаки розмовної мови в Інтернеті, можливо, за тим лише винятком, що рівень емоційно-оцінних ознак тексту нижчий, ніж загальний емоційно-оцінний рівень розмовної мови в Інтернеті.

Окрему сферу в науковій мові Інтернету займають роботи, якими послуговуються користувачі різних навчальних закладів — загальноосвітніх, спеціалізованих, вищих. Реферати, курсові, дипломні, магістерські роботи тощо — один із найбільших масивів науково-навчальної літератури в Інтернеті. Визначальною ознакою такої літератури у Мережі є її рівень доступності — значна частина цих робіт перебуває у платному сегменті Інтернету, тобто з твором можна ознайомитися або його отримати, лише попередньо оплативши доступ до джерела. Цей параметр наукової мови Інтернету виразно демонструє процес комерціалізації у Всесвітній мережі взагалі. Комерційний аспект таких текстів показовий і через своєрідні «рекламні» атрибути, які зазначаються у деяких текстах, — ім'я людини, яка зробила цю роботу, навчального закладу, навіть більше — де робота уже пройшла «апробування»: *МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ — диплом, Чернігівська філія. Науковий керівник - к. е. н., доцент, Базилінська О.Я. оцінка відмінно. Автор: Сімоненко О.М.*²⁹⁵. Принагідно варто зазначити, що проблема комерціалізації тексту, яка стоїть особливо гостро у сучасній освіті²⁹⁶, не сприяє підвищенню культурно-освітнього рівня школяра і студента, а відтак і підвищення його рівня грамотності. Проте, незважаючи на особливості навчального тексту в Мережі, мова рефератів, курсових, дипломних, магістерських робіт здебільшого витримана щодо вимог жанру й характеризується незначною кількістю мовних огріхів, некодифікованих одиниць.

Вплив на мову наукового дискурсу такого чинника, як розмовність, у мові Інтернету дуже сильний. Це показово для різних жанрів наукової мови. Тут мова не йде про так звані дзеркала (аналоги) наукових конференцій, семінарів, круглих столів, де на відповідних сайтах розміщують інформацію, яка, наприклад, опублікована в різного типу

²⁹⁵ Банк Українських Рефератів (www.bur.com.ua/pafiledb/referat-37.html).

²⁹⁶ Курсова за гроші — не така хороша // Україна молода. — 09.06.2004 (www.umoloda.kiev.ua/number/196/174/6911/).

науковій друкованій літературі. Впливу розмовності більше зазнають наукові твори, варіанти яких є лише в Мережі. До таких, зокрема, належить один із популярних жанрів — рецензія. Популярність послугування таким жанром — своєрідна реакція на художні чи інші твори, які розміщені в Інтернеті. Саме у рецензіях виявлено найвищий рівень розмовності в науковому дискурсі.

По-перше, автори рецензій вживають некодифіковані одиниці. Міра використання цих одиниць залежить від місця розміщення наукової рецензії в Інтернеті. Якщо рецензію вміщено, наприклад, у блогові, то тут читач наукового твору знайде росіянізми, стилістичні огріхи, орфографічні помилки, навіть обценну лексику:

В другій частині, один з тих кухонних гуру, тлустий інтелектуал з обличчям хронічного алкаша демонстрував свої копії трипільських горщиків і з максимально впевненим і умним виглядом, на якій тільки можуть бути спроможні такі мудофіли розповідав про енергетичні властивості тих трипільських керамічних горщиків, підкреплюючи для наочності свою доповідь досить хуйовими малюнками-схемами зі згаданими вище «енергетичними потоками».

Третя частина -- то взагалі «клініка». Точніше, виїзд на природу секти на зразок «аум-сінрікьо» чи якогось «білого братства». Шизофренічний гуру з Сургуту, каталептична аудиторія і сомнамбулічний оператор з тарганом на об'єктиві, який то все знімав на відео²⁹⁷.

По суті, рецензії наукових творів за своїм жанром близькі до коментарів, які розміщені після наукових статей, тез, монографій тощо. Відмінність між жанрами полягає, зокрема, в тому, як сам автор рецензії чи коментарю (або адміністратор сайту) кваліфікує свій твір. Проблема визначення жанрів наукового стилю, та й не лише наукового, а й будь-якого іншого стилю, в мові Інтернету стоїть особливо гостро²⁹⁸. Через трансформаційні процеси, які відбуваються у стилях, ймовірно, певні соціопсихологічні фактори визначити належність до певного жанру буває часто надто складно.

По-друге, автори послугуються формами, не характерними для наукового дискурсу. Зокрема, серед таких форм трапляються:

а) використання першої особи;

²⁹⁷ Про кухонних езотериків та трипільську кераміку (моя рецензія) (blog.i.ua/search/?words=%F0%E5%F6%E5%ED%E7%B3%FF&type=text&pop=1).

²⁹⁸ *Виноградова Т. Ю.* Специфика общения в Интернете // *Русская и сопоставительная филология: Лингвокультурологический аспект.* — Казань, 2004. — С. 63-67.

- б) послугування емоційно-оцінними засобами;
- в) використання одиниць, які вказують на суб'єктивну оцінку цього наукового твору;
- г) вживання розмовної лексики;
- г) послугування жаргонними, сленговими, обценними назвами.

Цікаво, барвисто, загадково та незрозуміло. Назагал, цей текст залишає доволі приємне враження. Привабливе поєднання глобального та локального. Тут і античні філософи, і дід з японської війни, і малиновий хмизняк, і німецькі жандарми... Щоправда, я так і не збагунв що чи хто є Зерном Всесвіту. Що це за така Книга Часу і Простору Всесвіту? Хто цей Іванишин Василь? І чому, власне, камінь перетворюється на пісок з-поміж пальців головного персонажа?

Попри назагал позитивне враження, не можу втриматися, щоб не звернути увагу автора й на деякі нековориности чи навіть і помилки. Ось деякі мухи, які трохи зіпсували смак моєму борщу:

околиця стала підмюклою - ?

колодязь = з огляду на важливість його в цьому тексті, варто було не цуратися слова криниця, та й синонімівтакож: керниця, кирниця, копанка, студня, студень тощо

пожар = пожежа.

(Рецензія на твір: «Зерно Всесвіту», автор: Юрій з Підляшшя, Олесь Бережний Статус: *Гуру*)²⁹⁹.

Вищенаведений уривок рецензії дає змогу показати частину рис цього жанру в Мережі. Для української мови в Інтернеті, найзагальніша ознака, яка покладена в основу рецензії, залишається тією самою — критичний відгук на художній твір, наукову працю, який має такі реквізити: назву аналізованого твору та автора, авторство самого рецензента, його оцінка твору, власне реалізована в рецензії, дату та ін.

Найзагальніша ознака мови рецензії — розмовність висловлювання. Це видно з того, яким лексико-стилістичним і поняттєвим апаратом володіє автор наведеного твору наукового стилю. Рецензія виражає значний рівень суб'єктивізму, взагалі не властивий науковому тексту (використання форми першої особи однини — *я так і не збагунв* [збагнув. — С. Ч.]), тут помічено використання фразеологізмів, причому також не характерних для наукової мови (*мухи, які зіпсували смак борщу*). Автор замість словесної реалізації часто на місці дієслова-зв'язки послуговується спеціальними символами (тут — арифметичними) (*пожар = пожежа*).

²⁹⁹ Гоголівська академія (www.gak.com.ua/review/1059).

Питальна конструкція означена знаком питання, виділеним у тексті по-особливому.

Спостерігаємо загальну тенденцію до використання у мові Інтернету ніків (*Гуру*), що засвідчує тенденцію до розмовності у науковому дискурсі в Мережі. Помічені помилки так само сигналізують про розмовність наукових текстів в Інтернеті.

Однією з основних ознак наукового дискурсу — суворим дотриманням композиційної будови рецензії — у науковій інтернет-літературі нехтують. Рецензія в Інтернеті, зокрема на сторінках блогів, — це здебільшого невеликий за обсягом науковий твір, який обмежується лише кількома реченнями (*У поезії сподобалися деякі рими — дуже «смачні» і далекі від традиційного застою (як от — співав ти — співавтор, ноти — Паваротті тощо). На мою думку, такі рими свідчать про інтелектуальність автора, хороше володіння мовою та наявність відчуття рими загалом. Також вважаю, що суть вірша десь трохи загубилася у кількості рядків — трохи забагато, як на мене. Можна далі працювати над мовою — видаляти русизми і уникати «незвичних» для слів наголосів чи вставляння малих слів для збереження ритму та певної кількості складів. Загалом, як для «чорновичка», дуже файно:)), а то й узагалі кількома словами (Була заінтригована назвою... тепер розумію чому! вірш вдалий!!!) чи навіть одним словом (неповторно!!!!!!³⁰⁰). Як видно із наведених прикладів, поняття рецензії як жанру в Мережі відрізняється від загальноприйнятого. Така специфіка властива цьому жанрові наукової мови взагалі, про що свідчать дослідження різних часових зрізів мови рецензії³⁰¹. Однак у сучасних інтернет-рецензіях залишається один із найголовніших складників цього жанрового різновиду наукового твору — оцінка, тобто логічний висновок із твору, визначення його сильних і слабких сторін, навіть якщо така оцінка виражена одним словом.*

Певний сегмент у науковому дискурсі в мережі Інтернет займають технічні тексти. Вони зазнають незначних змін порівняно з друкованими технічними текстами. Загальні особливості технічних текстів, серед яких

³⁰⁰ Портал української поезії. Рецензії і відгуки (www.virsh.com.ua/talks/review/all-2--250-).

³⁰¹ Левчук І. Особливості структурно-семантичної організації мовознавчих рецензій 30-х років ХХ ст. // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. — 2004. — Вип. 34, ч. II. — С. 291-297.

використання спеціалізованих термінів, знаків з інших семіотичних систем, наявність схем, таблиць, малюнків, фотографій та ін. — для таких текстів у мережі Інтернет теж характерні. Синтаксис технічного тексту специфічний, однак модель побудови речення і тексту залишається такою самою, як і без використання таблиць, формул, малюнків тощо³⁰². Наприклад, в науково-технічному тексті в Інтернеті, як і взагалі в такого типу текстах, характерна типова пунктуаційна помилка — наявність двокрапки у місці в реченні, де це не передбачено пунктуаційними нормами (скажімо, у тексті не передбачено перелік):

Для автоматичної вставки прізвища, введіть в комірку D6 формулу:
=ЕСЛИ(D3=0; «Введи таб.№»;ВПР(D3;Таблица;2))³⁰³.

Саме через надмірну кількість нетекстової інформації технічний документ легше розмістити у Мережі через гіперпосилання на звичайний файл, у якому можна використати усі елементи креолізованого тексту³⁰⁴. Сайти з технічною документацією — специфічні точки виходу на науково-технічну (а відповідно і текстову) інформацію. Наприклад, на сайті «Ретро-сервіс» лише подано назву технічної документації з параметрами виходу через гіперпосилання на текст документації: *Інструкція з монтажу та експлуатації дизель-генераторних установок SUNLIGHT серії SIS (Укр.), скачати 2.24Mb (PDF)*. А сам текст, у якому подано знаки інших семіотичних систем, розміщено в іншому місці³⁰⁵:

³⁰² Герасимов В. Г., Орлов И. Н., Филиппов Л. И. Замечания о стиле, языке и синтаксисе научно-технического текста // Герасимов В. Г., Орлов И. Н., Филиппов Л. И. От знаний — к творчеству (становление личности). — М., 1995. — 228 с.

³⁰³ Дебет-Кредит №23 (www.dtk.com.ua/school/ukr/2003/23/23sc12.html).

³⁰⁴ Сорокин Ю. А. Тарасов Е. Ф. Креолизованные тексты и их коммуникативная функция // Оптимизация речевого воздействия. — М., 1990. — С. 180-181. Пор. інші терміни на позначення цього явища: полікодовий текст (Ейгер Г. В., Юхт В. Л. К построению типологии текстов // Лингвистика текста: Материалы научной конференции при Московском государственном институте иностранных языков им. М. Тареза. — Ч. I. — М., 1974. — С. 107), відеовербальний текст (Пойманова О. В. Семантическое пространство видеовербального текста: Автореф. дисс. канд. филол. наук. — М., 1997. — 24 с.), ізовербальний комплекс (Бернацкая А. А. К проблеме «креолизации» текста: история и современное состояние // Речевое общение: Специализированный вестник / Красноярск. гос. ун-т. — Вып. 3 (11). — Красноярск, 2000. — С. 106).

³⁰⁵ Див. «Ретро-сервіс: Технічна документація» (www.retro.lviv.ua/techdocum.html).

Позначення	Місцезнаходження	Інформація
	Розташований біля з'єднань генератора змінного струму з двигуном, там, де знаходяться ремені приводу або вали пропелера.	Наклейка попереджає про ризик затягування сторонніх предметів ремнями приводу або валами пропелера, або рухомими елементами, приєднаними до них.
	Розташований на тих частинах генераторної установки, які розігріваються під час роботи.	Вони показують, до яких місць не слід торкатися під час роботи генераторної установки або протягом деякого часу після її зупинки.

Стилістичні особливості жанру інструкції, яка розміщена в Мережі (ймовірно, частина з них може бути надрукованою на папері), відрізняються від традиційних ознак жанру. Так, через широке поширення продажів через інтернет-магазини у Мережі представлена нарізноманітніша інформація про товари. Крім фотографічного зображення, технічних характеристик товару та ін., тут ще міститься й інформація про особливості користування товаром, а тому значного поширення набув саме жанр інструкції. Проте виробники товару в мові інструкції намагаються відійти від традиційних ознак цього різновиду наукового дискурсу. Якщо в інструкціях застосовуються схеми, піктограми, знаки логічної наступності, і це певною мірою об'єднує інтернет-жанр із традиційним жанром наукового дискурсу, то використання в мові інтернет-інструкції емотиконів, засобів емоційно-оцінного впливу нове: *Коротко та зручно: все, що потрібно вашій посудомийчій машині... 😊 Але перед першим використанням варто ознайомитись з інструкцією з експлуатації та монтажу; Увімкнення приладу. Стартуємо...; Вимкнення приладу. Все зрозуміло...*³⁰⁶.

³⁰⁶ Скорочена інструкція з експлуатації посудомийного приладу (www.bosch-pt.com.ua/docs/115.jpg).

Саме інструктивний текст у науковому дискурсі чи не найбільш насичений знаками з інших семіотичних систем, серед яких піктограми, малюнки, фотографії. Адже головне завдання такого тексту — якнай-доступніше донести інформацію до читача. Подекуди у відповідних текстах використовують текстові одиниці інших мов: адже нерідко інструкція створюється для неукраїнського продукту:

Для під'єднання до мережі Internet на Вашому комп'ютері необхідно встановити драйвер PPPoE.

На цій сторінці наведена інструкція з його встановлення.

Спочатку потрібно стягнути архів з драйвером [pppoe.exe](#)
[підкреслений текст — гіперпосилання на програму. — С. Ч.]

При його розархівуванні вказуємо шлях, наприклад `e:/setup/PPPoE`

Тепер процес встановлення драйвера в систему:

Пуск — Подключение — Отобразить все подключения

[малюнок]

Правою кнопкою миші на **Подключение по локальной сети - Свой-**
ства

[малюнок]

Установить

[малюнок]

Вибираємо **Протокол — Добавить**

[малюнок]³⁰⁷

Різного типу технічні тексти, інструкції подано в Інтернеті з використанням технічних засобів, які можна застосувати лише за допомогою комп'ютера. Значна частина науково-технічних, інструктивних текстів подана з гіпертекстом:

Інструкція щодо зміни тарифного пакета

При відкритті рахунка він автоматично потрапляє до тарифного пакету iMoney Classic.

Для переходу на інший тарифний пакет необхідно заповнити і відправити форму з сайту, а після отримання підтвердження сплатити вартість підключення і вартість обслуговування мінімум за 1 місяць.

На сторінку вибору пакета Ви можете перейти за посиланням, яке розташоване у Вашому Інтернет.Гаманці — «Змінити тарифний пакет».

Дане посилання доступне тільки в Інтернет.Гаманці версії 2.2.0.0 і вище. Якщо у Вас Інтернет.Гаманець старої версії, завантажити нову версію Гаманця можна [тут](#).

³⁰⁷ Домашня мережа Network.Lviv (www.network.lviv.ua/index.php?id=36)

Ви можете зайти на сторінку вибору пакета, вказавши номер свого рахунка на сайті системи.

Ознайомитися з інформацією про тарифні пакети можна тут³⁰⁸.

Підкреслений текст у наведеному прикладі — це гіперпосилання на іншу сторінку в Інтернеті.

Гіперпосилання (ширше — гіпертекст) особливий різновид репрезентації інформації в Інтернеті.

Поняття «гіпертекст» введено в сучасний обіг у 1965 р. Теодором Нельсоном, американським соціологом і філософом, для опису документів, які виражають нелінійну структуру побудови тексту на відміну від лінійної структури, що представлена в основному в друкованих виданнях³⁰⁹. Сьогодні є ряд тлумачень цього терміна, суть яких зведено до основного: гіпертекст — «в інформаційно-комп'ютерній прикладній галузі — сіткова формалізована модель репрезентації текстів, вузли якої співвідносяться з різними пакетами текстової інформації»³¹⁰.

Поняття, номіноване визначенням «гіпертекст», відоме давно. Вважають, що до найвідоміших форм нелінійного подання тексту належить Біблія. Книги Старого та Нового Заповіту відповідно структуровані по віршах, вірші пронумеровані, кожен вірш є цілісною надфразною єдністю, яка розкриває певну мікротему, багато віршів супроводжуються посиланнями на інші вірші з Біблії³¹¹.

Головна відмінність між гіпертекстом і документом, написаним у стандартній формі, полягає в тому, що гіпертекст пропонує користувачам шлях переходу від одного фрагменту інформації до іншого. Традиційна ж публікація може мати або ж і не мати вказівки на такий шлях (посилання). Навіть якщо він визначений, то часто не забезпечується швидкий доступ до суміжної інформації, як це запропоновано за допомогою гіпертексту³¹².

³⁰⁸ iMoney Classic Інструкція щодо зміни тарифного пакета (imoney.com.ua/system/instrpacket.ua.htm).

³⁰⁹ Nelson T. N. A file structure for the complex, the changing, and the indeterminate // ACM 20th National Conference — Proceedings. — Cleveland, Ohio, 1965. — P. 84-100.

³¹⁰ Загнітко А. П. Гіпертекст II // Українська мова: Енциклопедія. — 3-тє вид., змін. і доп. — К., 2007. — С. 100.

³¹¹ Эпштейн В. Л. Введение в гипертекст и гипертекстовые системы (www.ipu.ru/publ/epstn.htm)

³¹² Визель М. Гипертексты по ту и эту стороны экрана — Иностранная литература. — 1999. — №10. — С. 171.

Гіпертекстове інформаційне середовище можна уявити як тривимірну модель (на відміну від двовимірної моделі писемного тексту — лінійної та ієрархічної³¹³), адже, крім лінійного та ієрархічного подання матеріалу, гіпертекст пропонує вихід на ще один рівень — нелінійний. Гіпертекстова інформаційна модель базується на гіпотезі про те, що переробка й генерування ідеї мозком людини відбувається асоціативно³¹⁴. Гіпертекстові системи пропонують інструмент, здатний підтримувати процеси асоціативного мислення, що тісно пов'язує поняття гіпертексту з іменем основоположника психоаналізу З. Фрейда. Саме З. Фрейд вважав, що метод вільних асоціацій послаблює вплив внутрішніх цензорів на роботу підсвідомості, з якою пов'язана інтуїція та творче осяяння³¹⁵.

Гіпертекст спричиняється не лише до зміни у репрезентації інформації, а й до зміни формальної структури деяких одиниць мови, зокрема, суттєвих змін зазнає речення, наприклад, у реченні *Зареєструвати демо-рахунок Ви можете тут* — «Реєстрація демо-рахунку»³¹⁶ підкреслений текст як одиниця гіпертексту виходить за межі власне речення і набуває текстологічних ознак.

Поняття «гіпертекст» розвинулося в науковій думці, що завдячується досягненням науково-технічного прогресу. Використання у тексті елементів інших семіотичних систем забезпечило нелінійний вихід на інформацію за допомогою аудіо-, відеоданих, фотозображень та ін. Така особливість отримала назву «гіпермедіа». Гіпермедіа — мультимедійна (багатоканальна) база даних, що подає на екран комп'ютера не лише текстографічні вузли як гіпертекстову систему, а й фрагменти, які складаються з мультиплікації, графічних образів, музики, звуку, мовлення, відеопродукції.

Засоби гіпермедіа особливо актуальні для створення електронних підручників. Із виникненням гіпертекстів та гіпермедіа формування навчального середовища, насиченого інформацією і спрямованого на учня, стало реальністю. Творці цих засобів передбачають, що інформація в них

³¹³ Бурьяк А. Системы поддержки решений на основе гипертекста (bouriac.narod.ru/DSS.htm).

³¹⁴ Carlson P. A. A Way of Incorporating User Feedback into Online Documentation. In E. Barret (Ed) // Text, ConText, and Hypertext. Writing with and for the Computers. — MIT Press series in information systems, 1988. — 93-110. — P. 1-29.

³¹⁵ Фрейд З. Толкование сновидений. — К., 1991. — 384 с.

³¹⁶ Redtram Trader (trader.redtram.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=9&Itemid=42).

розміщена приблизно так, як інформація закладається у людський мозок³¹⁷.

Наукові аргументи на користь гіпертекстової інформації поряд із лінійною дали можливість застосування її в навчальному процесі. За принципом гіпертексту організовані практично всі електронні підручники — один із жанрів наукової літератури в Інтернеті. Фрагмент електронного підручника з української мови, створеного в Інституті філології Київського національного університету ім. Т. Шевченка³¹⁸, див. далі.

Структурований переважно за допомогою гіпертексту такий науковий дискурс суттєво відрізняється від лінійного розміщення. Основною сторінкою, з якої можна вийти на різні інформаційні рівні, є показаний у фрагменті фрейм 1. Окрім інформації, яка стосується безпосередньо презентованого курсу, у цьому фреймі (або інакше — на веб-сторінці) є гіперпосилання, за допомогою якого можна вийти на інформацію про розробників проекту (фраза *філологічний факультет*). На електронній сторінці, яка активізується при цьому гіперпосиланні (фрейм 1а), є інші різновиди гіпертексту, які дозволяють вийти на інформацію про навчальний заклад, новини, оголошення (фрейми 1б, 1в) і власне на електронний підручник, тобто повернутися через гіпертекст назад — на попередню сторінку.

Інші гіперпосилання дають змогу вийти на різнорівневу інформацію, переважно вона стосується курсу сучасної української мови (фрейми 3, 4, 5, 6). У цій інформації особливе місце займає підрозділ *Від авторів*, де гіпертекст забезпечує вихід на фрейм 2, у якому реалізується інший тип гіпертексту — перехід не на іншу сторінку, а на поштову адресу автора-розробника підручника (фрейми 2а).

Отже, електронні підручники як один із жанрів наукового стилю в Мережі вирізняють такі ознаки:

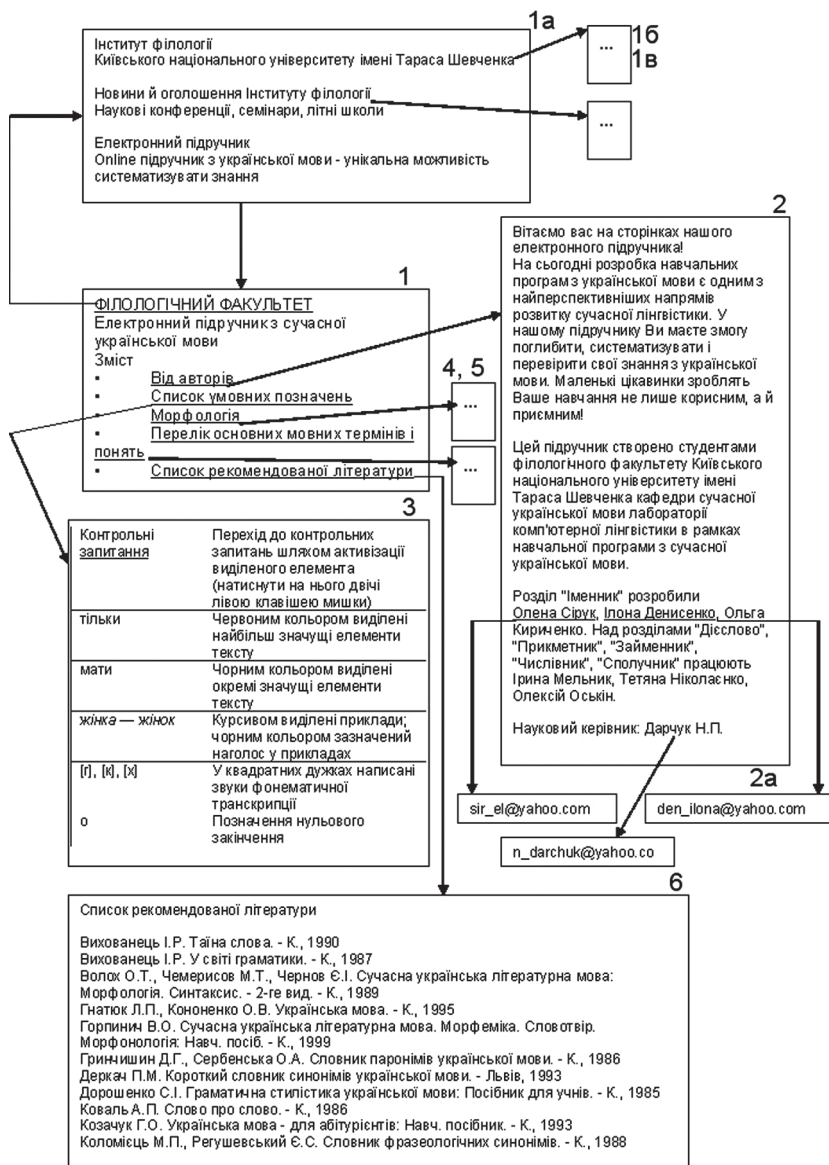
а) мова електронного підручника має нелінійний характер завдяки широкому застосуванню гіпертексту;

б) використання гіпертексту дає можливість виходити за межі наукового дискурсу, переходячи на інші рівні й інші типи та різновиди інформації, а відтак і на інші стилеві різновиди мови;

³¹⁷ Marchionini G. Hypermedia and learning: Freedom and chaos // Educational technology. — 1988. — Vol. 28, 11. — P. 8-12.

³¹⁸ Підручник з сучасної української мови (www.linguist.univ.kiev.ua/WINS/pidruchn).

Фрагмент електронного підручника з української мови

в) електронний підручник передбачає використання такого елемента, як зворотний зв'язок (за допомогою електронної пошти), що розширює функціональну сферу наукової мови.

Одне з найважливіших досягнень електронного підручника — можливість використання його дистанційно. Це дає змогу запровадити активний діалог між суб'єктами навчального процесу, зокрема щодо власне навчання, а також контролю.

Розвиток засобів гіпермедіа пов'язаний із впливом на чуттєві рецептори (дотикові та нюхові), тривимірним зображенням, вібрацією на різних частотах. Ідеться про створення штучного середовища (на зразок імітації хитання корабля чи дію вітру), яке не лише впливає за допомогою звуку й зображення, а й фізично³¹⁹. Беручи до уваги цей факт, перспективи розвитку такого жанру наукового стилю, як мова електронних підручників, надзвичайно широкі й виходять на інший комунікативний рівень.

Звичайно, акцентуючи увагу на новітніх технологіях, які впроваджуються у навчальну літературу, не можна оминати увагою й звичайні підручники — аналоги друкованих видань, — яких теж багато в Мережі. У таких підручниках здебільшого використано текстова інформація, тут активно послуговуються гіпертекстом і частково використовують ілюстративні графічні можливості.

Науково-довідковий жанр наукового стилю набув широкого поширення в Мережі, оскільки активні глобалізаційні процеси, інтернет-технології сприяли залученню до цього жанру представників усіх соціальних сфер. У мову на позначення нових понять стали активно входити нові слова, сформувалися нові лексико-семантичні групи слів. Неологізми потребували тлумачення, відповідно в мові Інтернету витворився певний інформаційно-довідковий пласт наукової літератури, який давав змогу користувачеві дізнатися нові значення слів, а також з'ясувати наявні. У зв'язку з цим науково-довідкова література диференціювалася на видання, що мають друковані версії (відомі словники, посібники, енциклопедії), та ті, що існують тільки в Інтернеті. Серед перших — відомі тлумачні, енциклопедичні, спеціалізовані видання. Незважаючи на те, що це — лише електронна версія друкованих видань, такі словники мають суттєву функціональну перевагу перед друкованим аналогом — можливість пошуку³²⁰.

³¹⁹ Гіпермедіа (users.kpi.kharkov.ua/lre/bde/media/hyper/s17.html).

³²⁰ Див., наприклад, електронну версію Російсько-українського словника за ред. А. Кримського (1924-1933 pp.) (r2u.org.ua/html/krym_details.html).

Щодо довідкових видань, які існують лише в Мережі, то це здебільшого словники з інтернет-термінології, електронні комп'ютерні енциклопедії, довідники з різних нових галузей науки. Закономірно, що словники з комп'ютерних технологій, Інтернету значно ширше представлені в Мережі, ніж у друкованому вигляді. Рівень підготування таких словників відповідає вимогам жанру — специфічна форма подання матеріалу, використання термінологічного апарату. Водночас такі словники відрізняються від друкованих відповідних видань — тут, окрім професіоналізмів, трапляються й сленгові одиниці.

Важливу роль відіграють перекладні онлайн-словники та й узагалі система перекладу. Остання займає особливе місце в інтернет-просторі, оскільки у користувача часто з'являється потреба у перекладі слів, речень, фрагментів текстів. Система машинного перекладу, інтегрована на відповідному сайті, як і система машинного перекладу взагалі, здебільшого ще далека до досконалості, оскільки потребує ґрунтовного редагування тексту³²¹. Перекладачі дають змогу знаходити відповідники лише деяких словоформ та певних ідіоматичних виразів (наприклад, при перекладі з російської мови на українську: *принимать участие* — *брати участь*).

Проблема перекладу стоїть особливо гостро в Інтернеті. Саме тому тут багато засобів, які покликані допомогти користувачеві. Зокрема, є чимало сторінок, які допомагають розібратися у тонкощах перекладу, подано найчастотніші помилки, висвітлюються найактуальніші проблеми, пов'язані з перекладом слів, які ще не увійшли в лексикографічну практику, наприклад:

По замовчуванню, за умовчанням чи за замовчуванням

Неправильно: по замовчуванню, за умовчанням; правильно: за умовчанням

Українське слово «замовчувати» має значення «з певною метою приховувати, щось свідомо обминати мовчанкою».

Слово «умовчати» натомість означає «не сказати, не заперечити, не відповісти».

Отже, у контексті комп'ютерної термінології слід вживати словосполучення «за умовчанням».

Наприклад, програма сама обрала (без вашої згоди) певний шрифт. Це відбулось через те, що ви промовчали, не заперечили, і у жодному разі не через те, що ви з певною метою щось приховали³²².

³²¹ Рябічев В. Л. Деякі аспекти машинного перекладу тексту // Наукові записки Інститут журналістики. — Т. 1 (journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=52).

³²² Поширені помилки перекладу (www.mozilla-team.org.ua/wiki).

Проблема перекладу в Інтернеті стосується й наукового тексту. У Мережі розміщені наукові статті, перекладені з інших видань (як електронних, так і друкованих), опублікованих неукраїнською мовою. Нерідко на адекватність сприймання перекладеного тексту впливає використання некодифікованих одиниць у мові перекладу:

Інтелектуальний аналіз рішень має справу із студентськими розв'язками навчальних задач (які можуть змінюватись від простих запитань до комплексних програмних завдань). На відміну від неінтелектуальних перевіряючих інструментів, які здатні лише сказати розв'язок вірний чи ні, інтелектуальні аналізатори можуть сказати, що саме невірно або що розв'язано не повністю, і які пропущені чи невірні знання можуть відповідати за помилку³²³.

Стилістичні огріхи (*Інтелектуальний аналіз рішень має справу*), орфографічні помилки (*неінтелектуальних перевіряючих інструментів*), недосконала побудова речення нівелюють визначальні ознаки наукового дискурсу в мові Інтернету. Показовим у відповідних текстах є використання росіянізмів, пор.:

Основна відмінність езотеричних знань від християнства (**помимо** їх цілковитої необґрунтованості та абсолютної бездоказовості хоча би вже навіть і з боку емпірично-експериментальної науки) полягає в євангельських словах Самого Христа стосовно проповідуваного ним знання про Бога і світ...³²⁴

Іноді матеріали з певною інформацією автори подають як наукові. Варто зазначити, що вони зовні мають форму наукового тексту, проте зміст їх — специфічний і здебільшого стосується таких аспектів життєдіяльності людини, які назвати наукою можна доволі відносно. Йдеться про астрологію, гадання, гороскопи та ін. Саме ця тематика в Мережі є надзвичайно поширеною.

Здрастуйте учні!

Відкрили ваші книги на сторінці третій... і прочитайте назву першого розділу. короче... викиньте свої підручники, цей мотлох нам не знадобиться... Краще купить мою книгу-«Захист від Темних Чар разом з професором Норбертом» А наша тема сьогодні ----- Вампіри.

Вампіри належать до виду нежиті, це значить що вони є андеди або

³²³ Лабораторія CET (www.setlab.net/?view=Adaptive_and_intelligent).

³²⁴ Українська Греко-Католицька Церква (www.ugcc.org.ua/ukr/question/social/article;3820).

мерці. Як і уся нежить вони мають відразу до сонячного світла, срібла, та деяких магічних артефактів. Місцем їх перебувань найчастіше є прокляті території, серед них: цвинтери, місця масової страти людей, старі фортеці... характеристики вампірів: загальні: бліда шкіра, майже позбавлена волосся, гнілі нігті, гіпердентія (спотворені зуби), скарження на погане самопочуття, боязнь світла(у старих або вищих вампірів), швидко входить у довіру, граціозні рухи, швидка реакція. демонічний облік: Характеризуються появою ікол, пазурів, та набуття нелюдської сили.

1-й тип вампірів: Паразити(ті що тільки п'ють кров)

1-й вид: не повне трансформування

2-й вид: що може при бажанні трансформуватися у вовка або у кажана.

2-тип: Симбіоз (ті що обирають у жертву певну групу людей, і живлячись їх кров'ю залишаючи їм життя)

2-й вид 3-тип: Вищий вампір(перетворює свою жертву у вампіра 1-го типу)

2-й вид + вища степінь регенерації + певна магічна сила(масовий гіпноз, імунітет до магії та ін.)

Захист від вампірів: 1. заляття ЛЮМОС(змушує вампіра тікати, але нажалі не працює на вампірів 2-го та 3-го типів)

2. срібло (краще діють срібні кулі, стріли, металні ножі. Не діє на Вищих вампірів)

3. заляття СЕКТУМАРГЕНТАЙМУС (срібне світло, що розтинає навіпіл, не діє на Вищих вампірів)

4. осини́й кілок(встромляється у серце вампіра, діє на всіх)

Регенерація вампірів: процес відновлення клітин та органів.

Вища степінь регенерації(У Вищих вампірів) --- миттєве відновлення без болю³²⁵.

Поверхове знайомство з наведеним текстом свідчить про те, що, незважаючи на більшою чи меншою мірою витриману стилістику наукового дискурсу, тут доволі специфічний вступ, у тексті трапляються помилки різного характеру. І якщо методика подання наукової інформації може бути різноманітна, то тематику цього твору важко віднести до якихось із існуючих на сьогодні наукових дисциплін. Цей текст не виконує основного завдання — використання «з пізнавально-інформативною метою в галузі науки та освіти»³²⁶. Зважаючи на практику, яка склалася в наукових колах, його можна вважати квазінауковим³²⁷.

³²⁵ Захист від темних мистецтв. Лекція №1 (www.hpclub.com.ua/forumhp/index.php?showtopic=400).

³²⁶ Єрмоленко С. Я. Науковий стиль // Українська мова: Енциклопедія. — 3-тє вид., змін. і доп. — К., 2007. — С. 421.

³²⁷ Чорноморденко І. В. Квазінауки як позанаукове знання // Мультиверсум. Філософський альманах. — К., 2004. — №44 (www.filosof.com.ua/Jornel/M_44/Chornomordenko.htm).

У Мережі є чимало текстів, які так само належать до умовно наукових. Ці твори мають зовнішнє текстове оформлення, що відповідає науковому стилю, хоча за суттю фактично не є науковими.

Введення в жіночу логіку

1. Недвійкова система числення

В основі класичної (чоловічої) логіки лежить двійкова система числення: будь-яке твердження може бути визнане або істинним, або хибним. Тобто множину значень чоловічої логіки виписати дуже просто: «так» = 1, «ні» = 0.

У жіночій логіці додається третій елемент: «можливо». З точки зору чоловіка введення його лише незначним чином ускладнює систему — з трійковими системами числення деякі розумні представники сильної статі досить непогано вміють працювати. Однак проблема полягає в тому, що «можливо» є не конкретним значенням, а безкінечною множиною усіх можливих значень від «так» до «ні». Отже, можемо виписати елементи жіночої системи числення: «так» = 1, «ні» = 0, «можливо» = (1,0).

Чоловіки зараз спробують мені заперечити, що і в «традиційній» (чомусь чоловіки не люблять називати її чоловічою) логіці існують ситуації невизначеності, коли істинність твердження можна лише оцінити. Але в тому і справа, що на відміну від чоловіків, які можуть навести конкретне значення (0,75; 0,5; 0,1 тощо), для жінок елемент «можливо» є закритою системою у собі. Його дослідження потребує врахування величезної кількості факторів (від фази місяця до ситуації в стосунках героїв серіалу про Катю Пушкарьову), що робить таке дослідження практично неможливим на даному етапі розвитку математики³²⁸.

Як бачимо, наведений фрагмент тексту, хоч і має зовнішні ознаки наукового дискурсу, насправді становить гумористичний твір, а тому такий текст — одна із форм реалізації художнього стилю.

* * *

Науковому дискурсу в Інтернеті властиве як спільне, так і відмінне із традиційною реалізацією наукової мови, яка функціонує здебільшого у друкованому вигляді.

Жанрова різноманітність наукових текстів у мережі Інтернет представлена повною мірою. Тут фіксуються власне наукові тексти — зокрема й ті, що опубліковані у друкованому вигляді, а також розміщені лише в Інтернеті. Мова перших мало чим відрізняється від мови наукових текстів

³²⁸ Блог Lyurik (blog.i.ua/user/66930/?p=14).

у друкованих виданнях, адже, власне, це ті самі наукові розвідки, але трансформовані в електронну форму.

У науково-довідковій літератури особливе місце займають словники та енциклопедії — як суто електронні, так і ті, що мають друковані версії. Усі вони якоюсь мірою відповідають вимогам жанру.

Науково-навчальна література, зокрема, навчальні посібники, у Мережі представлені дуже широко — від сучасних підручників, які розроблені на високому технологічному рівні з використанням гіпертекстових і гіпермедіальних технологій, до електронних версій звичайних друкованих видань. Відповідно текстова структура перших і других навіть у межах жанру суттєво відрізняється.

Особливо популярним стали в Інтернеті жанри коментарів та рецензій — елементи наукового дискурсу, які найбільше зазнали впливу розмовної мови.

Технічні документи, інструкції в Інтернеті нерідко втрачають ознаки наукового тексту, наближаючись до стандартів розмовного стилю.

Значна кількість текстів, що репрезентують науковий стиль у мережі Інтернет, відповідають вимогам наукового дискурсу. Проте є праці (що найбільше помітно у рецензіях та коментарях), у яких порушені традиційні стилістичні закони, властиві науковому дискурсові. Насамперед це стосується помітного вияву суб'єктивізму.

Мовне оформлення наукового стилю в мережі Інтернет вирізняється суттєвим нашаруванням розмовної мови на науковий текст, зміною лексичної системи, синтаксису, інакше кажучи, науковий стиль, як і інші стилі в мережі Інтернет, зазнає помітних трансформацій.

ОФІЦІЙНО-ДІЛОВИЙ СТИЛЬ

Інтернет сьогодні перетворився із засобу для розваг на засіб розв'язання питань у діловій сфері. Сучасне комунікативне інтернет-середовище — це нові різновиди ділового зв'язку, головне завдання якого — полегшити соціальні умови життя людини. Нові форми роботи, нові можливості офіційного і ділового спілкування спричинилися до зміни у мові, адже Інтернет надає специфічні можливості комунікації.

Офіційно-діловий стиль, основними ознаками якого є лаконічність викладу, точність у формулюванні, використання певних лексико-

семантичних груп лексики, особлива побудова тексту³²⁹, репрезентовано в мережі Інтернет саме з такими самими визначальними ознаками. Водночас ділові папери, які існують у друкованому вигляді, та ділові папери в електронній формі подекуди відрізняються лексичними, синтаксичними, стилістичними засобами. Міра розрізнення таких документів, як свідчить практика, різна.

Жанрово офіційно-діловий стиль представлений у мережі Інтернет нерівномірно. Особливої популярності набули лише деякі з жанрових різновидів, що спричинено специфікою офіційно-ділової комунікації. Наприклад, мало представлені зразки офіційно-ділового дискурсу, що має конфіденційний характер, і це закономірно. Відповідно у мережі Інтернет важко знайти зразки відповідних текстів.

До відносно частотних жанрів у Інтернеті належить автобіографія. Як відомо, автобіографія — це документ, в якому особа повідомляє основні факти своєї біографії. Цей документ характеризується незначним рівнем стандартизації. Основні вимоги під час його написання — вичерпність потрібних відомостей і лаконізм викладу³³⁰. Для частини автобіографічних текстів у Інтернеті характерне нівелювання основної ознаки цього жанрового різновиду офіційно-ділового стилю — розповіді від першої особи. Деякі автобіографічні тексти — це біографічні дані, написані не автором. Така специфіка не є визначальною для цих творів, оскільки, вони, ймовірно, мають суб'єктивний характер — упорядники текстової інформації не розрізняють терміни *біографія* і *автобіографія*.

Нагороджений нагрудним знаком «За XX років бездоганної служби в державній лісовій охороні України» та «Відмінник лісового господарства України».

Виховує двох синів Тараса та Назара³³¹.

Як свідчить мовна практика, існують різні типи автобіографічних текстів. Наприклад, в автобіографії, викладеній для ділової ситуації, помітний більший рівень стандартизації, ніж у автобіографічних текстах, призначених для неділової сфери. Цю саму тенденцію виявлено у мові Інтернету. Однак рівень використання емоційно-оцінних одиниць у автобіографії в Інтернеті

³²⁹ *Марахова А. Ф.* Мова сучасних ділових документів. — К., 1981. — 140 с.

³³⁰ Ділові Папери. Автобіографія (www.doc.lviv.ua/showinfo_kinds.php?title=Autobiography).

³³¹ Вінницьке обласне управління лісового та мисливського господарства, автобіографія співробітника (www.wood.vn.ua/index.php?action=podrazdel&page=79).

значно вищий, ніж в офіційно-діловій мережевій сфері. (Принагідно варто зробити застереження щодо вказаного аспекту. Через об'єктивні причини значна частина автобіографічних текстів, які розміщені не в Мережі, закриті для ознайомлення, тому спираємося переважно на загальні особливості такого тексту, подані в наукових виданнях).

Народився я у 1984 році в славному місті Воронеж РФССР. На той момент батьки були студентами IV курсу *Воронежського Державного Університету ім. Леніна*. Через 3 роки вони переїхали в не менш славне місто Макіївка Донецької області.

Мене відразу ж визначили у дитячий садок №9 “Білочка” (сподіваюся, на мені це особливо не відіб'ється.). Чесно *говорячи*, пам'ятаю я з того часу досить мало, але, за словами батьків: розуміли мене тоді далеко не всі й тим більше не все. Пам'ятаю лише, що як і все рвався в школу, прагнучи стати більше дорослим³³².

Помітно, що в наведеному прикладі автобіографії є ряд орфографічних, пунктуаційних, стилістичних та інших помилок. Наявність помилок у тексті — загальна особливість мови Інтернету, яка характерна також і для офіційно-ділового стилю, зокрема, жанру автобіографії.

Як відомо, автобіографія може бути жанром не тільки офіційно-ділового, а й певним прийомом художнього стилю³³³. У мовній практиці відомі художні твори, які за жанром є автобіографіями (принаймні автори так їх називають), інакше кажучи, твори, написані в літературному жанрі автобіографії³³⁴. Така специфіка існує і в мовній практиці в Інтернеті. Автори, вдаючись до такого прийому створення художньої образності, зрозуміло, послуговуються усіма мовними засобами, часто емоційно-оцінного характеру:

Я хвилююся страшенно, і все через оту дивну звичку: коли беру чистий аркуш і ручку, вона починає вишкрябувати на папері щось таке химерне, що Бог його зна, для чого воно й потрібне. А тут мені доручено написати серйозний документ - автобіографію, - до чого я беруся з руками вельми тремтячими.

³³² Персональний сайт магістранта Донецького національного технічного університету (www.masters.donntu.edu.ua/2006/kita/chuykov/aboutu.htm)

³³³ Gorny E. The Virtual Self. Self-presentation and self-knowledge on the Internet (<http://www.zhurnal.ru/staff/gorny/english/self/index.html>).

³³⁴ Лесин В. М. Пулинець О. С. Словник літературознавчих термінів. Вид. 3-тє. — К., 1971. — 486 с.

Ім'я моє...Ім'я моє Вітер, ім'я моє Небо...Та що це я? Світлана Миколаївна Богдан.

Народилася... Мені здається, я народжуюсь щоразу, коли сонце кладе на листя новий, небачений досі відтінок, і помираю щоразу, коли пускаю до серця чорноту. Ат, знову! Кому це цікаво? Я народилась 27 січня 1985 року у місті Києві в родині інженерів.

Навчаюся...Навчаюся щодня, щохвилини, хапаю очима нові обличчя, вслухаюся в шепіт хмар - що то вони несуть звідти, з-за обрію? А через що плаче ця жінка біля входу в метро?³³⁵

Показовий лаконізм як одна з основних ознак автобіографічного тексту. Це виявляється у поданні автобіографічних даних лише через хронологічний перелік певних подій, зрозуміло, із використанням неповних синтаксичних конструкцій.

Освіта:

2006-по цей час Український Вільний Університет в Мюнхені, Федеративна Республіка Німеччина (докторантура).

2006 Літня англomовна школа Стаффордширського університету, Великобританія.

2003-по цей час Київський національний економічний університет (аспірантура).

2004 курс англійської мови „Green forest”.

2002-2005 Школа молодих лідерів Українського фонду підтримки реформ.

2002-2005 Недільна школа (Катехізаторські курси) Київської духовної академії і семінарії

при Києво-Печерській Свято-Успенській Лаврі (диплом з відзнакою)³³⁶.

Лаконічність у жанрі автобіографії у таких текстах має гіпертрофовану форму: вони за зовнішньою формою нагадують ще один жанр офіційно-ділового тексту — резюме. Формальні ознаки жанру резюме та задекларована назва як автобіографія розмивають межі цих жанрів, що взагалі характерно для цих жанрів, для офіційно-ділового стилю, а також стильових особливостей мови взагалі. Практика використання у автобіографічному тексті хронологічної інформації продуктивна для відповідних документів у Інтернеті. А такий атрибут автобіографічного жанру (як і більшості жанрів офіційно-ділового стилю), як підпис, часто відсутній, що, ймовірно, має

³³⁵ Незалежний дитячий медіа центр «Голос Дитини» (www.fyce.org/mediacenter/statiti/autobio.htm).

³³⁶ Персональна сторінка Юрія Гусєва (www.husyev.biz/private.php?page_id=14).

психологічну природу. Той, хто розміщує автобіографію в електронному ресурсі, очевидно, не зіставляє цей текст із паперовим носієм. До того ж функціональне навантаження автобіографії-тексту у мережі Інтернет і на папері різне. Ця відмінність полягає в тому, що «електронна» автобіографія часто не є власне юридичним документом з усіма правовими наслідками. Проте трапляються і тексти, які повністю відповідають вимогам жанру:

Син Віталій Миколайович народився 31.10.1968 в Харкові, вчився в школі 19, поступив у Харківський університет, відслужив армію в Німеччині, закінчив фізико-технічний факультет і працює науковим співробітником в Харківському інституті дорожно-транспортної експертизи.

Матюшенко 2004-11-05³³⁷

У блогах та на інших комунікативних ресурсах Інтернету автори часто подають короткі відомості про себе, що обмежуються кількома реченнями, а то й коротші, які називають автобіографією. Для цих автобіографій характерне широке використання одиниць розмовного стилю, некодифікованих елементів, застосування емотиконів. Часто інформація із такої «автобіографії» має характер тільки такої, що стосується безпосередньо тематики сайту. Ці зразки лише умовно можна назвати документами. Найвиразніші ознаки цих документів — відсутність імені автора (замість імені може бути використано нік).

Назар. Не закінчив нічого бо зі всюди виганяли. Машини: не пам'ятаю які були але всі знаєте на яких їжджу! Зараз навчаюся в ТДТУ (поки що не вигнали). Люблю швидко їзду.

Вука 😊. Закінчив середню спеціалізовану загальноосвітню з поглибленим вивченням іноземних мов, школу №29, зараз закінчую навчання в Європейському університеті на факультеті «Економіка та менеджмент». Думаю і надіюся буду ближайшим часом власником ВАЗ 2108³³⁸.

У мережі Інтернет автобіографія як один із стильових підвидів реалізується в різних формах і з використанням різних засобів.

Деякі жанри офіційно-ділового стилю в Інтернеті виявити надзвичайно складно, ймовірно, навіть неможливо (йдеться про зразки текстів, які трапляються лише в Мережі). До таких належить, зокрема, ті, які передбачають спеціальні засоби передавання тексту, наприклад, жанр телеграми. Специфіка цього стильового підвиду передбачає використання за-

³³⁷ Сайт м. Помічна, автобіографія (www.region.in.ua/pomichna/pgu016301_u.html).

³³⁸ Street Racing Club [автомобільний клуб], тематика рубрики «Автобіографія» (streetracing.te.ua/board/index.php?topic=786.0).

значеного тексту через застосування засобів телеграфного передавання інформації. Інтернет до таких не належить, відповідно тут трапляються лише вторинні (щодо репрезентації) тексти.

Такі офіційно-ділові дискурси, як доповідна записка, розписка та ін., що траплялися б тільки в Мережі, виявити у Інтернеті практично неможливо, оскільки специфіка жанру цих текстів передбачає такі позалінгвальні та лінгвальні атрибути, які сьогодні за посередництвом комп'ютера реалізувати доволі складно. По-перше, сьогодні надзвичайно важко реалізувати ділову комунікацію, яка давала б змогу ідентифікувати електронні тексти як такі, що належать конкретній особі. По-друге, вимоги жанру, які передбачають у тексті підпис того, хто пише лист, також реалізувати у задовільному обсязі неможливо. Проте сьогодні існує специфіка передавання зазначених текстових даних. Зокрема, через Інтернет здійснюється підтвердження інформації за допомогою електронного цифрового підпису — повного електронного аналогу звичайного підпису на папері, який реалізується не через графічні зображення, а за допомогою математичних перетворень змісту документа³³⁹.

Інші жанрові різновиди офіційно-ділового стилю — довідка, пояснювальна записка, акт (наприклад, приймання передавання продукції), заява, довіреність тощо — через специфіку використання (вони мають сенс лише як певний документ, реалізований в матеріальному, а не електронному вигляді) не поширені в Мережі. Тут, однак, йдеться про офіційно-ділову документацію, яка функціонує в документообігу радше між суб'єктами господарської діяльності, адже такі ж за жанром документи, але ті, що перебувають у юридичній ієрархії вище (наприклад, Акт проголошення незалежності України, Пояснювальна записка до проекту Закону України про внесення змін до Закону України «Про вибори Президента України», Заява Міністерства охорони здоров'я у зв'язку з різким похолоданням) у мережі Інтернет репрезентовані. До того ж вони практично не відрізняються від аналогічних друкованих текстових версій. Указані жанрові різновиди належать до різних підстилів ділової мови: наприклад, акт як жанр мови законодавчих документів у офіційно-документальному підстилі та акт як жанр мови ділових паперів у побутово-діловому підстилі.

Мова ділового листування у інтернет-комунікації представлена надзвичайно вузько, оскільки тематика цього жанру має лише конфіденційний характер.

³³⁹ Що таке ЕЦП? (www.ivk.org.ua/index.php?page=daboutsign).

Мова дипломатичних актів, серед яких заяви, меморандуми, комюніке, конвенції, у Мережі репрезентована практично тими самими текстами, що й опубліковані друковані версії, відповідно відмінність між цими офіційно-діловими паперами незначна.

Мережа Інтернет є засобом для передавання інформації, що має конфіденційний характер. Відповідна інформація представлена у вигляді різних типів документів, недоступних для більшості користувачів. Це, зокрема, спеціальні документи, наприклад, податковий документ в електронному вигляді, податкова звітність, реєстри отриманих та виданих податкових накладних та інші звітні податкові документи, квитанція про одержання податкового документа в електронному вигляді³⁴⁰. Специфіка цих документів полягає в тому, що вказаний документ формується відповідним програмним забезпеченням, мова цих документів відповідає тим стандартам, які задекларовані структурами, що є споживачами цих документів, і базується на літературній мові. Ці документи мають або можуть мати адекватні неелектронні відповідники.

Серед жанрів офіційно-ділового стилю є анкета — як соціологічний інструментарій, що становить певним чином структуровану систему питань, логічно пов'язаних між собою, а також пов'язаних із завданнями дослідження³⁴¹. Анкета в Інтернеті має різноспрямований характер. Найчастіше на неї покладено завдання спрямування інформації від користувача конкретного сайту до адміністратора сайту. Проте на електронних сторінках ставлять завдання і опублікування анкетної інформації, тобто спрямування її від користувача до користувача конкретного сайту. Таке спрямування інформації використовується на розважальних за тематикою сайтах.

Анкетування в Інтернеті — один із поширених засобів отримання та надавання інформації про користувача. Інформація в анкетах представлена відповідно до специфіки сайту, а тому лінгвальна реалізація тексту анкети є відображенням тематики, задекларованої електронною сторінкою. Найчастотнішими темами, до яких звертаються користувачі Інтернету, є саме теми розважального характеру. Наприклад, на сторінках

³⁴⁰ Інструкція з підготовки і подання податкових документів в електронному вигляді засобами телекомунікаційного зв'язку (www.kyivsta.gov.ua/zvit/2008/instruction.doc).

³⁴¹ Соціологія: Навчальний посібник / За ред. С. О. Макеева. Вид. 3-тє. — К., 2005. — 455 с.

сайтів знайомств розміщено інформацію про кожного користувача, який бере участь у пошуку контактів з іншою людиною. Користувачеві здебільшого надають право вибору відповіді на питання із запропонованого переліку, тому частина інформації, яка розміщена в анкеті, опублікована не автором.

Про себе — *Хороша дівчинка))))))*

З ким Ви бажаєте познайомитись? — з Хлопцем

Який вік Вас цікавить? — 18-20 років, 21-25 років

Для чого Ви бажаєте познайомитись? — Дружби Переписки

Взаємного відпочинку Реальної зустрічі

Професія (спеціальність) — *Студентка))))*

Режим дня — Пізно лягаю — рано встаю

Знаю такі мови — *Українська*

Я проживаю — В гуртожитку³⁴²

Професія (спеціальність) — інженер

Режим дня — Рано лягаю — рано встаю Пізно лягаю — рано встаю

Знаю такі мови: *українську*

Я проживаю — В гуртожитку З хлопцем

Життєве кредо: *люблю гітару, дуже люблю стріляти з гвинтівки. мій дивіз: «все що робиться, то робиться на краще!»*³⁴³.

Як помітно з наведеного прикладу, текст анкети перемежовано емотиконами, у них спостерігаємо нехтування різними нормами. Такі тексти, як, власне, й вимагає жанр анкети, побудовані з простих речень, не ускладнених громіздкими синтаксичними конструкціями.

Багато анкет на українських сайтах представлені двома мовами. Якщо мова на сайті українська, а користувач подає інформацію іншою мовою (здебільшого російською), використовуючи одночасно запропоновані відповіді на питання із переліку та власні відповіді, то текст має відповідний вигляд:

Знайомлюсь як: Хлопець

Шукаю: Дівчину

Бажаний вік: 26-30 років, 31-35 років

Мета знайомства: Дружба і спілкування, Переписка, Любов, відносини, Регулярний секс удвох, Шлюб, створення родини, Народження, виховання дитини

³⁴² RelaxInfo. Загальні дані (www.relaxinfo.com/love/show/woman/5603.html); курсивом виділено фрагменти, опубліковані безпосередньо користувачем.

³⁴³ RelaxInfo. Загальні дані (www.relaxinfo.com/love/show/woman/5600.html).

Про мене коротко: *работая и учусь без вредных привычек*

Хочу знайти: *просто хорошую спутницу жизни*³⁴⁴.

Проте не тільки такого плану анкети трапляються у Мережі. Тут у вигляді анкетування розміщується винятково ділова інформація:

Анкета інвестиційного проекту

Назва інвестиційного проекту: Будівництво туристичного комплексу “Вишнева”

Назва підприємства (організації): Колективне підприємство “Корунд”

Форма власності: Колективна

Частка державної власності (%): -

Керівник підприємства (організації): (посада, прізвище, ім'я та по батькові, телефон керівника): Директор Чижевський Григорій Григорович (xxxx) x-xx-xx

Основна продукція підприємства (перелік товарів, послуг): Багато профільна

Статутний фонд підприємства (тис.дол.США): -

Кількість працюючих осіб: 1³⁴⁵

Помітно, що у такій діловій документації написання відповідає нормам української мови із незначними відхиленнями. Наведений приклад показовий для зазначеного типу текстів. Крім того, зіставляючи різні типи анкет, простежуємо загальну тенденцію офіційно-ділового стилю: що вищий рівень «офіційності» ділових документів, то більш адекватні літературним нормам тексти цих документів.

Близький до жанрів анкети та автобіографії сучасний жанр офіційно-ділового стилю резюме. Цей стильовий різновид набув у Мережі особливої популярності й значною мірою відповідає вимогам, які висуваються до зазначеного жанру, — зокрема, інформація, яка відображена в резюме, складається із кількох головних частин, найважливішими з яких є довідкова інформація про особу, яка складає резюме, освіту, професійні навички, досвід роботи³⁴⁶.

Мовне оформлення текстів резюме, як і інших зразків офіційно-ділового стилю, передбачає вибір короткої форми, чіткості, стандартизації при поданні інформації, проте часто, як і в інших жанрах офіційно-ділового

³⁴⁴ Знайомства. Анкета (www.love.join.co.ua/11468.html).

³⁴⁵ Чернівецька облдержадміністрація. Інвестиційні можливості області (www.bucoda.cv.ua/invest/doc/7/96_1.html).

³⁴⁶ Ділові Папери. Резюме (www.doc.lviv.ua/showinfo_kinds.php?title=Summary).

стилю, арсенал мовних засобів реалізації цього жанру не такий, як у написаному паперовому відповідникові.

На Інтернет як соціальне явище значною мірою перекладено частину функціональних вирішень проблеми соціуму, серед яких — власне комунікація. Різні типи спілкування, серед яких і ділове, реалізуються традиційними жанровими різновидами зі специфічними засобами використання у мережі Інтернет. Пошук роботи чи її пропозиція — найголовніші тематичні реалізації резюме як основного репрезентанта переліку цих жанрових різновидів.

Мова резюме у текстах, що розміщені в Інтернеті, має ті самі особливості, що й інші жанри офіційно-ділового стилю. Зокрема, стислість та лаконічність інформації, підтримувана розробниками сайтів через формули-шаблони, які повинен заповнити користувач, призводить в результаті до білінгвального тексту. З одного боку, користувач може вибрати із переліку позицій, запропонованих адміністратором, слово чи фразу українською мовою (оскільки доволі часто мова таких сайтів — українська), з іншого — сам користувач записує дані, які не можна вибрати із переліку, російською мовою. Відповідно текст резюме (як і текст, наприклад, анкети) — написаний двома мовами:

Резюме: Системный администратор на полставки

Київ, 01 октября 2008, среда, 11:22

З/П: 1 у.е.

ОР: 10 лет

Графік роботи: вільний графік

Освіта: вища

Стать: Чоловіча

Вік: 43

Ищу работу с частичной занятостью (по совместительству) в организации (фирме) с числом компьютеров (рабочих мест) до 15шт, Предпочтительно в компаниях предоставляющих услуги. Лучший вариант - возможность оборудовать офис с «нуля»³⁴⁷.

Чіткої відповідності чинним нормам у резюме немає. Це документи, де часто порушено стандарт літературної мови, ймовірно, через незнання правил, нехтування ними або просто через недбалість до оформлення тексту:

МОРГУНОВ СЕРГІЙ ВЛАДИЛЕНОВИЧ

³⁴⁷ Перегляд резюме в Україні (www.uaajobs.com.ua/resume/allresume).

Адреса проживання : м.**Корсунь-шевченківський**, Черкаська область.

ОСВІТА :

1998-**20014 р.р.**

Національний Технічний Університет України 'Київський політехнічний інститут', денний стаціонар.

Спеціальність - мікроелектроніка.

Кваліфікація - **інженер-електронщик**³⁴⁸.

Неправильне вживання великої літери, помилкове написання дати, неправильне скорочення, використання афіксів, нехарактерних для української мови, — такі тексти репрезентативні для Інтернету. Ненормативне використання одиниць, очевидно, спричинене не завжди низьким освітнім рівнем користувача Інтернету, а його поглядами на доцільність передавання у резюме лише суті інформації, а не її докладного, адекватного літературним нормам відображення. Про слушність цієї думки свідчить приклад використання скорочення, написання великої літери, пор.:

Бабенко **Алєна** , вік - 25, вища, досвід роботи 1-2 роки, місто проживання — Київ, бажаний графік роботи — повна **занятість**, претендує на зарплату не менше 600 USD

Освіта:

Університет

2000-2004 рр. Сумський державний педагогічний університет ім. Антона Семеновича Макаренка

Факультет іноземних мов (**Англійська** і французька мови та література)

Бакалавр (м. Суми)

2005 р. Диплом з іноземної мови та літератури (**Англійська** та французька)

Досвід роботи:

Практичний досвід

Черв-Лип, 2003 р. Практика у дитячому оздоровчому таборі (**Вожа-та**)

Бер-Трав, 2004 р. Практика у школі (**Помічник** вчителя)

Жовт-Лист, 2005 р. Практика у школі (**Вчитель**)³⁴⁹

Принагідно варто звернути увагу на виділені орфографічні по-

³⁴⁸ Перший черкаський портал з працевлаштування та навчання (job.ck.ua/resume/view/cat0).

³⁴⁹ Робота в Києві (www.job4you.com.ua/ukr).

милки на початку тексту. Якщо ненормативне написання слова *занятість* свідчить про незнання нормативного варіанта автором тексту, то слово *Алёна* виявляє свідому позицію автора документа. Сучасна практика побутування українського імені в російськомовній інтерпретації, а також використання російський коротких форм імені людини в українській мові (наприклад *Дуся, Міша*), проектується, як видно, й на писемну мову, зокрема, й на офіційно-діловий текст.

Активізація в Мережі таких жанрів офіційно-ділового дискурсу, як автобіографія, анкета, резюме, спричинений специфікою самого Інтернету. Всесвітня мережа сьогодні стала одним із засобів пошуку роботи, тут подають персональну інформацію щодо членів різних соціальних груп, у Інтернеті репрезентовано анкетування щодо особистих намірів користувачів. Така соціально-тематична спрямованість названих жанрів характерна для Мережі.

В Інтернеті представлено усі різновиди офіційно-ділового стилю. Зокрема, суттєвий сегмент тут займають тексти законодавчої та дипломатичної мови.

Особливістю офіційних документів, розміщених у Мережі, є власне електронна форма їхньої репрезентації. Варто зазначити, що друкований текст та інтернет-текст нормативних актів найвищих органів державної влади абсолютно адекватні. Однак сам електронний документ має певні атрибути, нехарактерні для друкованого відповідника. Найголовнішим таким атрибутом є гіпертекст³⁵⁰:

Опублікований у друкованому вигляді текст	Опублікований у електронному вигляді текст
2. Частина друга статті 84 цього Кодексу набирає чинності з моменту набрання чинності відповідним законом. До цього часу граничний розмір компенсації витрат на правову допомогу встановлюється Кабінетом Міністрів України.	2. Частина друга статті 84 цього Кодексу набирає чинності з моменту набрання чинності відповідним законом. До цього часу граничний розмір компенсації витрат (590-2006-п) на правову допомогу встановлюється Кабінетом Міністрів України.

³⁵⁰ Див. далі: у першій колонці — друковане видання (Цивільний процесуальний кодекс. — К., 2008. — С. 138), у другій — електронний ресурс (Цивільний процесуальний кодекс — zakon.rada.gov.ua/cbigin/laws/main.cgi?page=8&nreg=161815).

Вставлена конструкція (590-2006-п) — гіперпосилання на відповідний документ на іншій електронній сторінці³⁵¹, яка використовується для зручності роботи користувача електронним документом.

Певною мірою адекватність тексту порушують коментарі до нормативного документа, що, однак, не стосується власне документа: у друкованій версії — *«Статтю 110 доповнено частиною дванадцятю, у зв'язку з чим частина дванадцята вважається частиною тринадцятою, згідно із Законом України N 3538-IV від 15.03.2006»*³⁵² та у електронному вигляді — *«Статтю 110 доповнено частиною 12 згідно із Законом N 3538-IV (3538-15) від 15.03.2006»*³⁵³. В останньому прикладі подано вужче тлумачення, крім того, написано число цифрою, а також використано ще й гіперпосилання ((3538-15)) — останні дві особливості — специфіка мови Інтернету. У зв'язку з цим електронні тексти іноді можуть різнитися й технічним оформленням, що не заперечує адекватності їхнього змісту.

Документи інших органів державної влади і управління мають певний рівень відмінності, який, по суті, незначний³⁵⁴.

Опублікований у друкованому вигляді текст	Опублікований у електронному вигляді текст
11.7. Утримання страхових внесків з громадян, що працюють, відображається за дебетом <i>субрахунку</i> 661 «Розрахунки із заробітної плати» і кредитом <i>субрахунку</i> 651 «Розрахунки з пенсійного забезпечення».	11.7. Утримання страхових внесків з громадян, що працюють, відображається за дебетом <i>субрахунка</i> 661 «Розрахунки із заробітної плати» і кредитом <i>субрахунка</i> 651 «Розрахунки з пенсійного забезпечення».

³⁵¹ Тут — посилання на Постанову від 27 квітня 2006 р. №590 «Про граничні розміри компенсації витрат, пов'язаних з розглядом цивільних та адміністративних справ, і порядок їх компенсації за рахунок держави».

³⁵² Цивільний процесуальний кодекс України. — К., 2008. — С. 39.

³⁵³ Цивільний процесуальний кодекс України (zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=8&nreg=161815).

³⁵⁴ Див. далі: у першій колонці — друковане видання (Порядок обчислення і сплати страхувальниками та застрахованими особами внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Нова Інструкція Пенсійного фонду України. — К., 2004. — С. 50), у другій — електронний ресурс (Інструкція про порядок обчислення і сплати страхувальниками та застрахованими особами внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування до Пенсійного фонду України — www.dtk.com.ua/show/2cid01795.html).

Варіантність закінчення *a/y* в родовому відмінку іменника *рахунок* зумовлена слабкістю названої граматичної норми. Принагідно звертаємо увагу на наведений приклад, який належить до такого поширеного жанру офіційно-ділового стилю, як інструкція. Цей жанр, на відміну від жанру інструкції наукового стилю, — зразок офіційно-ділового документа в Інтернеті, який за класифікацією належить до мови законодавчих документів та мови власне ділових паперів, для якого характерні ті самі риси, що й для текстових документів, представлених не в електронному вигляді.

Наведені приклади офіційних документів демонструють риси, характерні для усіх стилів української мови в Інтернеті: тексти, розміщені в Мережі, простіші щодо реалізації (наприклад, тут використовуються цифри замість слів для позначення чисел), зручніші у користуванні завдяки можливостям гіпертексту, вирізняються нижчим рівнем нормативності через відсутність літературного редагування. Проте міра вияву цих рис значно менша, порівняно з іншими офіційно-діловими текстами, тим паче з текстами інших стильових різновидів української мови.

Активне функціонування Інтернету в усіх сферах життєдіяльності людини впливає на комунікативні особливості соціуму, зумовлює вироблення нових форм спілкування. Зміна формату і способу комунікації трансформує лінгвальні одиниці, продукуючи видозміну значень слова, появу нових лексем, зміну граматичної структури, спричиняє появу певних особливостей у стилях і жанрах. Сучасні технічні можливості дають змогу реалізувати такі форми текстових повідомлень, які раніше ніхто не міг передбачити.

Нові форми комунікації виявляються в усіх стилях та жанрах, проте не завжди однаковою мірою. Зважаючи на те, що комунікативне середовище сучасного Інтернету передбачає значно швидше, структурно простіше, часто некодифіковане, ненормативне спілкування, найсуттєвіших змін зазнали саме розмовний стиль та стилі й жанри, які більшою мірою тяжіють до розмовності, зокрема епістолярний жанр.

Звичайно, характерні визначальні риси епістолярного жанру (як от, наприклад, те, що епістолярний стиль здійснює апелятивну функцію мови, яка полягає у звертанні до адресата з бажанням увести його в коло певних подій, поінформувати про щось, викликати почуття, суголосні з

емоційною налаштованістю автора)³⁵⁵ залишилися незмінними. Вони властиві епістолярному жанрові, реалізованому як у неелектронній формі, так і у віртуальному комунікативному середовищі.

Епістолярний жанр передусім застосовний у листуванні. Форми його вияву — це звичайні та електронні листи. Однак варто зауважити, що між ними існує суттєва різниця. Традиційно листування є родинно-побутовим, інтимно-товариським та приватно-діловим³⁵⁶. Якщо для традиційної форми вияву епістолярного жанру — у звичайних листах — така класифікація є слушною, то в електронному листі родинно-побутове спілкування практично нівелюється. Цей різновид комунікації перебрали на себе інші засоби, зокрема мобільний зв'язок. Для листування (традиційного і електронного) характерні такі ознаки: широке використання у кличній (часто пестливій) формі звертань; наявність традиційних форм на початку і в кінці послання; наявність у тексті особливих словосполучень з дієсловами наказового способу; використання побажань, вітань; невимушеність у доборі мовних засобів; безпосередність у вираженні емоцій; вживання граматичних конструкцій, властивих розмовній мові. Електронна кореспонденція відрізняється від звичайних листів. Першим властива довільна й необмежена практика обміну листами, при цьому скорочується відстань у часі, й електронні листи набувають ознак діалогічної (чи полілогічної) розмови, чого немає у звичайних листах. Часто тематика листування справляє враження продовження тієї самої розмови. В такому разі комуніканти навіть нехтують однією з найвиразніших ознак жанру — привітально-прощальними конструкціями).

Сучасні технічні засоби дають змогу отримувати й надсилати електронні листи дуже швидко, що скорочує часокількісно відстань між електронними листами-повідомленнями. А це сприяє динамічності епістолярного жанру, використанню спрощених синтаксичних конструкцій, що впливає на змістову й стилістичну форму повідомлення.

Діловий електронний лист має дещо інші ознаки. Сучасні прагматичні підходи до ведення бізнесу передбачають використання шаблонів початку і закінчення листа, що пришвидшує спілкування між діловими партнерами. Маркетингова політика компаній пов'язана з вико-

³⁵⁵ Ленець К. В. Епістолярний стиль // Українська мова: Енциклопедія. — 3-тє вид., змін. і доп. — К., 2007. — С. 180-181.

³⁵⁶ Ленець К. В. Епістолярний стиль // Українська мова: Енциклопедія. — 3-тє вид., змін. і доп. — К., 2007. — С. 180.

ристанням брендів та торговельних марок як ідентифікаторів результату діяльності компанії в усіх сферах життєдіяльності організації. Тому не дивно, що відповідні елементи теж потрапляють у електронний лист:

Володю, прохання!

Внесіть, будь-ласка, на полосі виділені правки (половина з них вже є в тексті), бо зараз не має у кого взяти полоси, щоб зробити це самостійно.

Дуже дякую.

Із побажанням успіхів,
Андрій Кравець,
головний редактор журналу
«ФИНАНСИСТ».
Україна, 01001, Київ,
вул. Артилерійська, 10 А, 2 пов.
Тел. XXX-XX-XX
Факс: XXX-XX-XX
www.finansist.ua

Аналізуємо, інформуємо і надихаємо³⁵⁷.

Перший блок листа у наведеному прикладі — власне інформація, яку передають електронною поштою. Другий блок — шаблон закінчення листа, третій — поштова адреса та інша інформація, функціональне призначення якої — нести загальну інформацію про компанію та давати можливість виходу на повну інформацію про компанію. Остання фраза третього блоку — слоган, який характеризує компанію. Навіть незважаючи на те, що у наведеному листі розміщена внутрішня інформація компанії (судячи зі змісту електронного документа), лист все одно надсилається з відповідними атрибутами.

Згідно з корпоративними стандартами у таких повідомленнях використовують специфічний початок і закінчення листа, що відрізняє його від неелектронних ділових листів. Хоча і електронний, і звичайний діловий лист мають те саме функціональне призначення, форми їхні відмінні. Діловий лист став коротшим, часом набуває діалогічної форми:

А: Здрастуйте, Олю.

Прочитав Ваш файл. Є деякі зауваги: а) не зважав на службову інформацію; б) не чіпав Ваші мітки на позначення булетів, адже в HTML такі речі перетворюються; в) у кінці тексту в таблиці є якісь зірочки, я їх призначення не зрозумів)).

³⁵⁷ Із приватного листування.

А так усе нормально

Макс

Б: Макс, дуже дякую, матеріал, що у вкладенні, уже готовий? Ждем вас у нас в офісі :))

З повагою Яценко Ольга

А: Так, Олю. Матеріал в попередньому вкладенні — готовий. А щодо могої присутності у Вас, то уже наступного тижня :))

Макс

Б: ok³⁵⁸.

Зовнішні атрибути оформлення листа в обміні електронною кореспонденцією теж змінилися. Якщо в звичайному листі обов'язкова поштова адреса комуніканта, то сьогодні адресу змінила коротша інформація — електронна адреса особи чи організації. І знову ж видно, як спрацьовує механізм конденсування часу та власне його економії — сьогоднішній лист передбачає використання такого інформативно-технічного атрибута, як зазначення теми, чого, звичайно ж, у неелектронних листах немає. Зауважимо, що в сучасному електронному листуванні є ще одна визначальна ознака, не характерна для звичайного листа. Йдеться про листування між незнайомими комунікантами, або точніше — листування в одному напрямкові. Оскільки написання одного листа і надсилання його на величезну кількість поштових електронних адрес є справою технічно нескладною, за наявності доступу до електронних баз таких адрес з'явилася можливість надсилати листи здебільшого рекламного характеру невідомим адресатам. Надсилання такої кореспонденції спричинило появу ще одного явища, характерного для електронного листування як однієї з форм епістолярного жанру, — спаму³⁵⁹. Тобто спам — це також лист, який не розрахований на зворотний зв'язок і написаний із метою зацікавити адресата. Інакше кажучи, це одна із нових форм комунікації найчастіше не ділового, а рекламного характеру, реалізована через електронну форму.

Мовні засоби офіційно-ділового стилю, формуючи відносну замкнуту систему в традиційному вияві цього стильового різновиду української мови, у мові Інтернету репрезентовані більш широко. В основному широта реалізується за рахунок розмовних одиниць. Це можуть бути одиниці

³⁵⁸ Із приватного листування.

³⁵⁹ Спам (англ. *spam* 'неділове повідомлення') — нав'язане адресатові електронної пошти чи користувачеві інших засобів і сервісів (наприклад, ICQ, мобільного зв'язку, телеконференцій та ін.) повідомлення, що має рекламно-агітаційний характер і часто надсилається великій кількості адресатів.

розмовного стилю, вжиті з певною стилістичною метою — для реалізації емоції й експресії у тексті. Причому міра емоції й експресії у офіційно-діловому стилі в мережі Інтернет порівняно з її виявом у традиційних документах значно вища. Це пов'язано із загальним зростанням рівня свободи у реалізації текстового твору будь-якого характеру в Мережі, що відповідно позначилося й на офіційно-ділових текстах. Така ситуація спричинила також побутування в офіційно-діловому стилі великої кількості ненормативних, некодифікованих одиниць. Частина помилок, зреалізованих у документах, пояснюється свідомим ставленням комунікантів до мовної норми в Інтернеті, а частина виникла як результат низького освітнього чи культуромовного рівня тих, хто спілкується тут.

У офіційно-діловій мові в Інтернеті активізувалися такі жанри, як анкета, резюме та ін. Вони зазнають найбільшого впливу розмовної мови, відповідно традиційні визначальні ознаки кожного з жанрів нівелюються більш глибоко. Інші жанрові різновиди значно менше піддаються впливу, зокрема, офіційні документи вищих органів влади та управління майже не зазнають змін (хіба що в тексті можуть бути додатково використані засоби для зручності користування, наприклад, нормативним актом; часто таким засобом є гіпертекст).

Отже, офіційно-діловий стиль в українській мові Інтернету на рівні певних жанрів зазнає змін, що пов'язані як із можливостями технічних умов спілкування, так і з впливом розмовної мови.

САКРАЛЬНИЙ СТИЛЬ

Стильовий різновид української мови, який обслуговує релігійні потреби суспільства (інакше — конфесійний стиль), у мові Інтернету характеризується тими самими ознаками, що й у системі неелектронних форм названого стилю: використання спеціальних груп лексики, зокрема, лексико-семантичних груп найменування Бога, стосунків людини та Бога та ін., у синтаксисі — урочиста піднесеність мови, інверсійний порядок слів, поширення повторів, що підкреслюють урочистість, піднесеність дискурсу³⁶⁰.

Відповідні суспільні процеси активізували діяльність релігійних конфесій, що позначається на сучасних засобах комунікації, зокрема, Інтернеті. Використання нових технологій, робота через Інтернет

³⁶⁰ Шевченко Л. Л. Конфесійний стиль // Українська мова: Енциклопедія. — 3-тє вид., змін. і доп. — К., 2007. — С. 284.

іноді спричиняється до мовних огріхів, помилок, наприклад: *31 січня 2008 року у місті Києві відбулася зустріч секретаря Донецької Єпархії архімандрита Тихона (Кульбаки) с заступником Голови Українського інституту національної пам'яті професором Владиславом Федоровичем Верстюком*³⁶¹; *Треба пам'ятати слова Спасителя, який каже, що християни в нього ніколи не будуть мати легких чи спокійних часів*³⁶².

Водночас текстова репрезентація мови в Інтернеті має вигідні переваги над іншими різновидами (зокрема друкованим), оскільки тут є можливість використання гіпертексту. Така особливість характерна для усіх стильових різновидів української мови. Не виняток — і тексти сакрального стилю: *Христос дав вічний доказ, що правда сильніша від неправди, світло сильніше від темряви, правда остаточно перемагає. Прочитати повністю...*³⁶³. Виділений приклад — гіперпосилання на сторінку в Інтернеті, де розміщено повний виклад тексту.

Однією з виразних ознак сакрального стилю є написання певних слів з великої літери. Зокрема, написання імені Бога, вживання великої літери у займенниках, які номінують Бога та ін. Така особливість характерна для друкованих і електронних сакральних творів. Помічено, що в електронних текстах використовують велику літеру для назви релігії, релігійної течії, її вживають у словах-загальних назвах (щодо чинного правопису), які позначають назву релігії. Очевидно, така практика характерна і для друкованих в паперовому вигляді видань: *Православна Церква, піклуючись про спасіння кожної людини та, посилаючись на те, що ніхто не знає свого останнього часу, закликає не відкладати хрещення немовлят*³⁶⁴; *У неділю, 21 вересня, коли Церква вишановує Різдво Пресвятої Богородиці, у Свято-Георгіївському соборі чоловічого монастиря на Козацьких Могилах відбулася приємна подія, яка впише нову сторінку в історію обителі, що відроджується*³⁶⁵.

Велику літеру у текстах сакрального дискурсу використовують: для назви деяких ритуальних дійств — *Однак якщо немає можливості*

³⁶¹ Донецька і Маріупольська єпархія (www.metropolis.dn.ua/index1.htm).

³⁶² Українська православна церква. Київський патріархат. Чернігівська єпархія (cerkva.chernigiv.info/pages/show/423).

³⁶³ Православ'я на Прикарпатті (pravoslavia.if.ua/content/blogsection/1/5).

³⁶⁴ Українська православна церква. Таїнства Церкви. Хрещення (orthodox.org.ua/uk/pitannya_vidpovid/2006/08/05/327.html).

³⁶⁵ Рівне православне (ukr-orthodox.rv.ua/index.php).

перенести час звершення **Вінчання**, священник не має канонічного права відмовити у вінчанні тим, що хочуть брати **Шлюб**³⁶⁶; для назви культових споруд — *Кожного дня відбувається богослужіння у Кафедральному Соборі «Святої Тройці»*, який за своєю внутрішньою окрасою чи не найгарніший в області³⁶⁷; для назв на позначення епох, періодів, в лексико-семантичних групах номінації народів та ін. — *Доба Переслідування* — це період історії **Українського Народу** від часу насильницького хрещення українців до відкритого відродження Дажбожої Віри наприкінці ХХ століття³⁶⁸.

Наведені приклади використання великої літери, ймовірно, такі самі й у друкованих текстах. Проте у мові користувачів (зокрема на форумах) така традиція частково порушується. Якщо назву «Бог» використовують практично на усіх сайтах усіх християнських конфесій із великої літери (що відповідає чинному правописові), то займенникові форми на позначення Бога у таких контекстах пишуть як загальні назви: *А ще Ісус, коли, одна жінка (не єврейка) попросила вилікувати дочку сказав, що посланий він до народу обраного*³⁶⁹.

У Мережі спостерігаємо вживання некодифікованих форм відповідно до усталеної релігійної традиції, де використовується специфічна лексика: *Гріб це печаль, смуток, горе. Це думка про те, що всі ми колись покинемо цей світ, для нас так милий, помremo і будемо лежати бездиханними в гробу*³⁷⁰; *Українська молодь в розсіянні помітно забуває свою мову, і тим стає на дорогу винародовлення. Це загрозливий стан, і до його направи мусять негайно й одностайно стати в першу чергу родина та Церква, а далі все об'єднане громадянство й уся преса*³⁷¹; *Буває, коли маєш велику радість, особливо духовну, то тоді готовий усіх любити і смиратися. Це веде до смирення в радості*³⁷².

Переважають у сакральній функції мови лексико-семантичні групи високого стилю, одиниці церковнослов'янської мови тощо.

³⁶⁶ Волинські єпархіяльні відомості (www.pravoslavja.lutsk.ua/vev/statija?newsid=893).

³⁶⁷ Собор (sobor.hmarka.net/about/history.htm).

³⁶⁸ Собор рідної української віри (www.ukrvira.org.ua/index.php?go=9&lang=1).

³⁶⁹ Сионська горниця. Яка основна ідея християнства, і які його здобутки за 1000 років в Україні? (orthonet.org.ua/forum/index.php?topic=25.0)

³⁷⁰ Слово перед плащаницею у страсну п'ятницю (vidomosti.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=383&Itemid=42).

³⁷¹ Полтавська єпархія. Проповіді (www.orthodox.poltava.org/propovidi.htm).

³⁷² Православний погляд (www.poglad.org.ua/statti/smyrennia-2.html).

Проте тематика текстів релігійного характеру адаптується до сучасних соціально-побутових умов, відповідно у таких сакральних творах з'являються одиниці інших лексико-семантичних груп, не характерних для цього стилю.

За харчовими приписами православні пости можна розділити на п'ять категорій:

1. Суворий піст — заборонена будь-яка їжа, дозволена тільки вода. В медицині це відповідає поняттю про **повне голодування**.

2. Піст з вживанням «сухої їжі» — дозволена неварена рослинна їжа. В медицині це близько поняттю про **вегетаріанське харчування** у формі споживання сиров'ї їжі³⁷³.

Особливе місце у сакральному дискурсі займає власне спілкування на релігійні теми. На деяких сайтах культових організацій існують форуми (принагідно зазначимо, що така форма дискурсу на цих сайтах ще не стала популярною), де користувачі мають змогу спілкуватися як між собою, так і з священниками. Мова таких сайтів за рівнем використання нормативних одиниць, безперечно, відрізняється від мови проповіді, зокрема, помітна тенденція до її некодифікованості, оскільки трапляються орфографічні, пунктуаційні помилки: *Якщо людина потрапила в залежність від комп'ютерних ігр як з цим боротися?*³⁷⁴

У зв'язку з активним послугуванням відповідними сайтами користувачів інших держав поширена практика українськомовного написання із застосуванням знаків латинської абетки: *Rozmnozennjat ludej u Raju ja j sam cikavyvsja (17.07.07), ale vidpovidit tak i ne otrymav*³⁷⁵.

Користувачі форумів послуговуються сленговою лексикою, емотиконами, проте надмірне уживання сленгових форм тут відсутнє, не трапляються приклади обценної лексики. Загальний культурний рівень відповідних сайтів доволі високий: *Сайт просто SUPER, але якщо б ще поновлявся, то не було Вам дорогий адмін ціни*³⁷⁶; *Так, 19 липня літургія, а 20 у куми вінчання — життя вирує! Все пишу в Google Calendar ці дати, щоб не забути. А Плющева завжди rullez* [«рулить» — позитивна оцінка.

³⁷³ Рівне православне (ukr-orthodox.rv.ua/index.php).

³⁷⁴ Сионська горниця. Кіберзалежні (orthonet.org.ua/forum/index.php?topic=19.0).

³⁷⁵ Сионська горниця. Розмноження людей на Землі (orthonet.org.ua/forum/index.php?topic=15.0).

³⁷⁶ Синодальне управління Української Православної Церкви Київського Патріархату у справах молоді (usm.org.ua/gostova-kniga).

— С. Ч.], правда цього року без мене ;³⁷⁷; Катоки [католики. — С. Ч.] — пречудові люди. І деякі католики, яких я знаю, більш православні, ніж ті православні, що я їх знаю 😊³⁷⁸.

Одиниці комп'ютерного сленгу, якими користуються користувачі Інтернету, зафіксовано й на таких сторінках: *тоталітаризм тут взагалі ні при чому, а навіть навпаки, там де є тоталітарне правління, там менше фанатизму. ІМХО*³⁷⁹.

Використання одиниць, характерних для мови в Інтернеті (наприклад, вживання надмірної кількості розділових знаків), спостерігаємо в мовній практиці служителів культу: *Кожного разу знаходжу на сторінках порталу щось нове і дуже цікаве! Використовую деякий матеріал під час читання лекцій в Рівненському Православному Богословському Інституті! Думаю, що багато хто знаходить для себе щось нове і цікаве! Автору похвала!!!!!!*³⁸⁰.

Існування мови в іншомовному середовищі позначається на всіх лінгвальних рівнях, що призводить до існування такого явища в мові, як напівмовність³⁸¹. Не виняток — мова на сайтах культових організацій: *Наша каплиця у м. Кельн – Вайденпеш, Merheimerstr. 463, Köln. Зупинка : Molwitzstrasse (трамвай Nr. 12 та 15) в напрямку Chorweiler*³⁸².

Сакральний стиль української мови існує давно, проте дослідження його не здійснювалося через відомі екстралінвальні чинники. З часів Незалежності почалось активне вивчення цього стильового різновиду мови. Так склалося історично, що в Україні домінує православне християнство, частково — християнство греко-католицьке. Інші релігійні напрямки та течії поширені меншою мірою. Така ситуація характерна для реального життя, і реальне життя вірянин найчастіше пов'язує з цими релігійними течіями. У віртуальному ж просторі можливість репрезентації іншої церкви надзвичайно висока, навіть більше — деякі церкви викори-

³⁷⁷ [www.AXIOS-FORUM\(my-forum.org.ua/go/viewtopic.php?t=805&start=0\)](http://www.AXIOS-FORUM(my-forum.org.ua/go/viewtopic.php?t=805&start=0)).

³⁷⁸ Пепехестя (www.pramol.rel.org.ua/forum/viewthread.php?forum_id=23&thread_id=20&rowstart=20).

³⁷⁹ ІМХО — акронім (з англ. «ІМНО» — In My Humble Opinion — «на мою скромну думку») (uk.wikipedia.org/wiki/ІМНО). Форум української греко-католицької церкви (forum.ugcc.org.ua/viewtopic.php?t=1003).

³⁸⁰ Православний портал «Логос» (logos.at.ua/gb).

³⁸¹ Ажнюк Б. М. Мовна єдність нації: діаспора й Україна. — К., 1999. — С. 151.

³⁸² Українська православна церква КП у Німеччині (www.ukrainian-church.de/ukrainisch/wiesieunsfind-ukr.html).

стовують Інтернет як дієвий засіб впливу на потенційних вірян. У Мережі представлені електронні сторінки церков різних релігійних течій, де репрезентовано сакральний стиль української мови. На таких сторінках частіше послуговуються лексико-семантичними одиницями, звичними для молоді чи комп'ютерно грамотних користувачів: *Слава Богу! Тепер християни можуть співати рідні по духу пісні. 30 популярних християнських пісень на DVD диску у форматі караоке. Насолоджуйтесь та прославляйте Господа!*³⁸³.

Засоби впливу на людину значно ширші та більш демократичні як у екстралінгвальних ситуаціях, так і в мові. Зокрема, автори таких сторінок для створення жартівливого ефекту вживають емотикони, навіть використовують знижену лексику:

З собою в табір треба взяти:

- кружка, ложка, виделка, тарілка;
- «**мильно-рильні**» засоби (зубна паста та щітка, мило, рушник)...

Категорично заборонено брати у табір:

- цінні речі (а раптом згубиш);
- **особистого перукаря та манікюрний кабінет**³⁸⁴,

А між іншим, в Писанні говориться, що навіть біси - і ті вірують, але на відміну від людей, ще й тремтять... :D³⁸⁵.

Демократичні процеси дали змогу створити нові релігійні об'єднання на українському ґрунті. Мова електронних сторінок таких об'єднань, як, власне, і взагалі мова сайтів релігійних організацій, значною мірою відповідає нормам літературної мови. Невідповідність спостерігаємо у сфері сакральної термінології. Частина релігійних структур змінюють термінологічний апарат, акцентуючи увагу на диференціації з іншими релігійними структурами, а відтак диференціації з чинним правописом: *Ісус Христос навчав: щоб стати членом Його Царства або Церкви, необхідно **охриститися*** (див Івана 3:5). *Мінімальний вік для **хрищення** є вісім років*³⁸⁶; *У 2005 році пастиром стає Денис Кондюк(приїхавший з навчання у Бельгії). Служителів благословляють на **звершення** тайнств*

³⁸³ Офіційний сайт євангельської церкви «Голгофа» (golgotha.org.ua/)

³⁸⁴ Офіційний сайт євангельської церкви «Голгофа» (golgotha.org.ua/news/2008-07-29-93).

³⁸⁵ Публікації, творчість... Церква ЖИВЕ СЛОВО (livingword.at.ua/blog/1-0-3).

³⁸⁶ Церква Ісуса Христа Святих Останніх днів (ldschurch.com.ua/content/view/43/72).

і проповідування Слова, **баптиські** пастирі Микола Пономарьов і Самуїл Тейлор. Незабаром церква **звершує** перше водне **хрищення** новонавернених³⁸⁷. Наведені приклади засвідчують наявність помилок у текстах релігійного спрямування, що взагалі не характерно для таких типів текстів. Проте існують електронні сторінки, на яких представлені тексти некодифікованої мови, що, ймовірно, є засобом формування певного релігійного світогляду:

1967 рік 2 квітня 12 годин ночі, проходить наше число. Я починаю переходити описувати про загартування. Постараюсь до 50-річчя Жовтня молоді показати свою роботу, своє вчення, яку я одержав у цьому користь й іншому чоловікові що дасть це потім. За моїм викладом, за висновком Іванова, ми, усі люди, повинні за це діло взятись усіма спільними силами, і, може бути, не це розкриємо в природі, що нам знайшов Іванов³⁸⁸.

Церкви нехристиянського спрямування у своєму термінологічному апараті послуговуються номенами, що за лексико-семантичною функцією є екзотизмами і рівень використання яких у відповідних текстах дуже високий: *З тими ж людьми, які мали сильну довіру до своєї власної та до будда-природи інших, він [Будда. — С. Ч.] ділився безпосереднім баченням ума - Великою Печаткою (тиб. **Чагчен**, скт. **Махамудра**). Перший з цих рівнів називається «Малий Шлях», або **Тхеравада**, другий - «Великий Шлях», або **Махаяна**, і третій - «Діамантовий Шлях», або **Ваджраяна**³⁸⁹; Сахаджа Йога говорить, що шукач істини (**садхака**) має по народженню право добровільно одержати свою Самореалізацію (**Атма Сакшиат Кар**)³⁹⁰; Вдосконалення **Сіньсін** має багато аспектів, зокрема, відмову від негативної поведінки і різних пристрастей. Ключем до гартування є універсальні принципи Всесвіту – Істина, Доброта, Терпіння (**Чжень Шань Жень**)³⁹¹.*

Крім того, у релігійному контексті можуть використовуватися специфічні лінгвальні формули, характерні для певної релігії, а також контаміновані слова — із поєднанням літер різних алфавітів, для їх адекватного відтворення (згідно з канонами) у вимові: *Робота ДУМУ*

³⁸⁷ Євангельська Церква Святої Трійці. Про нашу церкву (mychurch.com.ua/about).

³⁸⁸ Книга царства Божого (users.iptelecom.net.ua/~osh/book_life_1.htm).

³⁸⁹ Буддизм діамантового шляху (www.buddhism.org.ua/fg/faq1.php#5).

³⁹⁰ Сахаджа Йога в Україні (www.sahajayoga.org.ua/what/index.html).

³⁹¹ Друзі Фалуньгун (fofg.org.ua/index.php?option=content&task=section&id=10&Itemid=74).

[Духовного управління мусульман України. — С. Ч.] в першу чергу спрямована на роз'яснення та поширення релігійних переконань Умми (послідовників) Пророка Мухаммада, **мир Йому** - переконань «**Ахлюс-сунна уаль-джама'а**», які були роз'яснені Імамами Абуль-Хасаном Аль-Аш'арій та Абу-Мансуром Аль-Матурідій, **нехай буде їм Милість від Аллаха**³⁹².

Контамінація відбувається не лише на рівні звуко-буквенної структури, але й текстів. Варто звернути увагу на білінгвальну природу проповіді, яка представлена на багатьох сайтах. Адже для певних віровчень важливо те, якою мовою подано, наприклад, цитати із богослужбових книг. Відповідно текст власне проповіді подано українською мовою, а текст із релігійних книг — мовою, якою опубліковані ці книги.

Екклесиаств 11:1 «Нет памяти о прежнем; да и о том, что будет, не останется памяти у тех, которые будут после».

Що буде з нами завтра, в майбутньому? Багато людей кажуть: я не знаю, що буде. Але я вам відкрию таємницю – я знаю, що буде завтра. Мало того, я знаю, що буде завтра з кожним. Я знаю, що буде відбуватись завтра з кожною людиною³⁹³.

Сакральний стиль зазнав помірних трансформацій у електронному вигляді. Мова проповідей, розміщена на сайтах, мало чим відрізняється від опублікованих проповідей у друкованих виданнях. Частково вона видозмінюється під впливом технічних факторів, зокрема, гіперпосилань як засобів реалізації гіпертексту. У дискусіях на релігійні теми помітні ознаки розмовного стилю, тут зафіксовано елементи розмовної мови, вживаються емотикони. Водночас показник розмовності за кількістю використовуваних засобів у такому тексті значно нижчий порівняно з іншими стильовими різновидами.

Велика кількість нових релігійних течій спричинилася до видозміни сакрального тексту. Тепер сакральний текст в мережі Інтернет характеризується великою кількістю іншомовних слів-варваризмів, екзотизмів (якщо це сайт культової організації нехристиянського спрямування), уживанням емоційно-експресивних одиниць гумористичного характеру, комп'ютерних термінів (якщо це сайт нових культових організацій — переважно протестантських релігій християнства); білінгвального тексту та ін. Проте, така особливість тексту в Інтернеті, ймовірно, не є

³⁹² Духовное управление мусульман Украины (www.islamyat.org).

³⁹³ Християнська церква «Спасіння» (ua.salvationchurch.com.ua/prop?id_prop=54).

визначальною саме для Мережі, оскільки та сама інформація може бути опублікована й у друкованому виданні.

Українська лінгвістична думка акцентує увагу на сакральному дискурсі як функціонально-стильовому різновиді, що обслуговує здебільшого християнську релігійну течію (переважно православ'я), однак під впливом часу поняття сакрального стилю змінюється, що показує дослідження української мови в Інтернеті. Адже тут представлені всі основні релігійні конфесії, відповідно мова дискурсу цих конфесій не завжди відповідає тим визначенням у сучасному українському мовознавстві ознакам сакрального стилю. Специфікою Інтернету зумовлене явище нейтралізації особливих ознак певної релігії, зокрема, православ'я, яке існує в реальному житті. У зв'язку з послугуванням Інтернетом представників різних соціально-культурних сфер в українську мову, зокрема в її сакральний стиль, активно входять стандарти інших конфесій, впливаючи на сакральний стиль зокрема і українську мову взагалі.

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ТА СЛОВОТВІРНІ ЗМІНИ І ПРОЦЕСИ КОДИФІКАЦІЇ

Лексика — одна із найдинамічніших систем мови, які найбільше зазнають зовнішнього впливу. Сучасні комунікативні умови сприяють поповненню лінгвального середовища неологізмами, а також новими значеннями лексем, що значно розширюють діапазон семантики. Показові процеси в мові Інтернету: саме цей «полігон випробувань мовних одиниць» найрухливіший і найчутливіший до будь-яких змін суспільного середовища. Як засвідчує мовна практика в Інтернеті, нове значення слова дає старт розвитку інших лексичних значень, розширенню й зміні семантики, виникненню нових слів. Для доведення цієї тези пропонуємо аналіз кількох груп слів, об'єднаних одним коренем або спільним значенням. Найсуттєвіших змін у Мережі зазнають лексичні значення слів, пов'язаних із комп'ютерними технологіями, тому зупинимося на чотирьох групах слів, об'єднаних спільним коренем *вантажити*, *ламати*, *качати*, *висіти*. Слова із цих груп репрезентативні щодо мови Інтернету, оскільки в них помітна чи не найвища динаміка зміни семантики, лексичного значення.

На основі аналізу контекстів, у яких використовується досліджуване слово, його частоти вживання встановлюється тенденція щодо його кодифікації. Якщо слово вживається у всіх інтернет-контекстах, ймовірність його стандартизації у сучасній українській літературній мові висока. Якщо ж слово вживається лише у певному контексті, реалізованому здебільшого через розмовну мову, то ймовірність стандартизації такого слова низька. Йдеться про слова, створені за моделлю української лінгвальної системи.

В аспекті реалізації літературної норми української мови в Інтернеті виокремлюємо три групи контекстів: 1 група — контекст нормативної літературної мови (літературний контекст); 2 група — контекст професійної мови з окремими вкрапленнями елементів із соціальних різновидів мови — сленгових одиниць, жаргонізмів, вульгаризмів; 3 група

— контекст ненормативної мови. Критерієм виділення названих контекстів є міра використання у них неологізмів або семантичних дериватів.

1. *Літературний контекст.* Літературна мова сайтів, на яких репрезентовано цей контекст, відповідає сучасним нормам, літературним стандартам.

- Офіційні видання (сайти державних структур, де текст, поданий на сторінках, зазнає літературного редагування):
сайт Міністерства закордонних справ України, інформація «До брифінгу в МЗС»

В готелі «Ялта» (м.Ялта) продовжує роботу штаб Прес-центру Саміту держав-учасниць СНД, завдання якого полягає у наданні інформаційного та організаційного сприяння роботі представників засобів масової інформації, які висвітлюватимуть перебіг Саміту, а також їх акредитації на заходи, що відбуватимуться в його рамках.

Окрім цього, до послуг представників мас-медіа на 16-ому поверсі готелю розташовано прес-центр, який обладнано комп'ютерами, міжнародним та місцевим телефонним і факсимільним зв'язком, копіювальними засобами. Є також можливість для роботи з портативними комп'ютерами у тому числі в мережі Інтернет³⁹⁴.

Для сайтів офіційних видань характерне використання загальноживаної лексики, суспільно-політичної термінології. Якщо й використовується термінологія, яка стосується комп'ютерної справи, то лише та, яка увійшла у загальномовний вжиток. Варто, однак, зауважити, що виокремлюються з цього переліку службові позначки на сайтах (як-от *меню* 'перелік команд', *завантажити* 'здійснити запуск програми'). Вони відомі кожному користувачеві комп'ютера (хоча не кожен комунікант української мови володіє ними). Така ознака характерна абсолютно для всіх сайтів.

Варто зазначити, що в контексті, поданому літературною мовою, можуть траплятися некодифіковані одиниці, однак, це буває дуже рідко і стосується таких норм, як написання великої літери, правопис слів іншомовного походження. Таку специфіку можна пояснити загальною тенденцією, яка реалізується в мові Інтернету, — поширенням некодифікованих одиниць у різних стилях сучасної української літературної мови, зокрема, і впливом розмовної мови на різні рівні комунікації в Інтернеті взагалі.

³⁹⁴ Міністерство закордонних справ (www.mfa.gov.ua/mfa/en/publication/content/3779.htm).

- Традиційні (неелектронні) засоби масової інформації, які мають електронні версії:
сайт газети «Дзеркало тижня», №29, 24-30.07.04; стаття «Відмирання слова», І. Дзюба

Антрополог Едвард Холл говорив, що «людина винайшла інструменти, які є продовженням майже всіх частин її тіла». Під цим кутом зору він оцінював технічні досягнення людства: транспортні мережі заступили ноги і спини; одяг і будинки — похідні від теплорегулювальних механізмів людського тіла; еволюція зброї починається від зубів та кулаків і закінчується атомною бомбою. Якщо так, то, мабуть, найінтенсивніше людство «продовжувало в простір» свої голосові зв'язки: абетка, письмо, книгодрукування, телефон, радіо, мегафон, комп'ютер, Інтернет... що далі? Однак це фантастичне розширення простору мови помножувало можливості не тільки Слова, а й, сказати б, Антислова. Відповідно до того, як усякий людський винахід є продовженням (вживаючи згадане означення Едварда Холла) не тільки добрих, а й лихих можливостей людини.

У системі мовлення зіпсувався гальмівний механізм, що — як і в усякій системі — відповідає за безпеку руху. В минулому людство, знаючи і про живлющу, і про руйнівну, вбивчу силу слова, виробляло своєрідний самоконтроль: слово було предметом моральної оцінки, яка розрізняла слова добрі й лихі — за їхнім можливим впливом на людську душу. Поступово ці моральні кордони розмивалися, а нині маємо справжній апофеоз т.зв. «ненормативної лексики»³⁹⁵;

сайт телеканалу «Новий канал», програма «Репортер», 09.09.03, Інформація «Індустрія звукозапису США оголосила війну піратам!»

Напередодні майже до усіх федеральних судів країни надійшли сотні позовів проти людей, які займаються нелегальним скачуванням та розповсюдженням пісень через Інтернет. На думку організаторів такої акції — судові позови — це єдиний крок, який зможе зупинити крадіжки записів. За останні 3 роки саме пірати стали причиною зменшення продажу компакт дисків у США на 31%.

Щоправда, спершу кити музіндустрії Америки вирішили зробити поблажку для крадіїв. Вони готові вибачити піратам, якщо ті пообіцяють надалі не займатися своїм злочинним ремеслом. Інакше на них чекають солідні штрафи³⁹⁶.

На сайтах неелектронних ЗМІ інформація подається літературною мовою. Проте тут є певні застереження. Наприклад, якщо сайт — дзеркало

³⁹⁵ Дзеркало тижня (www.dt.ua/3000/3680/47214).

³⁹⁶ Новий канал (novy.tv).

друкованого видання, то текстова частина, як правило, не викликає зауважень щодо дотримання норм. Якщо ж сайт — дзеркало аудіо- чи відео-ЗМІ, то літературна форма тексту може не завжди відповідати стандарту. Це зумовлено різними чинниками, характерними для мови публіцистики, зокрема технічними особливостями підготування матеріалу.

- Деякі офіційні сайти великих компаній та структур, одним із принципів маркетингової політики яких є використання літературної мови:

сайт Всеукраїнського акціонерного банку, інформація для фізичних осіб «Система інтернет-розрахунків»

ВАБАНК приймає платежі від населення за користування системою інтернет-розрахунків « PayCash »

14 серпня 2002 року Всеукраїнський Акціонерний Банк уклав договір з ТОВ «Пейкеш Україна», що дозволяє приймати платежі від населення за послуги на сайті www.paycash.kiev.ua та реалізовувати попередньо оплачені картки системи інтернет-розрахунків «PayCash».

За допомогою цієї системи можна оплачувати:

- комунальні послуги;
- мобільний зв'язок (SimSim, Ace&Base, UNI, Startime);
- кабельне та супутникове ТБ (НТБ+, Volia);
- товари та послуги в більш ніж 1000 магазинах, підключених до систем «PayCash», «Яндекс.Гроші», «Cyphermint», «PayCashEuro», «WebMoney», «e-port» та ін.³⁹⁷

Здебільшого такі сайти створені відповідно до норм сучасної української літературної мови з деякими вкрапленнями росіянізмів, слів, записаних у транслітерованій формі, та ін.

- Електронні засоби масової інформації, тобто ті, які існують тільки в електронних версіях (тексти написано на таких сайтах начебто літературною мовою, але розрахованою на спілкування з іншою аудиторією. Тут, наприклад, без застережень можуть вживати професійні терміни комп'ютерників, де неелектронні ЗМІ мали б пояснювати значення терміна чи оминати його):

сайт інформаційного агентства «Українські новини», прес-реліз «Все про перебіг Олімпіади на одному сайті - www.olympic.kyivstar.net»

³⁹⁷ VAB Банк (www.vab.ua/ukr).

«Київстар» створив унікальну можливість для всіх уболівальників та тих, хто працює зі спортивною інформацією, максимально оперативно дізнаватися про перебіг подій в Афінах на єдиному ресурсі - спеціально створеному сайті ексклюзивної інформації та оперативних новин про Олімпіаду'2004

На сайті будуть зібрані:

- останні новини Олімпіади, що оновлюються в оперативному режимі;
- яскраві «гарячі» фото від фотографів агентства «France Press», оновлювані щогодини;
- розклад змагань;
- коментарі та прогнози спортивних експертів;
- інтерв'ю із спортсменами-олімпійцями та їхніми тренерами;
- та багато-багато іншого

Всі охочі зможуть підписатись на розсилку новин, поспілкуватися з однодумцями або посперечатися з опонентами у форумах та взяти участь у вікторині з цінними призами від компанії-оператора. А абоненти «Київстар» на додаток матимуть змогу завантажувати на свої телефони найсвіжіші спортивні заставки та мелодії, спеціально розроблені за тематикою сайту, роблячи своє мобільне життя по-справжньому олімпійським. Звичайно, про те, чим живуть та як виступають на змаганнях наші олімпійці, можна дізнатися різними шляхами: прочитати у газеті, подивитися у випуску новин, запитати у знайомих... Але саме Інтернет є найоперативнішим та найзручнішим шляхом пошуку інформації. Сайт розпочне свою роботу в п'ятницю, 6 серпня, за сім днів до старту Олімпіади³⁹⁸.

Наведені тексти перебувають на межі між літературною мовою та близькою до літературної. Діяльність ЗМІ, яка спрямована на масового читача електронного засобу, передбачає орієнтування на загальномовні норми, чого й прагнуть дотримуватися представники таких засобів масової інформації.

2. *Контекст, близький до літературної мови.* Сюди зараховуємо контексти, створювані на основі літературної мови, але зі значним використанням професійної термінології. Взагалі, другу групу контекстів можна характеризувати як групу, де найактивніше використовуються терміни, професіоналізми, жаргонізми. Це — сайти спеціального призначення для вибіркового користувачів. А тому інформація на цих електронних сторінках, з одного боку, передбачає використання літературної мови як умову всеохопності аудиторії, а з іншого — є ознакою «кастовості», що засвідчує використання ненормативних одиниць. Такі контексти найчастіше трапляються:

³⁹⁸ Українські новини (www.ukranews.com).

- на сайтах найрізноманітнішого спрямування:
сайт «Червоний клан-реп в Україні», інформація про музичну групу «ТНМК»

Фоззі [Олександр Сидоренко, член групи «ТНМК». — С. Ч.] про те, як придумувались і записувалися пісні і скити з альбому «Неформат».

1. Весела пісенька

Ми сиділи якось із Сергієм Сивохою, обговорювали українську телевізійну дійсність. І він раптом розповів прикол, що зображений у цьому скиті. Я відразу йому сказав: «Батько, ти підігнав нам ідею інтро! «. Саме цікаве, що бонус-трек [додаткова пісня. — С. Ч.] в альбомі теж починається з пісні про «Сонечко». І це утворилося ненавмисно, саме собою.

2. По радію співали москалі

Ця пісня з'явилася років два тому. Зависали десь з Ігорем Пелехом і я в розмові згадав, що здорово було б зробити пісню, засновану на імпровізаційному «чосі». Ну і контрапунктом у ній було «По радію співали москалі «. Пелех, як відомий русофоб за цю ідею відразу схопився і по його реакції стало ясно, що потрібно зробити таку пісню. Потім вона обросла іншими ідеями, до того ж ми записували її останньою. У зв'язку з цим псувалися як хотіли. До моменту написання «москалів» уже не було ілюзій із приводу того, що наші пісні можуть бути форматні. Ми зрозуміли, що залежим від конкретних людей, у руках котрих долі вітчизняного радіо-ефіру³⁹⁹;

- на сайтах спеціального призначення (сюди ми зараховуємо сайти власне про комп'ютерну справу. Тут уживання слів-професіоналізмів — абсолютна норма, читати такі сайти має підготовлений фахівець, крім того, підтримка більшості таких сайтів не має належного літературного опрацювання тексту):
сайт «Наш Софт», інформація «Microsoft запатентувала технологію передачі інформації через шкіру», 28.06.04.

На цьому тижні відомий софтверний [той, що виробляє програми. — С. Ч.] гігант Microsoft запатентував один з найнесподіваніших патентів, який можна тільки представити - передача інформації через людську шкіру. Патент під номером 6,754,472 описує метод передачі енергії і інформації між пристроями ношеними на теле. Пристрої можуть бути найрізноманітнішими - наручний годинник, пейджери, КПК [кишеньковий персональний комп'ютер. — С. Ч.], мобільні телефони, різні гарнітури [обладнання. — С. Ч.], аудіо плеєри і так далі. До патенту додавався наступний малюнок пояснення: <малюнок> Схоже Microsoft планує робити гроші практично на всьому. Очікується, що у разі використання такого типу передачі енергії з'являться нові типи порта-

³⁹⁹ Червоний клан-реп в Україні (www.redclan.0catch.com).

тивних пристроїв, які харчуватимуться прямо від енергії людини. Майбутнє вже поряд⁴⁰⁰.

3. *Контекст некодифікованої мови.* Сюди належать контексти, створювані мовою, яку нерідко умовно можна назвати українською. У таких контекстах відсутня норма, тут часто українськомовні тексти записані латинськими літерами, крім того, використовуються емотикони, аббревіатури, знаки скорочення, зрозумілі тільки членам комунікації. Відповідно до назви такі контексти найчастіше трапляються на сайтах, де відбувається онлайн-спілкування, — форумах, чатах, гостьових:

із Форуму на «Українському сервері програм»

Цілком згоден з Ігорчиком. Я ж не розказую нікому які газети читати чи канали дивитись :) [сміх] але зато всі дружно кричать візьми таку-то програму і не парся або таку-то. Це певно не правильний підхід. От я тоже постійно користуюсь тільки стандартним експлорером [програмою, за допомогою якої здійснюється перегляд. — С. Ч.] - причина банальна, треба часто щось робити на багатьох інших компах (в мене на роботі їх тільки близько 50 і я там адмін [адміністратор. — С. Ч.] і просто всюди зручні проги не поставиш, зате експлорер є всюди, і мої потреби він цілком задовільняє.

2 Ігорчик [Для Ігорчика. — С. Ч.]

Мережа є?

запусти walign [додаткову програму WAlign, що збільшує швидкість завантаження іншої програми. — С. Ч.], якщо не запускався
чистити темпи [знищувати файли у директорії Temp. — С. Ч.]
дефрагментація диску.

Я таке вже колись на якомусь форумі бачив, може є специфічне вирішення цієї проблеми, треба спитати в гугля [зробити запит у пошуковій системі «Google»]. — С. Ч.]⁴⁰¹;

mda sej podil mene takoz trohy pidharyw [очевидно, має читатися як *піджарив* — тут 'активізував']....

a na rahunok mowu - to narod ja wwazaju sho treba pysaty odniyeju mowoju a ne odnu statiu po ros. a inshu po ukr. - ce tupo wyhliadaje....

zurnalchik meni spodobawsia - hot kilkist interview - jawno za welyka!!!
ja wwzazaju sho maje buty odne interview na odyin nomer. Klasno jakby pysaly rizni review z wecheruh (taki jak POJEZDOCHKA - prosto super text!!! BIG UP!!!) і pobilshe riznyh dyskusij i tem powiazanyh z dnb⁴⁰².

⁴⁰⁰ Наш Софт (nashy-soft.at.ua).

⁴⁰¹ Український сервер програм (programy.com.ua).

⁴⁰² Перший український журнал DNB Culture (www.dnb.in.ua/lofiversion/index.php?t189.html).

Використання нового слова в певній контекстів дає змогу простежити міру вживання його в літературну мову. Якщо слово трапляється у 1 групі контекстів, до того ж воно частотне, то це означає, що лексема або зайняла місце у словнику загальноновживаної лексики, або рухається в напрямку до словника загальноновживаних слів. Коли ж слово перебуває у 3 групі контекстів, то його, як правило, знає лише обмежена кількість мовців, або воно диференціюється мовцями як ненормативне і говорити про його використання у сучасній мовній практиці некоректно. Принагідно варто зазначити, що кожне нове слово чи слово з новим значенням із будь-якої групи контекстів може також зникнути взагалі, навіть незважаючи на те, що сьогодні ним послуговуються дуже активно. Найголовнішим критерієм щодо рекомендованого вживання слова є відповідність його словотвірній, лексичній та іншим системам української мови.

Група лексем *вантажити*

До цієї групи належить велика кількість лексем власнеукраїнського та іншомовного походження (див. табл.; на представленій таблиці лексеми, розміщені на фоні, утворені від слів неукраїнського походження).

Вантажити — ‘переміщувати дані з цифрового пристрою чи мережі’⁴⁰³:

*Підкажіть, будь-ласка, як вантажити файли?*⁴⁰⁴. Сучасна лексикографічна практика слово із таким значенням не фіксує, воно трапляється у словниках лише в традиційному значенні ‘наповнювати (віз, машину, вагон, судно і т. ін.) вантажем’⁴⁰⁵. Слово *вантажити* вживається в Мережі й у переносному (щодо визначеного) значенні. Більше того, відома сленгова форма *вантажити* ‘обтяжувати непотрібною інформацією, обдурювати’ безпосередньо пов’язана зі своїм полісемом, що пояснюється наявністю спільної семи ‘давати’, наприклад, *Річ у тім, що не «догнавши» специфіку аудиторії, вони взялися «вантажити» присутніх...*

⁴⁰³ У дефініції використано поняття «цифровий пристрій» на позначення усієї цифрової техніки (комп’ютер, мобільний телефон, цифровий фотоапарат тощо, пор. значення цього терміна з «Цифровое устройство. Информатика» // Энциклопедия «Кругосвет» (slovari.yandex.ru/dict/krugosvet/article/2/23/1011299.htm)).

⁴⁰⁴ forum.share.net.ua/index.php?s=c5fc069743935a664154f1c40e3f72c6&act=Print&client=printer&f=3&t=16. Тут і далі в розділі у посиланнях не подаємо назву електронного ресурсу через нерелевантність такої інформації.

⁴⁰⁵ Словник української мови: В 11 т. — К., 1970. — Т. I. — С. 289.

Група лексем *вантажити*

вантажити									
вантажити	перевантажити ¹	завантажити ¹	перезавантажити ¹	довантажити	довантажити	підвантажити	підзавантажити		
«вивантажити»	перевантажити ²	завантажити ²	перезавантажити ²						
вантажання									
вивантаження	перевантаження ¹	завантаження ¹	перезавантаження ¹	довантаження	довантаження	підвантаження	підзавантаження		
	перевантаження ²	завантаження ²	перезавантаження ²						
вивантажка									
завантажуваність	завантажуваний		підвантажуваний			завантажувальний			
завантажувач	завантажувач	перезавантажувач				завантажник			
вивантаження ¹	завантажений ¹	перезавантажений ¹				довантажений ¹			
вивантаження ²	завантажений ²	перезавантажений ²							
грузити									
вигрузити	пригрузити	перегрузити ¹	загрузити	перезагрузити ¹	догрузити	догрузити	підгрузити		
		перегрузити ²	перегрузити ²	перезагружити ²					
перегруження ¹	загруження		перезагруження ¹		догруження		підгруження		
перезагруження ²			перезагруження ²						
вигрузка	перезрузка	підрузка	загрузка	перезагрузка	дозагрузка	дозагрузка	підзагрузка		
	загручик				загручик				
	перезагружений ¹				підзагружений				
	перезагружений ²								
download									
loading									
даунлоад	даунлоадити	лоад	лоадити	релоад	релоад	релоадити	релоадити	релоадити	релоадити
	«reset»		reset		ресетити				

біографіями та програмами⁴⁰⁶. Частіше воно фіксується у лапках, хоча трапляється і без лапок: *Псевдо панк!шо хочуть слухати пузаті дядьки- ну, шота такое рамантічне, шоб до усех доходило і шоб не вантажити мізки*⁴⁰⁷. Тут і в усіх інших прикладах звертаємо увагу на використання лапок у лексичній одиниці. Це особливі випадки уживання слів, які своїм зовнішнім виглядом сигналізують про зміну значення лексеми, її метафоричність⁴⁰⁸. Комунікант, відчуваючи зміну значення давно відомого слова, маркує цю лексичну одиницю лапками, надаючи відповідно статусу слову зі зміненим лексичним значенням. Тому такі одиниці ми також беремо до уваги. Останні наведені приклади — із 3 групи контекстів. Слово з таким значенням найчастіше трапляється саме в названій групі, хоча фіксується і в 2 групі контекстів. І хоча воно лише опосередковано пов'язане із комп'ютерною тематикою, варто зазначити, що в Мережі воно трапляється часто, і навіть більше — вийшло за межі мови Інтернету і перейшло в усну розмовну мову як елемент молодіжного сленгу. Із коренем *-вантаж-* вживається також і інше слово — *навантажувати* — із тим самим значенням: *просто цього [моновіршів. — С. Ч.] в українській літературі не було і не буде, це просто, весело, стьобно і не навантажує*⁴⁰⁹. Така сленгова форма у Мережі трапляється нечасто. Місце, де можна її зустріти, — форум. Словоформу *навантажувати*, у якій реалізовувалося б значення, пов'язане із цифровими пристроями, не виявлено. Те саме стосується і лексеми із тим самим коренем — *«привантажений»*. Це слово зафіксоване зі значенням 'хороший, який доповнений чимось позитивним': *Що стосується «З Янголом на плечі» [музична композиція. — С. Ч.], то ця річ дуже суперowo «привантажена»*⁴¹⁰. Останнє слово трапилося лише один раз, на форумі. На відміну від попередніх сленгових форм це слово має позитивну конотацію. Щодо слів із коренем *-вантаж-*, значення яких не пов'язане з цифровою технікою, то важко поєднати їхнє походження саме із *ван-*

⁴⁰⁶ rionews.com.ua/archiv/50/pod.html.

⁴⁰⁷ rock.lviv.ua/rock/index.php?action=forum&act=read&post=732.

⁴⁰⁸ Чемеркін С. Г. Лапки у мережі Інтернет — метафора, і не тільки // Культура слова. — 2005. — Вип. 65. — С. 53-56.

⁴⁰⁹ samvydav.net/index.php?lang=u&page=forum&forum_id=62852.

⁴¹⁰ misto.ridne.net/thread-180.html.

тажити ‘переміщувати дані з цифрового пристрою чи мережі’. Доказом цього є те, що використовувані сленгові форми *навантажувати* і *привантажений* використовуються із префіксами відповідно *на-* (вказує на додатковість чогось) і *при-* (вказує на збільшення чогось)⁴¹¹, які у словах, значення яких пов’язане з цифровою технікою, не трапляються.

Вивантажити — «**вивантажити**» — ‘поступово перемістити дані з цифрового пристрою чи мережі’: *На диво, система, досить грамотно скопіювавши потрібні файли, вивантажила мої 2000-ті квартирки [операційну систему Windows 2000. — С. Ч.], спитала (!) на якому диску ви хотіли би її бачити, коректно відформатувала нерозбитий розділ і навіть створила на ньому файлову систему NTFS, на яку знову ж таки преспокійненько собі стала*⁴¹²; *Якщо Вам необхідні знімки в електронному вигляді, Ви зможете одержувати їх електронною поштою або «вивантажувати» знімки з нашого сайту в мережі Інтернет, отримавши електронний пароль доступу до сайту*⁴¹³. У сучасних словниках лексема з таким значенням не зафіксована (пор. значення ‘знімати, виносити вантаж, який перевозиться (підводною, машиною і т. ін.), виймати’⁴¹⁴). Вказана лексема в Мережі трапляється рідко. Варіант без лапок зафіксований у 2 і зрідка у 1 групі контекстів, а варіант із лапками трапився лише один раз у 1 групі контекстів. Оскільки зазначеним словом називається процес, протилежний *завантаженню* (пор.: *Це [що операційні системи Windows 98 SE і Windows 2000 підтримують нову модель драйверів] — спроба реалізувати повну підтримку Plug&Play і ACPI, тобто дати можливість завантажувати і вивантажувати драйвери «на ходу», без перезавантаження системи*⁴¹⁵), закономірно, що ця семантика передається префіксом, отже, дієслово з протилежним значенням відповідає системним відношенням і має тенденцію усталитися як відповідний термін.

Перевантажити¹ — ‘повторно перемістити дані з цифрового пристрою чи мережі’: *Якщо ви набрали їх [4 цифри. — С. Ч.] правильно, і при*

⁴¹¹ Полюга Л. М. Словник українських морфем. — Л., 2001. — С. 371, 373.

⁴¹² postup.brama.com/010830/131_9_1.html.

⁴¹³ photo.unian.net/ukr/client.html.

⁴¹⁴ Словник української мови: В 11 т. — К., 1970. — Т. I. — С. 360.

⁴¹⁵ computer.lviv.ua/articles/system/about_drivers.

цьому отримали повідомлення про те, що ви не правильно ввели код, спробуйте відключити проксі або **перевантажити** сторінку⁴¹⁶; Дистрибутив [форма поширення програмного забезпечення. — С. Ч.] антивіруса dr.web має найменший розмір серед провідних світових антивірусів - близько 13МБ, і всього 12-15МБ потрібен на диску після установки! dr.web працює, не **перевантажуючи** систему, що дозволяє йому упевнено захищати навіть малопотужні комп'ютери колишніх поколінь⁴¹⁷. Слово фіксується на різних сайтах, в тому числі й у контекстах 1 групи. Воно доволі частотне у Мережі, оскільки пошукові системи фіксують, крім того, і слово із прямим значенням 'навантажувати надмірно, більше, ніж треба'⁴¹⁸: *І, на жаль, вона торкнулась і нас — трафік, породжений вірусом, істотно **перевантажив** радіоканали зв'язку УАРНЕТу [українського сегменту Інтернету. — С. Ч.] і інтернет зник практично на дві доби...*⁴¹⁹. Часто в Інтернеті можна натрапити на випадки розширення значень, які мають спільну семантичну основу, однак належать до різних мовних систем: одне — власнеукраїнське, а друге — українізоване російське утворення. Це свідчить про активне використання останніх у Мережі, наприклад, коли комунікант використовує побудовану за такою моделлю форму для диференціації значення: *Деякі з цих функцій сильно **перевантажують** базу даних, тому, не **перезагружайте** сторінку після кожного редагування ;)*⁴²⁰.

Перевантажити² — 'повторно увімкнути цифровий пристрій': *У випадку, якщо оновлення, що закриває уразливість в DCOM RPC, не встановлене, черв'як ініціює процедуру його завантаження з сайту Microsoft, запускає на виконання і, після успішної установки, **перевантажує** комп'ютер*⁴²¹. Слово порівняно з іншими словоформами із цим значенням вживається нечасто. Нормативне словосполучення — *повторно вмикає* та *ін.*

Завантажити¹ — 'перемістити дані з цифрового пристрою чи мережі': *Ваш браузер запитає у Вас місце, куди б ви хотіли **завантажи-***

⁴¹⁶ www.kyivstar.net/ua/sms.

⁴¹⁷ korfo.org/gops_load/3-1-0-378&usg=alkjrhhhjyxhaqedfeg43lvnqs8lsayong.

⁴¹⁸ Словник української мови: В 11 т. — К., 1975. — Т. VI. — С. 135.

⁴¹⁹ zhovkva.lviv.ua/forum/read.php?f=3&i=92&t=92.

⁴²⁰ docs.linux.org.ua/mw/index.php/MediaWiki:Maintenancepagetext.

⁴²¹ ua.for-ua.com/it/2003/08/20/083052.html.

*ти програму на Вашому комп'ютері*⁴²²; Одна із причин це те що я плачу за інтернет помегабайтно, тому кожен раз **завантажувати** новини мені ой як не хочеться⁴²³; На сайті розмір файлу - 1.37. **Завантажуючи** через ФТП отримую близько 840⁴²⁴. Сучасна лексикографічна практика нерідко послуговується цим словом. Проте значення цього слова зазнає істотних трансформацій: пор. у російській лексикографії: «у *інформатиці* ‘переслати дані в основну пам’ять комп’ютера з метою безпосереднього використання’»⁴²⁵ і «*інформ.* ‘скопіювати дані із зовнішнього запам’ятовувального пристрою комп’ютера в оперативну пам’ять’»⁴²⁶. В українській лексикографічній практиці теж використовується ця лексема. Значне поширення цього слова в Інтернеті (воно трапляється у всіх різновидах контекстів), а також велика кількість значень, які обслуговує вказана словоформа, дають підстави говорити про його багатозначність. Така полісемія, ймовірно, зумовлена впливом англійської мови. Це спричинило виникнення великої кількості слів із дериваційними формами, які, проте, мають те саме значення. Англійське *load* ‘1) вантаж, 2) вага’, а також конверсійна форма із значенням ‘1) вантажити, 2) навантажувати (роботою)’ зумовили появу нових значень у відомих словах. У префіксі *за-* у слові з цим значенням нівелюється дериваційне значення кількості, яке є у *завантажувати* ‘наповнювати що-небудь вантажем’⁴²⁷. На перший погляд, простежується семантична подібність у значеннях досліджуваного слова і цієї самої лексеми, яка існує в мові, — ‘забезпечувати роботою в належному обсязі’⁴²⁸. Однак це не так, оскільки у досліджуваному слові є сема ‘приєднання’, чого у попередній лексемі не зафіксовано. Префікс *за-* в контексті слова має значення завершеності дії, що характерно для процесу переміщення даних із цифрового пристрою чи мережі. Тому саме цей префікс, на

⁴²² www.idc.com.ua/discover/01_28t_u.htm.

⁴²³ misto.ridne.net/thread-309.html.

⁴²⁴ media.kievnet.ua/video/index.php?cat=view&id=913.

⁴²⁵ Толковый словарь русского языка конца XX в. Языковые изменения. — СПб., 2000. — С. 234.

⁴²⁶ Современный толковый словарь русского языка / Гл. ред. С. А. Кузнецов. — СПб., 2006. — С. 198.

⁴²⁷ Новий тлумачний словник української мови: В 4 т. — К., 1998. — Т. 2. — С. 45.

⁴²⁸ Новий тлумачний словник української мови: В 4 т. — К., 1998. — Т. 2. — С. 45.

нашу думку, найвиразніший щодо реалізації вказаного значення. А зважаючи на його частотність і відповідність словотвірним нормам сучасної української літературної мови, вважаємо його цілком придатним до використання у загальномовній практиці.

Спостерігаємо семантичну деривацію цього слова, його переносне вживання. Наприклад, у контексті *Анонімний гаманець можна багаторазово завантажувати готівкою через каси банків-учасників*⁴²⁹ виявляється сема ‘поповнювати’, що видозмінює значення досліджуваного слова.

Переносне значення слова простежуємо у контексті, слово у лапках сигналізує про видозміну значення (принагідно варто вказати, що слово *завантажувати* зі значенням ‘переміщувати дані з цифрового пристрою чи мережі’ у лапках не зафіксоване): *Так от кожен програмує себе. Хтось прагне заробити гроші на квартиру і «завантажує» програму лізе зі шкіри поки не купить*⁴³⁰. Словоформи з коренем *-вантаж-* часто мають сленгове маркування: *завантажувати, навантажувати, вантажити* у значенні ‘обтяжувати непотрібною інформацією, обдурювати’: *але не будемо завантажувати форум аналізом мого психоневрологічного стану*⁴³¹.

Завантажити² — ‘увімкнути цифровий пристрій шляхом запуску програм’: *Пам’ять від IBM і Infineon Technologies дозволить вмиць завантажувати комп’ютери*⁴³². Така словоформа існує паралельно з іншою — *вмикати*. *Завантажувати*² виникло, очевидно, як розвиток одного зі значень англійського *load*. Однак, беручи до уваги те, що хоча й помітна семантична близькість слів *завантажувати*¹ і *завантажувати*², використання останнього все ж недоцільне у загальномовному контексті.

Перезавантажити¹ — ‘повторно перемістити дані з цифрового пристрою чи мережі’: *Після закачування додаткових вірусних баз перезавантажувати систему не потрібно — достатньо перезавантажити відповідні модулі програми (сканер, монітор тощо)*⁴³³; *При цьому*

⁴²⁹ www.kontrakty.com.ua/ukr/gc/nomer/2001/24/14.html.

⁴³⁰ www.te-ga.com/forum/posting.php?mode=quote&p=4884&sid=684a2a4158970d598cf8cflfl22cbd8e.

⁴³¹ www.samvydav.net/index.php?lang=u&material_id=20477&theme_id=0&page=material.

⁴³² ua.for-ua.com/it/2003/06/12/131416.html.

⁴³³ unasoft.com.ua/ukr/update.html.

Ви можете відкривати багато вкладок і спокійно переходити між ними, не **перезавантажуючи** щоразу потрібну сторінку⁴³⁴. Слово в такому значенні трапляється доволі часто, в основному в 2, 3 групах. Вихідна форма слова, що покладена в основу словотворення, дає підстави правильно витлумачити значення цього новотвору і вживати його. Однак цей неологізм трапляється у 1 групі контекстів дуже рідко. У певних контекстах це слово набуває іншого значення. Так, відзначено факти метонімічного вживання: *Пересвідчившись (2 рази), що все ОК, перезавантажуйся в режимі командного рядка*⁴³⁵ (2 група контекстів); персоніфікація: *Якщо немає сил займатись чимось продуктивним, я перезавантажуюсь перед ящиком [телевізором. — С. Ч.]*⁴³⁶ (1 група контекстів).

Перезавантажити² — ‘повторно увімкнути цифровий пристрій’: *Ви можете: Управляти Winamp 5.x, міняти шпалери, управляти CD-ROM, відкривати web сторінки (URL), відкривати файли/папки, очищати корзину, вимикати і перезавантажувати комп’ютер, запускати заставку, згортати вікна*⁴³⁷; *Завдяки функції Multi-sport™, Ви можете переходити від одного виду спорту до іншого, не перезавантажуючи пристрій*⁴³⁸. Ця лексема трапляється рідко, однак вона виявлена у всіх групах контекстів. Крім того, словоформу *перезавантажувати* зафіксовано на сайтах кількох бібліотек, де текст подано літературною мовою.

Довантажити — ‘закінчити переміщувати дані з цифрового пристрою чи мережі; вантажити додатково до завантаженого раніше’: *шось важко довантажити* [музичний альбом «Богуслав». — С. Ч.]!⁴³⁹; *тепер це* [розподіл ядра, даних і бібліотек. — С. Ч.] *можна зробити повноцінно. з’являється можливість створити розумний ролик, що буде на основі xml* [один із стандартів розмітки даних. — С. Ч.] *створювати сцену, довантажуючи тільки необхідні елементи*⁴⁴⁰. Семи ‘закінчити’ та ‘додатково’ об’єднують це слово разом із загаль-

⁴³⁴ topsoft.com.ua/osc/product_info.php?products_id=60&osCsid=1caf499b3eff2fd4f926f7289eb32084.

⁴³⁵ ukrfaq.narod.ru/software/os/windows/winkill.htm.

⁴³⁶ kasha.com.ua/?cat=1&offset=3.

⁴³⁷ www.myukr.net/print.php?id=1084024060&archive=1086039351.

⁴³⁸ svemtek.com.ua/sportyvnyj-gps-navigator-garmin-forerunner-305.html.

⁴³⁹ vesna.org.ua/txt/kovalovd/sag/node116.html.

⁴⁴⁰ www.sharedfonts.com/ua/help.html.

номовною лексемою зі значеннями ‘закінчувати вантажити, вантажити до кінця; вантажити додатково до навантаженого раніше’⁴⁴¹.

Зазначена словоформа трапляється рідко, здебільшого на форумах.

Дозавантажити — ‘закінчити переміщувати дані з цифрового пристрою чи мережі; вантажити додатково до завантаженого раніше’: *Використання AJAX дає можливість динамічної зміни вмісту веб-сторінки: сторінка сама довантажуватиме потрібні користувачеві дані, при цьому повністю не перезавантажуючи сторінку, а дозавантажувати лише ті дані, що змінилися*⁴⁴². Виявлено у 1 групі контекстів; трапляється нечасто.

Підвантажити — ‘перемістити дані з цифрового пристрою чи мережі’: *Протягом останніх декількох тижнів адміністратори проекту активно працювали з виконавцями, переконуючи їх реєструватися на сайті і підвантажити на нього пару-трійку своїх композицій*⁴⁴³. Слово трапляється рідко. Префікс *під-* не виконує відповідної дериваційної функції, а тому в таких контекстах варто вживати *завантажити*.

Підзавантажити — ‘перемістити дані з цифрового пристрою чи мережі’: *Кожний з таких РЗП [регістрів загального призначення. — С. Ч.] за функціональністю був ідентичний акумулятору перших машин, і це істотно полегшувало процес програмування й прискорювало швидкодію, адже тепер не потрібно було зберігати проміжні результати в повільній пам’яті й увесь час підзавантажувати звідти потрібні змінні. Їх можна було розміщати в регістрах*⁴⁴⁴. Словотвірні компоненти цієї лексичної одиниці не розкривають вкладене у них дериваційне значення (пор. *під-* — незавершеність дії⁴⁴⁵), відповідно така форма лежить поза кодифікованою системою.

Вантаження — ‘дія за знач. *вантажити*’: *Якщо ви вказали кілька ядер, і натиснете Shift при вантаженні, завантажник дасть вибрати,*

⁴⁴¹ Словник української мови: В 11 т. — К., 1971. — Т. II. — С. 329.

⁴⁴² kaf-rk.tstu.edu.ua/pages/page_rewta/stud_nauka.php.

⁴⁴³ www.myukr.net/print.php?id=1083429921&archive=1086039351.

⁴⁴⁴ uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B0_%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%B4.

⁴⁴⁵ *Полога Л. М.* Словник українських морфем. — Л., 2001. — С. 372.

яку систему вантажити⁴⁴⁶. Подана словоформа має інше значення поряд із загальноновживаною лексемою *вантажнення*⁴⁴⁷. Слово характерне для 2 групи контекстів, трапляється рідко.

Вивантаження — ‘дія за знач. *вивантажити*’: *Якщо ви встановили конфігурацію і описали структуру підприємства (див. пораду для початківців) — вбудуйте у свою конфігурацію механізм вивантаження даних*⁴⁴⁸. Сучасні термінологічні словники фіксують цю лексему із значенням ‘у багатозадачних системах — переміщення задачі з оперативної пам’яті на диск з метою звільнення місця в оперативній пам’яті для виконання задач із вищим пріоритетом’⁴⁴⁹. Вказане слово трапляється нечасто (з тієї самої причини, що й використання загальнономовного *вивантаження* ‘дія за значенням *вивантажити*’ (‘знімати, виносити вантаж, який перевозиться (підводою, машиною і т. ін.); виймати’)⁴⁵⁰ — низьку продуктивність щодо частотності цих афіксів⁴⁵¹, проте воно виявлено у 1 групі контекстів, що є свідченням сприймання цієї лексичної одиниці літературною мовною практикою.

Перевантаження¹ — ‘дія за знач. *перевантажити*’: *повністю аналогічна функції T add (T a, T b), яка, можливо, і більш звична для сприйняття, проте спосіб перевантаження оператора має певну вигоду*⁴⁵². Значення слова визначено із широкого контексту. Слово трапляється дуже рідко. Його виникнення пов’язуємо із англійським терміном *reload* ‘перевантажувати, навантажувати знову’. Треба зазначити, що у сфері інформаційних технологій на основі загальновідомого слова виник новий термін: «*перевантаження локальної обчислювальної мережі* — ‘стан ЛОМ, у якому внаслідок надмірного навантаження погіршуються її експлуатаційні характеристик’»⁴⁵³ або «ситуація

⁴⁴⁶ docs.linux.org.ua/mw/index.php/Lilo.8.

⁴⁴⁷ Словник української мови: В 11 т. — К., 1970. — Т. I. — С. 289.

⁴⁴⁸ www.dtki.com.ua/automation/ukr/avtomat/2003/20/20avto1.html.

⁴⁴⁹ Дербенцев В. Д., Семьонов Д. Є., Шарапов О. Д. Словник термінів інформаційних систем і технологій. — К., 2008. — С. 30.

⁴⁵⁰ Словник української мови: В 11 т. — К., 1970. — Т. I. — С. 360.

⁴⁵¹ Сидоренко Л. М. Суфіксальні деривати в професійній термінології (нормативний аспект): Автореф. дис. ... канд. філол. наук. — К., 2004. — С. 16.

⁴⁵² ziet.zhitomir.ua:8890/Vojtenko/amop/THEORY/PART2/PART0208.htm.

⁴⁵³ Дербенцев В. Д., Семьонов Д. Є., Шарапов О. Д. Словник термінів інформаційних систем і технологій. — К., 2008. — С. 137.

в мережі, коли через дуже інтенсивний графік повідомлення виявляються заблокованими упродовж тривалого часу, що викликає продуктивність мережі»⁴⁵⁴. Тобто в основі цих значень є сема ‘надмірне навантаження’.

Перевантаження² — ‘дія за знач. *перевантажити*²’: *Lan Shut Down* — програма призначена для вимикання або **перевантаження** комп’ютера під керуванням Windows 2000/XP/2003 по мережі⁴⁵⁵. Трапляється у різних групах контекстів, проте нечасто.

Завантаження¹ — ‘дія за знач. *завантажити*¹’: *Як відмінити автоматичне завантаження зображень в Internet Explorer 5 та Netscape Communicator 4.x* [програми роботи з Інтернетом. — С. Ч.]⁴⁵⁶. Лексему фіксує сучасна лексикографічна практика, причому її значення подано залежно від типу словника, часу його появи друком чи у Мережі. Пор., наприклад, слово із цим значенням, представлене у лексикографічних працях російської мови: «*інформ.* ‘пересилання даних із зовнішньої пам’яті в оперативну пам’ять комп’ютера для використання їх у операціях процесора’»⁴⁵⁷ і «‘передавання програм чи даних з комп’ютера на під’єднаний до нього пристрій, здебільшого із сервера на персональний комп’ютер’»⁴⁵⁸ або «‘зчитування даних із одного запам’ятовувального пристрою в інший, який здебільшого має більшу оперативність’. Найчастіше цей термін позначає копіювання програм і даних із зовнішнього запам’ятовувального пристрою в оперативну пам’ять»⁴⁵⁹ чи «‘процес підготування програми до роботи, який полягає в пересиланні програми із зовнішньої пам’яті в оперативну’. Взагалі завантаження передбачає долучання до роботи додаткових файлів»⁴⁶⁰. Проте існують визначення більш загальні, як-от: «‘процес уміщення програми в пам’ять комп’ютера’»⁴⁶¹ або «‘переміщення даних із сайту

⁴⁵⁴ Глоссарий компьютерных терминов (psbatishev.narod.ru/glos/02048.htm).

⁴⁵⁵ informatik.at.ua/news/2008-10-01-16.

⁴⁵⁶ blues.franko.lviv.ua/current/howto/nopict.htm.

⁴⁵⁷ Толково-энциклопедический словарь. — СПб., 2006. — С. 615.

⁴⁵⁸ Словарь компьютерных терминов wordzone.ru (www.wordzone.ru/glossary/3919.html).

⁴⁵⁹ Словарь компьютерных терминов. WEB версия (slovar.boom.ru/Head.html).

⁴⁶⁰ F! Словарь (www.finam.ru/dictionary/wordf0129A00012/default.asp?n=1).

⁴⁶¹ Глоссарий компьютерных и технических терминов (www.whatis.ru/glos/r08.shtml).

на комп'ютер'»⁴⁶². Інакше кажучи, помітна неусталеність щодо визначення лексичного значення слова, що свідчить про динамічні процеси, які відбуваються при входженні цієї одиниці у загальномовний словник. Лексикографічна практика української мови теж фіксує цю одиницю (пор., наприклад, значення терміна: *завантаження* (*дозавантаження*) картки — 'внесення інформації на платіжну картку про наявність коштів'⁴⁶³ або кілька значень із сфери інформаційних технологій: «1) 'сервіс мережі Інтернет, що забезпечує копіювання файла з віддаленого комп'ютера (інтернет-сайта, хост-системи) на комп'ютер користувача'; 2) 'перенесення в оперативну пам'ять необхідної інформації з жорсткого або гнучкого дисків'; *завантаження даних* — пересилання даних у запам'ятовувальний пристрій чи в робочий регістр'; *завантаження початкове* — початковий етап завантаження операційної системи, після якого процес завантаження триває під власним керуванням операційної системи'»⁴⁶⁴; «*спец.* 'переміщення даних з одного запам'ятовуючого пристрою комп'ютера в інший, який зазвичай має вищу оперативність'»⁴⁶⁵; «*спец.* Пересилання даних з носія даних в оперативну пам'ять або з оперативної пам'яті у регістр». ** Завантаження системи — запис модулів системи із зовнішньої пам'яті в оперативну пам'ять»⁴⁶⁶. Посилань у Інтернеті на вказане слово дуже багато, причому в усіх групах контекстів. Значно рідше трапляється слово *завантажування* — утворення від дієслова недоконаного виду: *Для завантажування натисніть на потрібний формат: gif bmp eps wmf ai* [формати різних типів файлів. — С. Ч.]⁴⁶⁷. Незважаючи на відмінність у словотвірній будові, ці слова у Мережі здебільшого є взаємозамінними. Видозміна у значенні, яка все ж може реалізуватися за допомогою форманта *-ува-*, може використовуватися у всіх контекстах.

⁴⁶² Компьютерный и Интернет глоссарий (computer.damotvet.ru/other/122366.htm).

⁴⁶³ Словник термінів і понять, що вживаються у чинних нормативно-правових актах України. — К., 1999. — С. 130.

⁴⁶⁴ *Дербенцев В. Д., Семьонов Д. Є., Шарапов О. Д.* Словник термінів інформаційних систем і технологій. — К., 2008. — С. 57.

⁴⁶⁵ Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. В. Т. Бусел. — К.-Ірпінь, 2001. — С. 284.

⁴⁶⁶ Великий тлумачний словник сучасної української мови (www.slovnkyk.net/?swrd=ЗАВАНТАЖЕННЯ).

⁴⁶⁷ www.ukrlc.org/rizne/ulcheraldics.

Завантаження² — ‘дія за знач. *завантажити*’²: *Висне комп’ютер при завантаженні*⁴⁶⁸. Слово зафіксоване у всіх групах контекстів, частотновживане.

Перезавантаження¹ — ‘дія за знач. *перезавантажити*’¹: *Якщо драйвер usb сканеру вже завантажено, це буде ефективно тільки після перезавантаження*⁴⁶⁹. Лексикографічні кадастри ідентифікують це слово як термін інформатики і дають визначення: ‘повторне завантаження операційної системи без вимикання живлення (здебільшого — при зупинці комп’ютера, коли інші засоби відновлення нормального функціонування не дають результатів) або завантаження іншої операційної системи’⁴⁷⁰ (принагідно зазначимо, що деякі лексикографічні праці (як у прикладі вище) не розмежовують значення слова щодо перезавантаження системи і перезавантаження комп’ютера, ймовірно, трактуючи останній факт як те саме перезавантаження системи, що лише спричинило наслідок механічної дії. Слово у Мережі трапляється часто. Це пов’язано, зокрема, і з тим, що воно стало активно використовуватися у різних групах контекстів завдяки фільму «Матриця 2: Перезавантаження». І якщо реалія, яка номінується словом *перезавантаження*, продуктивна у Інтернеті, то реалія, пов’язана із цим словом щодо назви фільму, значно частотніша. Слово *перезавантаження* щодо фільму спричинило специфічний метафоричний бум в Мережі. Воно набуло переносного значення ‘процес повторної зміни явища’, поширилося як назви заголовків: *Перезавантаження. Проект-4105 остаточно почив у Бозі, але ВР збирається розглядати інший проект ще цієї сесії*⁴⁷¹; *Парламентська матриця: від революції — до перезавантаження*⁴⁷².

Перезавантаження² — ‘дія за знач. *перезавантажити*’²: Для *перезавантаження* персонального комп’ютера необхідно натиснути кнопку «Пуск» і вибрати команду «Завершение работы»⁴⁷³. У електронних

⁴⁶⁸ misto.ridne.net/thread-5866.html.

⁴⁶⁹ bohmnarod.ru/linux/hp2200c.

⁴⁷⁰ Див. російські лексикографічні праці, зокрема, Толковий словарь русского языка конца XX в. Языковые изменения. — СПб., 2000. — С. 460.

⁴⁷¹ www.reforma.org.ua/polemic/40b706fc687fe/view_print.

⁴⁷² www.myukr.net/print.php?id=1083429921&archive=1086039351.

⁴⁷³ www.court.gov.ua/law/page/view.php?id=157.

лексикографічних працях цей термін здебільшого визначають як ‘перезапуск комп’ютера’ або ‘процес перезавантаження комп’ютера і повторного завантаження операційної системи’⁴⁷⁴.

Слово трапляється у Мережі часто, використовується у всіх типах контекстів і у всіх сферах функціонування соціуму. Наведений приклад — із наказу Державної судової адміністрації України «Про затвердження Інструкції щодо користування персональним комп’ютером». Неважко помітити, що у тексті наказу використано лексичні одиниці російської мови як результат екстралінгвального впливу — відповідно до програмного забезпечення, яке використовується у російськомовній оболонці.

Як помітно з наведеного прикладу (і взагалі усіх прикладів, поданих у цьому розділі), зі зміною значення слова набувають продуктивності інші афікси. Так, зокрема, щодо цифрової техніки не фіксуються слова із коренем *-вантаж-* і афіксами *по-* та *на-*, як-от: *повантажити*, *навантажити*, якими послуговуються у загальномовній практиці.

Довантаження — ‘дія за знач. *довантажити*’: *ReGet Deluxe* [програма завантаження. — *С. Ч.*] *завантажує (з можливістю довантаження після обриву) файли як з файлових (FTP), так і з веб (HTTP) серверів*⁴⁷⁵. Слово трапляється рідко, до того ж лише у 3 групі контекстів.

Дозавантаження — ‘дія за знач. *дозавантажити*’: [Програма] *Підтримує український інтерфейс без дозавантаження*⁴⁷⁶. Слово трапляється лише у 2 групі контекстів, рідковживане.

Підвантаження — ‘дія за знач. *підвантажити*’: *По замовчуванню W2k створює файл підвантаження розміром в півтора рази більшим, ніж об’єм оперативної пам’яті*⁴⁷⁷. У Мережі зафіксовано небагато випадків уживання цього слова. Беручи до уваги основне слово *підвантажувати* в групі лексем, у якому префікс *під-* не виконує відповідної дериваційної функції (див. *підвантажити*), не варто кодифікувати його в сучасній літературній мові.

⁴⁷⁴ Пор. те саме у російській лексикографічній практиці: Технические термины (гlossарий) ноутбуков, сотовой связи, миникомпьютеров, цифровой фототехники (www.microbit.ru/support/terms); Глоссарий компьютерных терминов (psbatishev.narod.ru/glos/01830.htm).

⁴⁷⁵ ukrface.kiev.ua/link_r.html.

⁴⁷⁶ ukrface.kiev.ua/link_i.html.

⁴⁷⁷ vint.com.ua/win2000_u.html.

Підзавантаження — ‘дія за знач. *підзавантажити*’: Чат створю [створює. — С. Ч.] велике навантаження на сервер постійними **підзавантаженнями** повідомлень⁴⁷⁸. Лексема зафіксована лише один раз, місце фіксації — форум (див. *підзавантажити*).

Вивантажка — ‘дія за знач. *вивантажити*; *вивантажування*’: Хлопці! А ви можете зробити свій on-line так, щоб нова **вивантажка** починалась пізніше, аніж завершується попередня??⁴⁷⁹ Слововживання не відповідає стилістично нейтральній літературній нормі, зафіксовано поодинокі випадки його використання, лексема має виразні ознаки розмовності.

Завантажуваний — у знач. прикм. ‘який завантажують’: Цей **завантажуваний** компонент є заміною файлу Office 2003 setup.exe для адміністраторів, яким потрібно розгортати Office 2003 в режимі локального джерела установки⁴⁸⁰. Лексема зафіксована у 2 групі контекстів; трапляється нечасто.

Підвантажуваний — у знач. прикм. ‘який підвантажують’: Тепер детальніше: WinSock бібліотека являє собою **динамічно-підвантажувану** бібліотеку Winsock.dll, яка надає функції для прийому/відправки даних по мережі як локальний так і Інтернет⁴⁸¹. Зафіксоване рідко (2 група контекстів). Префікс *під-* не виконує відповідну дериваційну функцію (пор. *підвантажити*) у цьому слові, відповідно воно перебуває за межами літературного стандарту.

Завантажувальний — ‘призначений для завантажування’: [Програма. — С. Ч.] Створює й перетворює **завантажувальні** модулі (*.iso, *.bin, *.tao [позначення різновидів файлів: зірочкою позначається місце, де має бути назва файла, літери після крапки — його тип. — С. Ч.])⁴⁸². Слово зафіксоване у 2 групі контекстів. За словотвірною моделлю відповідає системі літературної мови, і хоч частотність уживання такого слова в Інтернеті, зокрема у спеціальних текстах, пов’язаних із комп’ютерною справою, невисока, проте воно має тенденцію поповнити термінологічний словник.

⁴⁷⁸ www.volodymyr.com.ua/forum/index.php?act=Print&client=printer&f=17&t=48.

⁴⁷⁹ www.fcdnipro.dp.ua/forum/read.php?f=5&t=106&a=1.

⁴⁸⁰ programy.com.ua/news/index.php?newsdate=2004-05-17%2021:30:21.

⁴⁸¹ vint.com.ua/udpmes_u.html.

⁴⁸² ukrface.kiev.ua/link_i.html.

Завантажуваність — ‘дія за знач. *завантажувати*¹’: *Колеги, Поки що ми перевіряємо завантажуваність сторінки. Найближчим часом вкажемо куди рухатись далі*⁴⁸³. Слово зафіксоване лише два рази (2 і 3 групи контекстів). Відповідаючи словотвірній структурі, у якій є одиниці на позначення абстрактності, ймовірно, ця лексична одиниця може бути термінологізована. Проте низька частотність і обмеження щодо використання у різних типах дискурсу сьогоденні нівелюють цю можливість.

Завантажувач — ‘програма, яка здійснює завантаження’: **ЗАВАНТАЖУВАЧ** [ЗАГРУЗЧИК] [ужито для пояснення російський варіант. — С. Ч.] - *обслуго-вуюча програма, яка виконує функції завантаження програми в оперативну пам'ять комп'ютера і приводить її в стан готовності до виконання на заключному етапі процесу компіляції її асемблювання*⁴⁸⁴. Це слово зафіксоване у термінологічних словниках зі значенням ‘програма, що розміщає готову до виконання робочу програму безпосередньо в ОЗУ [помилково, треба ОЗП — оперативний записувальний пристрій. — С. Ч.] ЕОМ користувача’⁴⁸⁵. Лексикографічна практика фіксує полісемію цього слова: пор. значення відповідних російських слів — ‘програмний модуль, який виконує завантаження’ і ‘програмний модуль, який здійснює обробку і виконує завантаження об'єктних модулів програми в оперативну пам'ять комп'ютера і редагування зв'язків між ними’⁴⁸⁶ або «‘програма, яка керує завантаженням’»⁴⁸⁷. Тобто цей неологізм належить виключно до категорії неістоти, на противагу такому самому слову з іншим значенням, яке вже давно зафіксоване словниками: *завантажувач* — ‘робітник, що завантажує домну, піч і т. ін.’⁴⁸⁸. Слово вживається нечасто, однак трапляється в усіх типах контекстів.

Перезавантажувач — ‘програма, яка здійснює перезавантаження’¹: *При рішенні описаних задач мова [мову. — С. Ч.] С можна використо-*

⁴⁸³ list.iatp.org.ua/pipermail/vc-ukraine-staff/2004-May/000451.html.

⁴⁸⁴ enbv.narod.ru/text/Econom/encyclo/str/E-268.html.

⁴⁸⁵ Дербенцев В. Д., Семьонов Д. Є., Шарапов О. Д. Словник термінів інформаційних систем і технологій. — К., 2008. — С. 57.

⁴⁸⁶ Толково-энциклопедический словарь. — СПб., 2006. — С. 615.

⁴⁸⁷ Словарь компьютерных терминов. WEB версия (slovar.boom.ru/Head.html).

⁴⁸⁸ Словник української мови: В 11 т. — К., 1972. — Т. III. — С. 38.

увати для створення таких програм: ... 3. **перезавантажувача** з існуючих БД [баз даних. — С. Ч.] в інформаційне сховище⁴⁸⁹. Слово трапилося лише один раз.

Завантажник — ‘програма, яка здійснює завантаження’: *lilo* [програма для системного завантаження Lilo.8. — С. Ч.] встановлює **завантажник**, що запуститься при наступному вантаженні⁴⁹⁰. У зазначеній лексемі поряд зі словом *завантажувач* використана інша словотвірна модель, що абсолютно природно (пор. існування слова *завантажник* на позначення ‘робітника, що завантажує домну, піч і т. ін.’⁴⁹¹ поряд зі словом *завантажувач*. Слово трапляється рідко.

Вивантажений¹ — ‘дієпр. пас. мин. ч. до *вивантажити*’: *Виправлений формуляр може бути вивантажений у файл та направлений до військової частини, що його надавала*⁴⁹². Виявлено поодинокі випадки фіксації цього слова — у 2 і 3 групі контекстів. Відсутність цього слова у 1 групі контекстів сигналізує про слабку ймовірність його використання у загальномовній практиці.

Вивантажений² — ‘дієпр. пас. мин. ч. до **вивантажувати* (*‘вимикати комп’ютер шляхом завершення роботи програм’)’: *Це що, я заходжую в офіс Білла [Гейтса. — С. Ч.] після його відставки — а там комп’ютер не вимкнений і навіть не вивантажений, а на моніторі синій екран*⁴⁹³. Слово у вказаному значенні зафіксоване один раз (на форумі). Наведений приклад є показовим у плані зіставлення значень ‘завершити роботу комп’ютера’ і ‘завершити роботу програм комп’ютера’. Для реалізації першого значення використовується слово *вимикати*, а для другого — *вивантажувати*, тому частотність використання цього слова низька; словотвірна модель побудована із використанням слова із гіпотетичним значенням.

Завантажений — у знач. прикм. ‘який завантажують’: *Запустіть завантажений файл і дотримуйтесь його вказівок*⁴⁹⁴. Зафіксоване слово трапляється здебільшого на форумах, однак, не дуже часто. Ще

⁴⁸⁹ student.vasily.net/referat/ua/internet/6.htm.

⁴⁹⁰ docs.linux.org.ua/mw/index.php/Lilo.8.

⁴⁹¹ Словник української мови: В 11 т. — К., 1972. — Т. III. — С. 37.

⁴⁹² www.ekotex.kiev.ua/works/res-stat1_ua.html.

⁴⁹³ www.glavred.info/ukr/print.php?cool=88558545.

⁴⁹⁴ forum.domivka.net/showpost.php?s=5359985198d3b6c30ff01210c2cd2658&p=23233&postcount=1.

рідше його можна зустріти у 2 групі контекстів. Ймовірність використання такого слова у 1 групі контекстів висока.

Перезавантажений — ‘дієпр. до *перезавантажити*’¹: *Якщо маршрутизатор втратить управління і буде перезавантажений, всі зміни, зафіксовані в running-config буде втрачено, якщо їх попередньо не було збережено до файлу стартової конфігурації (startup-config) в NVRAM* [перезаписувальна, або оперативна, пам’ять в електронному пристрої. — С. Ч.]⁴⁹⁵. Слово трапляється рідко (помічено в 2 групі контекстів).

Дозавантажений — ‘дієпр. до *дозавантажити*’: *Користувачам програми потрібно звернути увагу на те, що файли, які завантажувалися DM 4.0 і вище, не можуть бути дозавантажені більш ранніми версіями DM*⁴⁹⁶. На вказаному прикладі чітко видно семантичну кореляцію префіксів *за-* і *до-* у словах *завантажувалися* і *дозавантажені*. Все ж останнє слово трапляється нечасто, до того ж у 2 групі контекстів.

* * *

Майже всі слова із коренем *-вантаж-*, незважаючи на значення, мають відповідник із коренем *-груз-*. Така ситуація виникла внаслідок активної експлуатації користувачами російських інтернет-ресурсів, програмного та технічного забезпечення. Усі форми, наведені нижче, не відповідають лексичній нормі української літературної мови. Вони — форми з російської мови.

Грузити — ‘переміщувати дані з цифрового пристрою чи мережі’: *Форум не зможе грузити базу з іншого серверу*⁴⁹⁷. Лексикографічна практика фіксує це слово зі значенням ‘складати куди-небудь щось, наповнювати вантажем, вантажити’, однак із позначкою «розмовне»⁴⁹⁸. Слово трапляється часто, здебільшого у 3 групі контекстів. У тій самій 3 групі контекстів трапляється і відоме зараз слово *грузити* зі значенням ‘надавати непотрібну інформацію, обдурювати’, також частовживане: *Ви мене грузите тільки тому, що мій вибір не такий, як ваш*⁴⁹⁹.

⁴⁹⁵ www.5ka.ru/67/15657/1.html.

⁴⁹⁶ www.tdb.com.ua/index.php?prefix=comp&gr_id=10&im=comp_acsesuaries.

⁴⁹⁷ forum.lviv.ua/viewtopic.php?p=4056&sid=9c5e10d1f8cc49fe46f96f4407d8dedc.

⁴⁹⁸ Словник української мови: В 11 т. — К., 1971. — Т. II. — С. 181.

⁴⁹⁹ gb.lpt.ru/reply.php?bid=5126&mid=2064966&page=11.

Вигрузити — ‘поступово перемістити дані з цифрового пристрою чи мережі’: *Коли ж вигрузаю Vcool [пристрій для охолодження процесора. — С. Ч.] з пам'яті, швидкість падає до 2,300,***. тих же попугайв [ключів/с. — С. Ч.], і температура падає до 39-40⁵⁰⁰*. Зафіксовано небагато випадків вказаної словоформи. Усі фіксації — на форумах.

Пригрузити — ‘перемістити дані з цифрового пристрою чи мережі’: *Якщо Ви не бачити [не бачите. — С. Ч.] зображення, пригрузить [пригрузить. — С. Ч.] собі Flash plug-in [додаткові опції програми Flash. — С. Ч.]⁵⁰¹*. Слово трапляється дуже рідко.

Перегрузити¹ — ‘повторно перемістити дані з цифрового пристрою чи мережі’: *А XP [операційна система Windows XP. — С. Ч.] може перегружатися сама по собі (як і 2000 вінда [операційна система Windows 2000. — С. Ч.]) із-за вірусу⁵⁰²*. Трапляється дуже рідко.

Перегрузити² — ‘повторно увімкнути цифровий пристрій’: *Якщо Ви перегружаєте свій комп'ютер часто (що трапляється з більшістю систем, які не є серверами), Ви будете мати досить точний час⁵⁰³*. Слово фіксується рідко, лише в 3 групі контекстів.

Загрузити — ‘перемістити дані з цифрового пристрою чи мережі’: *Ви можете загрузати одне зображення і /або один файл для поточного документа, розміри зображення підібрані у відповідності з поточним дизайном Вашого сайту і розміщатися на сторінці зображення буде так, як задумав web-дизайнер⁵⁰⁴*. Словники української мови фіксують це слово зі значенням ‘те саме, що завантажувати’, але з позначкою «розмовне»⁵⁰⁵. Трапляється часто — у 2 і 3 групах контекстів.

Перезагрузити¹ — ‘повторно перемістити дані з цифрового пристрою чи мережі’: *його [софт — програмне забезпечення. — С. Ч.] тра закинути в папку фотошопу/плагінс/файлформатс, перезагрузити фотошоп і має бути добре⁵⁰⁶*. Зафіксоване лише в 3 групі контекстів.

⁵⁰⁰ distributed.zone.com.ua/forum/index.php?s=99e436ecc99c3eb1c2b22cdfc58cf910&act=Print&client=printer&f=2&t=21.

⁵⁰¹ edu.kiev.ua/schools/sl142.

⁵⁰² www.volodymyr.com.ua/forum/index.php?s=a1c74d013edc22cb45da37139a7434c9&showtopic=14&st=45.

⁵⁰³ vesna.org.ua/txt/kovalovd/sag/node116.html.

⁵⁰⁴ www.esitedemo.com.ua/article/5/index.html.

⁵⁰⁵ Словник української мови: В 11 т. — К., 1972. — Т. III. — С. 95-96.

⁵⁰⁶ silverandglass.livejournal.com/75914.html.

Перезагрузити² — ‘повторно увімкнути цифровий пристрій’: *Знов-таки різниця з тим же Київстаром (та і МТС), де оператор тупо каже «У нас все добре, попробуйте перезавантажити телефон», а потім каже що в тебе фіговий телефон і треба купити новий*⁵⁰⁷. Трапляється лише в 3 групі контекстів.

Догрузити — ‘закінчити перемішувати дані з цифрового пристрою чи мережі; вантажити додатково до завантаженого раніше’: *Хто не догрузив каталог (в ньому порядку 2,5 Мб малюнків) — відключіть малюнки*⁵⁰⁸. Трапляється рідко.

Підгрузити — ‘перемістити дані з цифрового пристрою чи мережі’: *Тільки не намагайтеся заінсталити [здійснити інсталювання. — С. Ч.] весь комплект і підгрузити всі модулі*⁵⁰⁹. Зафіксовано лише поодинокі випадки — у 3 групі контекстів.

Перегруження¹ — ‘дія за знач. *перезагрузити*¹’: *Перегруження* вроді уже немає, проблему [проблема. — С. Ч.] була суто через те що обновився ФайрФокс [Mozilla Firefox — веб-браузер. — С. Ч.]⁵¹⁰. Слово трапляється дуже рідко, лише у 3 групі контекстів.

Перегруження² — ‘дія за знач. *перезагрузити*²’: *Так ось в ДРВ 5-му [Soltek DRV5 — різновид материнської плати. — С. Ч.] система захисту АВС2 [система захисту від згорання пристроїв комп’ютера. — С. Ч.] деколи «трішки» (на 10-20 градусів) завищує реальну температуру, і спрацьовує виключання (а в мене взагалі *перегруження*) компа*⁵¹¹. Слово зафіксоване один раз, на форумі.

Загруження — ‘дія за знач. *загрузити*’: *Оскільки він ще зовсім «Зелений» то можлива велика кількість помилок(особливо довгота *загруження* [те, як довго завантажувється. — С. Ч.])*⁵¹². Слово трапилося один раз.

Перезагруження¹ — ‘дія за знач. *перезагрузити*¹’: *В мене ж інет не йде. Лише лталк [один із сайтів, на якому відбувається спілкування. —*

⁵⁰⁷ akceptor.com/forum/viewprintable.php?id=484.

⁵⁰⁸ www.computers.lutsk.ua/forum/viewtopic.php?t=95&sid=2d21b8d1580ddf741b783109a556e1e4.

⁵⁰⁹ www.MyUKR.Net/index.php?subaction=showfull&id=1100866503&archive=&start_from=&uc.

⁵¹⁰ forum.ttk.if.ua/viewtopic.php?t=994&postdays=0&postorder=asc&start=195&sid=d9e50c44c22052bdcc27a57c2d9d5b5.

⁵¹¹ www.newvol.com.ua/newforum/index.php?s=76911286542fae58c633f5c045a7bd9c&act=Print&client=printer&f=11&t=714.

⁵¹² www.yhoo.ukrbiz.net.

С. Ч.] і то лише через те, що повідомлення доходять без **переза-
груження** сторінки⁵¹³. Слово фіксується дуже рідко, лише у 3 групі
контекстів.

Перезагруження² — ‘дія за знач. *перезагрузити*²’: Програма *power-off* !
Посуті цю програму зроблено для вимикання **перезагруження** ком-
п’ютера в вибраний вами час чи під певну подію⁵¹⁴. Зафіксовано лише
поодинокі випадки цього слова у 3 групі контекстів.

Догруження — ‘дія за знач. *догрузити*’: Цікаво чи такий плагін [програма-
додаток, яка дозволяє реалізовувати додаткові функції. — С. Ч.]
дістане продовження в веб-дизайні (для формування нормальних
розтяжок, а не **догруження** великого бекграунда [основне тло в
ілюстрації у графічній програмі. — С. Ч.])⁵¹⁵. Зафіксовано поодинокі
факти зустрічі такого слова, до того ж у 3 групі контекстів.

Підгруження — ‘дія за знач. *підгрузити*’: Бувають маленькі підвисання
(фірмові семеновські [ті, які впроваджені компанією Siemens (йдеть-
ся про мобільні телефони). — С. Ч.] **підгруження** і тормоза [збої.
— С. Ч.] в ява аплетах [перетворювачах тривимірних зображень на
мові Java. — С. Ч.])⁵¹⁶. Слово вжито один раз — у мові форуму.

Вигрузка — ‘дія за знач. *вигрузити*’: На прохання дирекції підприємства
також була впровадженна **вигрузка** певного переліку документів
у формат Excel файлів у окремі директорії⁵¹⁷. Зазначене слово
трапляється нечасто. Фіксується здебільшого у 2 групі контекстів.

Перегрузка — ‘дія за знач. *перегрузити*¹’: **Перегрузка** означає повтор-
ну загрузку системи⁵¹⁸. Слово, яке трапляється відносно часто у
мережі Інтернет, фіксується, однак, лише у 3 групі контекстів. Наве-
дений приклад виявлено на сайті «Весна», на якому досліджуються
культуromовні проблеми, проте не як приклад особливостей мови
Інтернету.

Підгрузка — ‘дія за знач. *підгрузити*’: Антишок в Напи [CD-плеєр Напа.
— С. Ч.] на MP3 дуже непоганий, можна бігти не турбуючись про

⁵¹³ papilio.italk.ru/426-316-fleur-poet-ja-pishu.shtml.

⁵¹⁴ digirame.ucoz.ua/news/2008-09-26-45.

⁵¹⁵ zerolayer.ru/2007/08/28/razrabotana_novaja_tekhnologija_po_izmeneniju_razmerov_izo-
brazhenija.html.

⁵¹⁶ mobile.bigmir.net/catalog.php/model/391?cPage=28.

⁵¹⁷ www.1c.lutsk.ua/clients.php?fid=1.

⁵¹⁸ www.vesna.org.ua/txt/kovalovd/sag/node76.html.

збої навіть під час **підгрузки** даних з диска в пам'ять⁵¹⁹. Виявлено лише кілька випадків у 2 групі контекстів.

Загрузка — 'дія за знач. *загрузити*': Після **загрузки** пошукового ресурсу на екрані з'явиться рядок пошуку, до якого потрібно ввести слово, що означає поняття, яке нам потрібно шукати⁵²⁰. Слово вживається у 3 групі контекстів, проте нерідко його можна зустріти і в 2 групі контекстів, зокрема, на сайтах, де йдеться про комп'ютерну справу. Хоч ці сайти засвідчують високий рівень літературного редагування, проте і в них трапляються ненормативні слова.

Перезагрузка — 'дія за знач. *перезагрузити*': Все вирішилося простою **перезагрузкою**⁵²¹. Ця словоформа, як і всі інші з зазначеної групи, не трапляється у 1 групі контекстів. До того ж вона менш частотновживана, ніж її відповідник *перезавантаження* (як свідчить статистика, частотність уживання слова *перезавантаження* у 6 разів більша, ніж слова *перезагрузка*). Це слово у назві відомого фільму («Матриця 2: Перезавантаження» — у російськомовному варіанті «Матриця 2: Перезагрузка») спричинило появу лексеми *перезагрузка* в Інтернеті як стилістичного засобу для досягнення певного ефекту в тексті (пор., наприклад, заголовок на сайті «Львівський кіноман»: «МАТРИЦЯ 2. ПЕРЕЗАГРУЗКА» - *Те, чого ми не бачим*⁵²²).

Дозагрузка — 'дія за знач. *дозагрузити*': Можливість **дозагрузки** нових додатків на карту і вивантаження старих⁵²³. Зафіксовано лише один раз, 2 група контекстів — сайт про інтернет-технології.

Підзагрузка — 'дія за знач. **підзагрузити*' (*'перемістити дані з цифрового пристрою чи мережі'): **Підзагрузок** не буде, тобто гра буде динамічно догружатись⁵²⁴. Зафіксовано поодинокі випадки функціонування лексеми; місце фіксації — форум.

Загрузчик — 'програма, яка здійснює загрузку — завантаження': Та при великому бажанні весь цей файл [різновиду .js. — С. Ч.] мож-

⁵¹⁹ computer.lviv.ua/articles/digital-audio/napa315/print.

⁵²⁰ distance.edu.vn.ua/metodic/prac_inf/25.htm.

⁵²¹ forum.computer.lviv.ua/viewtopic.php?t=392&sid=84dbda8ab34339bbdd7b19ec262b6e20.

⁵²² pcputl.com.ua/lvivkinoman/matrix2.html.

⁵²³ www.smartcard.com.ua/6tech/n1-4.shtml.

⁵²⁴ allgames.com.ua/index.php?col_ls+&uid=352.

на закатати з вашого сайту яким завгодно **загрузчиком** файлів⁵²⁵. Трапляється нечасто, здебільшого у 2 та 3 групах контекстів.

Загрузчик — ‘програма, яка здійснює *загрузку* — завантаження’: *Але треба декілька **загрузчиків** ISOLINUX в один диск запхнути і ще загрузчик BSD (який він? біда знає)...*⁵²⁶. Сучасна лексикографічна практика фіксує це слово, але з іншим значенням — ‘те саме, що *завантажувач*’⁵²⁷ (‘робітник, що завантажує домну, піч і т. ін.’), до того ж із ремаркою *розмовне*. Слово трапляється дуже рідко, лише у місцях спілкування між користувачами.

Перегружений¹ — ‘дієпр. до *перегрузити*¹’: *в н’ятницю взагалі, чат повинен бути **перегружений***⁵²⁸. Слово зафіксоване лише один раз (на форумі).

Перегружений² — ‘дієпр. до *перегрузити*²’: *есплорел [програма перегляду файлів. — С. Ч.] **глючить** [працює зі збоями. — С. Ч.] по повній, буває сиджу в інеті і вилітає повідомлення про те ,що віндовс допустив помилку і через хвилину коп’ютер буде **перегружений***⁵²⁹. Слово зафіксоване лише один раз, на форумі.

Підзагружений — у знач. прикм. ‘який **підзагружають*’ (*‘переміщують дані з цифрового пристрою чи мережі’): *При загрузці таблиць Опера [веб-браузер. — С. Ч.], схоже що намагається на льоту розміщувати таблиці, по мірі загрузки перебудовуючи їх відповідно до **підзагруженої** розмітки, а IE [веб-браузер Internet Explorer. — С. Ч.] не відображає таблицю, доки повністю її не загрузить*⁵³⁰. Слово зафіксоване один раз; місце фіксації — форум.

* * *

В українськомовному контексті також трапляються слова, в основі яких лежить англійське *to load* ‘вантажити’. Вони вживаються у записі як латинськими літерами, так і кирилицею. Як і попередня група слів, вони перебувають за межами норми сучасної української літературної мови.

⁵²⁵ alcapone.iatp.org.ua/downloads.htm.

⁵²⁶ www.forum.lviv.ua/viewtopic.php?p=3370.

⁵²⁷ Словник української мови: В 11 т. — К., 1972. — Т. III. — С. 96.

⁵²⁸ tnmk.com.ua/forum/posting.php?mode=quote&p=9919&sid=378e1187abe52e7a875f51008a81febb.

⁵²⁹ www.plast.org.ua/forum/viewtopic.php?printertopic=1&t=19&start=0&postdays=0&post.

⁵³⁰ talk.lviv.farlep.net:8080/viewtopic.php?p=3029.

Download — ‘переміщувати дані з цифрового пристрою чи мережі’: *Чити **download** цей файл*⁵³¹. Слово трапляється відносно нечасто, здебільшого на форумах.

Loading — ‘дія на позначення переміщування даних із цифрового пристрою чи мережі’: *А вам ШАНОВНИЙ адмін БАЖАЮ ВСЬОГО НАЙКРАЩОГО. З повагою **LOADING**...* .: Grey⁵³². Зафіксовано лише вкраплення цього слова у контекст. У вказаному контексті виступає, по суті, односкладним реченням, відповідно створюючи певний стилістичний ефект.

Даунлоад — ‘переміщувати дані з цифрового пристрою чи мережі’: *Поставлено на **даунлоад** OpenOffice 1.1.1* [пакет офісних програм. — С. Ч.] від AltLinux [компанія. — С. Ч.]⁵³³. Деякі електронні словники фіксують значення таких слів: пор. рос. «даонлоад ‘процес копіювання файлів із віддаленого комп’ютера (сервера) на комп’ютер, який викликає (клієнт)’». На загальноприйнятому технічному жаргоні цю процедуру називають іноді «скачуванням»⁵³⁴. Така форма трапляється нечасто. Здебільшого її використовують на форумах та на сайтах, де йдеться про комп’ютерну справу. Слово *даунлоад* в деяких контекстах втрачає ознаки дії і набуває суто іменникових ознак — на позначення елементів програмного забезпечення, за допомогою яких все ж здійснюється *даунлоад* (завантаження): *А те що найцікавіша інфа і **даунлоади** на них пояснюється зацікавленістю самих юзвірів [юзерів — користувачів-непрофесіоналів. — С. Ч.] - творців сайтів у якісній і потрібній інфі*⁵³⁵.

Даунлоадити — ‘переміщувати дані з цифрового пристрою чи мережі’: *Або зробити платну підписку на video downloads - тіпа записувати новини, ток-шоу, спорт, всякі цікаві речі з телека і дозволяти людям **даунлоадити** за місячну плату*⁵³⁶. Слово трапляється рідко, лише у 3 групі контекстів.

Лoad — ‘дія на позначення переміщування даних із цифрового пристрою чи мережі’: *Ось вам жБІрний сайт ua-oi.boom.ru, якщо поста-*

⁵³¹ talk.uasound.com/printthread.php?s=bb475cccd40d30d4e22fc4d37b09c4fb&t=427.

⁵³² www.woguest.ru/guest.fcgi?u=rosana.

⁵³³ composit.iatp.org.ua/index.htm.

⁵³⁴ Глоссарий компьютерных терминов (psbatishev.narod.ru/glos/03166.htm).

⁵³⁵ forum.lviv.ua/viewtopic.php?p=5566&sid=32c02b409a9d417058de0bef44f8eed0.

⁵³⁶ forum.domivka.net/showpost.php?p=21240&postcount=11.

вите автору сайту пару пляшок пива він вам ще всякого запише, перевірено! Пару нових пісень Сокири.. і Вайтс. **Лоад** мона закачати тут [гіперпосилання на сайт]⁵³⁷. Слово трапляється дуже рідко — лише на форумах. Очевидно, автор використав слово *лоад*, стилістично маркувавши ним контекст для більш реального відтворення ситуації завантажування файла (при завантаженні файлів часто з'являються написи *wait, load, loading*).

Лоадити — ‘переміщувати дані з цифрового пристрою чи мережі’: *Ну що тут непонятного ?... Лоадиш консоль, набираєш команди і читаєш...*⁵³⁸ Слово трапляється дуже рідко — на форумах.

Релоад — ‘дія на позначення повторного переміщення даних із цифрового пристрою чи мережі’. Усі нечисленні приклади цього слова, зафіксовані в Мережі, є метонімією. Словом *релоад* автори контекстів називають віртуальну кнопку (клавішу), за допомогою якої здійснюється перезавантаження: *Можете спробувати натиснути релоад сторінки, коли будете у вікні у2у*⁵³⁹. Усі вони вжиті у 3 групі контекстів. Виявлено також приклад, де слово *релоад* використовується дещо в іншому метонімічному контексті: *тут ще релоад* [йдеться про фільм «Матриця. Перезавантаження». — С. Ч.] *не відбувся, а ти кажеш — Революція* [«Матриця. Революція». — С. Ч.]⁵⁴⁰.

Релоадити — «**релоадити**» — ‘повторно переміщувати дані з цифрового пристрою чи мережі’: *to BroileR (№23): а воно так і є 1 фрейм* [рамка навколо картинки, тексту тощо. — С. Ч.] *релоади́ться і розсилає інфу*⁵⁴¹; *Це все через те, що стоїть месенджер* [програма для передавання повідомлень. — С. Ч.] *він постійно «релоади́ться»*⁵⁴². Виявлено поодинокі приклади уживання слова — тільки на форумі.

* * *

В українському сегменті Інтернету існує ще одна група слів, яка пов'язана із коренем *-вантаж-*. На позначення повторного вмикан-

⁵³⁷ forum.domivka.net/showpost.php?s=16a87893606d868564d70326fb531dc9&p=39403&postcount=35.

⁵³⁸ shelter.if.ua/forum/index.php?showtopic=115.

⁵³⁹ misto.ridne.net/thread-2953.html.

⁵⁴⁰ www.samvydav.net/index.php?lang=u&page=forum&forum_id=62599.

⁵⁴¹ prykladna.lviv.ua/forum/index.php?id=591&read=68.

⁵⁴² forum.domivka.net/showpost.php?s=964e649b54ec311d0e326c0ea4bfb09c&p=18311&postcount=17.

ня комп'ютера шляхом нового запускання програм через натискування клавіші «Reset» та пов'язаних із цією дією процесів використовується група слів, що походить з англ. *reset* 'відновлювати, перевстановлювати; перезавантажувати'. Ці слова не належать до кодифікованої мови.

Reset — 'дія на позначення вмикання комп'ютера шляхом запуску програм': *Напр. прописую таку конфігурацію яка просто валить програму намертво (щоб лише reset допоміг)*⁵⁴³. Результат операції, яка здійснюється за допомогою натискання на кнопку «Reset» на комп'ютері, такий самий, як і при натисканні здійсненні інших дій, наприклад, натискання певної комбінації клавіш на комп'ютері («Ctrl» + «Alt» + «Delete»). Мовці, зважаючи на те, що все ж в обох випадках по-новому запускаються програми шляхом завантаження файлів, стали використовувати у своєму лексиконі на позначення цього процесу, крім слова *перезавантажувати* (або інших із цим коренем), ще й словоформу *reset*. Принагідно варто зазначити, що це слово (та інші у цій групі) вживається у мовній практиці користувачів Інтернету лише щодо комп'ютера.

Щоб показати різницю між двома термінами англійської мови (*reload* і *reset*), можна продемонструвати приклад, у якому зіставлені ці слова у контексті: *П'ятниця. Reload. Чи то навіть reset усієї матриці*⁵⁴⁴. Тут, граючи на назві фільму «Матриця. Перезавантаження» (*Reload*), автор додає «більшій міри вияву» перезавантаження — аж до вмикання і нового запуску (звичайно ж, у переносному значенні). У будь-якому випадку простежується семантична близькість понять, позначених цими словами, а тому не дивно, що на українському мовному ґрунті в мережі Інтернет ці поняття часто ототожнюють.

«Резет» — 'дія на позначення вмикання комп'ютера шляхом запуску програм': Лексема вживається у 3 групі контекстів, у двох близьких значеннях: *так, рука звично тягнеться до пімпочки «резета», та шось ця пімпочка останнім часом стала так туго натискатись, що доводиться змащувати (змочувати, обкурювати, сприскувати — в кого як) а так і не довго завалитись в інший цикл — постійно натисненого резету. такий, блін, цикл циклів утворився*⁵⁴⁵. У другому, очевидно, значення слова таке: 'кнопка для повторного вми-

⁵⁴³ misto.ridne.net/thread-2915.html.

⁵⁴⁴ kasha.com.ua/?cat=1&offset=5.

⁵⁴⁵ www.teplovov.com/creo/351.html

кання комп'ютера шляхом нового запускання програм', а от перше слово відповідає задекларованому на початку значенню. Правда, сумнів щодо цього може викликати використання лапок у першому прикладі на позначення саме кнопки, але у другому прикладі лапки відсутні, тому дозволимо собі стверджувати, що слово «*резет*» вжито саме в такому значенні. Додатковим аргументом може бути те, що за ширшим контекстом помітно, що слово «*резет*» вжито саме в такому значенні.

Резетити — 'вмикати цифровий пристрій шляхом запуску програм': *У мене було, що певна клава з певним компом постійно **резетил** комп*⁵⁴⁶. Слово зафіксоване лише кілька разів: виявлена також фіксація із суфіксом -ува-: *Особливо це важливо тоді, коли давно **не резетував** — весь час думаєш — чи вдасться знову*⁵⁴⁷. Обидві фіксації — на форумі.

* * *

Слова групи *вантажити* в українському сегменті Інтернету належать до найчастотніших слів, лексичне значення яких зазнало значних змін. Це пов'язуємо із частотним використанням процесів, які номіновані такими одиницями. Серед номенів, зафіксованих мовною практикою в Інтернеті, є слова із питомою українською основою, трапляються запозичені форми, існують скальковані варіанти. Серед двох останніх є одиниці, реалізовані неукраїнською графікою. Ці форми перебувають поза межами стандарту сучасної української літературної мови. Щодо стандартизації лексем групи *вантажити* варто резюмувати, що частина таких слів уже зафіксована лексикографічною практикою. Деякі з цих лексем фіксують загальномовні словники, хоча здебільшого ці слова репрезентовані термінологічними кадастрами із сучасних інформаційних технологій. Частина слів, зафіксованих лексикографічною практикою, мають обмеження щодо вживання (це й показано у словниках). Більшість слів названої групи перебувають поза межами стандарту і використовуються переважно в розмовній, професійній мові.

⁵⁴⁶ www.teplovov.com/creo/351.html.

⁵⁴⁷ forum.borispol.org.ua/viewtopic.php?t=140&sid=8cb7bb2e639c46a37d259541a74c0a9c.

Група лексем *ламати*

Ця група виразно поділяється на дві підгрупи: до однієї належать власнеукраїнські слова зі зміненим значенням та слова, де відсутнє чергування, або російськомовні форми; до другої — слова за походженням із англійської мови (див. табл.; на представленій таблиці лексеми, розміщені не на фоні, утворені від слів як українського, так і неукраїнського походження. Лексеми, розміщені на фоні, утворені від слів неукраїнського походження).

Ламати — ‘проникати у програмне забезпечення чи цифровий пристрій з метою порушення чи зміни його функціонування’: *Програма навчилася ламати захист, побудований на основі секторів, що не читаються*⁵⁴⁸. Багатозначне слово *ламати*, одним із значень якого у Словнику української мови зафіксоване ‘робити непридатним’⁵⁴⁹, розширює семантику у сфері комп’ютерної справи. Результатом цього є нове значення слова, форма якого відповідає нормам сучасної української літературної мови. Іноді важко визначити значення слова, де в основі є *-лам-*, навіть враховуючи контекст. Така ситуація трапляється у 3 групі контекстів, наприклад: *Mish@ - що ти тут народ розводиш! Старайся не старайся - ламаків буде завжди багато - доти і буде існувати Вінда : (— на жаль*⁵⁵⁰; *ти просто ламачок і всьо!!!! на колбеці [з’єднанні callback — зворотного дзвінка при інтернет-з’єднанні від провайде-ра зв’язку. — С. Ч.] просто не можливо контру [гру ContrStrike. — С. Ч.] лабати [тут — грати. — С. Ч.]*⁵⁵¹. Вважаємо, що у обох прикладах ідеться про словоформи, які за походженням пов’язані не з *ламати*, а з *ламер* ‘той, хто погано володіє комп’ютерною технікою чи програмним забезпеченням’.

Ламання — ‘дія за знач. *ламати*’: *ламання програм та сайтів кракерами*⁵⁵². Зафіксовано поодинокі випадки уживання цього слова.

⁵⁴⁸ www.myukr.net/index.php?subaction=showfull&id=1095011945&archive=1096605727&start_from=&ucat=1.

⁵⁴⁹ Словник української мови: В 11 т. — К., 1973. — Т. IV. — С. 441.

⁵⁵⁰ zhovkva.lviv.ua/forum/read.php?f=3&i=128&t=80&v=f.

⁵⁵¹ talk.lviv.farlep.net:8080/search.php?search_author=Elbargo&sid=4195c927ade92365b2859010f4979be0.

⁵⁵² referats.iatp.org.ua/modules.php?op=modload&name=Subjects&file=index&req=printpage&pageid=438&scope=page

Група лексем *ламати*

ламати			
ламання			
зламати			
«зламати»			
вламуватися			
«вламуватися»			
взломувати		взламувати	
зломування	зламування	взломування	взламування
	«зламування»		«взламування»
ломалка		ламалка	
злом	злам	взлом	взлам
		«взлом»	
зломник		зламник	взломник
«зломник»			
зломщик ¹	зламщик	взломщик ¹	взламщик
«зломщик»			
зломщик ²		взломщик ²	
зламувач ¹			
«зламувач»			
зламувач ²			
зламуваний	ламаний	зломаний	зламаний ¹
			зламаний ²
		«зламаний»	
зламання			
crack			
cracker			
крекати		крякати	крякувати
крек			кряк ¹
«крек»			кряк ²
кракер	крекер	кракер	кракер
			«кракер»

Зламати = «зламати» — ‘проникнути у програмне забезпечення чи цифровий пристрій з метою порушення чи зміни його функціонування’: *На відміну від комп’ютерного вірусу, черв’як Sasser не заражає комп’ютери за допомогою електронних листів чи прикріплених файлів, однак може потрапити в будь-який комп’ютер, підключений до інтернету. За словами головного інженера каліфорнійської компанії «Symantec» Альфреда Гюгера, злочинна програма «зламує Ваш комп’ютер і потім починає спроби зламати інші»⁵⁵³; Віллу відмінно розбирається в комп’ютерах і навіть кілька разів допомогла Джайлзу і Баффі «зламувати» бази даних⁵⁵⁴; **Зламавши** мережу, хакер замітає сліди і знищує всю інформацію, яка може свідчити про його протиправні дії⁵⁵⁵. Вказане слово вписується у загальномовний словник. По-перше, воно трапляється у всіх групах контекстів. По-друге, воно має спільний семантичний компонент ‘руйнувати’, як і у такого самого слова із нормативним значенням ‘порушувати порядок, стрункність’⁵⁵⁶. По-третє, особливості словотвірної будови повністю відповідають нормам словотворення сучасної української літературної мови. Це також кореспондує із частовживаним в сучасній мовній практиці значенням ‘грабувати шляхом зламування квартири, автомобіля та ін.’, наявним у дієслові *зламувати*: *Крекери по своїй суті нічим не відрізняються від звичайного злодія, що зламує чужі квартири і краде чужі речі*⁵⁵⁷.*

Вламуватися = «вламуватися» — ‘проникати у програмне забезпечення чи цифровий пристрій з метою порушення чи зміни його функціонування’: *Є хакери, що вламуються в систему з метою розширення свого професійного кругозору; інші - заради забави, не спричиняючи відчутної шкоди електронним мережам і комп’ютерам*⁵⁵⁸; *Хакер «вламується» в мережу і списує (копіює) цей файл [файл паролів. — С. Ч.]*⁵⁵⁹. Наведене дієслово зафіксоване тільки недоконаного виду. Дієслово трапляється з лапками і без

⁵⁵³ observer.sd.org.ua/prn_news.php?id=3634.

⁵⁵⁴ buffy-ua.by.ru/bio_vil.html.

⁵⁵⁵ www.crime-research.ru/library/Popovich.htm.

⁵⁵⁶ Словник української мови: В 11 т. — К., 1972. — Т. III. — С. 586-587.

⁵⁵⁷ www.crime-research.ru/library/Popovich.htm.

⁵⁵⁸ www.crime-research.ru/library/Popovich.htm.

⁵⁵⁹ www.crime-research.ru/library/Popovich.htm.

них. Рідковживане. У сучасній лексикографічній практиці існує слово *вломитися* зі значенням ‘самовільно увійти в приміщення, розбивши двері, вікна і т. ін.; увірватися’⁵⁶⁰. Оскільки це семантико-словотвірна модель російської мови *вламыватися*, можна говорити про одиницю з російської мови.

Взломувати — ‘проникати у програмне забезпечення чи цифровий пристрій з метою порушення чи зміни його функціонування’: *А те-пер, многоповажаюча публика, я як головний хакер, **взломив** коди форуму, і вичислив хто під ким писав*⁵⁶¹. Зазначена форма суперечить особливостям словотворення української літературної мови. До того ж не можна її визнати й лексемою з російської мови. Ймовірно, це приклад контамінації слів української й російської мов. Не можна визнати цю словоформу помилковим записом, оскільки виявлено не один випадок, де вона трапляється. Слово ненормативне. Варто зазначити, що парадигма цього слова теж специфічна і не відповідає нормам парадигматики (пор. попередній приклад і *так в тому чаті дірок багацько, **взломайте** його і закрийте доступ чму, ото буде весело*⁵⁶²).

Взламувати = «**взламувати**» — ‘проникати у програмне забезпечення чи цифровий пристрій з метою порушення чи зміни його функціонування’: *Завтра куплю диск Хакер2001 і навчуся **взламувати** сайти*⁵⁶³; *Мені подобається «взламувати» якісь програми*⁵⁶⁴. Зазначені форми здебільшого трапляються у 3 групі контекстів. Незважаючи на обмеження лише певним типом контексту, їхня семантика доволі широка. Так, вказане слово вживають тоді, коли йдеться не лише про програмний продукт, а про продукт інформаційних технологій взагалі: ***Взламано** «магазинні» мітки* [радіочастотні мітки, які використовуються для маркування товарів у супермаркетах. — С. Ч.]⁵⁶⁵. Модель створення цих форм не відповідає стандартам словотворення української літературної мови, це запозичена

⁵⁶⁰ Словник української мови: В 11 т. — К., 1970. — Т. І. — С. 706.

⁵⁶¹ pobho.com.ua/forum/viewtopic.php?t=1249&start=90&sid=6b0bbf53d3c63b309b2bdb0357b.

⁵⁶² forum.lviv.ua/viewtopic.php?t=702&sid=47956fb04b9ddff04c019873113e82fa.

⁵⁶³ www.te-ga.com/forum/posting.php?mode=quote&p=1014&sid=ca275e92051697837219d2e0127b9e01.

⁵⁶⁴ cs.dgtu.donetsk.ua/students/vt97old3/vt97v/ershov/ukr1.htm.

⁵⁶⁵ misto.ridne.net/viewthread.php?fid=65&tid=2871&action=printable.

словоформа з російської мови, до того ж лексикографічна практика словоформи з таким коренем не фіксує.

Зломування — ‘дія за знач. *зломувати* — *зламувати*’: *Потім, хлопці, з якими я об’єднуюсь і буду продовжувати, не мають стільки машин, як Степовик, щоб це відчутно не відтунилось на їх гаманцеві після зломування їх компів*⁵⁶⁶. Слово трапляється дуже рідко, причому в 3 групі контекстів. Через відсутність чергування *о/а* в корені належить до розряду некодифікованої лексики.

Зламування — «**зламування**» — ‘дія за знач. *зламувати*’: *Зламування та захист комп’ютерної мережі: етапи та інструменти*⁵⁶⁷; *Доцільно навести класичну схему «зламування» злочинцями комп’ютерної мережі австрійського банку, що було виконано на замовлення однієї з московських комерційних структур*⁵⁶⁸. Слово із значенням ‘дія за знач. *зламувати* (згинаючи що-небудь, надавлюючи на щось, відділяти, відламувати частини)’ зафіксоване у лексикографічній практиці⁵⁶⁹. Лексема трапляється у 1, рідше у 2 групі контекстів. Оскільки досліджуване слово називає дію, яка триває у часі й не завершена, а також пов’язана походженням зі *зламувати* — дієсловом недоконаного виду — вважаємо цю форму із суфіксами *-уван-н-* такою, що точно передає значення і є нормативною.

Взломування — ‘дія за знач. *взломувати* — *зламувати*; *зламування*’: *Пакет програм для **взломування** паролів (майже) для всіх звичайних програм, таких як MS Word, Access, Outlook, PDF, RAR, ICQ та інших програм для миттєвого чату та самого паролю до Windows!*⁵⁷⁰. Словотвірна модель, за якою побудована ця лексема, не відповідає нормам сучасної української літературної мови. Слово, яке трапляється лише у 3 групі контекстів, зафіксоване в Інтернеті у поодиноких випадках.

Взламування = «**взламування**» — ‘дія за знач. *взламувати* — *зламувати*; *зламування*’: *Від **взламування** шифруема ніякої користі всьому люд-*

⁵⁶⁶ www.aratta.com.ua/phorum/read.php?1,1156.

⁵⁶⁷ www.vlasnasprava.info/ua/business_az/how_to_grow/protect.html?_m=publications&_t=rec&id=748.

⁵⁶⁸ www.crime-research.ru/library/Popovich.htm.

⁵⁶⁹ Словник української мови: В 11 т. — К., 1972. — Т. III. — С. 586, 587.

⁵⁷⁰ www.hurtom.com/2007/04/22/advanced_passsword_recovery_studio_2006_retail.html.

ству⁵⁷¹; На рахунок «**взламвання**» форуму. Пане Адмін. Я настільки старий користувач Нету, що закрити мені доступ взагалі практично не можливо⁵⁷². Такі форми вживаються в Інтернеті нерідко: здебільшого на форумах, хоча іноді вони є й на спеціальних сайтах, де йдеться про комп'ютерну справу, і таке вживання не викликає у користувачів сайту застережень. Наприклад, на сайті комп'ютерної компанії «Квазар-Мікро» у повідомленні, у якому дотримано норм літературної мови, вжито: *Після повідомлень про численні **взламвання** натовських сайтів ця інформація якраз на часі*⁵⁷³. Форма слова не відповідає словотвірній моделі української мови, відповідно перебуває поза літературним стандартом.

Ламалка — 'програма, яка здійснює ламання': *Якщо встановити [програму FineReader. — С. Ч.] не вдалось, цьому можуть бути дві причини: Ви робили щось не так (знову беріть пляшку пива та йдіть до сусіда) або програма погано зламана (заходьте в Інтернет й шукайте крики, але будьте обережні - у **програмах-ламалках** часто ховають віруси)*⁵⁷⁴. Слово зафіксовано кілька разів, до того ж як прикладку (2 група контекстів). Виразна розмовна конотація слова робить його використання обмеженим як у загальнономовному, так і в спеціальному контекстах.

Ломалка — 'програма, яка здійснює ламання': *Люди !!! Терміново потрібна ломалка паролів під Excel (офіс97)*⁵⁷⁵. Слово трапляється нечасто, причому лише у 3 групі контекстів. Виразна розмовна конотація, відсутність чергування о/а у корені слова свідчить про некодифікованість цієї лексичної одиниці.

Злом — 'дія за знач. *зламати*; *зламвання*': *Рядки в початкових кодах перетворюються на зашифрований масив байт, який розшифровується в міру необхідності під час роботи скопійованої програми, таким чином, сам файл не містить рядків у відкритому вигляді і тим самим сильно протидіє **злому** програм шляхом дизасемблювання і*

⁵⁷¹ distributed.zone.com.ua/forum/index.php?s=cbde14b1343cb6afbe18d2bc8083dec4&sho
wtopic=70&st=0&hl=.

⁵⁷² www.kruk.com.ua/content/forum/posting.php?mode=quote&p=220&sid=d170fa438963
1b1687ab9e6a61b2829d.

⁵⁷³ www.kvazar-micro.com/print.php?sid=151.

⁵⁷⁴ ae-lib.narod.ru/add_text.htm.

⁵⁷⁵ forum.lvivport.com/showthread.php?t=27950&page=2.

аналізу коду програми⁵⁷⁶. Слово продуктивне здебільшого у 2, 3 групах контексту, трапляється у 1 групі. Зафіксовано форми із прикладною: *Оброблена інформація показує, що **Linux-зломів** налічується 13.654, Windows -- 2.005, BSD і Mac OS X — 555*⁵⁷⁷.

Хоч слово *злом* належить до питомої української лексики (пор.: *злом* — 1) ‘дія за знач. зломити і зломитися’; 2) ‘місце, в якому що-небудь зломано’⁵⁷⁸), вважаємо, що цей семантичний новотвір запозичено з російськомовної практики. Відтак використання такої словоформи із наведеним значенням не відповідає сучасній лексичній нормі.

Злам — ‘дія за знач. *зламати*; *зламування*’: *Він використовує **злам** у захисті деяких версій програми Windows, однак недолік усувається за допомогою програми, створеної спеціально для цього компанією «Microsoft»*⁵⁷⁹. Слово *злам* ‘дія за значенням *зламати*, стан за значенням *зламатися*’⁵⁸⁰ належить до питомої української мови. А новотвір *злам*, зважаючи на подібність до слова із давно відомим значенням, а також на семантичну ознаку процесуальності, водночас указує на її завершеність, досягнутий результат дії, тобто має іншу семантику, ніж давно відома лексема. Ймовірно, це обмежує використання цього слова у 1 групі контекстів, де воно трапляється рідко.

Взлом = «**взлом**» — ‘дія за знач. *взломувати* — *зламувати*; *зламування*’: ***Взломи** чатів і сайтів(тимчасово не працює)*⁵⁸¹; 3. *Запити на «креки», [ключі до програм. — С. Ч.] «ліки» [ймовірно, помилково вжито замість «лінки» — гіперпосилання. — С. Ч.], «взломи», «русифікації», і таке інше проводяться у створених для цього темах*⁵⁸². Зазначена форма трапляється у Інтернеті часто — здебільшого у контекстах 2 і 3 груп. У 2 групі контекстів це слово часто вживається без застережень, лише адміністратори сайту маркують його лапками. Можливо, використання лапок є специфічним маркером на позначення російськомовної одиниці (тобто «нестандартного» слова), яким є російське *взлом* ‘нелегальне (несанкціоноване) проникнення

⁵⁷⁶ www.mylukr.net/news/print.php?id=1078509860&archive=1080900718.

⁵⁷⁷ nash-soft.org.ua/archives.php?subaction=showfull&id=1077891085&archive=1078338137&start_from=&ucat=10.

⁵⁷⁸ Словник української мови: В 11 т. — К., 1972. — Т. III. — С. 601.

⁵⁷⁹ observer.sd.org.ua/prn_news.php?id=3634.

⁵⁸⁰ Словник української мови: В 11 т. — К., 1972. — Т. III. — С. 585.

⁵⁸¹ snw-lviv.narod.ru/Hakers.html.

⁵⁸² www.volodymyr.com.ua/forum/index.php?showtopic=792&st=15.

в комп'ютерну систему з метою пограбування, для компрометування, завдання збитків та ін.⁵⁸³ (пор. значення цього самого слова у словникові некомп'ютерної термінології — 'несанкціоноване проникнення в комп'ютерну мережу або в чужий комп'ютер з метою отримання користі, використання чужих даних, задоволення власної цікавості й т. ін.⁵⁸⁴).

Взлам — 'дія за знач. *взломувати* — *зламувати*; *зламування*': *Програма для взламу ігор*⁵⁸⁵. Словоформа із таким значенням трапляється рідко. Варто зазначити, що у Мережі існують і поодинокі випадки вживання такої словоформи з іншим значенням — 'викрадання зі зламуванням': *Пограбування (відшкодування майна, викраденого в результаті «взламу» або під час збройного нападу)*⁵⁸⁶. Як перше, так і друге слово — похідні від *взламувати*¹ 'здійснювати доступ до програми інформаційних технологій шляхом навмисного руйнування її захисту' та *взламувати*² 'викрадати зі зламуванням', що перебувають поза межами норми. Це слово побудоване за контамінованою словотвірною моделлю російської й української мов і не відповідає стандартам української мови. Однак ці слова уже увійшли в термінологічну базу, яка обслуговує певні різновиди господарської діяльності. Так, останній приклад речення взято на сайті страхової компанії, де подано тлумачення термінів (1 група контекстів).

Зломник = «зломник» — 'той, хто здійснює зламування': *Хакерська група Infidelz продовжила справу розкритого владою дуету зломників Deceptive Duo*⁵⁸⁷; *Вживається* [термін. — С. Ч.] *виключно на позначення людини зловмисної, асоціальної і безумовно небезпечної, тобто є синонімом слова «зломник»* [зважаючи на те, що слово в оригіналі позначене специфічним шрифтом і лапками, допускаємо, що лапки — ознака переносного вживання слова, а не виділення у контексті. — С. Ч.] *по відношенню до комп'ютерів і мереж*⁵⁸⁸. Виявлено лише поодинокі випадки вживання цього слова. Трапляється у 1 (рідко), 2 групах контекстів. Корінь *злом-* у основі не відбиває

⁵⁸³ Толковый Словарь Компьютерных Терминов (www.tckt.ru/symbol3.html).

⁵⁸⁴ Бизнес словарь (www.slovarik.kiev.ua/business/v/134221.html).

⁵⁸⁵ poznahovsky.narod.ru/fan.html.

⁵⁸⁶ www.qbe-ukraine.com/ukr/index.php?cat=9&scat=52.

⁵⁸⁷ it.for-ua.com/ukr/news/2002/06/07/101749.html.

⁵⁸⁸ www.vinfast.com/azua/xaker.html.

чергування *о/а*, а тому вважаємо його таким, що не відповідає стандартам літературної мови.

Зламник — ‘той, хто здійснює зламування’: *Лабораторія RSL, яка розробила цю технологію на початку дев'яностих, передбачає, що потенційні зламники будуть змушені витратити трильйон трильйонів років, аби зламати цей код, користуючися сучасними технологіями*⁵⁸⁹. Пошукові системи фіксують невелику кількість посилань на зазначене слово. Це свідчить про невисоку частотність його використання в Інтернеті. Водночас це слово здебільшого трапляється у 1 групі контекстів. Воно утворене за словотвірною моделлю сучасної української мови.

Взломник — ‘той, хто здійснює взлом — зламування’: *Як відомо, напередодні кучмісти на чолі із СДПУ(о)шником Шуфричем заявили, що вночі до ЦВК разом із комп'ютерними взломниками приходив Ющенко*⁵⁹⁰. Слово трапляється нечасто. Контамінація при словотворенні одиниць української (суфікс *-ник*) і російської мови унеможливорює використання цієї словоформи у кодифікованій мовній практиці.

Зломщик¹ = «зломщик» — ‘той, хто здійснює зламування’: *Проте на практиці вирок виявився набагато м'якше: юному зломщику доведеться провести 200 годин на суспільних роботах*⁵⁹¹; *За інформацією співробітників управління, «зломщики» знімали з рахунків своїх жертв за один раз від 10 до 40 тис. доларів*⁵⁹². Лексема зафіксована в лексикографічних джерелах із значенням ‘той, хто ламає що-небудь з метою пограбування’⁵⁹³. Назване слово в Інтернеті трапляється часто, здебільшого у контекстах 2, 3 груп. У контекстах 1 групи, як правило, використовуються інші словоформи, без форманта *-щик*. Частотність активного вжитку слова пояснюється використанням його як прикладки: *Професійні крекери-зломщики, що користуються найбільшоюповагою у середовищі своїх колег, зламують комп'ютерні системи з небезпечними намірами*⁵⁹⁴, пор. [відмінність] між хакерами і крекерами: перші - дослідники комп'ютерних ме-

⁵⁸⁹ mail.360.com.ua/mail/encrypt_ua.htm.

⁵⁹⁰ www.mnru.mk.ua.

⁵⁹¹ www.myukr.net/print.php?id=1076114748&archive=1078338137.

⁵⁹² www.melodia.ua/news/2004/01/13/17-00.

⁵⁹³ Словник української мови: В 11 т. — К., 1972. — Т. III. — С. 602.

⁵⁹⁴ fma.by.ru/book/book1/book102.html.

реж, інколи фахівці з економічної безпеки підприємств, другі - просто **зломщики** чи злодії⁵⁹⁵. Слово ненормативне.

Зломщик² — ‘програма, яка здійснює зламування’: Видимо, деякі помилки в алгоритмі шифрування уже виправлені, однак не виключено, що новітні **програми-зломщики** можуть розколоти і цей «орешек»⁵⁹⁶. Слово трапляється нечасто, здебільшого у 3 групі контекстів.

Зламщик — ‘той, хто здійснює зламування’: Тепер скопійовані **зламщиками** ігри можуть без обмежень розповсюджуватися у Інтернеті⁵⁹⁷. Виявлено кілька одиниць прикладів цього слова у Мережі. Контамінована форма словотворення (на основі українськомовної і російськомовної словотвірних баз) ненормативна. Слово **зламщик** зі значенням ‘програма, яка здійснює зламування’ не виявлено.

Взломщик¹ — ‘той, хто здійснює зламування’: **Взломщики серверів Сіті-банку визнали свою провину**⁵⁹⁸. Словоформа побудована за моделлю російської мови (пор. рос. **взломщик** — жарг. ‘той, хто зламує комп’ютер, комп’ютерну програму; хакер’)⁵⁹⁹; суперечить нормам української літературної мови. У Мережі трапляється доволі часто, навіть у контекстах 1 групи.

Взломщик² — ‘програма, яка здійснює зламування’: Якщо ж ви все таки наважились на таке антизаконне і водночас прибуткове дільце, то не забувайте, що вам потрібні різноманітні хакерські проги (**взломщики** паролей, мережеві віруси і т.д.), а також те, що вас можуть зловити і суворо покарати⁶⁰⁰. Словоформа суперечить нормам української літературної мови. У Мережі трапляється часто. Іноді виступає прикладкою: Зверніть увагу: користуватися **програмами-взломщиками** (*crack*) не рекомендую⁶⁰¹.

Взламщик — ‘програма, яка здійснює зламування’: якщо тобі присилають на аську ссилку [⁵⁹⁵ fma.by.ru/book/book1/book102.html.](http://spheredap.com/product/games/Labyrinth_flashgame.com/>.exe не відкривай нізащо, то взламщик!!!!!!!!!!!!!!⁶⁰². Слово</p></div><div data-bbox=)

⁵⁹⁶ witness.dp.ua/pgp/pgp/info.htm.

⁵⁹⁷ kharkiv.ukrtelecom.ua/ua/news_world/printing.php?ymd=20031114.

⁵⁹⁸ geek-info.org.ua/news/23-it-news/517-----.html.

⁵⁹⁹ Толковый словарь русского языка конца XX в. Языковые изменения. — СПб., 2000. — С. 139.

⁶⁰⁰ galeon.iatp.org.ua/comp.html.

⁶⁰¹ dreamweaver3.narod.ru/old/ukr/download/index.htm.

⁶⁰² neformat.do.am.

трапляється рідко, у 3 групі контекстів. Належить до некодифікованої лексики. Слово *взламщик* зі значенням ‘той, хто здійснює зламування’ не виявлено.

Зламувач¹ = «зламувач» — ‘той, хто здійснює зламування’: *cracker* — *зламувач чужих мереж*⁶⁰³; *Враховуючи розподіл зловмисників на «зламувачів», які виконують дезактивацію систем захисту Ппр [програмних продуктів. — С. Ч.], і «піратів», які здійснюють ширше коло порушень у сфері прав інтелектуальної власності, мотивація поведінки «зламувача» і «пірата» описується критеріями: $Cs + PcCP < CL$* ⁶⁰⁴. Слово вживається нечасто, проте у всіх типах контекстів. Побудоване за українською словотвірною моделлю. Хоча це слово рідковживане, ним послуговуються у сучасній українській літературі: *Пепи зауважив, як Варцабич на мить робиться містечковим комп’ютерним генієм з претензіями найбрутальнішого зламувача кодів*⁶⁰⁵.

Зламувач² — ‘програма, яка здійснює зламування’: *Програма платна, але при бажанні в мережі можна знайти до неї кряк (програму-зламувач)*⁶⁰⁶. Трапляється нечасто. Виявлено лише як прикладку. Реалізується у всіх групах контекстів. Іноді використовується як прикладка-тавтологія: *Майте на увазі, що часом використання зламувача-крека може зробити неможливою зміну інтерфейсу програми*⁶⁰⁷. Слово відповідає сучасному літературному стандарту.

Зламуваний — у знач. прикм. ‘який зламують’: *Також було заявлено, що Ліпих вперше став найчастіше зламуваною серверною ОС і в урядових, і в інших сферах, в той час, як кількість успішних зломів Windows-заснованих серверів за минулі десять місяців впала*⁶⁰⁸. Незважаючи на те, що слово повністю відповідає нормам словотворення української літературної мови, все ж воно трапляється дуже рідко — у 2 групі контекстів. Лексичне значення цього слова у Інтернеті найчастіше передається описовим зворотом — *який зазнає зламування*.

⁶⁰³ archive.linux.org.ua/2002-12/470.html.

⁶⁰⁴ www.niss.gov.ua/book/ty_n_ekon/01.htm.

⁶⁰⁵ Андрухович Ю. Дванадцять обручів. — К., 2004.

⁶⁰⁶ forum.domivka.net/ntopic762.html&sid=884367b7f1c8708583573f53ab137617.

⁶⁰⁷ ukraina.by.ru/asitwork.htm.

⁶⁰⁸ nash-soft.org.ua/archives.php?subaction=showfull&id=1077891085&archive=1078338137&start_from=&ucat=10.

Ламаний — у знач. прикм. ‘який ламали, зламали’: *Адже, встановлюючи ламані програми, ви залишаєтеся без підтримки в ситуаціях, які далеко не завжди піддаються вашому контролю*⁶⁰⁹. У лексикографічній практиці зафіксовано таку одиницю у значенні прикметника ‘який поламали, зіпсували’⁶¹⁰. Словоформа трапляється нечасто (наведений приклад — із електронної версії друкованого періодичного видання).

Зломаний — у знач. прикм. ‘який зламали’: *4 вересня в результаті хакерської атаки був зломаний сайт uatoday.net*⁶¹¹. Ця словоформа — помилковий запис на сайті електронного медіавидання «Українські новини» (пор. у цьому ж тексті *Хакери зламали сайт першої української інтернет-газети*⁶¹²). Зафіксовано одиничні випадки уживання таких помилкових словоформ.

Зламаний¹ — ‘дієпр. пас. мин. ч. до зламати’: *Можливо офіс то якийсь не такий? не професійна версія, якась зламана хакерами, бета. чи сп, оновлення може що накоїли при встановленні? чорт його зна*⁶¹³; Слово із двома значеннями — 1) ‘дієпр. пас. мин. ч. до зламати’ і 2) у знач. прикм. ‘який зламався, розпався на куски’⁶¹⁴ — зафіксоване лексикографічною практикою. Трапляється у всіх групах контекстів. Нормативне.

Зламаний² = «зламаний» — у знач. прикм. ‘який зламали’: *А справа в тому, і для багатьох це не новина, що зламана програма іноді працює не зовсім так, а буває зовсім не так, як вона працювати повинна*⁶¹⁵. Якщо ж «бухінг» [кримінальна операція електронного зламування (сленг комп’ютерних зловмисників). — С. Ч.] проходить успішно, то головний виконавець під час проходження фіктивних платіжних доручень вводить через свій комп’ютер основне платіжне доручення до відповідного «зламаного» сектора мережі банку і ставить його першочерговим на оброблення і відправлення за вказаними адресами⁶¹⁶. Означальна форма трапляється у всіх групах контекстів, частотна; утворена за правилами словотвору української мови.

⁶⁰⁹ www.dtkt.com.ua/debet/ukr/2001/44/44pr14.html.

⁶¹⁰ Словник української мови: В 11 т. — К., 1973. — Т. IV. — С. 440.

⁶¹¹ pravda.svitonline.com/archive/?1095.

⁶¹² pravda.svitonline.com/archive/?1095.

⁶¹³ forum.domivka.net/archive/index.php/t-2543-p-3.html.

⁶¹⁴ Словник української мови: В 11 т. — К., 1972. — Т. III. — С. 586.

⁶¹⁵ zlotistorinki.org.ua/bezkoshtovnij-fajervol-comodo-firewall-pro.

⁶¹⁶ www.crime-research.ru/library/Popovich.htm.

Зламання — ‘дія за знач. *зламати; зламування*’: На сьогодні в цифрових інформаційних системах активно використовують алгоритми цифрового підпису, такі як MD5, SHA-0 і SHA-1, не зважаючи на те, що ніхто строго не довів можливість простого **зламання** цих алгоритмів багато серйозних систем їх використовує свято вірячи у їх незламність, навіть у нашій країні з початку цього року діє закон, що юридично прирівнює електронні підписи до традиційних, зовсім нещодавно з’явилися деякі публікації, що покладають тінь сумніву на хибність таких переконань, це викликало серйозне занепокоєння у сфері цифрового захисту інформації⁶¹⁷. Зафіксовано лише поодинокі випадки вживання цього слова в Інтернеті (здебільшого у 2 групі контекстів).

* * *

Серед лексем зі значенням ‘проникати у програмне забезпечення чи цифровий пристрій з метою порушення чи зміни його функціонування’ вживаються і слова з іншою основою — неукраїнського походження — як латинськими, так і українськими літерами. Зокрема, таким є утворення від англійського *crack* ‘зламування; невелика незаконна комп’ютерна програма, яка призначена для того, щоб будь-яким способом обдурити іншу програму, нібито зареєструвавши її’⁶¹⁸. В українській мові, яка використовується в мережі Інтернет, послугуються утвореннями від цієї одиниці англійської мови у транслітерованому вигляді. Усі нижченаведені лексеми трапляються тільки у 3 групі контекстів і відповідно не належать до літературного стандарту.

Crack — ‘програма для зламування’: *допоможіть знайти crack до однієї дуже цікавої програмки*⁶¹⁹. Слово трапляється відносно часто. Зафіксоване лише в 3 групі контекстів. Множинна форма цього слова може бути в українськомовному контексті такою, як в англійській мові (*На сайті можна знайти різні програми, cracks, та багато іншого корисного ПЗ для комп’ютера*⁶²⁰), або залишатися без змін (*Тут є багато crack* [речення є гіперпосиланням на іншу сторінку. — С. Ч.]⁶²¹).

⁶¹⁷ it.ridne.net/node/view/48.

⁶¹⁸ Словарь Мультитран (www.multitrans.ru/c/m.exe?CL=1&I1=1&s=crack).

⁶¹⁹ www.zhashkiv.info/forum/showthread.php?s=1909958ad09a5bb39008215ac7460618&p=9538&mode=threaded.

⁶²⁰ knlu-robota.narod.ru/partners.htm.

⁶²¹ balalauka.narod.ru/links.html.

Cracker — ‘той, хто здійснює зламування’. Трапляються поодинокі приклади цього слова, причому у формі множини англійської мови (*Тих, кого багато хто має на увазі як **hackers**, у мережі називають **crackers***⁶²²) або з українським флексійним нарощуванням **Cracker-и** у Львові Є?⁶²³). Зафіксоване у 3 групі контекстів. Трапляється рідко. У інших випадках слово *cracker* вживається лише як одиниця англійської мови: **Cracker**. *Кракер (зломиць) Користувач обчислювальної системи, який займається незаконним одержанням доступу до захищених ресурсів системи*⁶²⁴.

Крекати — ‘проникати у програмне забезпечення чи цифровий пристрій з метою порушення чи зміни його функціонування; ламати’: *Тобі не хочеться **крекати** вінду?*⁶²⁵. Один із фонетичних відповідників-утворень від англійського *crack*. Трапляється відносно часто: у 3 групі контекстів.

Крякати — ‘проникати у програмне забезпечення чи цифровий пристрій з метою порушення чи зміни його функціонування; ламати’: *По особистому досвіду скажу, що **крякати** вента-факс останніх версій так і не навчилися*⁶²⁶. Один із фонетичних відповідників-утворень від англійського *crack*. Безперечно, наведена словоформа омонімічна до загальновідомого *крякати* — 1) ‘видавати звуки «кря-кря» (про птаха родини воронових; каркати (у 1 знач.)’; 2) ‘віщувати накликаючи нещастя, невдачу’; 3) ‘видавати звуки «кря-кря» (про качок); кахкати’; 4) ‘те саме, що квакати; крекати (у 2 знач.)’; 5) те саме, що *крекати*⁶²⁷. Така одиниця трапляється у інтернет-комунікації відносно часто. Наявні у системі комп’ютерних термінів загальноновживані слова і формування міжгалузевої омонімії — не поодинокі явище в Інтернеті. Воно доволі продуктивне і стратифікується за певними тематичними групами⁶²⁸.

⁶²² vesna.org.ua/txt/rozhiko/met/g9.html.

⁶²³ talk.lviv.farlep.net:8080/viewtopic.php?t=179&postdays=0&postorder=asc&start=20&sid=ae6cd8cc791c19fb2c50e7f0bc3c254a.

⁶²⁴ www.krem.lg.ua/termin.html.

⁶²⁵ forum.ua-admin.com/viewtopic.php?t=4057.

⁶²⁶ portal.nauu.kiev.ua/ITs.nsf/54208c23ea437ff2c2256b87004c718a/b194ccf99a89e5c4c2256d3d0026d4ef?OpenDocument.

⁶²⁷ Новий тлумачний словник української мови: В 4 т. — К., 1998. — Т. 2. — С. 406.

⁶²⁸ Ніколаєва А. О. Структурно-семантична характеристика термінології програмування, комп’ютерних мереж та захисту інформації. — Автореф. дис. ... канд. філол. наук. — Х., 2002. — С.12.

Крякувати — ‘проникати у програмне забезпечення чи цифровий пристрій з метою порушення чи зміни його функціонування; ламати’: *Причально перемудили.... Ні кода не тре, ні крякувати не тре....*⁶²⁹. Трапляються поодинокі випадки вживання цього слова.

Крек = «крек» — ‘програма для зламування’: *Хто вже довго шукає потрібний йому софт, або **крек** до якоїсь програми і не може знайти - звертайтеся до нас, допоможемо в пошуку!!*⁶³⁰; *Нажаль, скріншотів [знімків екрану монітора. — С. Ч.] цієї програми я не маю — період роботи її демо-версії в мене закінчився, а знайти «крек» я так і не спромігся*⁶³¹. Слово трапляється часто.

Кряк¹ — ‘зламування’: *Потрібна допомога по **кряку** програми*⁶³². Зазначена одиниця належить до рідковживаних.

Кряк² — ‘програма для зламування’: *Знайомий поставив мені скрипт [набір команд на певній мові програмування. — С. Ч.] кнопки «Бабло!» з якимось **кряком** і у мене стало пропадати бабло*⁶³³. Слово трапляється часто.

Кракер — ‘той, хто здійснює зламування’: *Принципова відмінність між хакерами і **кракерами** полягає в цілях, які вони переслідують*⁶³⁴. У наведеному прикладі помилково вжито флексію -амі. Слово зафіксоване у 3 групі контекстів.

Крекер — ‘той, хто здійснює зламування’: *Крекери - різновид хакерів, які займаються крадіжкою чужої інформації*⁶³⁵. Слово *крекер* зі значенням ‘сухе крихке печиво, що приготується з пшеничного борошна і жиру на дріжджах’⁶³⁶, зафіксоване лексикографічною практикою, — омонім, утворений за допомогою продуктивного іншомовного суфікса -ер⁶³⁷.

⁶²⁹ forum.te.ua/archive/index.php/t-9383.html.

⁶³⁰ ktet.ucoz.ua/forum/16-21-1.

⁶³¹ www.mycomp.com.ua/text/8954;jsessionid=5C3DBE0142932CC67AF0147C8A35B229.

⁶³² sf.nung.edu.ua/lofiversion/index.php.

⁶³³ bablo.ks.ua.

⁶³⁴ pparticle.ks.ua/?p=347.

⁶³⁵ www.naiu.kiev.ua/biblio/books/inform_OVS/part4.html.

⁶³⁶ Великий тлумачний словник сучасної української мови (www.slovnyk.net/?swrd=%EA%F0%E5%EA%E5%F0).

⁶³⁷ Щур І. І. Українськомовний комп’ютерний сленг: формування і функціонування: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. — К., 2006. — С. 13.

Крякер = «крякер» — ‘той, хто здійснює зламування’: *Піратство - це прикольна штука! не кожен може заплатити за ліцензійний фал гроші, а пірати і крякери роблять так, щоб він був доступним для всіх безкоштовно!*⁶³⁸; *Якщо я не помиляюсь вони казали що воно буде без певної системи захисту. І на основі неї наші «крякери» хочуть зробити нодд [NoDVD — програма для зламування. — С. Ч.] для російської версії*⁶³⁹. Слово зафіксоване лише у 3 групі контекстів; трапляється дуже рідко.

* * *

Простеживши загальну тенденцію використання слів на позначення дії з коренем *-лам-* та семантично тотожних до них, можна зробити певні висновки. По-перше, потужні джерела російськомовної інформації впливають на творення значної кількості слів із новим значенням, у яких використовуються російськомовні форманти. Іноді просто використано слововформи російської мови, часом адаптовані до української фонетики. Показові назви осіб за ознакою тих, хто здійснює певну діяльність, — лексичні одиниці з формантом *-щик*.

По-друге, якщо взяти до уваги те, що на сайтах, умовно віднесених до 2 групи контекстів, простежується специфічна «кастовість» у написанні тих чи тих слів (наприклад, використання слів, не зрозумілих недосвідченим користувачам комп’ютера чи тим, хто не використовує доступ до Інтернету), то не дивно, що значна частина таких слів фіксується саме у 2 групі контекстів. Іноді для нівелювання яскраво виражених формальних ознак чужої мови (зокрема російської) слово беруть у лапки.

По-третє, виразно простежується тенденція паралельного використання назв для певного поняття. Це свідчення неусталеності комп’ютерної термінології української мови в Інтернеті. Серед слововформ із формантами *лам-* і *злам-* домінують останні.

У сучасних лексикографічних працях слова цієї групи практично не репрезентовані, хоч деякі з них трапляються у 1 групі контекстів.

⁶³⁸ www.zatysi.net/forum/62-667-4.

⁶³⁹ lp-media.satel.com.ua/www/index.php?cstart=8&newsid=12004.

Група лексем *висіти*

До групи належать слова українські за походженням зі зміненим лексичним значенням (див. табл.).

Висіти¹ = «**висіти**» — ‘перебувати у стані, коли не видаються результати і відсутня реакція на запити ззовні’ (щодо цифрової техніки, програми): *Мій комп’ютер висне або ігри вилітають через декілька хвилин після запуску гри, хоч мій комп’ютер був включений всього пару годин*⁶⁴⁰; *Що робити, якщо ви змінили якісь параметри і комп’ютер почав «виснути», а старі значення ви не пам’ятаєте?*⁶⁴¹. Сучасна лексикографічна практика фіксує слово *висіти*¹ зі значенням ‘перебувати у висячому положенні; висіти на чому-небудь’⁶⁴², що семантично пов’язано з новою одиницею з іншим лексичним значенням. У деяких словниках ця одиниця, подана зі значенням ‘не реагувати на запити зовні, не видавати результати (про комп’ютер)’, позначена ремаркою *жаргонізм* (пор. таку фіксацію в російськомовній лексикографічній практиці⁶⁴³). Так само цю одиницю жаргонної лексики фіксують і інші словники (пор. «висне, зависає, повис (про комп’ютер) — ситуація, в якій комп’ютер не реагує на команди і не може із неї вийти самостійно. Виникає при критичних несправностях, програмних чи технічних»⁶⁴⁴). Принагідно варто зазначити, що в Інтернеті послуговуються ще однією групою слів із цим коренем, які, однак, мають інше значення, що пов’язане із семою ‘розмістити’: *Суха і непроілюстрована заява, що висить на сайті «Нафтогазу», створює у стороннього спостерігача враження, що «Нафтогаз» шукає причини, аби не качати газ*⁶⁴⁵; *Інтерфейс елементарний - вказали файл; почекали, доки він залетівся на сервер; отримали згенерований лінк на файл; розіслали лінк усім зацікавленим чи повісили в інеті*⁶⁴⁶; *Ввести в експлуатацію хочу Ком’ютер, а ці корпуси, плати*

⁶⁴⁰ ukrfaq.narod.ru/hardware/video/banshee1.htm.

⁶⁴¹ stpp.sumy.ua/catalog/main/_students/_subject/dispatch.php?subject_code=1&topic=DOS.

⁶⁴² Словник української мови: В 11 т. — К., 1970. — Т. I. — С. 492.

⁶⁴³ Толковый словарь русского языка конца XX в. Языковые изменения. — СПб., 2000. — С. 144.

⁶⁴⁴ Словарь компьютерного жаргона и подборка технических терминов (www.casemods.ru/section9/item238).

⁶⁴⁵ maidan.org.ua/news3/view.php3?bn=maidan_free&trs=0&key=1231883266&site=maidan.

⁶⁴⁶ blogobig.com/misc/file_services_understand_what_is_ukrainian_traffic_uaix.html.

Група лексем висіти

висіти¹ «висіти»			
зависати «зависати»	підвисати		«повісити»
висіня	зависання «зависання»		підвисання «підвисання»
«висячий»		підвисаючий	
висюльки		висяк	
завислий «завислий»		«підвислий»	
«завісити»		підвісити «підвісити»	
висіти²			
підвисати²			

*повісити на цей комп'ютер, але в мене потім показує - «Комп'ютер ціна 3000»*⁶⁴⁷.

Висіти (щодо наведеного вище лексичного значення) може комп'ютер, програмне забезпечення (сюди ж відносимо як власне програмне забезпечення, так і будь-які програми): *Такий вірус нічого не може зробити — або «висне» при виконанні, або не може заражати інші файли*⁶⁴⁸. Зафіксовано усічену форму дієслова в однині, минулий час: *а нарахуно [на рахунок — щодо. — С. Ч.] ХР, це дуже класна ОС (з Віндовс правда), вона в мене ніразу не висла, був час коли комп два місяці постійно працював(цолодобово) і він ніколи не вис*⁶⁴⁹.

Часто вживане слово, зафіксоване в усіх трьох групах контекстів. Хоча воно представлене у багатьох стилях інтернет-комунікації, здебільшого лексема трапляється на сайтах, де йдеться про комп'ютерну справу, та у місцях, де відбувається онлайн-спілкування. Щодо використання цього слова варто вказати, що воно не таке частотне, як інше слово із таким самим значенням — *зависати*, що значно ширше представлене не тільки в мові Інтернету, а й поза його межами. Причина цього в тому, що значення слова *висіти* = «*висіти*» не передає завершення процесу 'перебування у стані, коли не видаються результати і відсутня реакція на запити ззовні' й прямо перегукується зі значенням лексичної одиниці, яка використовується в офіційному контексті (наприклад, у меню програмного забезпечення) — *не відповідати*, що вважається калькою з англійської мови терміна з інформаційних технологій *not responding* 'не відповідати'⁶⁵⁰.

Простежити закономірність уживання лапок складно, тому що слово вживається як із лапками у всіх групах контекстів, так і без них.

Зависати = «**зависати**» — 'перебувати у стані, коли не видаються результати і відсутня реакція на запити ззовні' (щодо цифрової техніки, програми): *Інцидент стався після того, як комп'ютер вкотре «завис»*⁶⁵¹.

⁶⁴⁷ www.vobu.com.ua/forum/viewtopic.php?t=688&start=675.

⁶⁴⁸ referats.iatp.org.ua/modules.php?op=modload&name=Subjects&file=index&req=printpage&pageid=437&scope=page.

⁶⁴⁹ www.ua-admin.com/phorum/phpBB2/posting.php?mode=quote&p=723.

⁶⁵⁰ Словарь Мультитран (www.multitrans.ru/c/m.exe?t=4174777_1_2).

⁶⁵¹ ua.for-ua.com/life/2003/03/07/150628.html.

У сучасній українській літературній мові зафіксовано цю одиницю зі значеннями «1) ‘зачепившись за що-небудь, тримаючись на чому-небудь, повисати, висіти’; 2) ‘триматися в повітрі, в просторі над землею’; 3) ‘бути опущеним, схилитися, звисати’»⁶⁵² що пов’язано зі значенням із інформаційних технологій лише опосередковано — через семантику. Термінологічні електронні словники більш докладно потрактовують цю одиницю: пор. із російськомовної практики «*зависати* — ‘не реагувати на дії (натискування клавіш, рух «мишею» і т. ін. Зависають програми. Програма може зависнути, якщо в ній є помилка або така ситуація не була передбачена програмістом»⁶⁵³. Лексична сполучуваність цього слова доволі широка. *Зависати* може власне комп’ютер (Один **комп’ютер завис** у момент голосування дружини одного з кандидатів у губернатори штату Джорджия⁶⁵⁴), інша комп’ютерна техніка (Багато хто саме так і робить, але при цьому виникає один неприємний момент: **модем буде «зависати»** на лінії, до моменту його відключення в ручну⁶⁵⁵), різноманітні технічні прилади та пристрої, частина з яких до розряду цифрової техніки не належать (**Цифрові станції, виявляється, теж мають властивість інколи «зависати»**⁶⁵⁶; *Тепер* [коли Microsoft закінчила розробку Freestyle та відправила його на тестування бета-тестерам. — С. Ч.] **будуть зависати наші музичні центри, холодильники та мікрохвильовки**⁶⁵⁷).

Зафіксоване у всіх групах контекстів. Частовживане. Використовується у багатьох стилях у мові Інтернету: *Зависнув комп’ютер думок. / У спогадах пам’ять втонула. / Система надії розбилась. / Не можна відкрити душевний замок*⁶⁵⁸). Форма у лапках характерна здебільшого для інтернет-видань та інтернет-версій друкованих засобів масової інформації. Проте простежити послідовність вживання лапок складно. Так, наприклад, у інтернет-версіях видання «Галицькі контракти» за 2000 р. вживається слово як із лап-

⁶⁵² Словник української мови: В 11 т. — К., 1972. — Т. III. — С. 48.

⁶⁵³ Толковый Словарь Компьютерных Терминов (www.tckt.ru/symbol7.html).

⁶⁵⁴ ua.for-ua.com/it/2002/11/07/110106.html.

⁶⁵⁵ www.privat-online.net/info/private_online/site/consult1ukr.htm.

⁶⁵⁶ zhovkva.lviv.ua/forum/read.php?f=3&i=193&t=192&v=t.

⁶⁵⁷ programy.com.ua/news/230602.php.

⁶⁵⁸ www.afrodita.kiev.ua/index.cgi?r=5&id=172.

ками, так і без них, у пізніших за датою версіях слово вживається так само (*Одного дня Віктора викликали до начальниці підвідділу внутрішньобанківських операцій, в якій «завис» комп'ютер*⁶⁵⁹). Висока частотність використання слова в Інтернеті спричинила розширення його вживання у різних стилях. Так, у контексті фіксують переносні вживання слова, порівняння, метонімію: *В мене був колись Philips Savvy [телефон. — С. Ч.], то він полюбляв зависати, і скоріш за все причина була, що його погано перепрошили*⁶⁶⁰; *через дві години безперервної навчальної діяльності мозок починає зациклюватись і «зависати», наче старий ПК*⁶⁶¹; *укр. збірка в мене зависає при натисканні «Про програму»*⁶⁶². Це слово активно вживається в мові Інтернету, воно характерне для неелектронних видань, що свідчить про його активне входження у сучасний словник української літературної мови.

Варто торкнутися також і слова *зависати*, яке частотне у Мережі й має інше значення ‘проводити час’: *Вона [Масяня. — С. Ч.] живе як більшість сучасної молоді — ходить на тусівки, зависає в інтернеті, курить травку, не рефлексує щодо минулого і говорить те, що думає*⁶⁶³. Найчастіше воно фіксується у 2 та 3 групі контекстів. У 2 групі контекстів — здебільшого на розважальних сайтах. Найчастіше трапляються в Мережі кілька значень цього слова. По-перше, тут функціонує слово *зависати* зі значеннями, які зафіксовані у словниках, наприклад, ‘триматися у повітрі, у просторі над землею’ (*От — яструб: захитався, бистроокий, / Понад землею у горах завис*⁶⁶⁴). По-друге, семантика слова, яка виражає хисткий стан перебування у просторі, образно кажучи, «невизначеність» у стані, спричинила виникнення переносного значення ‘перебувати у невизначеному стані’. Цей лексико-семантичний варіант теж зафіксований в Інтернеті (*Насамперед це виявилось в тому, що проекти, в яких партнерами банку були державні установи, один по одному стали*

⁶⁵⁹ www.kontrakty.com.ua/ukr/gc/nomer/2000/2000-35/35rozv.html.

⁶⁶⁰ www.domivka.net/modules.php?name=Forums&file=viewtopic&t=23&start=15&posts=0&postorder=asc&highlight=.

⁶⁶¹ www.studgazeta.kiev.ua/art.php?id=217.

⁶⁶² openoffice.org.ua/index.php?name=PNphpBB2&file=printview&t=15&start=0.

⁶⁶³ www.kontrakty.com.ua/ukr/gc/nomer/2003/13/47.html.

⁶⁶⁴ ukrlib.com/kupala03.html.

«зависати»⁶⁶⁵). По-третє, виникло нове значення слова ‘проводити час’ (Якщо однієї пори можна проводити його в барах і кафе на свіжому повітрі, прогрітому сонцем, то з приходом іншого сезону доводиться перебиратися в закриті, накурені приміщення, **зависати** в когось на хаті⁶⁶⁶). Іноді зі значенням ‘проводити час’ у таких контекстах виступає слово *провисати*: Цю книжку добре б читати, коли є повно вільного часу і коли найближчими днями (тижнями, місяцями, роками, ніколи) нічого не мусиш. З нею просто добре **провисати**. Вона не напружує, але створює настрій, будучи водночас різкою і меланхолійною. Герой «Faserland»-у і сам **провисає**⁶⁶⁷ (до речі, у цьому ж контексті є слово *провисає*, зі значенням ‘добре проводить час’). Останній приклад — не поодинокий, оскільки в значенні ‘проводити час’, що репрезентоване словами *зависати*, *провисати* та ін., передбачають наявність семантичної ознаки ‘добре’ (адже фрази типу *зависати у кафе*, *провисати в Інтернеті* та ін. містять позитивну конотацію).

Зі значенням ‘добре проводити час’ вживається також дієслово «*підвисати*»: здебільшого я «**підвисаю**» на «Г.О.» та «Експлойтед» [назви рок-груп. — С. Ч.]. Звісно, багато чого ще слухаю⁶⁶⁸.

Оскільки лексема не трапляється у 1 групі контекстів, а здебільшого її знаходимо в мові комунікантів молодого віку, можна зробити висновок, що це — сленгова форма.

Підвисати — ‘перебувати у стані, коли не видаються результати і відсутня реакція на запити ззовні’ (щодо цифрової техніки, програми): *Комп підступно підвис*⁶⁶⁹; *Тепер у мене ще й хотмейл* [поштовий сайт Hotmail. — С. Ч.] **підвис**...⁶⁷⁰.

Негативна конотація цього слова простежується і у значенні ‘переривати роботу’, але не щодо комп’ютера чи програми: *Під кінець року фестиваль ще не розрахувався з групою, підвис у дуже теплу цифру з трьома нулями і невідомою кількістю дев’яток*⁶⁷¹, а також

⁶⁶⁵ day.kiev.ua/1997/105/economy/ecol.htm.

⁶⁶⁶ www.tusovka.if.ua/forum/index.php?s=6574728ad077a1b63edb8b1c39126588&act=Print&client=printer&f=33&t=184.

⁶⁶⁷ www.ii.lviv.ua/chetver/n18/delicates_2.htm.

⁶⁶⁸ www.golosiyiv.kiev.ua/news_o.php?id=547.

⁶⁶⁹ misto.ridne.net/viewthread.php?fid=72&tid=1795&action=printable.

⁶⁷⁰ samvydav.net/index.php?lang=u&page=print&material_id=26167.

⁶⁷¹ www.ii.lviv.ua/index.php3?ac=rok-ua&sac=1.

у значенні ‘перебувати в невизначеному стані’: *Каті не сподобався текст, завдяки чому пісня підвисла*⁶⁷².

Слово частовживане лише у певних типах контекстів — на форумах та рідше на сайтах, де йдеться про комп’ютерну справу. Яскраво виражена сленгова форма.

«**Повісити**» — ‘зробити стан, коли не видаються результати і відсутня реакція на запити ззовні’ (щодо цифрової техніки, програми): *Для того, щоб «повісити» комп’ютер зараз треба докласти неймовірних зусиль, тому оператор скоріш за все відновить нормальну роботу комп’ютера без його перезавантаження*⁶⁷³. Наведене дієслово — тільки доконаного виду. Трапляється дуже рідко, лише у 3 групі контекстів. Виразне «маркування» цього слова лапками свідчить про незвичність використання його навіть у такому контексті.

Висіння — ‘дія за знач. *висіти*’: *деколи за 15-20 хв. висіння викидало доступ заперещен... а так навіть важко вбити задачу...*⁶⁷⁴.

Словоформа зафіксована лише у 3 групі контекстів. Крім того, виявлено форму із протилежним значенням: *Щодо не тормозіння та не висіння ХР, то це це яка машина тре дивитися!*⁶⁷⁵.

Зависання = «зависання» — ‘дія за знач. *зависати*’: *Вже доведено, що в останній версії цієї програми міститься дефект, який викликає зависання операційної системи Windows під час її запуску*⁶⁷⁶; *З’ясовуючи причину «зависання», Віктор завважив необережно залишену на столі дискету з ключем електронно-цифрового підпису, який використовується для підписування електронних платіжних документів*⁶⁷⁷. Сучасна лексикографічна практика в Інтернеті фіксує значення цього слова, надаючи переваги у тлумаченні лише тим аспектам, які передбачені сферою використання цього слова і відповідно тематикою, яка репрезентована словником: «‘стан обчислювальної системи, за якої внаслідок нестачі обчислювальних ресурсів або логічної помилки програми система не може заверши-

⁶⁷² www.ii.lviv.ua/index.php3?ac=rok-ua&sac=1.

⁶⁷³ forum.usic.org.ua/viewtopic.php?f=12&t=4.

⁶⁷⁴ forum.krapka.te.ua/viewtopic.php?p=14922.

⁶⁷⁵ www.ua-admin.com/phorum/phpBB2/posting.php?mode=quote&p=723.

⁶⁷⁶ www.kontrakty.com.ua/ukr/gc/nomer/2000/2000-46/46plan1.html.

⁶⁷⁷ www.kontrakty.com.ua/ukr/gc/nomer/2000/2000-35/35rozb.html.

ти розпочаті завдання та не реагує на команди користувача»⁶⁷⁸. Пор. також значення із російськомовних електронних словників: «1) ‘стан обчислювальної техніки, коли вона перестає видавати результати і реагувати на запити ззовні, наприклад, на натискання користувачем персонального IBM-сумісного комп’ютера клавіш або на інші зовнішні переривання’; 2) ‘стан, що характеризується аномально великим часом очікування завдання або процесу при звертанні до будь-якого ресурсу’»⁶⁷⁹; «‘несправність, при якій комп’ютер перестає реагувати на ваші команди’»⁶⁸⁰; «‘ситуація, при якій комп’ютерна система раптово перестає коректно працювати’»⁶⁸¹; «порушення нормальної роботи операційної системи комп’ютера, яке зовні виражене у відсутності будь-якої реакції на дії користувача»⁶⁸². Як помітно, електронні словники не завжди адекватно передають значення, до того ж трапляються суб’єктивні інтерпретації. Слово представлене у всіх типах контекстів. До речі, з цим значенням практично не використовується лексема *висіння*, що є аргументом на користь використання номена *зависати*, а не *висіти* (у прямому значенні кожного слова) у дериваційній моделі.

Підвисання = «**підвисання**» — ‘дія за знач. *підвисати*’: *Варто відмітити, що було помічено багато підвисань плеєра*⁶⁸³; *Windows 98 встановлювати не рекомендується, дуже ймовірні «підвисання», і робота буде жахливо повільною*⁶⁸⁴. Найчастіше трапляється у 2 групі контекстів.

«Висячий» — ‘який висить’: *Додавати новий ресурс за допомогою сторінки Додати URL* [URL — Uniform Resource Locator (універсальний вказівник ресурсів) — специфічний повний опис ресурсів (різних файлів) із указівкою на місце розташування в Інтернеті. — С. Ч.], якщо: а) це сервер, і Ви підозрюєте, що він ще не відомий Меті; б) це частина сервера, і Ви підозріваєте, що на нього немає поси-

⁶⁷⁸ Словник термінів інформаційних систем і технологій. — К., 2008. — С. 57.

⁶⁷⁹ Словарь компьютерных терминов. WEB версия (slovar.boom.ru/Head.html).

⁶⁸⁰ Глоссарий компьютерных терминов (psbatishev.narod.ru/glos/02756.htm).

⁶⁸¹ АПИКОМ — Глоссарий компьютерных терминов (www.apicom.ru/nd/glossary.php#40).

⁶⁸² Словарь компьютерных терминов (lib.ccsmu.crimea.ua/liba/index.php?v=4&tek=319&pag=312).

⁶⁸³ programy.com.ua/reviews/divxplayer.php.

⁶⁸⁴ www.kontrakty.com.ua/ukr/gc/nomer/2000/2000-49/49prakt1.html.

лань з інших сторінок сервера («**висячий**» URL)⁶⁸⁵. Таке саме слово зафіксоване й у сучасних словниках української мови з розширеним значенням ‘який висить, звисає’⁶⁸⁶. Проте слово зі словника походить із *висіти* з іншим значенням, яке не стосується цифрових технологій. Словоформа трапляється рідко. Зафіксована у 2 групі контекстів. Зважаючи на спосіб творення слова (форма активного дієприкметника із суфіксом -яч-), воно є калькою російської мовної форми⁶⁸⁷.

Підвисаючий — у знач. прикм. ‘який підвисає — зависає’: *Це не тільки прискорить закривання підвисаючих програми, але й дозволить прискорити запуск програм і звільнити кілька мегабайт оперативної пам’яті*⁶⁸⁸.

Словоформа, зафіксована у 2 групі контекстів. Походить із сленгової форми *підвисати*¹. Утворена як калькована форма активного дієприкметника із суфіксом -юч російської мови.

Висюльки — ‘перебування у стані, коли не видаються результати і відсутня реакція на запити ззовні; зависання’: *ААА..... зустрічав таке (не в себе правда). Тіпа шари видно але якщо клікаєш на одну з них — торба — висюльки*⁶⁸⁹. Лексема зафіксована один раз. Зважаючи на функціональні особливості вказаного слова в контексті (є головним членом речення), можна зробити висновок, що це — іменник. Слово належить до 3 групи контекстів (вжито на форумі); ненормативне.

Висяк — ‘перебування у стані, коли не видаються результати і відсутня реакція на запити ззовні; зависання’: *І довга пауза. висяк. при перезагрузці системи видно рядок (який з’являється тільки після натискання CTRL+ALT+DEL)*⁶⁹⁰. Указана словоформа у поданому значенні трапляється дуже рідко, лише у 3 групі контекстів. Варто зазначити, що така сама словоформа, але з іншими значенням — ‘нерозкритий злочин’ — фіксується у Мережі значно частіше: *Його все одно мочити доведеться, а так на один висяк у міліції менше буде, можна навіть реабілітувати помертню й платити вдові та*

⁶⁸⁵ meta.ua/ua/webmaster/webmast.asp.

⁶⁸⁶ Словник української мови: В 11 т. — К., 1970. — Т. I. — С. 508.

⁶⁸⁷ Див.: Клименко Н. Ф. Калька // Українська мова: Енциклопедія. — 3-тє вид., змін. і доп. — К., 2007. — С. 245.

⁶⁸⁸ programy.com.ua/reviews/xpfaq3.php.

⁶⁸⁹ forum.krapka.te.ua/search.php?search_id=657988419&start=60.

⁶⁹⁰ linux.org.ua/cgi-bin/yabb/YaBB.pl?num=1223663363.

сиротам пенсію за втратою⁶⁹¹; ‘довгобуд’ — Проте, час іде, будинок, у якому ми купили в кредит квартиру, не зважаючи на кризу, не перетворився у «**висяк**»⁶⁹² та ін. У наведених останніх словоформах сфера вжитку ширша — вони трапляються у всіх типах контекстів.

Завислий = «**завислий**» — у знач. прикм. ‘який завис’: *Значення цього ключа визначає час в мілісекундах, через який програма, що не відповідає, вважається завислою*⁶⁹³; *Зняття «завислих» програм в середовищі DOS та WINDOWS*⁶⁹⁴. У сучасних словниках зафіксовано два значення цієї лексеми: «‘дієпр. акт. мин. ч. до зависнути’ і прикм. Те саме, що суспендований (про кров)»⁶⁹⁵. Відповідно вони не пов’язані зі значенням, яким послуговуються користувачі Інтернету.

Словоформа зафіксована у 2 групі контекстів. У цьому значенні частіше трапляється форма *який завис*: *Як зробити щоб програми, які зависли і не відповідають «вбивалися» автоматично?*⁶⁹⁶.

«Підвислий» — у знач. прикм. ‘який підвис — завис’: *Періодично у списку розсилки проходили повідомлення про деякі «підвислі» задачі*⁶⁹⁷.

Рідковживана форма. Зафіксована у 2 групі контекстів.

«Завісити» — ‘робити стан, коли не видаються результати і відсутня реакція на запити ззовні’ (щодо цифрової техніки, програми): *Під час демонстрації можливостей програми було «завішено» мобільний телефон Nokia 6210, який після одержання повідомлення перестав вмикатися повідомляє Комп’юлента*⁶⁹⁸. У сучасних словниках зафіксовано слово *завішувати* лише з такими значеннями: «1) ‘закривати що-небудь, повісивши полотно, шматок тканини, паперу і т. ін.’; 2) розм. ‘підвішувати, вішати що-небудь, прикріплюючи до чогось, зачеплюючи за щось’»⁶⁹⁹.

Лексема зафіксована лише один раз у 2 групі контекстів. Зважаючи на те, що це рідковживана форма, а також беручи до уваги той факт,

⁶⁹¹ www.forum.vosvoboda.info/viewtopic_5918_0.php?sid=2a2104e25a64ba400dbc1b6fa470100e.

⁶⁹² xata.blox.ua/2008/12/Yak-vryatuvati-kreditnu-kvartiru.html.

⁶⁹³ programy.com.ua/reviews/xpfaq3.php.

⁶⁹⁴ srp.iatp.org.ua/Prgsu4.htm.

⁶⁹⁵ Словник української мови: В 11 т. — К., 1972. — Т. III. — С. 48.

⁶⁹⁶ programy.com.ua/reviews/xpfaq3.php.

⁶⁹⁷ linux.org.ua/archive/linux@linux.org.ua/msg02448.html.

⁶⁹⁸ www.ukrinter.com/gn_article.asp?ID=6330&NID=60&LEVEL=-1.

⁶⁹⁹ Словник української мови: В 11 т. — К., 1972. — Т. III. — С. 52-53.

що дата вживання слова відносно давня (вжита у новині від 6 грудня 2001 р.), навіть незважаючи на те, що воно відповідає словотвірним нормам, його, ймовірно, варто уникати у вживанні.

Підвісити = «**підвісити**» — ‘робити стан, коли не видаються результати і відсутня реакція на запити ззовні’ (щодо цифрової техніки, програми): *Те чим це дехто виправдовує Microsoft — в текстовому досі комп’ютер не підвісиш, луснуло як мильна бульбашка — текстова інформація з Gopher сервісу може викликати переповнення буферу і дозволяти виконувати код на відділеному комп’ютері в Microsoft Internet Explorer, Microsoft Proxy Server 2.0, Microsoft ISA Server 2000*⁷⁰⁰; *До того ж велика кількість Java-«примочок» може просто «підвісити» комп’ютер вашого потенційного клієнта, і він вже ніколи не сунеться до небезпечної сторінки*⁷⁰¹. У сучасних словниках лексичну одиницю *підвішувати* подано лише зі значенням ‘закріплювати у висячому положенні’⁷⁰².

Слово трапляється здебільшого у 2 групі контекстів. Зважаючи на приклади використання цього слова, має виразні ознаки сленгової форми.

Висіти² — ‘тривалий час перебувати на одному місці в Інтернеті’: *Якщо набридло виснути в одній чат-кімнаті, переходьте в іншу та послухайте, що робиться там*⁷⁰³. Слово зафіксоване в 2 (рідко) і 3 групі контекстів. Сленгова форма, характерна для мови молодих осіб.

Підвисати² — ‘користуватися Інтернетом, програмою і т. ін.’: *Тому, гадаю, тим, хто підвис на справжньому інтернеті, це [те, що Yahoo не влізе в малесеньке віконечко, в якому існує лише два кольори. — С. Ч.] не сподобається*⁷⁰⁴.

У Мережі трапляється слово *підвисати* також зі значенням ‘проводити час’: *А взагалі то я зараз підвис на Голден Гейтсі... там такий яблучний сидр подають...*⁷⁰⁵.

Сленгова форма, яка найчастіше трапляється у 2 та 3 групах контекстів, відповідно перебуває за межами кодифікованої норми.

⁷⁰⁰ programy.com.ua/news/130602.php.

⁷⁰¹ www.kontrakty.com.ua/ukr/gc/nomer/1999/38-99/38prakt.htm.

⁷⁰² Словник української мови: В 11 т. — К., 1973. — Т. IV. — С. 407.

⁷⁰³ solvotole.com.ua/inf.php?id_s=9&lang=ukr.

⁷⁰⁴ www.main.com.ua/?index=28&PHPSESSID=64bb41fb8afb71d13fde0d6f1bdf33ff.

⁷⁰⁵ www.tusovka.if.ua/forum/index.php?s=77979ba36070be7937b1fbd3444e73a5&showtopic=181&st=30.

Значна частина слів із коренем *-вис-* обмежені у використанні в сучасній українській літературній мові. Проте деякі з них вийшли за межі функціонування певного типу контексту мови Інтернету. Сучасна лексикографічна практика не фіксує слова цієї групи, відповідно вони перебувають на периферії літературної мови, а відтак використовуються лише у певних контекстах — найчастіше розмовній, професійній мовах.

Щодо досліджуваної групи лексем звертаємо увагу, що на окремих сайтах розміщено аналіз деяких словоформ, які не зафіксовані у наведеному нами матеріалі (наприклад, словоформа *висюк*⁷⁰⁶). Доступні можливості пошуку, а також те, що вказані приклади не були знайдені в українськомовному сегменті Інтернету, дозволяє зробити припущення про те, що автори публікацій (навіть лінгвістичних праць) перекладають російські варіанти слів. Ці слова, справді, фіксують пошукові системи, а автори досліджень гіпотетично передбачають, що такі лексичні одиниці можливі в українській мові. Однак цей шлях поповнення терміносистем не можна вважати слушним.

Група лексем *качати*

До названої групи лексем належать переважно українські за походженням одиниці (див. табл.).

Слова цієї групи близькі за значенням зі словами групи *вантажити*, що пов'язуємо із паралельним використанням слів на позначення процесів, номінованих в англійській мові однією одиницею.

Качати = «**качати**» — ‘переписувати з іншого пристрою чи мережі цифрові дані’: *Диск включає в себе, як старі так і нові пісні, старі - можна качати на муз сайтах*⁷⁰⁷; «**Качати**» інформацію з процесора наважиться хіба що суперпрофесіонал-шпигун, а от з хвилями, що йдуть від монітора чи клавіатури, впоратися значно легше, навіть можна обійтися без спецзасобів⁷⁰⁸. У сучасних електронних словниках (зокрема російської мови) це слово трактують зі значенням ‘копіювати інформацію (файли) на свій комп'ютер із віддаленого

⁷⁰⁶ vesna.org.ua/txt/fedorivm/jargon.html.

⁷⁰⁷ pinadva.com/posting.php?mode=quote&p=293&sid=c2be8e16474aa391a278d54443491363.

⁷⁰⁸ www.kontrakty.com.ua/ukr/gc/nomer/2001/47/8.html.

Група лексем качати

качати «качати»									
викачати	перекачати «перекачати»	закачати	зкачати	скачати «скачати»	підкачати	докачати	вкати		
викачування «викачування»	перекачування		закачування «закачування»		зкачування «зкачування»		скачування «скачування»		
качалка									
викачка «викачка»	перекачка	закачка «закачка»		зкачка	скачка		підкачка		докачка «докачка»
викачуваній	закачуваній	скачуваній		качаній	викачаній	перекачаній	зкачаній	скачаній «скачаній»	

(наприклад з Інтернету)⁷⁰⁹ або ‘переписувати з одного пристрою чи мережі цифрові дані’⁷¹⁰. Англійським відповідником слова *качати*, як зазначено у таких виданнях, є слово *download* (яке, до речі, є й відповідником українського *вантажити* — ‘переміщувати дані з цифрового пристрою чи мережі’). Словникові українськомовні джерела фіксують слово *качати* лише з такими значеннями: « 1) ‘вирівнювати, вигладжувати качалкою та рублем що-небудь (полотно, білизну тощо)’; 2) ‘діставати, видобувати звідки-небудь газ, рідину й т. ін. (за допомогою помпи, насоса тощо)’⁷¹¹, що пов’язано з поданим значенням досліджуваного слова опосередковано — через семантичну близькість (зокрема з другим значенням загальномовної лексичної одиниці).

Зазначена словоформа трапляється часто. Спектр лексичної сполучуваності цього слова широкий. Так, слово *качати* зафіксоване в сполученні з лексемами на позначення програмних продуктів, які розміщені в Інтернеті. Це стосується як власне програмного забезпечення (наприклад, із словами, *файл*, *сайт*), так і інших продуктів (наприклад, *фільм*, *музика* та ін.): *До-речі, на повному серйозі базарю, я буду твоїм сайтом качати*⁷¹²; *Але малі сюжети, в 10-20 Мбт можна качати вже зараз!*⁷¹³; *Хакер через військову лабораторію качав собі фільми :*⁷¹⁴. Слово *качати* найчастіше трапляється у 2 і 3 групах контекстів. Важко не погодитися, що воно, на перший погляд, в контекстах має певне стилістичне забарвлення (виражена метафоричність). Ця ж лексема, зафіксована у Словникові української мови, має дещо інше значення. Одне із його значень — ‘діставати, видобувати звідки-небудь газ, рідину й т. ін. (за допомогою помпи, насоса тощо)’. Слово, зафіксоване у СУМі, та слово, яке активно експлуатується в Інтернеті, семантично пов’язані. Новотвір, що з’явився у Мережі, завдячує своєму виникненню саме загально-живаному слову. Доказом цього, крім семантичної близькості, може

⁷⁰⁹ Толковый Словарь Компьютерных Терминов (www.tckt.ru/symbol9.html).

⁷¹⁰ Словоново (www.slovonovo.ru/term/%D0%9A%D0%B0%D1%87%D0%B0%D1%82%D1%8C).

⁷¹¹ Словник української мови: В 11 т. — К., 1973. — Т. IV. — С. 123-124.

⁷¹² svitanok.org.ua/Guestbook.php?page=1.

⁷¹³ www.chysto.com/index.php?item=news&sub=msg379&print=1.

⁷¹⁴ forum.krapka.te.ua/viewtopic.php?p=13218.

бути ще й те, що в операційних системах (починаючи від найбільш ранніх та закінчуючи сучасними найостаннішими версіями) процес накопичення, копіювання, перенесення інформації супроводжувався відповідним графічним рухомим зображенням, яке часто імітувало шкалу із поділками із поступовим її заповненням.

Слово *качати* стилістично марковане, однак у контекстах, які трапляються в Інтернеті, а також серед користувачів це слово стилістично нейтральне і вживається без будь-яких обмежень у багатьох стилях, жанрах, у місцях спілкування, наприклад, на форумах, сайтах спеціального призначення, де йдеться про комп'ютерну справу. Припускаємо, що саме через специфічне стилістичне маркування вказана словоформа практично не трапляється у 1 групі контекстів, а лексикографи схилиються до думки, що це слово, а також похідні від нього є одиницями сленгу.

Викачати — ‘поступово переписати з іншого пристрою чи мережі цифрові дані’: *Допоможіть з таким питанням: потрібно мені **викачати** мандрейк 10.1 [операційна система Mandrake. — С. Ч.] та Федору2 [операційна система. — С. Ч.]*⁷¹⁵. Семантичну близькість помічено у слові *викачувати* зі значеннями ‘видаляти з чого-небудь воду або якусь рідину, газ і т. ін. механічним способом (за допомогою насоса, центрифуги і под.’, ‘поступово, частинами забирати що-небудь’⁷¹⁶. Словоформа трапляється лише у 3 групі контекстів.

Перекачати = «**перекачати**» — ‘переписати з іншого пристрою чи мережі цифрові дані’: *На малюнку показана примітивна структурна схема нашого родинного дерева. Нажавши на певне прізвище, Ви можете **перекачати** зархований файл в форматі .ZIP, і далі справа тільки за Вами, вірніше за тим, що лишилося в нашій пам'яті*⁷¹⁷; *Безліч мелодій та картинок з нашої бази **будуть «перекачані»** у Ваш телефон, і він зазвучить по-новому!*⁷¹⁸. Словник української мови фіксує таке значення лексеми *перекачати* — ‘качати (звичайно рідину) насосом з одного місця в інше’⁷¹⁹. Сучасна лексикографічна практика

⁷¹⁵ linux.org.ua/cgi-bin/yabb/YaBB.pl?board=talk_ph;action=post;num=1097647500;title=дПРЙУ+Ч|ДРПЧ|ДШ.

⁷¹⁶ Словник української мови: В 11 т. — К., 1970. — Т. I. — С. 404.

⁷¹⁷ www.print.com.ua/tima/page/genofamily.htm.

⁷¹⁸ www.freelove.org.ua/archive.php?from=20.

⁷¹⁹ Словник української мови: В 11 т. — К., 1975. — Т. VI. — С. 191.

засвідчує ще одне тлумачення, близьке до значення досліджуваного слова: ‘добуваючи, одержуючи в одному місці, переміщати в інше’⁷²⁰.

Слово трапляється у всіх групах контекстів. Дериваційне значення префікса *пере-* видозмінює значення слова *качати*. На перший погляд, слова *скачати* і *перекачати* — взаємозамінні, однак приклади засвідчують, що вони різняться семантикою, так, у слові *перекачати* наявна сема ‘з одного місця на інше’. Приклад останнього речення показовий щодо багатства словникового складу комп’ютерних користувачів: у широкому контексті поряд із словом «*перекачувати*» вжито *залити*, яке, на нашу думку, виступає синонімом: *Тепер ми можемо залити мелодії та картинки ще й в телефони Nokia*⁷²¹.

Закачати — ‘переписати з іншого пристрою чи мережі цифрові дані’: *Тому ми закликаємо вас за можливістю розміщувати сюжети на своїх серверах, поширювати їх у інший спосіб (це для тих хто має досвід використання p2p мереж [мереж файлообмінних систем. — С. Ч.] edonkey, emule, gnutella, kazaа), а в першу чергу ставити собі і рекомендувати ставити своїм друзям клієнти для бітторента [пошуковий сервер. — С. Ч.], для того щоб вже в найближчому майбутньому велика кількість людей могла одночасно **закачувати** собі відеоматеріали, які зазвичай не побачиш у нас в країні по телевізору (хіба що на «5-му»! :)))*⁷²². У словниках лексема *закачувати* (‘качаючи, нагнітати що-небудь кудись, у щось’⁷²³) семантично близька до значення досліджуваного слова. Слово вживається у різних групах контекстів, найчастіше у 2 та 3. Широта використання слова у різних контекстах та відповідність нормам словотворення дають підстави говорити про те, що це слово має тенденцію поповнити словник літературної мови. Однак ця словоформа рідко трапляється у 1 групі контекстів. Крім того, у тому ж значенні вживається значно частотніше слово *скачати*.

Зкачати — ‘переписати з іншого пристрою чи мережі цифрові дані, скачати’: *Тема буде відображена і просто роздрукована під формат*

⁷²⁰ Великий тлумачний словник сучасної української мови (www.slovnyk.net/?swrd=ПЕРЕКАЧУВАТИ).

⁷²¹ www.freelove.org.ua/archive.php?from=20.

⁷²² www.chysto.com/index.php?item=news&sub=msg379&print=1.

⁷²³ Словник української мови: В 11 т. — К., 1972. — Т. III. — С. 140.

*Вашого принтера. Зкачувати її непотрібно*⁷²⁴. Слово трапляється лише в 3 групі контекстів. Не відповідає правописним нормам української мови.

Скачати = «скачати» — ‘переписати з іншого пристрою чи мережі цифрові дані’: *То чому б вам не написати щось із своєї тропчості. Або просто щось придумати, щось цікаве і актуальне. А не тупо скачувати інформацію з інтернету, вона теж потрібна для всебічного розвитку в певній мірі*⁷²⁵; *«Скачати» музику з Інтернету незабаром стане неможливо?*⁷²⁶. Сучасні словники здебільшого фіксують такі значення слова *скачати* — «1) ‘повертаючи, перевертаючи, надати чому-небудь округлої, кулястої форми; ліплячи, зробити що-небудь округлим’; 2) ‘вирівнювати, вигладжувати качалкою та рублем що-небудь випране (полотно, білизну тощо)’⁷²⁷». Такі значення дуже віддалено пов’язані семантикою із досліджуваним словом.

Лексема *скачати*, як і *качати*, має широку лексичну сполучуваність. Воно вживається практично з тими самими лексемами, що й *качати*: можна *скачувати* сайти, файли, музику, фільми та ін.: *Сайт під назвою Movielink дозволить усім охочим «скачувати» блокбастери таких студій, як Sony Pictures Entertainment, Universal Studios, Paramount Pictures, Metro-Goldwyn-Mayer і Warner Brothers*⁷²⁸. Два останні приклади речень — із електронних версій періодичних друкованих видань. Певне стилістичне нашарування (характерне для аналізованого слова так само, як і для лексеми *качати*), яке виявляється у загальномовному контексті, передається за допомогою лапок. Це ще одне свідчення того, що слова *качати* і *скачати* для широкого загалу мовців мають певне стилістичне забарвлення, чого не помічають активні комп’ютерні користувачі. Останнє ж слово значно ширше представлене у мові Інтернету, воно відповідає нормам сучасної української мови. Щодо його лексичної сполучуваності варто ще зазначити, що у Мережі часто трапляються приклади метонімічного слововживання: *Непогано було б мати можливість скачувати краєвиди* [файли ілюстрацій із зображен-

⁷²⁴ velomax.lviv.ua/forum/index.php?act=Print&client=choose&f=3&t=59.

⁷²⁵ www.tyca.org.ua/modules.php?name=News&file=article&sid=40.

⁷²⁶ www.kreschatic.kiev.ua/?id=2273&page=2.

⁷²⁷ Новий тлумачний словник української мови: В 4 т. — К., 1998. — Т. 4. — С. 226.

⁷²⁸ www.te-ga.com/index.php?story=4793.

ням на них краєвидів. — С. Ч.] в різних форматах для «шпалер»⁷²⁹; *За годину* — збірка ССБВ. І вже починається табір, а я зараз зрання *скачую погоду* [інформацію про погоду. — С. Ч.] на наступні 10 днів⁷³⁰; *дзвінок* [звуковий файл, який використовується для дзвінка у мобільному телефоні. — С. Ч.] *скачували* щоб всі чули які в вас модні мелодії є⁷³¹; *До того ж звичайно краще інстальовати DirectX з файлів локально, ніж скачувати поновлення* [файли, які використовуються для більш ефективної роботи програмного забезпечення. — С. Ч.] з Інтернет кожного разу при переінсталяції ОС⁷³².

Характерно, що слово *скачати* у мові Інтернету виявляє семантичну ознаку кількості дії: *Дозволяє скачувати сайт на певну глибину, с заданими типами файлів (тільки текст, текст з малюнками, разом зі скриптами* [файлами-описами. — С. Ч.] *і т.д.)*⁷³³.

В Інтернеті також функціонує сленгова форма слова зі значенням ‘отримати від когось, чогось у примусовому порядку’, яка іноді вживається й у контекстах 1 групи: *Суд вирішив, що поняття неоподаткованого мінімуму та мінімальної зарплатні мусять бути тотожні (згідно з законом про оплату праці), а відтак — різницю громадяни можуть «скачувати» з держави в судовому порядку*⁷³⁴ (із сайту інформаційного агентства UNIAN).

Підкачати — ‘переписати з іншого пристрою чи мережі цифрові дані’: *Ну от і виходить, що великий буфер дає ілюзію гарного антишоку, однак якщо йти швидким кроком, через кілька хвилин iRiver-150 [програвач компакт-дисків. — С. Ч.] починає захлинатися — дешева механіка не дозволяє йому при трясці підкачувати музику з диска*⁷³⁵. У словниках лексема *підкачати* зафіксована лише зі значенням ‘накачати потроху або додатково (повітря, воду та ін.)’⁷³⁶. Слово трапилося лише кілька разів.

Поряд у широкому контексті вживається і лексема «скачувати».

Пор.: *При цьому навіть у Low-End моделях мобілок є можливість*

⁷²⁹ www.karpaty.com.ua/?chapter=guestbook&range=80.

⁷³⁰ www.upu7.plast.org.ua/forum.php?page=newpost&aid=25.

⁷³¹ forum.krapka.te.ua/viewtopic.php?t=1766.

⁷³² programy.com.ua/news/2003-0508.php.

⁷³³ iptelecom.com.ua/ukr/support/support_soft.html.

⁷³⁴ www.unian.net/ukr/news/print-4959.html.

⁷³⁵ computer.lviv.ua/articles/digital-audio/soul201.

⁷³⁶ Словник української мови: В 11 т. — К., 1975. — Т. VI. — С. 433.

підкачувати з Інтернету чи сервіс-центрів програмне забезпечення, що змінює його функції у бік складніших моделей чи навпаки — додавати іграшки або музику, перетворюючи апарати на ігрові приставки чи плеєри і На стенді японського DoCoMo можна було побачити дорогі телефони — мультимедійні пристрої стандартів UMTS або GPRS, що «скачують» із ефіру інформацію й відтворюють її у вигляді кольорових відеофільмів зі звуком тощо за допомогою умонтованого мультимедійного плеєра⁷³⁷. Приклад узято із однієї статті електронної версії газети «Дзеркало тижня» (березень 2002 р.). Те, що в одному контексті трапляються слова з одним коренем, але на позначення різних понять, до того ж одне — у лапках, а інше — ні, свідчить про виразну стилістичну диференціацію цих слів у сприйманні автора тексту. Диференціація нових термінів на рівні ідіолекту — один із початкових етапів формування лексичного значення.

Докачати — ‘закінчити переписувати з іншого пристрою чи мережі цифрові дані’: *Вже другого тижня [два тижні. — С. Ч.] не можу докачати «Богуслав» [музичний альбом. — С. Ч.] - все [всі. — С. Ч.] джерела є, але черга моя не близька*⁷³⁸. Лексикографічна одиниця *докачати* зі значенням ‘закінчити катати що-небудь’⁷³⁹ не пов’язана значенням із аналізованим словом. Зазначена лексема трапляється дуже рідко, до того ж лише у 3 групі контекстів.

Вкачати — ‘переписати з іншого пристрою чи мережі цифрові дані’: *Цей вірус [«I-Worm». — С. Ч.] через мережу інтернет може вкачати в ваш комп’ютер новий різновид «Му doom»*⁷⁴⁰. Слово трапляється рідко. Зафіксоване також і у 1 групі контекстів (електронна версія радіотрансляції «Радіо «Ера»)

Викачування = «**викачування**» — ‘дія за знач. *викачувати*’: *Тему буде відображено і роздруковано у простому, дружньому форматі на даній сторінці. Викачування не потрібне*⁷⁴¹; *Якщо навіть брати «низькі» тарифи «Укртелекому» (за мегабайт інформації — 20 коп.),*

⁷³⁷ www.zn.kiev.ua/nn/show/386/34214.

⁷³⁸ forum.share.net.ua/index.php?act=Post&CODE=06&f=2&t=15&p=44.

⁷³⁹ Словник української мови: В 11 т. — К., 1971. — Т. II. — С. 351.

⁷⁴⁰ www.era-fm.net/news.php?n=2617.

⁷⁴¹ godcore.org.ua/ib/index.php?s=3debc27ea877784f4cf5ba35864e993f&act=Print&client=choose&f=1&t=85.

то вийде, що за «**викачування**» фільму в стиснутому форматі MPEG4 обсягом із компакт-диск (700 Мб) доведеться викласти... 140 гривень!⁷⁴². Слово, яке трапляється доволі часто, виявлено в основному на сайтах, де йдеться про комп'ютерну справу, та у мові форумів. Варіант слова у лапках фіксується дуже рідко (зафіксовано поодинокі випадки, серед яких і приклади в електронній версії тижневика «Дзеркало тижня»).

Перекачування — ‘дія за знач. *перекачувати*’: Засоби по гальмуванню **перекачування** пісень Конгрес погодився ухвалити, але прямий напад на чийсь комп'ютери вирішив заборонити, щоб не порушувати права людей, яких в США все-таки намагаються дотримуватися⁷⁴³. Електронні словники дають інше тлумачення цього терміна, зокрема, у російськомовній лексикографії **перекачка** — ‘обмін сторінками між основною і віртуальною пам'яттю’⁷⁴⁴. Слово трапляється рідко, фіксується, як правило, у 2 групі контекстів.

Закачування = «**закачування**» — ‘дія за знач. *закачувати*’: Зручний менеджер для **закачування**⁷⁴⁵; Процедура «backdoor» містить всього 3 команди: «запуск» (запуск додатків), «**закачування**» (запис на комп'ютер файлів з мережі) та «вихід» (завершення роботи)⁷⁴⁶. Слово трапляється рідко, фіксується у 2 групі контекстів. Подекуди на сайтах подають тлумачення слова, яке не завжди може збігатися із реальним (останній приклад — із числа таких).

Зкачування = «**зкачування**» — ‘дія за знач. *зкачувати* — *скачувати*’: Більше того, 35% вважає, що можливість безоплатного **зкачування** іде на користь їхній кар'єрі, 37% - що це не ніяким чином не впливає, і лише 5% бачить в інтернет-піратстві пряму загрозу своєму успіху⁷⁴⁷; Шановний Ярослав Петрович, проінформуйте, будь ласка з такого питання, чи може провайдер Інтернету придбавши диски з фільмами, програмами, музикою розташовувати на своєму сайті аудіовізуальні твори, та надавати безкоштовний доступ до перегляду та «**зкачування**» найновіших, та найпопулярніших

⁷⁴² www.zn.kiev.ua/nn/show/514/47935.

⁷⁴³ fdr.com.ua/news.php?&news_date=2002-11-12.

⁷⁴⁴ F! Словарь (www.finam.ru/dictionary/wordf0129A00012/default.asp?n=1).

⁷⁴⁵ iptelecom.com.ua/ukr/support/support_soft.html.

⁷⁴⁶ unasoft.com.ua/ukr/news.php?id=2&sites=Ukraine.

⁷⁴⁷ computer.lviv.ua/news/1084467178.

фільмів, ігор, та програм споживачам своєї послуги?⁷⁴⁸. Слово зафіксоване у 2 і 3 групах контекстів. Трапляється дуже рідко. Не відповідає правописним нормам української мови.

Скачування = «скачування» — ‘дія за знач. *скачувати*’: *Лінки для скачування образів лінуксу [програми Linux. — С. Ч.]*⁷⁴⁹; *Тривалість «скачування» компресованого відеофайла становитиме близько години*⁷⁵⁰. Вказана словоформа трапляється у всіх групах контекстів. Для 1 групи контекстів характерне використання її у лапках (останній приклад речення — із електронної версії друкованого видання «Тернопільська газета»).

Підкачування — ‘дія за знач. *підкачувати*’: *Максимальний розмір файлу підкачування (віртуальної пам’яті) потрібно вказувати той же, що і мінімальний*⁷⁵¹. Слово трапляється рідко, переважно як спеціальний термін.

Качалка — ‘програма для скачування’: *реальна швидкість качалки 3,9-4,5 кб(5,0 рідкості)* [особливості вживання у контексті латинської літери *k* на місці української *к*, ймовірно, пов’язані з технічними проблемами щодо використання цієї літери користувачем. — С. Ч.]⁷⁵². У сучасних словниках ця лексема зафіксована лише зі значенням ‘кругла, гладко витесана палиця для розкочування білизни, тіста, вигладжування, вирівнювання одягу тощо»⁷⁵³. Значення, зафіксоване в Інтернеті, — нове, й має яскраво виражене сленгове забарвлення. Слово трапляється часто, переважно на сайтах, де виявлено контексти 3 і 2 (рідше) груп. Виявлено форму із префіксоїдом *супер-*: *Це просто супер-качалка!*⁷⁵⁴. Вказана словоформа фіксується нечасто.

Викачка = «викачка» — ‘дія за знач. *викачувати*’: *Приблизний час викачки при швидкості 28 800 bps*⁷⁵⁵; *Вартість такої «викачки» приблизно збігається з ціною CD, що записаний лейблом і продається в ма-*

⁷⁴⁸ patent.km.ua/ukr/pages/i190.

⁷⁴⁹ linux.org.ua/cgi-bin/yabb/YaBB.pl?board=talk_ph;action=post;num=1097647500;title=д ПРИЙУ+Ч|ДРПЧ|ДШ.

⁷⁵⁰ www.te-ga.com/index.php?story=4793.

⁷⁵¹ computer.lviv.ua/articles/system/opt_system.

⁷⁵² isthebest.com.ua/lofiversion/index.php/t158.html.

⁷⁵³ Словник української мови: В 11 т. — К., 1973. — Т. IV. — С. 123.

⁷⁵⁴ www.mylukr.net/print.php?id=1100065349&archive=1102447645.

⁷⁵⁵ www.ozu.com.ua/ukr/1/15.asp.

газинах⁷⁵⁶. Це слово вживається у Мережі відносно нечасто. Зрідка його можна знайти навіть у 1 групі контекстів (останній приклад саме з числа таких — електронна версія газети «День»).

На деяких сайтах виразно протиставляються у контексті значення слів *викачка* і *скачування*, *зкачка*, *закачка*, що свідчить про наявність диференціації у семантиці, яку фіксують користувачі (насамперед у місцях онлайн-спілкування): *Але у нас ніде не прописано що швидкість викачки == швидкості скачування*.

*Кцо [Якщо. — С. Ч.] малось наувазі викачка == upload а зкачка ==download [завантаження. — С. Ч.] і мова про проблеми йшла [йшла. — С. Ч.] про аплоад тоді приношу вибачення⁷⁵⁷; Мені потрібно прогу за допомогою якої, можна користуватись нетом, але щоб вона могла обмежити час або трафік викачки! Тобто коли приходить користувач він вводить свій пароль і логін і без допомоги адміністратора прога дає доступ до нета, але повинно працювати так щоб вона рахувала час просиджування або трафік викачки [викачки. — С. Ч.], чи закачки!!!⁷⁵⁸. Автор контексту розрізняє, очевидно, дериваційне значення префіксів у віддієслівних іменниках: *викачка* ‘дія за знач. *викачувати*’, тобто процес, спрямований назовні, *закачка* ‘дія за знач. *закачувати*’, тобто процес, спрямований ззовні.*

Оскільки в останніх лексикографічних виданнях спостерігається тенденція до специфікації суфікса -к-, що позначає предмет або знаряддя дії⁷⁵⁹, використання його у словах на позначення процесу недоцільне.

Перекачка — ‘дія за знач. *перекачувати*’: *Кожний учасник ЦУКК [Центральноукраїнського кооперативного каталогу. — С. Ч.] вносить свою частину даних до КООПЕРАТИВНОГО КАТАЛОГУ (іншими словами до місця на FTP сервері Кіровоградської ОУНБ) і отримує право на отримання (перекачку) даних, вироблених*

⁷⁵⁶ www.day.kiev.ua/128183.

⁷⁵⁷ forum.bit.te.ua/viewtopic.php?t=256&start=15&sid=4a3fa5df3570ac148d558cae87e391ad.

⁷⁵⁸ misto.ridne.net/viewthread.php?tid=1738.

⁷⁵⁹ Сидоренко Л. М. Суфіксальні деривати в професійній термінології (нормативний аспект): Автореф. дис. ... канд. філол. наук. — К., 2004. — С. 8.

іншими учасниками ЦУКК⁷⁶⁰. Рідковживане. Трапляється у 1 групі контекстів, а також на форумах.

Закачка = «**закачка**» — ‘дія за знач. *закачувати*’: *Ми будемо переносити сюжети 5-го каналу в наш розділ для бітторенту, думаємо що можливість закачки у такий спосіб скоро з’явиться і на сайті 5-го каналу*⁷⁶¹; *Модуль автоматизованого оновлення через Інтернет - це інструмент, призначений для оновлення вірусних баз та ядра програми через Інтернет, а також для «закачки» та інсталяції Service Packs*⁷⁶². Сучасна літературна мова «фільтрує» моделі творення віддієслівних іменників із суфіксом *-к-*, замість яких рекомендовано вживати іменники на *-ання*, *-ення* і *-ння*.

Зкачка — ‘дія за знач. *скачувати*’: *Ти на зкачку поставиш, чи на трансляцію?*⁷⁶³. Слово зафіксовано лише кілька разів, до того ж у місцях онлайн-спілкування. Словотвірна модель і правопис не відповідають нормам української літературної мови.

Скачка — ‘дія за знач. *скачувати*’: *Після скачки немає якогось dll файла!!*⁷⁶⁴. Слово із цим значенням трапляється рідко — лише на форумах. Воно неприйнятне для використання у літературномовному контексті, оскільки не відповідає українській словотвірній моделі, до того ж на позначення процесу накопичування інформації шляхом поступового її поповнення активно використовується слово *скачування*.

Підкачка — ‘дія за знач. *підкачувати*’: *По замовчуванню XP створює файл підкачки розміром в півтора рази більший ніж розмір оперативної пам’яті*⁷⁶⁵. Слово трапляється дуже рідко. Не рекомендоване до вживання.

Докачка = «**докачка**» — ‘дія за знач. *докачувати*’: *Програма також підтримує докачку файлу з поточної позиції після обриву зв’язку*⁷⁶⁶;

⁷⁶⁰ www.library.kr.ua/cucc.

⁷⁶¹ www.chysto.com/index.php?item=news&sub=msg379&print=1.

⁷⁶² unasoft.com.ua/ukr/products2.html.

⁷⁶³ talk.uasound.com/showpost.php?s=c6375cec6807bbfc4b56df85813932a8&p=6229&postcount=44.

⁷⁶⁴ www.tb.te.ua/modules.php?name=Forums&file=posting&mode=quote&p=152&sid=6202656ff18a0f9cc331b0a72901b399.

⁷⁶⁵ programy.com.ua/reviews/xpfaq2.php.

⁷⁶⁶ ukrface.kiev.ua/link_d.html.

Програми **«докачки»** інформації⁷⁶⁷. Слово частовживане у Мережі, все ж трапляється лише у 2 і 3 групах контекстів.

Викачуваний — у знач. прикм. ‘який викачують’: *Крім цього [реального збільшення швидкості на 500%. — С. Ч.] має вбудований менеджер який запам’ятовує всю інфу про викачуванні коли-небудь файли (звідки, розмір і т. п.), веде купу папок по різних категоріях софту*⁷⁶⁸. Слово трапляється дуже рідко.

Закачуваний — у знач. прикм. ‘який закачують’: *Програма розбиває закачуваний файл на частини і гойдає всі частини одного файлу одночасно, тим самим збільшуючи швидкість*⁷⁶⁹. Зазначена лексема, незважаючи на невисоку частотність уживання, відповідає словотвірній моделі української літературної мови. Її зафіксовано у всіх типах контекстів.

Скачуваний — у знач. прикм. ‘який скачують’: *Зазначимо, що скачуваний Вами безкоштовний скрипт, містить обмеження*⁷⁷⁰. Лексема фіксується у всіх типах контекстів. Слово побудоване за моделлю, яка відповідає нормам української літературної мови.

Качаний — ‘який качають’: *Воопа, у мене джамп [розважальна програма Jump. — С. Ч.] качаний*⁷⁷¹. Слово трапляється у 3 групі контекстів, рідковживане.

Викачаний — у знач. прикм. ‘який викачали’: *Запустіть викачаний установник подвійним клацанням курсора миші*⁷⁷². Слово трапляється нечасто, проте воно зафіксоване у всіх типах контекстів.

Перекачаний — у знач. прикм. ‘який перекачали’: *Їх сутність у тому, що в користувачів мережі, котрі намагатимуться викрасти чужу музику, буде скорочена швидкість з’єднання або вони отримають разом з незаконно перекачаними файлами щось схоже на вірус*⁷⁷³. Вказана словоформа трапляється в Мережі нечасто, зокрема, виявлене в 1 групі контекстів (наведений приклад — із електронної версії друкованого ЗМІ — газети «Хрещатик». До речі, у цьому

⁷⁶⁷ zntu.edu.ua/base/home/site-un-tehnika/Prsgu4.htm.

⁷⁶⁸ www.myukr.net/print.php?id=1100065349&archive=1102447645.

⁷⁶⁹ pepeh.org.ua/soft/1622-metaproducts-mass-downloader-3.5.2.752.html.

⁷⁷⁰ www.ooolonline.com/dle-trial-releases/378-datalife-engine-v.7.2-trial-release.html.

⁷⁷¹ kpn145.at.ua/forum/27-50-2.

⁷⁷² www.ripecms.com/ua/documentation/articles/installing-zend-optimizer.

⁷⁷³ kreschatic.kiev.ua/?id=2273&page=2.

ж контексті виявлено і словоформу «скачувати»: Найвідоміші у світі фірми звукозапису розробляють спеціальні комп'ютерні програми, які перешкоджатимуть «скачувати» музику з Інтернету, повідомляє газета *The New York Times*⁷⁷⁴). Простежити тенденцію вживання лапок у словах із близьким значенням у друкованому ЗМІ важко, що ще раз може свідчити про хитання норми щодо цієї групи лексики.

Принагідно варто зазначити, що слово *перекачаний* «нормально» вписується в будь-який контекст, зокрема й у той, де йдеться про мовознавчі проблеми: *Мовознавці також вже розробили систему, яка може сканувати тексти на їхню лінгвістичну схожість і таким чином визначати однакові курсові чи дипломні, перекачані з інтернету* (зафіксовано у 1 групі контекстів)⁷⁷⁵.

Закачаний — у знач. прикм. 'який закачали': 87 % респондентів, які закачують музику через інтернет, визнали, що вони купують компакт-диски лише після того, як прослухають **закачані** трз файли⁷⁷⁶. Трапляється рідко.

Зкачаний — 'дієпр. пас. мин. ч. до скачати': *Недавно опробував нову прогу зкачану зі www.skype.com*⁷⁷⁷. Слово трапляється лише на форумах, до того ж рідко. Беручи до уваги те, що словоформа записана із порушенням правил правопису, вона не може бути використовувана.

Скачаний = «скачаний» — у знач. прикм. 'який скачали': *Американці витирають скачану музику*⁷⁷⁸; *Юридично схема була бездоганною: музичні файли подавались користувачам буцімто не повністю, а частково, до того ж їх передавали у тимчасове користування — слухач зобов'язувався знищити «скачаний» файл*⁷⁷⁹. Ця словоформа частотна у Інтернеті. Трапляється вона і в 1 групі контекстів.

⁷⁷⁴ kreschatic.kiev.ua/?id=2273&page=2.

⁷⁷⁵ www.vistka.com/news.php?id=42762.

⁷⁷⁶ fdr.com.ua/news.php?&news_date=2003-07-10.

⁷⁷⁷ velomax.lviv.ua/forum/index.php?showtopic=205.

⁷⁷⁸ www.meta-ukraine.com/go.asp?forum.krapka.te.ua/viewtopic.php?t=908.

⁷⁷⁹ patent.km.ua/ukr/articles/group24/i161.

* * *

У групі лексем *качати* важливу роль відіграють афікси. Вони вживаються відповідно до літературної норми, хоча своє функціональне навантаження, покладене на афікси, вони не виконують. Тому в Мережі трапляються слова із різними, наприклад, префіксами, які, однак, значенням не розрізняються. Ця ситуація характерна і для інших слів, де використовуються афікси.

Лексеми цієї групи мають виразне стилістичне забарвлення, що відповідно обмежує використання таких номенів у загальномовній практиці, незважаючи на частотність послугування цими лексемами у всіх типах контекстів в Інтернеті.

* * *

Завдяки глобалізаційним процесам відбувається насичення лінгвального простору неологізмами, які за походженням — із інших мов. Це стосується практично усіх сфер життєдіяльності людини, а надто тих, які пов'язані з новими явищами, що виникли у суспільстві. Велика кількість іншомовних запозичень — із галузі комп'ютерної техніки, банківської сфери, економіки, фінансів, політики, сфери послуг, розваг тощо. Поряд із цими лексичними одиницями паралельно функціонують слова, що набули нових значень. Зміна лексичного значення — один із основних показників динаміки внутрішньоструктурних процесів мовної системи у Інтернеті.

Процесові входження лексеми у загальномовний словник передують паралельне використання слів, тобто пошук адекватного вираження потрібного поняття. Шляхи входження слова у мову від функціонування його як неологізму аж до кодифікованої одиниці — різні. По-перше, таким словом може бути власнеукраїнська лексема зі зміненим значенням. По-друге, цим словом може бути іншомовна одиниця, яка реалізується в писемній мові як літерами іншомовної абетки, так і українською графікою. По-третє, такою лексемою може стати контамінована форма, у морфологічній структурі якої є елементи різних мов. Дуже часто такі лексичні одиниці функціонують одночасно. Критерієм диференціації використання у мовній практиці в Інтернеті цих паралельних форм є тип контексту. Саме використання того чи того контексту, стилю спонукає мовців вживати певну словоформу. Як свідчить мовна практика в Інтернеті, комуніканти намагаються використовувати одиниці, які відповідають

лексико-словотвірній системі української мови у літературних контекстах або близьких до них. Інші типи лексем найчастіше трапляються у розмовній мові.

Однією з особливостей слів із новим значенням, є нівелювання дериваційного відтінку, який надає афікс. Тому, незважаючи на широкий спектр словоформ, значення слова часто залишається тим самим. Це свідчення того, що назване поняття — нове, а тому мова перебуває у стадії пошуку адекватної словоформи.

Часто нове слово «оформлюється» у мові Інтернету за допомогою лапок. Користувачі, відчуваючи зміну значення давно відомого слова, маркують його лапками, надаючи таким чином метафоричності цій лексичній одиниці, а відтак — зміні його значення.

Загальна кількість українських слів зі зміненим значенням та неукраїнських відповідників з аналогічним лексичним значенням у мові Інтернету значна. Це зумовлено специфічною сферою комунікації, власне мовцями, які в комп'ютерному плані є підготовленими. Відтак ці слова у Мережі поширені й виходять за межі такої сфери масової комунікації, як Інтернет. Хоч цими одиницями широко послуговуються, до словників вони ще не потрапили. Сучасна лексикографічна практика фіксує лише поодинокі випадки кодифікації таких слів (безперечно, йдеться про лексеми, які відповідають словотвірній будові сучасної української літературної мови). Лише деякі з них зафіксовано у загальномовних словниках. Інші — належать до термінологічних кодифікаторів. Незважаючи на те, що українськомовна практика в Інтернеті представлена якнайширше, українські лексикографічні кадастри повільно фіксують такого типу одиниці. Мало й українськомовних лексикографічних джерел (навіть електронних), де фіксують нові слова. Не дивно, що лексичне значення нового слова, яке подане у словниках, часто відрізняється, навіть стає застарілим. Зокрема, потужний розвиток технологій спричинився до створення цифрових технічних засобів, власне, таких, яким є й комп'ютер. Відповідно для цих технічних одиниць характерні подібні процеси, які відбуваються з комп'ютером. Тому ті дефініції лексичного значення, у яких існує сема 'комп'ютер' наразі виявляються завузькими, а більш широкими є 'цифрові прилади'. Однак, лексикографічна практика такі особливості слів із новим значенням не враховує.

Вищенаведені факти свідчать, що вплив інших мов на українськомовний простір в Інтернеті — найважливіше джерело форму-

вання строкатих синонімічних рядів, у яких є слова, що перебувають поза нормами сучасної української літературної мови. Запропонована до розгляду схема — це, власне, модель процесу формування нових слів і нових значень. Вона засвідчує непростий шлях становлення українського слова у такому каналі комунікації, як мережа Інтернет, виявляє активні та складні позамовні та внутрішньоструктурні процеси, які тут відбуваються.

ПРОФЕСІЙНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Активні процеси, що відбуваються в сучасних комунікативних умовах, спричиняються до формування словника, значну частину якого становлять запозичення з інших мов. Крім входження нових запозичених слів у словник національної мови, спостерігаємо також процеси семантичного розвитку, переосмислення слів, що належать до загальноновживаної лексики. До зміни лексичного значення слів легко пристосовуються мовці, використовуючи у мовній практиці лексеми з новим значенням. Ці лексичні одиниці фіксує також лексикографічна практика. Мовознавці називають лексичні одиниці, які змінюють сферу свого стильового вживання, внутрішніми запозиченнями в сучасній українській мові. Щодо названих процесів показові слововживання користувачів цифрової техніки, словник яких вийшов за межі вузькопрофесійного термінологічного вжитку й набуває ознак загальноновживаної лексики. Варто простежити, як відбувається експансія комп'ютерних термінів у загальноновживану лексику, як розширюються функціонально-стилістичні можливості цієї термінології.

Вірус. Лексема *вірус* у термінології, що пов'язана з цифровою технікою, має таку саму негативну конотацію, як і загальноновживане слово (*Вірус потрапляє в комп'ютер лише разом із зараженим файлом*⁷⁸⁰). *Вірус* — спеціально написана програма, яка може «приписувати» себе до інших програм, а також виконувати різні небажані дії у цифровій техніці загалом і комп'ютерах зокрема. *Вірус* «заражає» інші програми та призводить до збоїв у пристрої. Це слово широко використовується у різних типах контекстів та стилів: *Воля депутата чи вірус програми?* (заголовок електронного політичного видання)⁷⁸¹; *Найкращі молоді поети, книжки яких вийшли друком протягом останніх років, уже не приколюються над*

⁷⁸⁰ www.kievenergo.com.ua/newtech.php?artid=320.

⁷⁸¹ www.pravda.com.ua/news/2007/12/13/68395.htm.

святим, нашим, корінним: поняттями батьківщини, космосу, вірності, любові, а пробують створити свою Пісню для посилу у заесемеснений, заемейлований, змобілізований, але від цього чомусь не тепліший, а ще холодніший Універсум, вкорінюючись у фольклор, яко археолог у курган, крильми, щоби видобувати на гора енергетично місткі перлини етнічних живих логометафор, а не комп'ютерні **віруси** глобалізованих пластмасово-мертвих словоблудств⁷⁸²; **ВІРУС. СЛОВО. ЖРЕ ВСІ МІСТА. ПЛАНЕТИ. ЗІРКИ. ГАЛАКТИКИ**⁷⁸³; Мобільний **вірус** навчився поширюватися по MMS⁷⁸⁴.

Нова реалія (назва модифікації чи різновиду вірусу) дала поштовх використанню відомих слів із таким лексичним значенням, яке раніше, звичайно ж, не існувало, й до того ж не було зафіксоване лексикографічною практикою: *троянський кінь* (Активізувався новий вірус — *W32.Gaobot.worm.ak*, який являється «**троянським конем**»⁷⁸⁵) — програма-«підробка», яка імітує якусь корисну програму; *черв'як* (**Черв'як** маскується під програмний модуль, перевіряючий операційну систему на достовірність⁷⁸⁶) — вірус, який, проникаючи у комп'ютер, може і не використовувати його ресурси, однак створює там свої файли і розсилає копії на електронні адреси, які є у базі комп'ютера; *стелс* (*Brain став також і першим стелсом* — при спробі читання зараженого сектора він демонстрував його незаражений оригінал⁷⁸⁷) — вірус, як і літак американських збройних сил, використовуючи оригінальні алгоритми, «обдурює» програми. Зазнає зміни лексичного значення у таких контекстах і власна назва (як номінація різновиду вірусу): *Єрусалим* (Вірус **BLACK FRIDAY** (Чорна п'ятниця) Інші назви вірусу: *Israeli Virus* (ізраїльський вірус), *Ierusalem* (**Єрусалим**), *Black Hole* (чорна дірка) та ін.⁷⁸⁸)

Програми-віруси дали поштовх розвитку засобів, які запобігають виникненню і поширенню цього негативного явища, у сфері цифрових технологій, зокрема «комп'ютерній медицині». Так, з'явилися нові номени, серед яких програми-лікарі (*програми-лікарі*: призначені для лікування

⁷⁸² www.poezia.org/ua/publications/2201.

⁷⁸³ ushkal-jr.narod.ru/uep.htm.

⁷⁸⁴ www.ua-admin.com/mobilend/primary.php?addon=textcatalog&id=273&cat=89.

⁷⁸⁵ www.zntu.edu.ua/base/virus.

⁷⁸⁶ www.horayetsky.lviv.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=870.

⁷⁸⁷ www2.kreschatic.kiev.ua/?id=2810&page=8.

⁷⁸⁸ www.referat-bank.com/index.cgi.

заражених дисків і програм⁷⁸⁹), або фаги (Перш ніж почати перевірку файлів, програма-**фаг** завжди перевіряє оперативну пам'ять⁷⁹⁰), які лікують заражені програми «виїданням» комп'ютерних вірусів, програми-вакцини (**Вакцина** імплантується в програму, яка підлягає захисту, і запам'ятовує ряд кількісних і структурних характеристик останньої⁷⁹¹), або імунізатори, які модифікують програми так, ніби вірус уже тут побував.

Пам'ять. Слово належить до загальноновживаної лексики, відоме як багатозначне — сучасні словники української мови фіксують велику кількість значень цієї лексеми: 1) 'здатність запам'ятовувати, зберігати і відтворювати у свідомості минулі враження'; 2) 'запас вражень, що зберігаються в свідомості й можуть бути відтворені' та ін.⁷⁹² Саме перші два значення лягли в основу створення нового значення слова *пам'ять* — на позначення предметів, дій, пов'язаних із комп'ютерними технологіями (*PC мав досить просту архітектуру **пам'яті**, принаймні, якщо на неї дивитися з висоти останніх досягнень комп'ютерної індустрії*⁷⁹³).

Лексема з новими значеннями, власне, як і комп'ютерні технології, прийшла із Заходу. Так, українське загальноновживане слово *пам'ять* здавна було відповідником англійського *теґору* 'те саме', а з недавнього часу *пам'ять*, як і в англійській мові, стало обслуговувати поняття, пов'язані з комп'ютерними технологіями. *Пам'ять* комп'ютера — це пристрій, в яких зберігаються дані та програми. Оскільки комп'ютер є складним механізмом, у якому задіяні різні типи таких пристроїв, *пам'ять* теж буває різною, що відповідно розширює лексико-семантичну базу слова. Наприклад, основний пристрій для тимчасового зберігання даних і програм називають *оперативною пам'яттю* (*Якщо в **оперативній пам'яті** дані зберігаються лише під час роботи програми, то у зовнішній пам'яті інформація може зберігатися протягом місяців та років*⁷⁹⁴); у комп'ютері існує *кеш-пам'ять* — пристрій для прискорення обміну інформацією між іншими пристроями (***Кеш-пам'ять** (Cach) — це особлива високошвидкісна пам'ять, що використовується як буфер для прискорення обміну да-*

⁷⁸⁹ www.victoria.lviv.ua/html/oit/html/lesson11.htm.

⁷⁹⁰ www.unicyb.kiev.ua/~boiko/it/ref/Rubinetz_referat.htm.

⁷⁹¹ www.ukrainref.com.ua/index.php?go=Files&in=view&id=313.

⁷⁹² Словник української мови: В 11 т. — К., 1975. — Т. VI. — С. 39-41.

⁷⁹³ refer.org.ua/component/option,com_docman/task,doc_details/gid,7651.

⁷⁹⁴ shkola.ucoz.ua/publ/3-1-0-7.

ними між процесором і оперативною пам'яттю та між процесором і вінчестером⁷⁹⁵); крім того у комп'ютері є пристрій, який дає змогу зберігати інформацію за відсутності електроживлення, — *флеш-пам'ять* (Компанія Canon привносить нове дихання на ринок, на якому панує стандарт *Standard Definition*, і випускає у продаж чудову відеокамеру, в якій для запису відео використовується *флеш-пам'ять*⁷⁹⁶) та ін. Остання назва походить від англійського *flash* 'короткий кадр [фільму]'⁷⁹⁷: запис та стирання даних у *флеш-пам'яті* проводиться блоками-кадрами. Принагідно варто додати, що сьогодні з'явилося нове слово для обслуговування такого популярного поняття, як *флеш-диск* (розмовний варіант — *флешка*) — комп'ютерний накопичувач даних (Для того щоб ні в кого не було бажання помістити USB-накопичувач в MP3-плеєр або фотоапарат, творці пристрою розробили його з кільцем для ключів, завдяки чому *флешка* може використовуватись як брелок⁷⁹⁸). Слово походить від англійського *flash* — 'швидко промайнути, сяйнути, спасти на думку'. Семантична ознака швидкості є й у інших словах із таким самим коренем, якими активно послуговуються в Інтернеті, наприклад, *флеш-карта* або *флеш-пам'ять* — 'напівпровідниковий запам'ятовувальний пристрій, що випускається у вигляді плат персонального комп'ютера'. Те саме стосується і слова *флеш-моб*⁷⁹⁹, яке не пов'язане з комп'ютерними технологіями (Учасник *флешмобу* бере роздруковує фотографію попереднього учасника і фотографується з нею або фотографується з пустим A4 і за допомогою *Photoshop*'у вставляє туди фотографію попереднього учасника або фотографується з власним монітором, знову ж таки, з фотографією попереднього учасника⁸⁰⁰).

Пам'ять є й у інших цифрових пристроях, зокрема мобільному телефоні (Компанія *Nupix* розробила швидкоку *пам'ять* для мобільних телефонів⁸⁰¹).

Процес занесення інформації у пам'ять цифрового пристрою номінований лексемою, яка уже зафіксована словниками, — *збережен-*

⁷⁹⁵ www.pdaa.com.ua/book/Ch4-1.htm.

⁷⁹⁶ canon.com.ua/products/about.asp?id=2235.

⁷⁹⁷ Словарь «Мультитран» (www.multitrans.ru/c/m.exe?CL=1&l1=1&s=flash+&%CF%E8%E8%F1%EA=%CF%E8%E8%F1%EA).

⁷⁹⁸ zalizo.net.ua/featured/fleshka-shozha-na-batarejku.html.

⁷⁹⁹ Словарь «Мультитран» (www.multitrans.ru/c/m.exe?l1=1&l2=2&s=flash+mob+).

⁸⁰⁰ electric.org.ua/rizne/flashmob.html.

⁸⁰¹ media.mabila.ua/ua/news/new_devices/2007/08/15/7905.html.

ня (рідше — занесення у пам'ять чи запам'ятовування). Деякі новотвори почали використовуватися лише у певних стилях (наприклад, у мові засобів масової інформації, у науковій мові з'явилися такі вирази, як *інтелект комп'ютера* 'обсяг пам'яті, потенційна потужність здійснювати електронно-обчислювальні операції', *мнемотехніка* 'здатність здійснювати надзвичайно складні обрахунки'). Тобто слова і словосполучення, які раніше використовувалися на позначення понять, пов'язаних із людиною, тепер актуалізувалися щодо позначення електронних процесів машини. Проте розвинулися і специфічні утворення: так, слово *пам'ять* стало вживатися з кількісним показником (*Французька компанія Archos представила черговий трз-плеєр, обсяг пам'яті якого складає 4Гб*⁸⁰²), стало сполучатися з іншими словоформами (*Ціни на пам'ять* [пристрій оперативної пам'яті. — С. Ч.] — *до 256 Mb в Україні*⁸⁰³).

Стіл. Традиція називання робочого місця й інструментів, які мають бути під рукою, перейшла до прикладних програм — графічних, макетувальних, текстових та ін. Наприклад, у графічних програмах чи програмах для верстання фахівці користуються *монтажним столом*, на якому розміщена *палітра інструментів*. Тут є *перо, олівець, пензлик* та ін.

Процес надання комп'ютерним програмним атрибутам назв реалій побутового життя походить із англійської мови, звідки терміни (часто через посередництво російської мови) потрапляють в українську.

Словосполучення *робочий стіл* (*Моделлю робочого стола в офісі, на панелі якого розміщується різні папки та документи, у Windows 98 виступає екран дисплея, що тут має таку саму назву — «Робочий стіл»*⁸⁰⁴) прийшло з англійської — *desktop*. Сучасні словники англійської мови тлумачать слово *desk* як 'письмовий стіл, робочий стіл', а *top* — як 'верхівка, верх; верхній, найвищий'. Значення цієї лексики нове і для англійської мови, тому не дивно, що деякі словники ще не фіксують *desktop* як комп'ютерний термін. Хоча, звичайно, в електронних словниках фіксується таке тлумачення як 'комп'ютерна настільна конфігурація'⁸⁰⁵.

Лексикографічна практика (за винятком останніх словників) не подає такий термін, як *робочий стіл*. Звичайно, він не зафіксований

⁸⁰² www.ua-admin.com/hardware/primary.php?addon=textcatalog&id=2569&cat=90.

⁸⁰³ www.infomincer.net/query/mem.128.htm.

⁸⁰⁴ www.refine.org.ua/pageid-2353-1.html.

⁸⁰⁵ Словарь «Мультитран» (www.multitrans.ru/c/m.exe?CL=1&I1=1&s=desktop&%CF%E%E8%F1%EA=%CF%EE%E8%F1%EA).

у СУМі, однак там є *адресний стіл* та *стіл знахідок* — реалії того часу, коли було видано Словник. *Адресний стіл* — ‘установа, в якій ведеться реєстрація мешканців даного міста й видаються довідки про місце їх проживання’⁸⁰⁶; *бюро (стіл) знахідок* — ‘установа, відділ, куди приносять знайдені речі для повернення їх власникам’⁸⁰⁷; *стіл переговорів* — *сідати за стіл переговорів* означає ‘починати переговори’⁸⁰⁸; *круглий стіл* — *зустріч за круглим столом* означає ‘зустріч, нарада тощо, учасники якої мають рівні права’⁸⁰⁹.

Диск. Однією з основних терміноутворювальних одиниць у сфері цифрових, зокрема комп’ютерних, технологій є лексема *диск* (*Ви можете форматувати свій диск хоч двадцять разів у день, і він не стане працювати гірше, ніж будь-який інший точно такий же*⁸¹⁰). Основний нагромаджувач інформації комп’ютера — *жорсткий диск* (*Тільки в Центрі відновлення інформації ЕПОС-Ontrack є можливість відразу замінити свій жорсткий диск на робочий за ціною ремонту, а за невелику доплату – на вінчестер більшої ємкості*⁸¹¹); засоби для перенесення інформації — *гнучкий диск* (або *флопі-диск* (від англ. *floppy* ‘пасивний’)) (*Якщо ви розробляєте програмний додаток, дотримуйтесь дизайнерських рішень Microsoft Office — наприклад, для кнопки «зберегти» вибирайте піктограму з зображенням флопі-диска (навіть знаючи, що зараз вже ніхто нічого на флопі-диски не записує)*⁸¹²) чи *дискета* (*Крім того, дуже рекомендуємо Вам створити завантажувальні (спасіння) дискети для тих операційних систем, що залишаються на ваших дисках*⁸¹³). Одним із головних засобів перенесення та зберігання інформації є *компакт-диск* (або *CD-диск* — від англ. *compact disk* — дослівно ‘компактний диск’) (*Елітна колись професія — дизайнер компакт-дисків — все більше й більше демократизується, а з появою технології «Мисленого древа» [різновид бази даних. — С. Ч.] зникає геть, перетворюючись на додаток до більш інтелектуальних професій*⁸¹⁴; *«Класика — в мистецтві, класика — в бізнесі!» — під таким меседжем*

⁸⁰⁶ Словник української мови: В 11 т. — К., 1970. — Т. I. — С. 21.

⁸⁰⁷ Словник української мови: В 11 т. — К., 1972. — Т. III. — С. 646.

⁸⁰⁸ Словник української мови: В 11 т. — К., 1978. — Т. IX. — С. 213.

⁸⁰⁹ Словник української мови: В 11 т. — К., 1973. — Т. IV. — С. 368.

⁸¹⁰ www.svit-pk.com.ua/page.php?id=5.

⁸¹¹ www.epos.kiev.ua/recovery/ua/exchange.htm.

⁸¹² web-nation.org/article/amazon-bilshe-ne-moje-buty-prykladom.

⁸¹³ www.iop.kiev.ua/~dobr/spring/spr3.html.

⁸¹⁴ www.myslencedrevo.com.ua/recom/md_on_cd.html.

відбулась презентація **CD-диску** 18 червня 2008 року в залі Харківської обласної філармонії^[815]). Англійська аббревіатура «СіДі» у термінові **CD-диск** (який, до речі, за змістом є тавтологічним) дуже продуктивно була реалізована в розмовному стилі, де виникли варіанти назви компакт-диска та пристроїв для його записування: *сідюк* (*Мерицій розвішуй мапи, які Олег на **сідюк** закатав!*^[816]); *сідюшник* (*Вмикаю, ніфіга — на моніторі нічого, **сідюшник** крутиться, кулер теж, вінт трищить, але на екрані — пусто*^[817]) та ін.

Збільшення обсягу інформації спричинилося до використання інших носіїв — *DVD-diskів* (від англ. *Digital Versatile Disk* ‘універсальний цифровий диск’⁸¹⁸) (Компанія «*NEC Corp.*» представила новий двосторонній **HD DVD-диск**, який здатен вміщувати до 30 Гб інформації⁸¹⁹). Сьогодні назва цього носія інформації без використання латинських літер не усталена, проте використовується у мовній практиці як *ДВД-диск*, *двд-диск*, *двд* (Також з’явився **ДВД-диск** із українськими мультфільмами, на замовлення Міністерства культури і туризму вийшла серія «Перлини української культури», але чомусь її ніхто не бачив⁸²⁰; Обіцяю всім бажаючим вислати збірний **двд-диск**⁸²¹; Пропоную усі стоматологічні книги на *1 двд*⁸²²).

Слово *диск* стосується не тільки сфери комп'ютерних, а й інших технологій, відповідно ним послуговуються у інших сферах, наприклад, у музиці: *CD-плеєр* або *компакт-диск-плеєр* (*Широко відома аудіофілам компанія Burmester представила новий CD-плеєр 061, що поповнив серію Burmester Classic Line*⁸²³; **Компакт-диск плеєр**. *Увага! Вся комутація обов'язково повинна бути виконана до зазначеного часу саундчека (настройки звуку)*⁸²⁴) та ін.

⁸¹⁵ www.factorial.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=652&Itemid=501.

⁸¹⁶ www.karpaty.com.ua/?chapter=forum&forum=5&topic=9.

⁸¹⁷ povar81.livejournal.com/11213.html.

⁸¹⁸ Словарь «Мультитран» (www.multitrans.ru/c/m.exe?CL=1&l1=1&s=Digital+Versatile+Disk+%CF%E8%F1%EA=%CF%E8%F1%EA).

⁸¹⁹ www.ua-admin.com/hardware/primary.php?addon=textcatalog&id=463&cat=90.

⁸²⁰ ukrgazeta.plus.org.ua/print.php?id=900.

⁸²¹ offroad.lviv.ua/forum/viewtopic.php?t=341&start=15&postdays=0&postorder=asc&high
light=&sid=b2fd5bf0aaaba3f0ef7467201503cef7.

⁸²² www.lvivmed.org.ua/viewtopic.php?f=26&t=74.

⁸²³ www.comptorg.com.ua/blog/?p=1103.

⁸²⁴ www.ot-vinta.com/?p=8&pt=2&lim=12.

Отже, в українську мову через засоби масової комунікації активно входять нові поняття, які хоч і мають видозмінене лексичне значення, іншу семантику, ніж зафіксовані у мові лексеми, проте їх розуміють практично усі мовці. Сфера функціонування багатьох із цих слів поширюється за межі засобів масової комунікації; ці одиниці увійшли до розряду загальноновживаної лексики, ними послуговуються представники різних соціальних груп. Це свідчить про вплив глобалізаційних процесів на життя українців, що, відповідно, позначається на одному з головних чинників формування соціуму — його мові.

ВИСНОВКИ

У сучасному соціальному просторі комп'ютер, Інтернет, цифрові технології дали змогу радикально вплинути на життя кожної людини. Тепер важко уявити повноцінний освітній процес без комп'ютера, комунікативний — без мобільного телефону, а пізнавальний — без Інтернету. Але саме завдяки Інтернету зазнає трансформацій такий важливий аспект існування суспільства, як комунікація. Сьогодні в житті людини реалізовано такі комунікативні напрямки, які раніше не могли й передбачити. Колись спілкування здійснювалося за принципом «один для одного». Обмежені можливості висловити свою думку на широкий загал, а також почути думки інших існували до виникнення засобів масової комунікації. З появою таких засобів розширюється інформаційна сфера й змінюється комунікативний напрямок — з'являється можливість спілкування в соціумі за принципом «один для всіх». Тепер думки інших можна почути завдяки різним комунікативним каналам — газетам, радію, телебаченню. Такий напрямок комунікації в соціумі має так само односторонній характер. Проте з появою Інтернету виник новий тип спілкування у суспільстві, який умовно можна назвати «всі для всіх». Кожен сьогодні може почути від усіх їхні думки і висловити усім свою думку. Із зміною соціальних умов комунікації спостерігаються нові явища в психічних, світоглядних орієнтирах людини, в характері її мови.

Інтернет — неоднозначне явище. У ньому щонайширше відбиваються наслідки глобалізаційних процесів, характерних для сучасного життя, в якому Всесвітня мережа виконує функцію формування світогляду людини. На жаль, через Інтернет часто пропагуються стандарти, які не відповідають ідеям гуманізму, добра. Водночас у Всесвітній мережі закладена важлива пізнавальна функція, оскільки розміщені тут ресурси дають змогу набувати знань, реалізувати когнітивні запити користувача. Тут також накопичуються і зберігаються великі обсяги інформації, тобто Інтернет виконує ще одну важливу функцію — тезаурусну. Нові форми

спілкування в Мережі спричинилися до виокремлення культурологічної функції цього засобу масової комунікації. Тут формується специфічна інформаційна культура, причому через характер комунікації в Інтернеті змінюються стандартні підходи до культури загалом і культури спілкування зокрема.

Культура спілкування набула нових рис, що вплинуло насамперед на мову комунікантів.

Поряд із позитивними явищами, що поширилися в мові, спостерігаємо й негативні, деструктивні процеси. Внутрішня цензура мовця помітно ослабла, що спричинило значну кількість порушень мовного стандарту. До цього процесу активно долучилися екстралінгвальні чинники, серед яких — поширення Інтернету в містах, де мешкають переважно російськомовні користувачі, домінування російськомовних ресурсів, неактивна мовна політика держави та ін.

У мові як динамічній системі під впливом позамовних процесів відбуваються активні внутрішньоструктурні зміни, які охоплюють одиниці всіх рівнів мови. Вони видозмінюють лексичну систему, переформатовують синтаксис, трансформують стилістичні ознаки.

Найважливіша ознака, характерна для всіх стилів сучасної української мови в Інтернеті, — це розмовність текстів. Відсутність часто будь-яких обмежень щодо розміщення інформації в Мережі зумовлює активізацію розмовних засобів вираження. Розмовність як універсальна категорія виявляється у функціонуванні всіх сучасних мов. Вияв категорії розмовності в різних стилях не однаковий. Крім власне розмовного дискурсу, характерні засоби вираження розмовності репрезентовані в публіцистичних жанрах, у художніх текстах. Подекуди відповідні тенденції притаманні науковій літературі, менше — офіційно-діловим текстам. Більший рівень розмовності порівняно з традиційною формою спілкування помічено також і в сакральних текстах.

Одиниці розмовної мови стильово стратифіковані. Так, обсценна лексика частіше трапляється у художній мові, але найменше нею послуговуються у сакральному дискурсі. Жаргонізми, сленгові одиниці помічено в усіх стильових різновидах, проте їх менше в офіційно-діловому, сакральному стилях.

Розмовність, проникаючи у всі стильові різновиди мови, водночас зазнає трансформацій у розмовному дискурсі. Так, з'явилися нові засоби

для передавання емоцій — емотикони, які набули характеру універсальї. Автори текстів розмовного характеру почали активно послуговуватися некодифікованими одиницями, кількість яких порівняно із традиційним писемним різновидом розмовного стилю надзвичайно зросла.

В Інтернеті мова комунікантів перемежована надмірною кількістю одиниць, що не належать до стандарту, серед яких елементи інших мовних систем, компоненти інших семіотичних систем тощо.

Інтернет, де здебільшого відбувається спілкування між комунікантами за допомогою писемних текстів, витворює новий спосіб комунікації, яка за зовнішніми ознаками нагадує усний різновид розмовного стилю. Використання знаків-символів, не властивих традиційній писемній мові (зокрема емотиконів), створення ефекту звукової мови, невідворотність у часі, послуговування певними словесними формулами тощо наближають писемний різновид комунікації в Інтернеті до його усного варіанта.

Сучасну художню мову в Інтернеті широко репрезентують твори малих жанрів. Мова оповідань, новел, поезій свідчить про пошук авторами нових засобів створення образності, серед яких робота над зовнішньою формою твору та його мовною реалізацією. Експериментування з будовою тексту часто зумовлене технічними можливостями комп'ютерного спілкування, що в інших комунікативних умовах зробити неможливо. Саме тому деякі інтернет-твори побудовані за принципом гіпертексту, у частині з них використано засоби інших семіотичних систем, відповідно твір стає семантично негомогенним. Для мови художніх творів, розміщених у Мережі, характерне активне використання некодифікованих одиниць — вульгаризмів, жаргонізмів, обценної лексики. Тематика художніх текстів у Мережі здебільшого соціально-побутова. Естетична функція таких творів не однозначна. Рівень володіння автором засобами естетизації нерідко дуже низький, тому такі твори художньо недосконалі. Ця специфіка виразно віддзеркалює загальну дуалістичну природу Інтернету.

Чи не найбільше змін порівняно з традиційним дискурсом зазнав публіцистичний стиль, адже зміна комунікативних каналів реструктурувала засоби масової інформації, відповідно й мову, якою там послуговуються. Використання технічних можливостей текстотворення дало змогу зробити матеріал інтернет-ЗМІ максимально зручним у користуванні.

Публіцистичні тексти стали більш функціональними завдяки технічним перевагам гіпертексту та гіпермедіа. Для Мережі характерні форми комунікації, які за ознаками нагадують прес-конференцію (веб-конференція, чат). Розмовність як один із важливих чинників впливу на читача (зважаючи й на зв'язок цієї ознаки спілкування з процесами демократизації суспільства) поширилася на всі жанри публіцистичного стилю. Варто відзначити особливу комунікативну роль реклами. Сучасні технології дають змогу використовувати в цьому публіцистичному жанрі такі мовні засоби, які, до речі, властиві рекламі поза межами Інтернету.

Науковий текст в Інтернеті набув ще більших ознак креолізації порівняно з традиційним науковим стилем. Саме завдяки технічним можливостям можна виразніше подати традиційний науковий твір. Те саме стосується науково-навчальної літератури. Використання засобів гіпертексту, гіпермедіа дає змогу, по-перше, застосувати нові ефективні методики викладання, а по-друге, запроваджувати дистанційні форми навчання й контролю.

Основна ознака мови наукової літератури — відсутність емоційності, розмовності — у деяких жанрах наукового дискурсу нейтралізується. Меншою мірою це позначається, наприклад, на жанрі інструкції, більшою — на жанрі рецензії. Саме останній жанр належить до найпопулярніших у Мережі. У ньому виразно виявляється вплив розмовної мови на науковий стиль. Іноді через специфіку мовних засобів, використаних у тексті, важко буває визначити належність жанру до того чи того дискурсу. Це явище характерне не лише для наукової мови, а й для усіх стилів української мови, представленої в Інтернеті.

Один із різновидів наукового дискурсу — науково-довідковий жанр — репрезентативний щодо однієї з найважливіших функцій Інтернету — тезаурусної. Зокрема, для жанру показова мова видань електронних бібліотек. Тут через технічні засоби текст електронного видання набуває певних диференційних ознак порівняно з мовою традиційного науково-довідкового жанру. Названий мовно-стильовий жанр показовий щодо прийому вкраплення професіоналізмів; у таких текстах трапляються й сленгові одиниці, не властиві друкованим виданням цього типу.

Офіційно-діловий текст у Інтернеті зазнав порівняно незначних змін. Це специфічний дискурс мови, частина жанрових різновидів цього стилю не представлена в Мережі, зокрема йдеться про тексти конфіденційного характеру. Мова офіційних документів вищих органів державної влади в

інтернет-інтерпретації зазнає незначних змін, здебільшого тут використовують лише гіпертекст.

До поширених жанрів у Мережі належить жанр анкети, який через специфіку використання у різних комунікативних ситуаціях набув специфічних рис порівняно з цим жанром у неелектронній сфері та іншими стильовими різновидами офіційно-ділового дискурсу.

Вирізняється порівняно з іншими жанрами офіційно-ділового стилю мова епістолярію. Епістолярний жанр відродився у Всесвітній мережі, увібравши в себе нові риси, серед яких максимальне наближення тексту електронного листа до розмовної мови, більша лаконічність, скорочення обсягу використовуваних раніше вступних та заключних формул. Родинно-побутове спілкування за допомогою електронних листів зведене в Мережі до мінімуму, функціонально переклавши такий комунікативний акт на інші канали спілкування — мобільний телефон.

Сакральний стиль української мови, якою послуговуються в Інтернеті, менше сприйняв ознак розмовності, проте на сакральній мові відбилися сучасні реалії релігійного життя. Домінування конфесій православного християнства у реальному житті нівелювало таку диспозицію в інтернет-комунікації. Тут активно спілкуються представники інших конфесій, використовуючи специфічні мовні засоби, не характерні для традиційного сакрально стилю. До таких належить послугування лексикою з лексико-семантичних груп на позначення явищ нехристиянського світу, використання контамінованих форм української мови і мови, з якою пов'язана певна культова реалія. Сьогодні сакральний текст в мережі Інтернет характеризують і варваризми, екзотизми, крім того, у сакральний дискурс проникають емоційно-експресивні одиниці гумористичного характеру, комп'ютерні терміни, іноді сакральний стиль репрезентують навіть білінгвальні тексти.

Дослідження сучасної української мови в Інтернеті виявило певні тенденції слововживання, використання літературного стандарту, стилістичних трансформацій засобів вираження. На рівні лексичної системи у мові з'являються нові одиниці, шлях входження яких до словника української мови непростий.

Лексичну систему української мови в Інтернеті поповнюють за-позичення, частина яких входить у мову без перекладу (це здебільшого стосується англословних одиниць), деякі засвоюються у транслітерованому

вигляді. Інші неологізми формуються шляхом внутрішніх запозичень. Зміна семантики лексеми завдячує виникненню нового слова, яке може бути полісемом або омонімом до використовуваного в мові. Така практика в українському слововжитку продуктивна. Вона не обмежена певними лексико-семантичними групами, хоча найбільш повно виявлена у лексико-семантичних групах, пов'язаних із цифровими технологіями. Внутрішні запозичення формуються здебільшого на рівні повнозначних частин мови — дієслова, іменника, прикметника.

Особливої уваги заслуговує проблема дефініції слова. Зміна семантики лексичної одиниці часто не дає змоги точно визначити лексичне значення слова, що відповідно відображається й на кодифікаторах. Семантичні деривати у словниках представлені надзвичайно вузько. Слова-терміни лише подекуди фіксуються електронними словниками і надзвичайно рідко у загальномовних словниках. Така ситуація спричинена ще й вагомим екстралінгвальним чинником — майже повною відсутністю українськомовних електронних словників.

На рівні синтаксису та текстотворення українська мова в Інтернеті теж зазнала впливу трансформацій. Відхилення від синтаксичних та пунктуаційних норм сучасної літературної мови — основна ознака української мови в діалогічних жанрах. Телеграфний стиль як спосіб передавання інформації в умовах обмеження комунікативними ресурсами набув широкого застосування в Мережі.

Текстотворення українською мовою, яке використовують в Інтернеті, має характерні відмінні ознаки порівняно з традиційним текстом завдяки одному із найпродуктивніших засобів — гіпертексту. Насичення Мережі гіпертекстами полегшує користувачеві пошук і сприймання інформації. Водночас гіпертекст із його багатоструктурованістю та використанням засобів інших семіотичних систем робить власне текст більш «важким», а запровадження значної кількості гіперпосилань може вивести реципієнта інформації у когнітивні сфери, які зовсім не стосуються тематики інформаційного повідомлення. Дуалістична природа гіпертексту як засобу подання інформації є ніби відображенням дуалістичної природи Інтернету — явища багатопланового й різноструктурованого.

На особливу увагу заслуговує культуромовний і загалом культурний рівень комунікації в Інтернеті. Наприклад, розмовність актуалізувала в сучасній українській мові потужну хвилю обценної лексики. Такі одиниці набули масового характеру, знижуючи загальний культурний

рівень користувача Інтернету чи його культуромовні запити. Відсутність будь-яких правил спілкування, а також наслідків такого спілкування стала причиною заповнення ненормативними одиницями інтернет-текстів, нехтування кодифікованою нормою, односторонньою тематикою комунікації, здебільшого розважального характеру. Варто, однак, зазначити, що для процесу спілкування важлива позиція не тільки продуцента, а й реципієнта інформації. Толерантне ставлення останнього до мови продуцента створює прийнятні умови для такого типу комунікації.

Сьогодні Інтернет, як показує мовна практика, став важливим комунікативним засобом, який займає дедалі більше місця у мовній практиці українців. Динамічні процеси, що відбуваються у структурі мови, підтримувані різними екстралінгвальними чинниками, створюють нову форму спілкування між людьми, нові закони в мові, нову культуру інформаційного середовища. Вони свідчать про формування нового етапу в розвитку соціуму — зміну пріоритетів українського суспільства в епоху глобалізації.

ІНДЕКС ВИКОРИСТОВУВАНИХ ТЕРМІНІВ ТА ПОНЯТЬ

- аббревіатура — 55, 86, 148
авторство наукового твору — 99
акцентуація — 23, 24, 39, 40, 66
англійська мова — 154, 176, 188,
224
англіцизм — 17
анонімність спілкування — 18-19
апостроф — 36-37, 90
арифметичний знак — 42, 102
байрик — 92
банер — 91, 92
блог — 47, 69-70, 103
варваризм — 30, 63, 64, 140, 232
велика літера — 24, 29, 38-40, 55,
56, 66, 86, 87, 89, 90, 93, 126,
134-135, 143
вербальний текст — 24
вигук — 63
віртуальна комунікація — 24, 130
вставка — 92
вульгарна лексика — 61, 69, 74, 75,
142, 230
гіпермедіа — 108, 111, 116, 231
гіперпосилання — 80, 92, 96-97,
107, 109, 140, 233
гіпертекст — 24, 35, 42, 80,
107-109, 111, 127, 133, 230,
231, 232
глобалізація — 4-6, 17, 234
гостьова — 10, 17, 19, 148
двокрапка — 53, 104
двомовність — 6
державна мова — 5, 93
дикція — 23
діалогова комунікація — 19
домен — 9, 12, 15
драматичний твір — 74-75
екзотизм — 139, 140, 232
експресія — 24, 65, 133
електронна бібліотека — 47-52,
231
електронна пошта — 80-81,
130-132
емотикон — 27, 30, 31, 33-34, 41,
62, 63, 70, 86, 91, 94, 100,
105, 120, 123, 138, 140, 148,
230
емоція — 27, 30, 31, 33, 34, 40, 41,
62, 64, 69, 71-72, 77, 100,
102, 105, 117, 118, 130, 133,
140, 230, 232
епістолярний жанр — 129-132
ефект звукової мови — 29, 230
ефект іронії — 38

- ефект присутності — 30, 41, 62
- жанр автобіографії — 117-120
- жанр акту — 121
- жанр анкети — 122-124
- жанр анонсу — 95-97
- жанр довідки — 121
- жанр довіреності — 121
- жанр доповідної записки — 121
- жанр заяви — 121
- жанр інструкції (науковий стиль) — 105-106, 116, 231
- жанр інструкції (офіційно-діловий стиль) — 129
- жанр інтерв'ю — 82, 85, 90
- жанр коментарю — 99-100, 101, 116
- жанр нарису — 82, 85, 96
- жанр новини — 26, 77-78, 82, 87
- жанр пояснювальної записки — 121
- жанр резюме — 119, 124-127, 133
- жанр реклами — 91-97
- жанр репортажу — 82, 83, 84, 85
- жанр рецензії — 101-103, 116, 231
- жанр розписки — 121
- жанр телеграми — 120-121
- жанр фейлетону — 82, 84
- жаргонізм — 61, 69, 75, 102, 142, 146, 172, 230
- жест — 22, 23, 25
- загальноживане слово — 149, 158, 189, 205, 220, 222, 227
- займенник — 41, 75, 134, 135
- звуковий текст — 19
- знак оклику — 24, 31, 41, 56, 63, 64
- знак питання — 41, 64
- знижена лексика — 84, 138
- зовнішня форма вірша — 70-71
- Інтернет — 6, 7-20, 21, 23, 24, 25, 26, 27, 30, 31, 37, 38, 43, 44, 46, 47, 49, 52, 63, 71, 74, 75, 76-77, 78, 82, 86, 91-92, 97, 104, 112, 116, 121, 122, 125, 127, 129, 137-138, 141, 228-229, 230, 231, 232, 233, 234
- інтернет-банкінг — 25
- інтерференційна назва — 63, 74, 83
- інтимно-товариське листування — 130
- інтонація — 22, 23, 24, 31, 33, 55, 66, 67
- іншомовне слово — 38, 75, 93, 140, 143, 217
- квазінауковий текст — 114
- кирилична графіка — 35
- книжно-писемний стиль — 22
- кодифікація — 142-219
- комп'ютерна термінологія — 38, 85, 189, 191, 232
- комунікативне середовище — 7, 15, 17, 25, 32, 45, 129, 130
- комунікація — 7, 10, 17-20, 21, 23, 24, 25-26, 28, 29, 30, 31, 32, 34, 39, 40, 43, 44, 45, 71, 76, 85, 91, 116, 125, 129, 130, 132, 143, 148, 218, 219, 228-229, 230, 231, 233-234
- контамінація — 139, 217, 232
- конфесійний стиль — 133
- крапка з комою — 28

крапки — 28, 55, 57, 96
креолізований текст — 104, 231
лапки — 28, 151, 175, 182, 183,
191, 195, 212, 218
латинська графіка — 34, 35, 136,
148
лексикографічна практика —
33-34, 206, 218, 220
лексичне значення — 142, 151,
217, 218, 220, 233
літературне редагування — 80,
129, 143, 170
мала літера — 39, 40, 55, 80
малюнок — 24, 25, 27, 34, 94, 104,
106
машинний переклад — 112-113
метафора — 28, 151, 161, 218
метонімія — 156, 173, 196, 208
міміка — 22, 23, 25, 33
множинність особистості — 19
мова електронних підручників —
108-111, 116
«мова подонків» — 44-45
мова програмування — 26, 85
мова публіцистики — 37, 43, 78,
79, 89, 96, 145
мова тостів — 86-87
мова — 31-32
мовлення — 31-32
мовна політика — 5, 6, 225
мовна практика — 17, 26, 30, 31,
32, 33, 60, 94, 117, 118, 137,
142, 149, 175
науковий стиль — 97-116, 224,
229, 231
науково-довідковий жанр —
111-112

науково-навчальний жанр — 23,
100, 116, 231
невербальні засоби комунікації —
22, 23, 24, 25, 26, 31, 33
некодифікована лексика — 30, 35,
41, 43, 61, 64, 74, 75, 84, 86,
95, 100, 101, 113, 120, 133,
143, 230
нелінійна комунікація — 24, 35
неологізм — 90, 142, 143, 217, 233
нік — 63, 69, 103, 120
норма — 18, 21, 22, 28, 29, 30, 31,
32, 35, 37, 42, 43, 44, 64, 66,
81, 83, 86, 87, 104, 123, 124,
125, 129, 133, 138, 142, 143,
145, 146, 147, 148, 216, 217,
219, 233, 234
обсценна лексика — 18, 45, 46, 61,
64, 69, 74, 75, 82, 86, 101,
102, 136, 229, 230, 233
оказіоналізм — 60
онлайн-спілкування — 10, 19, 23,
25, 34, 148, 194, 213, 214
ораторський жанр — 86
офіційно-діловий стиль —
116-133, 229, 231, 232
перенос — 50, 81
персональна сторінка — 47, 84,
98-99
писемна розмовна мова — 23
підготовлений текст — 26-27, 77,
78
підпис — 119-120, 121
півтограма — 105, 106
поетичний твір — 64-74
полісемія — 149, 154, 164, 233
польська мова — 60

- приватно-ділове листування —
130, 131, 132
- прикладка — 43
- присудок — 87, 94
- пробіл — 90
- прозовий твір — 53-64
- протяжна вимова — 66
- професіоналізм — 94-95, 145, 146,
147, 175, 220-227, 231
- псевдогендерна комунікація — 18
- публіцистичний стиль — 23, 37,
39, 43, 48, 76-97, 145, 230,
231
- редуплікація — 31, 34, 40-41, 56,
67
- ремарка — 91
- родинно-побутове листування —
130
- розділовий знак — 41, 54, 63,
137
- розмовна лексика — 22, 102
- розмовна мова — 21, 22, 23, 26, 28,
29, 33, 44, 46, 47, 56, 96, 99,
100, 116, 130, 140, 142
- розмовна фразеологія — 22
- розмовний стиль — 21-47, 55, 99,
120, 129, 226
- розмовність — 100-101, 102, 103,
129, 140, 3, 229
- розрядка — 40
- російська мова — 7, 10-11, 15, 44,
45, 51, 58-59, 68, 93, 112,
123, 125, 159, 166, 179, 180,
183, 184, 185, 191, 200, 203,
224
- росіянізм — 67, 72, 82, 101, 113,
145
- рухомий рядок — 87, 96
- сакральний стиль — 133-141, 229,
232
- семантична деривація — 143, 218,
233
- скорочення — 30-31, 43, 63, 90,
126, 148
- сленг — 44, 61, 68, 137, 151
- слово-речення — 30
- словотворення — 149, 218
- «смайлик» — 27
- спам — 132
- спонтанність комунікації — 27, 33,
77, 78
- стандарт — 24, 39, 42, 116, 122,
125, 229, 230, 232
- статус української мови — 5, 7
- «сусідня буква» — 36
- схема — 104, 105
- текстове повідомлення — 15-16,
129
- телеграфний стиль — 30, 233
- технічний огріх — 53, 67
- технічний текст — 103-105
- тире — 62, 87
- транслітерація — 34, 145, 188, 232
- трафік — 44, 49
- Уанет — 9, 11, 30, 51
- умовно науковий текст — 115
- усна мова — 21, 22, 23, 26, 40, 42,
46, 47, 62, 77, 92
- усна мовна практика — 22
- усна розмовна мова — 23, 32, 33,
151
- усно-розмовний стиль — 22, 26
- форум — 10, 17, 25, 33, 39, 45,
136, 148

фотографія — 80, 88-89, 104, 105,
106, 108
«фофуддя» — 44-45, 58
художній стиль — 22, 47-75, 115,
118

цензура — 74, 78, 229
цифра — 35-36, 42, 80, 90, 129
чат — 10, 17, 19, 25, 33, 45, 85,
148, 231
числівник — 42, 80

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

Наукове видання

Чемеркін Сергій Григорович

Українська мова в Інтернеті:
позамовні та внутрішньоструктурні процеси

*Друкується за рішенням вченої ради
Інституту української мови НАН України*

В авторській редакції

Підписано до друку 20.02.2009.

Формат 60x84/16. Папір офс.

Гарнітура Times.

Друк офс. Ум. друк. арк. 12,5. Обл.-вид. арк. 16,9.

Тираж 500 прим.

Зам. № 9-216

Віддруковано в друкарні ППВФ.